

ଉପକ୍ରମ କରିଯା, ରାବନେର ଧ୍ୟାନକ୍ଷେତ୍ର ମହାଶର୍ପେର ଗ୍ୟାଯ, ଅଗଛ ଓ ଘୀଯ ତେଜେ ଅଳଗାନ ନିଶିତ ଶର ମୋଚନ କରିଲେନ । ସେଇ ତେଜସ୍ଵୀ ରାଗ କେତୁ ଉଦେଶ କରିଯା, ଏ ଯେ ଶରକ୍ଷେପଣ କରିଲେନ, ଉହା ରାବନେର ଧ୍ୟାନକ୍ଷେତ୍ର କରିଯା, ପୃଥିବୀତେ ଗମନ କରିଲ । ତଥନ ଦଶାନ୍ତରେ ରଥଧର୍ଜ ଛିନ୍ନ ହିଁଯା, ଭୂମୁଖେ ପତିତ ହିଁଲ । ନିରାତିଶୟ ମହାବଳ ରାବନ ଏହି ବ୍ୟାପାର ଅବଲୋକନ କରିଯା, କୋଧେ ପାଞ୍ଚାଳିତ ହିଁଯା ଉଠିଲେନ ଏବଂ ଅମ୍ବରଶେ ସେନ ଦର୍ଶକ କରିତେ ଲାଗିଲେନ ।

ଅନ୍ତର ତିନି ରୋଷବଶ ଓ ଶର ବସଣେ ଆହୁତ ହିଁଯା, ଆଦୀଶ ସାମ୍ରକମ୍ବୁହେ ରାମେର ଅଶ୍ଵଦିଗକେ ବିନ୍ଦ କରିଲେନ । କିନ୍ତୁ ଅଗୀଯ ଅଶ୍ରେରୀ ତାହାତେ ଆଶତ ବା ଆଷ୍ଟ ହିଁଲନା । ଆତ୍ମାତ, ସେନ ପଦ୍ମନାଳେ ଆହୁତ ଓ ସ୍ଵରୂପଦୟ ହିଁଲ । ରାବନ ଅଶ୍ଵଦିଗେର ତାତ୍ତ୍ଵ ଅମ୍ବରମଦଶନେ ପୁନରାୟ ଅତିମାତ୍ର କ୍ରୁଷ୍ଣ ହିଁଯା ଶରବର୍ଯ୍ୟରେ ଆହୁତ ହିଁଲେନ ଏବଂ ରାଶି ରାଶି ଗଦା, ପରିଷ, ଚକ୍ର, ମୁଷନ, ଗାରିଶୂନ୍ୟ, ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଶୂଳ ଓ ପରମ୍ପରା ଇତ୍ୟାଦି ମାଯାବିହିତ ଶକ୍ତିରୁଟି ଏବଂ ଆଷ୍ଟରିକ ଅଜ୍ଞାତ ଉଦୟମ ସହକାରେ ସହାୟ ଗତିଶ୍ୱର ଶର ବସନ୍ତ କରିତେ ଆରାଷ୍ଟ କରିଲେନ । ଏ ଶକ୍ତିରୁଟି ଅତିଶୟ ଭୟକର, ଆନନ୍ଦକ ଓ ଭୟାବହ ଅତିକ୍ରମନିଶିଷ୍ଟ । ଫଳକ, ତୀହାରା ଉତ୍ତରେ ନାନାଥକାର ଶକ୍ତିପାତମକାରେ ତୁମୁଳ ମହାଯୁକ୍ତ ପାଇତ ହିଁଲେନ । ରାବନେର ଶରମକଳ ରାମେର ରଥ ଅତିକ୍ରମ କରିଯା, ବାନରବଲେଣ ପତିତ ହିଁତେ ଲାଗିଲା । ତୀହାର ମାଯକମ୍ବୁହେ ଆକାଶମଞ୍ଚଳ ଅବକାଶଶୂନ୍ୟ ହିଁଯା ଉଠିଲ । ତିନି ପୋଶେର ଆଶା ଭ୍ୟାଗ କରିଯା, ଶରମକଳ ମୋଚନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ ।

ତୀହାକେ ଏହି ପୋକାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହିଁଯା, ବାଣ ବର୍ଣ୍ଣ କରିତେ ଦେଖିଯା, କାକୁତ୍ସ୍ତ ରାଗ ହାମ୍ବ କରିଯା, ନିଶିତ ଶର ମକଳ ଅବଲୀଳକ୍ରମେ ମଙ୍ଗାନ କରିଲେନ । ଅନ୍ତର ତିନି ଶତ ଶତ ଓ ଗତି ସହାୟ ବାଣ ମୋଚନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ, ଦେଖିଯା, ରାବନ ଘୀଯ ଶରମମ୍ବୁହେ ଆକାଶ ନୌରକ୍ଷିତ କରିଲେନ । ତୀହାଦେର ଶୋରିତ ମୁଜ୍ଜ୍ବଳ ଶର ହିଁତେ ଶାର ଏକଟି ଶର ନିର୍ମିତ ମୁଜ୍ଜ୍ବଳ ଆକାଶ

যেন অতিক্রান্ত হইল। তাহাদের কোন বাণী অঙ্গক্ষেত্র প্রতিক্রিয়া শক্তির ভেদে অসমর্থ বা নিষ্ফল হইল না। তাহারা দুই জনে যুক্তে শরজাল বর্ষণে প্রারম্ভ হইলে, তৎসমষ্টি পরম্পরাকে অভিসংহিত করিয়া, পৃথিবীতে প্রতিক্রিয়া হইতে লাগিল। তাহারা দুই জনেই বাম দর্শকণ দুই পাশে অবিশ্রান্ত শরক্ষেপ পুরঃবৰ্ণন যুক্ত করিতে করিতে ভয়ঙ্কর বাণজালে আকাশগঙ্গাল যেন উচ্ছুঁগশুন্য করিলেন। রাম যেমন রাবণের, রাবণ তেমনি রামের অশ্ব মকল সংহার করিয়া ফেলিলেন এবং পরম্পর ক্রুক্ষ-অতিকারে প্রারম্ভ হইলেন।

এইরূপে উভয়ে অভিযাত্র বোঝবশ হইয়া, গহাযুক্ত করিতে লাগিলেন। মুহূর্ত কাল তাহাতে রোমখর্ষণ তুমুল যুক্ত হইল। তাহারা দুই জনেই মহাবল; সুশান্তিত শরণার্থোগপুরঃবৰ্ণন ঘোর যুক্ত করিতে লাগিলেন। অনন্তর রাক্ষসপতি রাবণ ঘীয় ধ্বজ-বিনাশজন্য রামের প্রতি অভিযাত্র ক্রোধাবিষ্ট হইলেন।

— (১) —

নবাধিকশক্তম সর্গ।

রাম রাবণ উভয়ে ঐ রূপে যুক্তে প্রারম্ভ হইলে, ক্রুক্ষণ শকলে বিশ্বিত হৃদয়ে দেখিতে লাগিল। তাহারা পরম্পরারের প্রতি দ্রুক্ষ ও ধারণান এবং পরম্পরারের বিনাশে বড়ুণের হইয়া, ভয়াবহ মৃত্তি ধারণ পূর্বক পরম্পরারের রথমদ্বিনে প্রারম্ভ হইলেন। তাহাদের দুই জনের ক্ষারাধূষ বিবিধ গুণ, দীর্ঘ, প্রতিপ্রত্যাগত ও সারথ্যাজ গতি প্রদর্শন করিতে লাগিল। অনন্তর রাম রাবণ উভয়ে প্রাতিবেগনিবর্ত্তনার্থ গতিবেগ অবলম্বন পূর্বক পরম্পরাকে পৌড়ন করিতে আরম্ভ করিলেন। তাহারা শরজাল বিক্ষেপে প্রারম্ভ হইলে, তাহাদের রথদ্বয় আগুরসমেক জলদের ন্যায়, রণস্থলে বিচরণ করিতে লাগিল। তৎকালে তাহারা দুই জনে যুক্তে বহুবিধ গতি প্রদর্শন করিয়া, পরম্পরারের অভিমুখে পুনরায়

ଅବସ୍ଥାନ କରିଲେନ । ଐନ୍ଦ୍ରପେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଲେ, ପରମ୍ପରେର ରଥେ
ଶୁର ଧୂରେ, ମଞ୍ଜୁ ବଜ୍ରେ ଓ ପତାକା ପତାକାଯ ସମବେତ ହଇଲ ।

ଅନନ୍ତର ରାମ ଧନୁଶ୍ୟୁକ୍ତ ସୁଶାନ୍ତିତ ଶରଚତୁଷ୍ଟୟେ ରାବଣେର ଦୀପ୍ତି-
ଶୀଳ ଅଞ୍ଚଳତୁଷ୍ଟୟକେ ପ୍ରାତ୍ୟପମର୍ପିତ କରିଲେନ । ତନ୍ଦର୍ଶନେ ଦଶାନନ
ଜାତକୋଦ ହଇଯା, ରାଗେର ଉଦ୍ଦେଶେ ନିଶ୍ଚିତ ଶର ସକଳ ମୋଚନ
କରିଲେନ । ରାମ ବଲବାନ ରାବଣ କର୍ତ୍ତୃକ ଅଭିମାତ୍ର ବିନ୍ଦୁ ହଇଯା,
ଚକିତ ବା ବ୍ୟାଧିତ ହଇଲେନ ନା । ତଥନ ଦଶାନନ ଇନ୍ଦ୍ରସାରାଧିକେ
ବିଶେଷରୂପେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ କରିଯା, ଦର୍ଜମାରମନିଷ୍ଵନ ଶର ସକଳ ବିମର୍ଜନ
କରିଲେନ । କିନ୍ତୁ ତ୍ରୈଗମଣ ମାତଳିର ଶରୌରେ ମହାବେଦେ ପତିତ
ହଇଯା, ତୀହାର କିଛିମାତ୍ର ମୋହ ବା ବ୍ୟାଧା ସମ୍ବେଦନେ ଗର୍ଭ ହଇଲ
ନା । ରାମ ଆପନାର ଧର୍ମଦ୍ୟାୟ ସତ ନା କୁନ୍କ ହଇଲେ, ମାତଳିର
ଶରକେ ପିମୁଖ କରିଲେନ । ଏବଂ ବିଂଶତି, ତ୍ରିଂଶୁ, ଷଷ୍ଠି, ଶତ ଓ
ସହ୍ୱେ ସହ୍ୱେ ବାର୍ଷ ତାହାର ରଥେ ନିଷ୍କେପ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ରଥରୁ
ରାବଣ ଓ ଜାତକୋଦ ହଇଯା, ଗଦା ଓ ମୁଷଳ ରୁଷ୍ଟି ଦ୍ଵାରା ରାମକେ ରଥେ
ପ୍ରାତ୍ୟପମର୍ପିତ କରିଲେନ । ତଥନ ପୁନରାୟ ଲୋମହର୍ଷ ତୁମୁଳ ଯୁଦ୍ଧ
ଉପତ୍ତିତ ହଇଲେ, ଗଦା, ମୁଷଳ ଓ ପରିଷଗଣେର ନିଷ୍ଵନ ଓ ଶରମୟହେର
ପୁଅବାତେ ମଧ୍ୟ ମାଗର କ୍ଷୁଭିତ ହଇଯା ଉଠିଲ । କ୍ଷୁଦ୍ର ମାଗର ସକ-
ଳେର ଅଧୋଦେଶନଟୀ ପାତାଳବାସୀ ସହ୍ୱେ ସହ୍ୱେ ଦାନବ ଓ ପରିଷଗଳ
ସକଳେଇ ବ୍ୟାଧିତ ହଇଲ । ଶୈଳ କାନନ ଓ ବନସନେତ ସମଗ୍ର ବନୁଧା
କଞ୍ଚିତ ହଇଲ । ଭାକ୍ଷରେର ପ୍ରଭା ତିରୋଚିତ ହଇଲ । ବାସୁର ଗତି
ରୁକ୍ଷ ହଇଲ । ତନ୍ଦର୍ଶ ନେ ଦେବ, ଗର୍ଭରୀ, ମିଳ, କିନ୍ନର, ମହୋରଗ ଓ
ପରମିତିଗମ ସକଳେଇ ଚିଷ୍ଟାଯୁକ୍ତ ହଇଲେନ । ଗୋବ୍ରାଙ୍ଗଦେର ସ୍ଵପ୍ନ,
ଲୋକ ସକଳ ଅକ୍ଷୟ ଉତ୍ତର ଏବଂ ରାମ ଯୁଦ୍ଧ ରାକ୍ଷସରାଜ ରାବଣକେ
ଜୟ କରନ, ଇତ୍ୟାଦି ବ୍ୟାଧୀଯାଗପୁରାଃମର ଦେବଗମ ଖ୍ୟାତିଗମେର
ସହିତ ରାମ ରାବଣେର ଗେହ ଅଭୀନ୍ଵ ଭୟାବହ ଲୋମହର୍ଷ ଯୁଦ୍ଧ ଦେଖିତେ
ଲାଗିଲେନ । ଯେମନ ଆକାଶେର ତୁଳନା ମାଗର ଓ ମାଗରେର ତୁଳନା,
ଆକାଶ, ତେମନି ରାମ ରାବଣେର ଯୁଦ୍ଧରୁ ରାମ ରାବଣେର ଯୁଦ୍ଧରୁ ତୁଳନା

এই কথা বলিতে বলিতে গম্ভীর ও অপ্রয়োগ্য। সেই অনুপম রাম-
রাবণ্যুক্ত দশ্ন করিতে লাগিল।

অনন্তর রঘুগণের কীর্তিবৰ্কন মহাবাহু রাম ক্ষেত্রে শর্ম-
সনে আশীবিষমসুশ শরমঙ্গান করিয়া, রাবণের পাঞ্জালিত কুশল-
মণ্ডিত পরম শ্রীবিশিষ্ট ঘন্টক ছেদন করিলেন। ঐ ঘন্টক
ত্রিলোকের নাক্ষাত্রে ভূমিতলে পতিত হইলে, রাবণের তাহারই
সদৃশ 'আর' এক মন্ত্রক তৎক্ষণাৎ উত্থিত হইল। ক্ষিপ্তারী রাম
ক্ষিপ্তাহস্তে শীত্র মায়ক ওহারে যুক্ত রাবণের দ্বিতীয় ঘন্টক
ছেদন করিলেন। ছিন্নমাত্র সেই শিরট পুনরায় দৃষ্ট হইল। ঐ
ঘন্টকও আবার রামের বজ্রসূস শরে ছিন্ন হইল। এইরূপে রাম
শরস্পর তুল্যকৃপ দীপ্তিবিশিষ্ট একশত ঘন্টক ছেদন করিলেন।
তাহাতে জীবনক্ষয় হইলেও, রাবণের যত্ন লক্ষিত হইল না।

তদৰ্শনে বলবিদ্যশরমস্পতি, কৌশল্যার আনন্দবৰ্কন, শর্মাত্ত-
বিৎ, বীর রাম চিষ্ঠা করিলেন, আমি পুরুষে সকল অন্তে
কৌঁঝাৰণ্যবাসী বিরাধকে ও দণ্ডকবাসী কবন্ধকে বিনাশ করিয়াছি,
যে সকল অন্তে খন, দৃষ্ট ও মারীচকে নিপাত করিয়াছি
এবং যে সকল অন্তে সামুদ্রক ও পর্বত সকল ভগ্ন করিয়াছি。
বালীকে বধ করিয়াছি ও সাগরকে ও ক্ষুক করিয়াছি, যুক্তে অব্যর্থ
বলিয়া নিশ্চিত সেই এই শর সকল, কি কাবণে রাবণে তেজসঃ
প্রাকাশে সমর্থ হইতেছে না? রাম এই প্রাকার চিষ্ঠাকৃষ্ট ও
অপ্রয়োগ্য। রাবণের বক্ষঃস্থলে শরবৃষ্টি করিতে লাগিলেন।
রথশৃঙ্গসুরাজ রাবণে কুকু হইয়া, গদা ও মূল বর্দগ দ্বারা
রামকে প্রত্যক্ষিত করিতে লাগিলেন। তখন দেব, দানব, বক্ষ,
পিশাচ, উরগ ও রাক্ষসগণের মনকে কখনো অস্তরীক্ষে, কখনো
ভূপৃষ্ঠে ও কখনো বা পর্বতমন্ত্রকে রাম রাবণের তুমুল ও রোম-
হর্ষণ মহাযুক্ত হইতে লাগিল। এইরূপে সংক্ষেপ ক্ষেত্রে তাহাদের
এই যুক্তের বিরাম রহিল না। অনন্তর কেহ কাগাকেও জয়

କରିତେ ପାରିଲେନ ନା, ମେଖିଆ, ଟ୍ରେସାରଥି ଗହାରୀ ମାତଳି କଣ-
ବିଲଥ ପରିହାର ପୂର୍ବକ ରଣତ୍ତ ରାମକେ କହିଲେନ ।

—୧୦୫—

ଦୁଶ୍ମାଧିକଶତତମ ମର୍ଗ ।

ଅରଜନ ମାତଳି ରାମକେ ଆସନ କରାଇୟା କହିଲେନ, ବୌର !
ଆପନି କି ଅନ୍ୟ ଅନାତତେର ନ୍ୟାୟ, ବାବହାର କରିତେଛେନ୍ ବିଜ୍ଞୋ ! ଆପନି ରାବଣଦେର ନିମିତ୍ତ ଇହାର ଉଦ୍ଦେଶେ ଅଙ୍ଗାଞ୍ଚ
ବୋରୋଗ କରୁନ । ଶୁରଗନ ରାବଣେର ସେ ବିନାଶକାଳ ଉଲ୍ଲେଖ କବିଧା-
ତ୍ରେମ, ଅଦ୍ୟ ତାଥ ଉପଶିଷ୍ଟ ।

ମାତଳିର ଏହି କଥାଯ ମନେ ପଡ଼ିଯା ଗେଲେ, ରାମ ନିଷ୍ଠ, ମଶାଲୀ
ସର୍ପେର ନ୍ୟାୟ, ଗେଟ ଦୀପ୍ତ ଶର ଗହିନ କରିଲେନ । ଭଗବାନ୍ ଅଗଣ୍ୟ
ମୁଣି ଶ୍ରୀମତେ ର୍ତ୍ତାହାକେ ଯୁଦ୍ଧ ଅସୋଧ ଏହି ଅକ୍ଷଦତ୍ତ ମହାବାନ ହାତାନ
କରେନ । ଅଗିତୋଜ୍ଞ ଅଙ୍ଗା ପୂର୍ବେ ଇନ୍ଦ୍ରେ ଅନ୍ୟ ଏହି ନାନ ନିର୍ମାଣ
କରେନ ଏବଂ ନିର୍ମାଣ କବିଯା, ତ୍ରିଲୋକେବିଜ୍ୟାଭିଲାଷୀ ମେହି
ଟ୍ରେତୀକେ ହାତାନ କରିଯାଇଲେନ । ଏହି ନାନେ ମେଗମାଦନ ପକ୍ଷ-
ଶମୁହେ ଆୟୀ ପବନ, କଣେ ପାଦକ ଓ ଭାଙ୍ଗର, ମଧ୍ୟଭାଗେ ଆକାଶ
ଏବଂ ଗୌମନେ ଗୋର ଓ ମନ୍ଦର ପରିଷ୍ଠ, ଅଧିଷ୍ଠାନ କରିତେଛେ । ତ୍ରୈ
ଅନ୍ତ ସ୍ତୋତ୍ର ଶରୀରେ ଜାହଳାମାନ, ଶୁଦ୍ଧରପୁରୁଷବିଶିଷ୍ଟ, ହେତ୍ତୁରିତ, ପୃଥି-
ବ୍ୟାନି ଭୃତ୍ୟଗଥେର ଶାରୀଶେ ନିର୍ମିତ, ଶ୍ରୀରତ୍ନ ଦ୍ୱାତ୍ରିବିଶିଷ୍ଟ,
ଶମୁଗ କାଳାଘିର ନ୍ୟାୟ ଦୀପିତ୍ତମନ୍ତ୍ର, ଆଶୀର୍ବଦମନ୍ତ୍ର, ରଥ ନାଗ ଓ
ଅଞ୍ଚଗଥେର ଭେଦକାରକ, କିଞ୍ଚିକାରୀ, ଦାର ପରିଷ ଓ ପରିଷ ମକଳେର
ବିଜ୍ଞାନକ, ବିବିଧ କୁଦିରେ ଲିପ୍ତାଙ୍ଗ, ଶେଦପରିବ୍ୟାପ୍ତ, ନିତାନ୍ତ
ଦାତର, ବଜ୍ର ସାରଗ୍ୟୁକ୍ତ, ମହାନାଦ, ବିବିଧଯୁଦ୍ଧାକୁଳ, ଶକଳେର ଆସ-
ଜନକ, ଅତୀବ ଭୟକର, ନିଷ୍ଠମତ ସର୍ପେର ନ୍ୟାୟ, କନ୍ତକ ଶୁଦ୍ଧବକ
ଗୋରାଯୁ ଓ ରାକ୍ଷସଗଥେର ନିତ୍ୟ ଥାଦ୍ୟତ୍ତଦ, ଯୁଦ୍ଧ ସମକ୍ରମ
ଓ କ୍ଷୟାବହ, ବାନରେତ୍ରଗଥେର ଆନନ୍ଦଜନକ ଓ ରାକ୍ଷସଗଥେର ଅବ-
ଶାନ୍ତକର, ବିବିଧ ବିଚିତ୍ର ଶୁଚାର ଗନ୍ଧର୍ବପନ୍ଦମୁହେ ଚିତ୍ରିତ ।

ଆଜ୍ଞାପରିପରାଗତିର କର୍ମନାଶନ, ଶକ୍ରପକ୍ଷର କୌଣସିହର, ଏବଂ ନିକେଳେ ଅତିମାତ୍ର ଆଜ୍ଞାଦଜନକ ।

ମହାବଲ ରାମ ବେଦପୋକ୍ତ ବିଧାନ ଅନୁମାରେ ଉପ୍ଲିଥିତ ମହାଶ୍ରଦ୍ଧାକାର୍ଯ୍ୟକେ ସନ୍ଧାନ କରିଲେନ । ତିନି ଏଇକୁପେ ଐ ଶରୋତ୍ତମ ସଙ୍କାଳ କରିଲେ, ମକଳ ଭୂତ ଶକ୍ତି ଓ ପୃଥିବୀ କମ୍ପିତ, ହଇୟା ଉଠିଲ । ଅନୁଷ୍ଠର ରାଗ ନିକାମ୍ବ୍ର ଜ୍ଞାତକୋଧ ହଇୟା, ଶରୀରମ ନିରତିଶୟ ଆକର୍ଷଣ କରିଯା, ସବିଶେଷ ସ୍ତ୍ରୀ ଶହକାରେ ଏହି ମୟବିଦ୍ୱାରଣ ଶର ରାବନେର ଉଦ୍‌ଦେଶେ ନିକେଳେ କରିଲେନ । ନିକିଞ୍ଚିତ୍ତମାତ୍ର, ବଜ୍ରିବାହବିନିମୂଳ୍କ ତୁରକ୍ଷେତ୍ର ସଜ୍ଜର ନ୍ୟାୟ ଓ ଅନିବାର୍ୟ କ୍ରତ୍ତାତ୍ମର ନ୍ୟାୟ, ଉଥା ରାବନେର ଉତ୍ତରପୂର୍ବରେ ନିପତ୍ତିତ ହଇଲ । ଏଇକୁପେ ଶରୀରାଜ୍ଞକର ଉପ୍ଲିଥିତ ମହା-ବେଗ ଶର ବିଚାରିଛି ହଇୟା, ଦୂରାକ୍ଷ୍ଵା ରାବନେର ହଦିଯ ଭେଦ କରିଲ । ଏବଂ ରାବନେର ଶ୍ରାବ ହରଣ କରିଯା, କୁଦିରାଜ୍ଞ ହଇୟା, ମବେଗେ ଧରଣୀତଳେ ଅବିଷ୍ଟ ହଇଲ । ଏଇକୁପେ ରାବନକେ ମଦ କରିଯା, କୁତକାର୍ୟ ହଇୟା, ରୂଧିରାଜ୍ଞୀକୃତ କଲେବନେ ଉଥା ପୁନର୍ମାର ବିନୀତିରେ ତୁଳନାଦେଶେ ଅବେଳ କରିଲ ।

ରାବନ ତତ୍ତ୍ଵ ହଟିଲେ, କ୍ଷେତ୍ରମାତ୍ର ତୀହାର କ୍ଷୁଦ୍ର ହଇତେ ସମ୍ମର ଶରୀରମ ପ୍ରାଣେର ମହିତ ନିପତ୍ତିତ ହଇଲ । ଅନୁଷ୍ଠର ମହାଦୁର୍ୟାତ୍ମ ରାକ୍ଷସମାଜ ରାବନଙ୍କ ଗତାମ୍ଭ ହଇୟା, ବଜ୍ରିହତ ରତ୍ନାମୂର୍ତ୍ତରେର ନ୍ୟାୟ, ଡୟକର ବେଗେ ରଥ ହଇତେ ଧରାତଳେ ପାତିକ୍ଷ ହଟିଲେନ । ତୀଗାକେ କୁପଞ୍ଜିତ ଦେଖିଯା, ହତ୍ତାବଶିଷ୍ଟ ନିଶାଚରଗଣ ହତନାଥ ଓ ଭୟତ୍ରକ୍ଷ ହଇୟା ଦଶଦିକେ ଲଳାଇନ କରିଲ । କ୍ରୟମ୍ୟୋଧୀ ବାନରେର ଗର୍ଜନ କରିତେ କରିତେ ତାହାଦେର ଅଭିପତ୍ତିତ ହଟିଲ । ଅନୁଷ୍ଠର ରାକ୍ଷସେରା ମକଳେ ଦଶାନନ୍ଦେ ମୁଣ୍ଡ ଓ ରାମେର ବିଜୟ ଦଶନ କରିଯା, ବାନରଗମ କର୍ତ୍ତ୍ତକ ଅଦ୍ଵିତ ଓ ଅଷ୍ଟ ହଇୟା ଭୟ ବଶତଃ ଲଙ୍ଘାର ଅଭିଧୁଦେ ପାବମାନ ହଇଲ । ଆଶ୍ରମ ବିଗଟ୍ ହଣ୍ଡାତେ, ତାହାରା ମକଳେ ଶୋକାକୁଳ ଓ ତାହାଦେର ମୁଖଗଞ୍ଜିଲ ଅନର୍ଗଳ-ବିଗଣିତ ବୀଚ୍ ଭାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହଇୟା ଗେଲ ।

ଏଦିକେ ବାନରେବା ଜୟଲାଭେ ପାଫୁଲ ଓ ନିକାଳ ହର୍ଷାବିଷ୍ଟ ହଇୟା, ଗର୍ଜନ ପୁରଃମର ରାମେର ଅଯ ଓ ରାବନେର ବଧ ଥୋଷଣା କରିତେ

ଲାଗିଲ । ଅଞ୍ଚଳୀକେ ମନୋହର ଦେବଦୁଷ୍ଟଭି ବାନ୍ଧିଯା ଉଠିଲ । ପରମ ଶୁଖ୍ୟବହ ଦିବ୍ୟ ଗନ୍ଧବହ ବାସୁ ପ୍ରାଣାହିତ ହଇଲ । ତୃତୀୟାଂ ଅଞ୍ଚଳୀକୁ ହଇତେ ପୃଥିବୀତେ ଦୁଷ୍ଟିପ୍ରାପ୍ୟ ଓ ମନୋହର, ପୁଷ୍ପବୃତ୍ତି ପତିତ ହଇଯା ରାମେର ରଥ ଆଜ୍ଞା କରିଯା ଫେଲିଲ । ମହାଜ୍ଞା ଦେବତାରୀ ଆକାଶେ ଥାକିଯା ବାରବାର ସାଧୁବାଦପୁରଃସର ରାମେର ପ୍ରତି କରିଯା, ସେ ଉତ୍ତର କୁଟ୍ଟ ବାକ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ନୋଗ କରିତେ ଲାଗିଲେନ, ସଂସମତ୍ତ ଶୁଣିତେ ପାଞ୍ଚା ଗେଲ । ମର୍ବଲୋକଭୟକୁର ପାଚଶ୍ଵରାବ ରାବଣ ନିହିତ ହଣ୍ଡାତେ, ଦେବଗଣ ଓ ଚାରଗଣ ମରଣରେ ମହାହର୍ଷ ଉପର୍ଦ୍ଵିତ୍ତ ହଇଲ । ରାମ ରାକ୍ଷସରାଜ ରାବଣକେ ବଦ କରିଯା, ପୌତ୍ରିଭାତ ଏବଂ ଶୁଭ୍ରୀବ, ଅନ୍ଦ ଓ ବିଭୀଷଣେର କାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଲେନ । ତଥନ ମର୍ବଦଗଣ ଅଶାନ୍ତ ହଇଲ । ଦିକ୍ ମକଳ ପ୍ରମଳ ହଇଲ । ମର୍ବଦଗଣ ନିର୍ମଳ ହଇଲ । ପୃଥିବୀ ଶ୍ରି ହଇଲେନ । ଶୁଖ୍ୟସେବ । ବାସୁ ପ୍ରାଣାହିତ ହଇଲ । ଦିବାକର ଶିତପ୍ରଭ ହଇଲେନ । ଅନନ୍ତର ଶୁଭ୍ରୀବ, ବିଭୀଷଣ ଓ ଅନ୍ଦ ଇହାରା ଲଙ୍ଘନ ଓ ସୁହଦ୍ରଗଣେର ମନ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ରବେତ ଓ ବିଜ୍ଯଲାଭେ ହରିତ ହଇଯା, ରାତ୍ରମଧ୍ୟ ଆଭିରାମ ରାମେର ସଥୀବିଦି ପୁଜ୍ବାବିଦି ସମାଧା କରିଲେନ ! ରଘୁକୁଳନ୍ତରନନ୍ଦନ ଶ୍ରିରାତ୍ରିଜ ରାମ ଶକ୍ରହତ୍ୟା କରିଯା, ଅଞ୍ଜନବଲେ ପରିଯତ ହଇଯା, ତ୍ରିଦଶଗଣ ମଧ୍ୟଗତ ପରମ ତେଜସ୍ଵୀ ମହେତ୍ତର ନ୍ୟାର, ଅତିମାତ୍ର ବିରାଜମାନ ହଇଲେନ ।

— -- —

ଏକାଦଶାଦିକଶତତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଆଜା ରଥେ ନିର୍ଜିତ ଓ ନିହିତ ହଇଯା ଶରୀର କରିଲେନ, ଦର୍ଶନ କରିଯା ବିଭୀଷଣ ଶୋକାବେଗେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହଇଯା ମିଳାପ କରିତେ ଲାଗିଲେନ, ହେ ବୀର ! ହେ ବିକ୍ରାନ୍ତ ! ହେ ସର୍ବଶାନ୍ତରଶିକ୍ଷିତ ! ହେ ପ୍ରମୀଳ ! ହେ ନୟକୋବିଦ ! ଆପଣି ଅହାମୂଳ୍ୟ ଶବ୍ୟାଯ ଶରୀର କରିପାର ଉପ୍ୟୁକ୍ତ ; ତବେ ଏକଥି ଅନ୍ଦଶୋଭିତ ଗିର୍ବଚ୍ଛେଷ ଭୁଜଦୟ ଦିକ୍ଷଣ ଓ ଭାକରକାଷ୍ଟ ସୁକୁଟ ପରିଭ୍ୟାଗ କରିଯା ଭୁମିତେ ଶରୀର

করিয়া আছেন কেন ! বৌর ! আমি পূর্বে যাহা বলিয়াছিলাম, একথে তাহাটি ঘটিয়াছে ! কাময়োহে অভিস্তৃত ইওয়ায়, তখন আমার সে কথা আপনার ভাল লাগে নাই । দর্শন নিষ্ক্রিয়, অহঙ্ক, কি ইন্দ্রজিৎ, কি কুষ্ঠকর্ণ, কি অতিরথ, কি অতিকার, কি রোক্তক, কি আপনার অন্যান্য পরিষদ কেহই তখন আমার কথা আছে করে নাই । আপনি নিজেও অশ্রদ্ধা করিয়াছিলেন । একথে তাহারই পরিণাম এই উপস্থিত হইল ! হাঃ ! আজ সুনীতিসম্পন্ন ব্যক্তিদিগের সেতু ভগ হইল ! ধর্মের মৃত্তি বিলুপ্ত হইল ! বলের মঞ্চযন্ত্রান নষ্ট হইল ! বৌরদিগের আশ্রয় ভগ্ন হইল ! আজ এই সংবিশদ্ধারীঝেষ্ঠ বৌরবর প্রতিত হইলেন ! আজ সুর্য্য ভূতলে নিপত্তি হইলেন ! আজ চন্দ্রমা ঘোর আঙ্ক-কারে নিষ্পত্তি হইলেন ! আজ রাক্ষসশার্দুল প্রস্তুতের ন্যায়, রথ-শূলে ধূলির উপর শয়ন করিলেন ! লক্ষ্মীসীর বলবীর্য লোপ পাইল ! তাহাদিগের আর অবশিষ্টই বা রহিল কি ! হায় ! আজ রণে রামকুপ কঞ্চাবায়ু দৈর্ঘ্যকুপ শাখা প্রশাখা বিশিষ্ট, হর্ষকারিতা কুপ পুষ্পসম্পন্ন, তপস্যাকুপ বলশালী, শৈম্যকুপ দৃঢ় বক মূল সংযুক্ত মহাবিশাল রাক্ষসরাজ কুপ বৃক্ষকে চুর করিল !

আজ তেজকুপ দন্তবিশিষ্ট, মহা বৎশকুপ পৃষ্ঠাপ্রিণ সংযুক্ত, কোণ-কুপ অঙ্গ প্রত্যাক্ষশালী ও আদরকুপ গুণ সম্পন্ন, রাবণকুপ সদোৎ-কট হত্তী, রামকুপ সিংহের হস্তে প্রতিত হইয়া ভূতলে শয়ান কইল ! আজ পরাক্রম ও উৎসাহকুপ বিদ্যুৎপ্রাপ্তাশিত, নিষ্ঠাস-কুপ ধূমসম্পন্ন, নিজ বজকুপ দাহশক্তি যুক্ত, প্রতাগবানু রাক্ষস-কুপ অংগ রামকুপী মেঘ দ্বারা নির্বাপিত হইল ! আজ রাক্ষস-কুপ লালু কুুৰ ও শৃঙ্গসম্পন্ন, পরাক্রমকুপ গুৰুশালী, প্রষ্ঠাকুপ চমু কৰ্ণবিশিষ্ট শক্তজ্ঞেতা রাক্ষসরূপ, নররাজকুপী ব্যাপ্ত কর্তৃক নিহত হইয়া নিপাত্তি হইল ।

রাম শোকাকুলিত বিভীষণের এইকুপ যুক্তিযুক্ত বাক্য শুব্দে পূর্দ্ধ, তাহার চিষ্ঠের আকুলতা বুঝিতে পারিয়া, কহিলেন !

ଟିନି କିଛୁ ମମରେ ଅମଗଥ ହଇଯା ପଢିତ ହନ ନାହିଁ ! ପ୍ରତ୍ୟାତ ସ୍ଵତ୍ୟକେ ଶକ୍ତି ନୀ କରିଯା, ଅତିପ୍ରକଳ୍ପ ଯହା ଉଂସାହ ଅବଲମ୍ବନ ପୂର୍ବିକ ଅତି ଆଚନ୍ଦ ପରାକ୍ରମ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଯାଇ, ଅବଶ୍ୟେ ପଢିତ ହଟିଲାଛେନ ! ଯାହାରୀ ବିଜ୍ୟେର ଆକାଙ୍କ୍ଷା କରିଯା, କ୍ଷତିମଧ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ ପୂର୍ବିକ ଏହି ପାକାରେ ରଖିଲେ ବିନଷ୍ଟ ହନ, ତୀର୍ତ୍ତାଦିଗେର ଜନ୍ୟ ଶୋକ କରିବେ ନାହିଁ । ଯେ ଦୌମାନ ଯୁଦ୍ଧ ହଟିଲାଦି ସହ ତ୍ରିଲୋକ ବିତ୍ରାସିତ କରିଯାଇଲେ, ଏଥିନ ତିନି କାଳମୁଖେ ପଢିତ ହଟିଲେନ, ତୀର୍ତ୍ତାର ଜନ୍ୟ ଶୋକ କରିବାର କାରଣ କି ? ପୂର୍ବିକାଳ ହଟିଲେଟ ଦେଖା ସାଥ, କେହି କଥନାହିଁ ନିୟତ ବିଜ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ । ମମରେ ବୀମ ବ୍ୟାକ୍ତି ହୁଏ ଶକ୍ତର ହଞ୍ଚେ ନିପଢିତ ହୁଏ, ନା ହୁଏ, ଶକ୍ତକେ ବିନାଶ କରେ । ଆଚୀନେରା ବଣିଯା ଥାକେନ, କ୍ଷୁଦ୍ରିଯାଦିଗେର ଗତିତ ଏହି । କ୍ଷତିଯ ମମରେ ନିହତ ହଟିଲେ ତୀର୍ତ୍ତାର ଜନ୍ୟ ଶୋକ କରିବେ ନାଟ, ହତୀ ନିଶ୍ଚିତତ୍ତ୍ଵ ଆଛେ । ଅତଏବ ଏହି ପ୍ରଚଲିତ ପ୍ରଧା ଦର୍ଶନ ପୂର୍ବିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିଶ୍ଚଯ କରିଯାଇଲୁ ଶୋକଶୂନ୍ୟ ହୁଏ, ଏବଂ ଇହାର ପର ସାହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ତଥିବୟେ ମନ ସଂଯୋଗ କର ।

ରାଜପୁତ୍ର ରାଗଚନ୍ଦ୍ର ପୌର୍ଯ୍ୟେର ଅନୁକୂଳ ଏହି ପାକାର ସାକା ସଲିଲେ ପର, ଶୋକମହିଷ୍ମ ନିଭୀମଣ ତୀର୍ତ୍ତାକେ ଭାତାର ତିକାର୍ଥ ପଞ୍ଚାଏ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିମେଦନ କରିଲେନ, ଯିନି ଟିକିପୁର୍ବେ ଶାନେକାନେକ ଯୁଦ୍ଧ ମମଞ୍ଚ ଭୁରଗନ ସତିତ ବାଗନେର ନିକଟେଣ ପରାଜିତ ହନ ନାଟ, ଆଜି ତିନି, ବେଳାୟ ସଂଲଗ୍ନ ହଇଯା ସାଗରବେଗେର ନାଯାଯ, ଆପନାର ସତିତ ଯୁଦ୍ଧ ପ୍ରଭୃତ ହଇଯା ପରାଜିତ ହଟିଲେନ ! ଇନି ବିବିଧ ଯଜ୍ଞର ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିଯାଇଲେ, ମଗନ୍ତ ଭୋଗ ଉପଭୋଗ କରିଯାଇଲେ, ଆଶ୍ରିତ ଦିଗକେ ଅଶେଷ ଭୋଗ, ଶୁଦ୍ଧ ଉପଭୋଗ କରାଇଯାଇଲେ, ଆସ୍ତିଯ କୁଟୁମ୍ବଦିପକେ ତୁର ଧନଦାନ କରିଯାଇଲେ, ଆର ଅନ୍ତାଜୀବୀଯଦିଗେର ଦଶ କରିଯାଇଲେ । ଅଶ୍ଵିଚଯନ, ଯହାତପ ଜ୍ଞାନ ଓ ବେଦାଷ୍ଟେର ପାରଦର୍ଶନ କରିଯାଇଲେ । ଏବଂ ଅଶ୍ଵିହୋତ୍ରାଦି କାର୍ଯ୍ୟ ପରମ ପଞ୍ଚିତ ହିଲେନ । ଏକଥେ ଇନି ପରଲୋକେ ଗମନ କରିଯାଇନେ, ଅତଏବ ଏକଥେ ଇହାର ମୃଦୁ ସାହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ,

ଆମାର ଇଚ୍ଛା ଆପନି ଅମୁଗ୍ନି କରିଯା ତେବେଳେ ସାଧମାର୍ଥ ଆମାକେ
ଅନୁଯାତି ଦାନ କରେନ ।

ଯାଜନନ୍ଦନ ଶ୍ରୀଷ୍ଟଗନ୍ଧୀ ଗହାତ୍ମା ରାଗଚନ୍ଦ୍ର ବିଭୀଷଣେର କରୁଥ
ବାକ୍ୟାପରମ୍ପରା ଶ୍ରୀବନ୍ଦ କରିଯା, ବାବନେର ଅର୍ଗମାଧନୋଚିଂଠ ସମ୍ମ
ଅନୁଷ୍ଠାନେର ଆଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରିଲେନ । କହିଲେନ, ବିଭୀଷଣ ! ଶକ୍ତତ୍ତ୍ଵ
ମର୍ଦ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଏକଥେ ଆମାଦିଗେର ଓଯୋଜନ ମିଳ ହଉଯାଛେ । ଅତି-
ଏବ ତୁମି ସ୍ଵଚ୍ଛନ୍ଦେ ମୁକ୍ତକାର କର, ତୋମାର ନ୍ୟାୟ, ଏକଥେ ଇଲି
ଆମାର ଶ୍ରେଷ୍ଠର ପାତ୍ର ।

— ୦୦ —

ଦ୍ୱାଦଶାଧିକ ଶତକ ମର୍ଗ ।

ଓଦିକେ ଗହାତ୍ମା ରାୟର ରଣେ ରାବନକେ ବିରାଶ କରିଯାଛେନ,
ଶ୍ରୀବନ୍ଦ କରିଯା ତାହାର ପଢ଼ୀ ସନ୍ଦଳ ଶୋକେ ଦ୍ୟାକୁଳ ହଇଯା, ଅନ୍ତଃପୂର୍ବ
ହଇତେ ବର୍ତ୍ତିଗତ ହିଲ । ଆଜ୍ଞୀଯ ଜନ ଦାର ଦାର ନିରାବନ କରିତେ
ଲାଗିଲ, ତଥାପି ତାହାରା ମୃତ୍ୟୁବ୍ୟସୋ ଗାଭୀର ନ୍ୟାୟ ଶୋକାକୁଳ
ଚିନ୍ତେ ଆଲୁଲାଯିତ କେଶେ ଆମିଯା ରଙ୍ଗଭୂତର ଧୂଲିତେ ଲୁହିତ
ହିତେ ଲାଗିଲ ।

ଉତ୍ତବ ଭାର ଦିଯା ରାଜ୍ଞେଶଗଣେର ମହିତ ବର୍ତ୍ତିଗତ ହଇଯା, ସୋର
ସୁନ୍ଦରିମିତି ଭାବେଶ ପୃଷ୍ଠକ, ତାହାରା ନିହିତ ପାତିର ଅର୍ଦ୍ଦସମ୍ମନ କରିତେ
ଲାଗିଲ । ହା ନାହିଁ ! ହା ଆସ୍ତିପୁତ୍ର ! ବଳିଯା କ୍ରମନ କାରିତେ
କରିତେ କବଞ୍ଜିକିତ ଶୋଭିତକର୍ମଲକ୍ଷ୍ମେ ରମ୍ପଣେ ଧାବିତ ହିଲ ।
ତତ୍ତ୍ଵଶୋକେ ବାତର ହିନ୍ଦୀ, ବାପ୍ପାରମ୍ଭୁତ ନାମେ ଦତ୍ତଯୁଧପୀ
କରେଣୁଗଣେର ନ୍ୟାୟ ଆନ୍ତନାଦ କରିତେ ଲାଗିଲ । ଅନୁଷ୍ଠାନିକ
ଦେଖିତେ ପାଇଲ, ତାହାଦିଗେର ମହାକାମ ମହାଦ୍ୱାତ ମହାଦୀଯ
ଆମୀ ରାବନ ନିହିତ ହିନ୍ଦୀ ନୀଳାଜନରାଶିର ନ୍ୟାୟ ଭୂତନେ ପତିଷ୍ଠିତ
ରହିଯାଛେ । ମହୀୟ ରଙ୍ଗଧୂଲିଶୟାନ ଆମୀକେ ଦଶନ କାରିଯା ମହ-

ଲେଇ ଛିନ୍ନବନମତ୍ତାର ନ୍ୟାୟ, ତାହାର ବିବିଧ ଅନ୍ଦେର ଉପର ପଢ଼ିଲ ହଇଲ । କେହ ଅଭିପ୍ରାଣଯତ୍ରରେ ତାହାକେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିଯା, କ୍ରମନ କରିତେ ଲାଗିଲ । କେହ ଚରଣଦୟ, କେହ ବା କଷ୍ଟ ଧାରଣ କରିଯା କାଂଦିତେ ଲାଗିଲ । ଆର କେହ ଡୁଡ଼ିଲେ ଶୁବିଷ୍ଟୁ ତୁଙ୍ଗଦୟ ତୁଳିଯା ଲାଇଯା କ୍ରମନ କରିତେ ଥାକିଲ । କେହ ନିଃତ ପତିର ମୁଖ ଦଶନ କରିଯା ମୁଛିର୍କ ହଇଲ । କେହ ବା ତାହାର କୋଡ଼େ ମନ୍ତ୍ରକ ରାଖିଯା ମୁଖେର ପାତି ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ ପୂର୍ବିକ କାଂଦିତେ ଲାଗିଲ । ଆର କେହ ତୁଷାରବିଶ୍ଵ ହାରା ତାହାର ମୁଖ ଅଭିଗମନ କରିତେ ଥାକିଲ ।

ନିଃତ ଭୂପତିତ ପତିକେ ଦଶନ ପୂର୍ବିକ ତାହାରୀ ଏଇକୁଟେ କାତର ହଇଯା, ପୁନର୍ବାର ଶୋକସ୍ମୀତିକ ବିବିଧ ବାକେୟ ବିଲାପ କରିତେ କରିତେ ରୋଦନ କରିତେ ଆରଣ୍ୟ କରିଲ ।

ସିନି ଇଙ୍କିକେ, ଯମକେ ତ୍ରଣ କରିଯାଛିଲେନ ; ସିନି ସକ୍ରାନ୍ତ କୁବେରେର ବିମାନ କାଢିଯା ଲାଇଯାଛିଲେନ ; ସିନି ଗଞ୍ଜରୀ, ଝର୍ମ ଓ ମହାବଳ ଅସୁରଦିଗଙ୍କେ ରଣେ ଭୌତ କରିଯାଛିଲେନ ; ହାୟ, ଆଜି ତିନିଇ ନିଃତ ହଇଯା ରଣଭୂମିତେ ଶହନ କରିଯାଛେନ ! ଶୁଣ, କି ଅସୁର, କି ପର୍ବତେର ହଞ୍ଚେ ବିନାଶ ହଇବେ, ଏକପ ସିନି କର୍ତ୍ତନ ମନେରେ କରେନ ନାହିଁ, ଆଜି ମାନୁଷେର ହଞ୍ଚେ ତାହାର ମୃତ୍ୟୁ ହଇଲ ! ସିନି ଦେବତା, ଦାନ୍ଵ ଓ ରାକ୍ଷସଗନ୍ଧେର ଅନ୍ଧା ଛିଲେନ, ତିନି ଆଜି ପାଦ-ଧୋନୀ ମାନୁଷେର ହଞ୍ଚେ ନିଃତ ହଇଯା ରଣେ ଶହନ କରିଯାଛେନ ! ଦେବତା ବା ସଙ୍କ, କି ଅସୁରେରାଓ ସାହାକେ ବିନାଶ କରିତେ ସମ୍ରଥ ହଇ ନାହିଁ, ଆଜି ତିନି ମାମାନ୍ୟ ଦୁର୍ଲିପ୍ତ ସଜ୍ଜିର ନ୍ୟାୟ, ମାନୁଷେର ହଞ୍ଚେ ମୃତ୍ୟୁମାତ୍ର କରିଲେନ !

* ରାକ୍ଷସଜ୍ଞୀଗନ୍ ଦୁଃଖିତ ହୃଦୟେ ଏହ ଶକାର ବିଲାପ କରିଯା, ଅଧିକତର ଦୁଃଖିତ ହଇଯା ପୁନର୍ବାର ବିଲାପ କରିତେ ଲାଗିଲ । ନାଥ ! ତୁମି ମତତ ହିତବାଦୀ ଆଶ୍ରୀଯଗନ୍ଧେର ବାକ୍ୟ ଅଗ୍ରାହ କରିଯା, ନିଜଗନ୍ଧେର ଜନ୍ୟଇ ସୌଭାଗ୍ୟକେ ହରଣ କରିଯାଛିଲେ । ରାକ୍ଷସ-ଦିଗକେଣ ନିପାତ କରିଲେ ! ତୁମି ଏକ ମନେହ ଆଜାକେ ଓ ଆମାଦିଗେର ମନଙ୍କକେ ନିପାତିତ କରିଲେ ! ହିତେଷୀ ଆତା

বিভীষণ হিতবাক্য বলিলেও, তুমি মোহনশতঃ শাঙ্খবিনাশ কামনা করিয়া, তাহাকে যে পক্ষবন্ধুক্য বলিয়াছিলে, আজ তাহারই ফল ফলিয়। আহা, যদি তুমি রামের নিকট সৌভাগ্যে পাঠাইয়া দিতে তাহ হইলে, আব ঈদুশ মূলধাত্বক মহাবিদ্য উপস্থিতি হইত না। তোমার আভাসের বাসনা পূর্ণ হইত। রামের বিজয় রাঙ্গা হইতেন। আমরাও বিধবা হইতাম না! শুভদিগেরেও মনস্কামনা পূর্ণ হইত না! কিন্তু তাহা না করিয়া তুমি নৃশংসতা সহকারে বলপূর্বক সৌভাগ্যে আবক্ষ দাখিয়া একসঙ্গেই আজ্ঞাকে, আমাদিগকে ও রাক্ষসদিগকে নিপাত্ত করিলে। তাথেব রাক্ষস-শ্রেষ্ঠ! আপনি ইচ্ছা করিয়া করেন নাই, আপনার ইচ্ছাতে কিছুই হয় নাই! দৈবই সমস্ত বিধবা করিয়া থাকে, দৈবকর্তৃক পূর্বে নিয়ন্ত ব্যক্তিট হত হইয়া থাকে। রথে বানরগণের নাশ, রাক্ষসগণের বিনাশ, এবং তোমার নিধন, সমস্তই দৈব কর্তৃক সম্পাদিত হইয়াছে। দৈব যাহা করিতে মনে করেন, সৎসারে আর্থ, কি কাম, কি বিক্রম, কি আজ্ঞা বিদ্যুতেই তাহার নিবারণ করা যায় না।

রাক্ষসরাজের কামিনীগম কাত্তর ও দুর্বিত হইয়া, বাস্পাকুল লোচনে, কুরোব ন্যায় এই প্রকার আর্তনাদ করিতে লাগিল।

— ১০ : —

অযোদ্ধাধিক শান্তস সর্গ।

রাক্ষসমহিলা সন্দেশ এই প্রকার বিলাপ করিতেছিল; কিন্তু রাক্ষসরাজের পিয়া শিশী সন্দেশবী এতক্ষণ দীনভাবে ভর্তীর-দিকে চাহিয়াছিলেন। অচিষ্ট্যকাম্যা রামের হন্তে নিহত পতিকে সন্দেশন করিয়া তিনি অবশেষ কর্তৃণ স্বরে দিমাপ করিতে আরম্ভ করিলেন; হে নথিবাচে! কুবেরামুজ! তুমি ক্রুক্ষ হইলে, স্বয়ং দেবরাজও তোমার সম্মুখে অবস্থিতি করিতে ভীত হইতেন।

ତୋମାର ଭୟେ ଗହାଜୀ ଅସିଗନ୍‌ ଓ ମହାଯଶ୍ଵୀ ଗଙ୍କରଗଣ ଦିଗ୍‌
ଦିଗଟେ ଲୁକାଯିତ ହଇଯାଇଲେନ ; ସେଇ ତୁମି ଆଜ ମାନ୍ୟ ମାନୁଷ
ରାମେର ନିକଟ ଯୁଦ୍ଧ ପରାଜିତ ହିଲେ । ରାଜୁ ! ତୋମାର ଲଙ୍ଘା
ବୋଧ ହଇତେଛେ ନା । ରାକ୍ଷସରାଜ ! ଏକି ! ତୁମି ବୀର୍ଯ୍ୟବଳେ ତ୍ରିଲୋକ
ଜୟ କରିଯା ବିରାଜମାନ ଓ ଦୁର୍ବିଷହ ହଇଯାଇଲେ, ବନଚାରୀ ମାନୁଷ
ରାମ ତୋମାକେ ବିନାଶ କରିଲ ! ତୁମି କାମକୁପୀ, ମାନୁଷେର ଅଗମ୍ୟ
ଆନ୍ଦୋଳନ ତୋମାର ବାଗ ; ମାନୁଷ ରାମ ଆସିଯା ତୋମାକେ ଯୁଦ୍ଧ ସଂହାର
କରିବେ, ଇହା କଥନିଇ ଉଚିତ ହୟ ନା ! ତୁମି ସର୍ବମୁଖାନେଇ ଜୟଲାଭ
କରିଯାଇଲେ ; ଏକଥିରେ ରାମ ତୋମାକେ ଯେ ପରାଜ୍ୟ କରିଯାଇଛେ,
ଇହା ଆଗାର କୋନ ଘଟେଇ ବିଦ୍ୟାମ ହୟ ନା । ଅଥବା ମାନ୍ୟାନ୍ତ କୁତ୍ତା-
ଜ୍ଞାନି ତୋମାର ବିନାଶର ଜନ୍ୟ ଅଚିନ୍ତ୍ୟମାୟୀ ପ୍ରଯୋଗ କରିଯା ରାଗ-
କୁଳପେ ଆଗମନ କରିଯାଇନ ! ଅଥବା ଗହାବଳ । ସ୍ଵୟଂ ଦେବରାଜୀଇ
ତୋମାକେ ପରାଜ୍ୟ କରିଲେନ । ମଧ୍ୟବଳ, ମହାବୀର୍ଯ୍ୟ, ଦେଶକ୍ରୀ,
ମହାତେଜ୍ସ୍ଵୀ ତୋମାକେ ଯୁଦ୍ଧ ପରାଜ୍ୟ କରିଲେ ଦେବରାଜୀଇ ବ୍ୟା-
ଶକ୍ତି କୋଣାଯ ! ଅତିଏବ ନିଶ୍ଚଯ ଜ୍ଞାନିଲାଗ, ସେଇ ସାଭାବିକ ସର୍ବ-
ଶକ୍ତିମାନ, ସର୍ବାନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ, ସର୍ବକାଳବ୍ୟାପୀ, ଜମ୍ବୁଦ୍ରିନାଶରହିତ,
ମହାନେର ମହାବୁଦ୍ଧ, ପ୍ରକୃତିପ୍ରବର୍ତ୍ତକ, ଚୁଟ୍ଟିକର୍ତ୍ତା, ଶର୍ଚ୍ଛକ୍ରଗଦାଧର, ଶ୍ରୀନିଃସ-
ବକ୍ଷା, ନିତ୍ୟାତ୍ମି, ଅଞ୍ଜେୟ, କ୍ଷୟରହିତ, ପରିମାମବିହୀନ, ମର୍ମଲୋକେଶ୍ୱର
ମହାତ୍ମା ଦ୍ୟାକ୍ଷାନ୍ତ ବିଫୁଲେ ଏହି ମାନୁଷକପ ଧାରଣ ପୂର୍ବକ, ବାନରଯୋନି-
ସମ୍ଭୂତ ମନ୍ଦ୍ର ଦେବଗଣେ ପରିବୁନ୍ତ ହଇଯା, ମର୍ମଲୋକେର ହିତମାଧନ-
କାମନାୟ ମହାବଳ, ଭୟାବହ, ମହାବୀର୍ଯ୍ୟ ଦେବଶକ୍ତ ତୋମାକେ ରାକ୍ଷସ
ପରିବାରେର ମହିତ ବିନାଶ କରିଯେନ ! ତୁମି ପୂର୍ବେ ଇତ୍ୟିବର୍ଗକେ
ଜୟ କରିଯା, ତ୍ରିଲୋକ ଜୟ କରିଯାଇଲେ, ଏକଥିରେ ସେଇ ବୈର ଶର୍ଣ୍ଣ
କରିଯା ସେଇ ଇତ୍ୟିବର୍ଗଟି ତୋମାକେ ସଂହାର କରିଲ । ସଥନଇ ରାମ
ଜଗନ୍ନାଥ ମଧ୍ୟ ବଜ୍ର ରାକ୍ଷସଗନ୍ଧେର ମହିତ ତୋମାର ଭାତ୍ତା ଥରକେ
ବିନାଶ କରିଯାଇଲେନ, ଆଗି ତଥନଇ ଜ୍ଞାନିଯାଇଲାଗ, ରାମ ମାନୁଷ
ନହେନ । ସଥନଇ ହମ୍ମାନ୍ତ ବୀର୍ଯ୍ୟବଳେ ଦେବଗନ୍ଧେରଙ୍କ ଦୁଷ୍ପ୍ରବେଶ୍ୟ ଲକ୍ଷ-
ମଧ୍ୟ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହଇଯାଇଲ, ତଥନଇ ଆମରା ଶକ୍ତି ହଇଯାଇଲାମ ।

ରାଗ ! ଆମି ତୋମାକେ ସଲିଯାଛିଲାମ, ବିରୋଧ କରିବେ ନା,
କିନ୍ତୁ ତୁ ମି ତାହା ଓହ କର ନାହିଁ, ଏକମେହି ତାହାରି ଫଳ ଫଳିଲ ।
ରାଜ୍କସଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ତୁ ମି ଐଶ୍ୱର୍ୟ ଏବଂ ଆଜ୍ଞାଦେହ ଓ ଆଜୀଯଗତେର ବିନା-
ଶେନ ଜନ୍ମାଇ ଅକାରମେ ସୌଭାଗ୍ୟ ଅତି ଅନୁରଜ ହଇଯାଛିଲେ । ସୌଭା
ଅନୁରଜୀ ଏବଂ ରୋହିଣୀ ଅପେକ୍ଷା ଓ ପ୍ରଧାନା ; ତିନି ଉପାସ୍ୟ ଦେବତା
ହେ ଅଜ୍ଞାବୁକେ ! ତାହାର ଅବମାନନ୍ଦ କରିଯା ତୁ ମି ଭାଲ କର ନାହିଁ ;
ସୌଭା ମର୍ବିକ୍ଷମାଶାଲୀଦିଗେର ନିର୍ଦଶନଭୂତା ପୃଥିବୀର ଓ ନିର୍ଦଶନ-
ସ୍ଵରୂପ, ତିନି ଲଙ୍ଘିରାଗୁମଙ୍ଗୀ ବିଜନ ଅରଣ୍ୟଗଦୋ ନିଃସହାୟ ମେଇ
ପତିବ୍ୟମଳା ମର୍ବିକ୍ଷମୁଦ୍ରା କଲାଦୀ ଶୌଭାକେ ଛଲେ ହରଣ କରିଯା
ତୁ ମି ଆଜ୍ଞାକେ ଓ ଆଜ୍ଞାଯିଦିଗକେ ବିନାଶ କରିଲେ ! ଜ୍ଞାନକୀର
ମହାବାଣେ ଯେ ବାଗନା କରିଯାଛିଲେ, ତୋମାର ମେ ବାଗନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହଟିଲ
ନା, ଅଧିଚ ପ୍ରତ୍ରୋ ! ମେଇ ପତିତରାର ତମେବଳେ ଭୟାଭୂତ ହଇଲେ,
ମେ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଦର୍ଶନ କରିଯା ଦେବରାଜ ଇନ୍ଦ୍ର ଏବଂ ଅଗ୍ନି ପାତ୍ରକି
ଯାବତୀୟ ଦେବଗମନ ଭୀତ ହୁନ୍ତା, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଯେ ତୁ ମି ତାହାର ଅବମାନନ୍ଦ
କରିଯା ତରକାରୀତେହି ଦନ୍ତ ହଣ ନାହିଁ ! ଆସିନ୍ତି ! ପାପକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି
ପରିଗାମ କାଳ ଉପଶିଷ୍ଟ ହଟିଲେ ଅବଶ୍ୟାଇ ପାଗେର ଫଳ ପ୍ରାପ୍ତ ହୟ,
ତାହାତେ ଆର ସନ୍ଦେହି ନାହିଁ । ପୁଗ୍ୟକମ୍ପା ବ୍ୟକ୍ତି ଶୁଖ, ଆର ପାପ-
କମ୍ପା ବ୍ୟକ୍ତି ଦୁଃଖ ପ୍ରାପ୍ତ ହଇଯା ଥାକେ ; ମେଇ ଜନ୍ମାଇ ବିଭିନ୍ନ ମୁଖ-
ଲାଭ କରିଲ ; ଆର ତୁ ମି ଏତାମ୍ଭ ବିପଦୁଅନ୍ତ ହଇଲେ ! ତୋମାର
ଶୌଭା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ କ୍ରମବତ୍ତୀ ଅନେକ ମହିଳା ଆଚେ, କିନ୍ତୁ ତୁ ମି
ମୋହବଶତଃ କାମେର ବଶବତ୍ତୀ ହଇଯା ତାହାଦିଗକେ ଓହ କର ନାହିଁ !
ଆର କି କୁଳ, କି କ୍ରମ, କି ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟ, ଜ୍ଞାନକୀ ଆମାର ଅପେକ୍ଷା
କିଛୁ ତେହି ପ୍ରଧାନ ବା ଆମାର ମମାନ ଓ ନହେ ; ତୁ ମି କିନ୍ତୁ ଅଜ୍ଞାନ-
ବଶତଃ ତାହା ଦେଖିତେ ପାଣ ନାହିଁ ! ମୃତ୍ୟୁ ଲକ୍ଷଣ ଭିନ୍ନ କୋନ ଜୀବେ-
ରାଇ କଥନ ମୃତ୍ୟୁ ହୟ ନାହିଁ ; ଶୌଭାର ଉପର ତୋମାର ସେ ମନ ପଡ଼ି-
ଯାଇଲ, ତାହାଇ ତୋମାର ମୃତ୍ୟୁ ଲକ୍ଷଣ । ଆହ ! ଶୌଭାଜନିତ
ମୃତ୍ୟୁକେ ତୁ ମି ନିଜେହି ଆତ ଦୂର ହଇତେ ଆନନ୍ଦ କରିଯା-
ଛିଲେ ! ହାୟ ! ଶୌଭା ଶୋକଶୂନ୍ୟ ହଇଯା ରାମେର ମହିତ ବିହାର

কৱিতে চলিল, আৰু মন্দভাগিনী আৰি ঘোৱা শোকসাগৰে
পঞ্জিক হইলাম ! বীৱি ! আমি বিচিত্ৰমালা ও বসন পরিধানপূৰ্বক
অনুপম শোভাধারণ কৱিয়া কৈলাস, মন্দিৰ, ও সুন্দেৱ পৰ্বতে,
এবং চৈত্ররথ কাননে ও সমস্ত দেবোদ্যানে কতই বিহার কৱি-
তাম ; কত দেশ, কত স্থানটি দশন কৱিতাম ! হা ! আজ
তোমার মৃত্যুতে সকল বিষয়ভোগ ছইতেই বঞ্চিত হইয়া যেন
আৰ কেছ হইলাম ! রাজাদিগেৱ চক্ৰপ ঐশ্বর্যে ধিক ! হা.
রাজন্ম ! তোমার এই বে সুন্দৱৰ্ণ মণোহৰ জৰিবাজিত সমুদ্রত
নামা বিভূষিত বদনমণ্ডল কাষ্ঠিতে ইন্দু, প্রভায় পঞ্চ ও দীপ্তিতে
দিবাকৰেৱ মমান ছিল, যে বদন কিৱীটপ্রভায় উদ্ভাগিত ;
বিষ্ণোষ্ঠে বিকাসিত এবং কুণ্ডলপ্রভায় প্রদীপ্তি হইত, পান-
ভূমিতে বিবিধ মাল্য বিভূষিত যে বদন হইতে শদব্যাকুল মোল-
নয়নে কত সুযুব্ন সুরস কথাটি দিনিৰ্গত হইত, হা শাতে ! রাম
বাণে নির্ভিৱ, রধিৱ ধাৰায় রক্ষৱৰ্ণ, গলিতসেদ, গলিতমৰ্ত্তক
এবং রথমূৰ্ম্মায় মূৰ্খিত হইয়া আজ সেই বননেৱ আৱ শোভা
নাই ! আমি কথন বাহা অপ্রেও ভাৰি নাই, আজ মন্দভাগিনীৱ
সেই চৰম বৈদ্যব্য দশা উপনিষত হইল ! দানবৰাজ ময় আমাৰ
অনক, রাক্ষসৰাজ রাবণ আমাৰ ভৰ্তা, এবং ইন্দ্ৰজেতা ইন্দ্ৰজিৎ
আমাৰ পুত্ৰ ! নাথ ! আমি এই গৱেষণ চিৰকাল অস্তীব গৱিন্ত
ছিলাম ! চিৰকালই আমাৰ প্রিৱ জ্ঞান ছিল যে,আগায় মাঁহাৱ
পালন কৱিতেছেন, তাঁখাৱ দৰ্পিত শক্রদিগেৱ সংহাৰ কৰ্তা, ও
অচেন্দুশৰ্ম্মভাৱ, তাঁখাৱ বলপৌৰুষ ত্রিলোকবিখ্যাত, সুতাৱাঁ
কিছুতেই তাঁখাৱ দৰ্পিত নাই ! হা রাক্ষসেশ্বৰগণ ! তোমাৰ
অস্তাৰূপ পাভাৰশালী, আজ কিৱৰে সামান্য মানুম হইতে
অসংজ্ঞিত মৃত্যু উপনিষত হইল ! নাথ ! তোমাৰ এই সুস্থিত
ইন্দ্ৰজীলসমপ্রাপ্ত উন্নত শৈলশিখৰাকাৰ বিশাল কলেবৰ কেয়ুৱ,
আৰম্ভ, দৈনৰ্য্য, মুক্তাধাৱ ও পুঞ্জদামে বিভূষিত হইয়া কি সুন্দৱ
মৃহিত ধাৰণ কৱিত, বিশেষতও বিহার সময়ে যাহা অধিক কাষ্ঠ

হইত ; সৎগামে যাহা অলিতে ধাকিত, এবং আভরণপ্রভাব
যাহা বিচ্ছান্নিত ঘেষের ন্যায় থাকাশ পাইত ; আজ তোমার
সেই শরীর শত শত সুতীক্ষ্ণ বাণ দ্বারা সর্বাদে এতদৃশ বিজ্ঞ
হইয়াছে, যে স্পৰ্শ করা দুঃসাধ্য । হা নাথ ! আগি তোমাকে
আলিঙ্গন করিতে পারিতেছি না । বাণ সমস্ত শল্লকীর কণ্ট-
কের ন্যায় একপ দিক্ষ হইয়াছে, যে কোথাও আর তিলাঙ্গ অব-
কাশ নাই ! বাণ সকল সম্ম পর্য্যন্ত দিক্ষ করিয়া সমস্ত শিরা-
বঙ্গন ছেদন করিয়াছে ! অহো বাজন ! একশে তোমার সেই
অনুপম শ্যাম দেহ রংধিরে রক্তবর্ণ হইয়া বজ্রান্তির্ভূত পর্বতের
ন্যায় বিশীর্ণ হইয়া পড়িয়াছে ! হা ! আগি ভাবিয়াছিলাম,
স্মৃতি ; কিন্তু এখন দেখিতেছি সত্য ; প্রতো ! রাম কি করিয়া
তোমায় বিনাশ করিল । নাথ ! তুমি ঘমেরও যম ছিলে ;
তোমার কি করিয়া মৃত্যু হইল ! অহো ! আমার যে আমী
ত্রিলোকের ঐশ্বর্য ভোগ করিতেন ; যাহার ভয়ে ত্রিলোক
সংত্রস্ত হইয়াছিল ; মিনি সমস্ত লোকপালদিগকে জয় করিয়া-
ছিলেন ; যিনি দেব মহেশ্বরকে উত্তোলন কারণ নিক্ষেপ
করিয়াছিলেন ; যিনি দৃশ্যমানের নিশ্চাহ করিতেন ; যাহার
পরাক্রম ত্রিভুবনেই প্রকাশ পাইয়াছিল ; যিনি ত্রিলোক উদ্ধ-
বেজিত করিয়াছিলেন , যাহার ভৌমনাদে শর্করাণীই মৃচ্ছী
হইত ; যিনি শতদিগের গমক্ষে বলদর্পণ বিবিধ গর্বিত বাঁকা
উচ্চারণ করিতেন ; যিনি আৰুয় আশ্রিতবর্গ ও ভৃত্যদিগকে রক্ষা
করিতেন ; যিনি ভৌমকস্থ বীরদিগকে বিনাশ করিতেন ;
যিনি যুক্তি নিবাতকবচদিগের নিশ্চাহ করিয়াছিলেন ; যিনি কত
শত শত ধৰ্ম করিতেন ; যিনি আশীয়দিগের রক্ষা করিতেন ;
যিনি ধর্মের বাবুশ্লা উচ্ছেদ করিতেন ; যিনি যুক্তি বিবিধ শায়া
শায়োগ করিতেন ; যিনি নানা স্থান হইতে দেবাস্তুরকামনী-
দিগকে বল পূর্বক হরণ করিয়া আনিতেন ; যিনি শক্তর স্তু-
দিগকে শোক দান করিতেন ; যিনি নিজ সেনা রক্ষা করি-

ତେଣ ; ସିନି ଲକ୍ଷ୍ମୀର ପାଳନ ଓ ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତା ଛିଲେନ ; ସିନି କତ୍ତ
ଶୁତ ଭୟାନକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିତେନ ; ସିନି ଆମାଦିଗଙ୍କେ ଅଶେଷ କାମ-
ତୋଗ ଉପଭୋଗ କରାଇତେନ ; ସିନି ସର୍ବ ରଥୀର ଶିରୋମଣି
ଛିଲେନ ; ଆଜ୍ଞ ଆମାର ଏତ୍ତାଦୁଃ ପତ୍ତାବଶାଲୀ ମେଇ ଭର୍ତ୍ତାକେ ରାମ
ନିପାତିତ କରିଯାଛେ, ଆମାର ଧୀର ବିଚ୍ଛେଦ ହଇଯାଛେ, ଦେଖିଯାଉ
ଆମି ଏଥିନୁ ଜୀବନ ଧାରଣ କରିତେଛି ! ରାକ୍ଷସରାଜୁ ! ତୁମ
ବିବିଧ ମହାଘ୍ୟା ଶୟାମ ଶୟନ କରିତେ, ଏକଣେ କି କରିଯା ଧୂଲିଧୂମ-
ରିତ କଲେବରେ ଭୂଗି ଶୟାମ ଶୟନ କରିଯା ଥାଗାଡ଼ ନିଜ୍ଞ ଯାଇତେଛୁ ।
ହା ! ଲଙ୍ଘନ ଯେ ଦିନ ଯୁକ୍ତେ ଆମାର ପୁତ୍ର ଇନ୍ଦ୍ରଜିଁକେ ବିନାଶ
କରିଯାଛିଲେନ ; ମେଇ ଦିନେଇ ଆମି ଶୁରୁତର ଆହତ ହଇଯା-
ଛିଲାମ ; ଆଜ୍ଞ ନିପାତିତ ହଟିଲାମ ! ବକ୍ଷୁଜ୍ଞନ ମମକୁ ବିନଷ୍ଟ ହଇ-
ଯାଛେ ; ଏକଣେ ତୁମିଓ ଅନାଥୀ କରିଯା ଚଲିଲେ ; ଅତ୍ୟବ୍ୟ
ମମକୁ କାମଭୋଗେ ବନ୍ଧିତ ହଇଯା ଆମାୟ ଚିରଦିନ ଶୋକ କରିତେ
ହଇବେ ! ରାଜୁ ! ତୁମି ଆଜ୍ଞ ଶୁଦ୍ଧର୍ଗମ ଦୀର୍ଘ ପଥେର ପଥିକ ହଟିଲେ.
ଏହି ଦୁଃଖାର୍ତ୍ତା ମନ୍ଦଭାଗିନୀଙ୍କେଣ ଲହିଯା ସାଥ, ତୋମାର ବିରହେ ଆମି
ଜୀବନ ଧାରଣ କରିତେ ମର୍ଯ୍ୟାଦି ହଇବ ନା । ଆମି କାତର ହଇଯାଛି,
ଆମିନ୍ ! ତୁମି କି ଜନ୍ୟ ଆମାକେ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯା ଗମନ
କରିତେଛୁ ! ଆର ଆମି ଶୋକାର୍ତ୍ତ ଓ ବିମ୍ବିତ ହଇଯା ବିଲାପ
କରିତେଛି, ତୁମି ଆମାକେ ମନ୍ଦମହିସି ବା କରିତେଛ ନା କେନ୍ତୁ
ରାଜୀନ୍ ! ଆମି ପାଦଚାରେ ନଗରଦ୍ୱାର ହଇଟେ ବହିଗତ ହଇଯା
ଆଗିଯାଛି ଏବଂ ଅନ୍ତରୁତିନ ଉତ୍ସୋଚନ କରିଯା ଅବଶ୍ଵିତ କରିତେଛି,
ଦେଖିଯା ତୋମାର ତ କୋଣ ହଇତେଛେ ନା । ଚାହିୟା ଦେଖ, ତୋମାର
ପ୍ରେୟମୀ ମହିଳା ମକଳେହି ଲଜ୍ଜା ଓ ଅବଶ୍ଵିତ ଡ୍ୟାଗ କରିଯା ବହିଗତ
ହଇଯା ଆଗିଯାତେ ; ଦେଖିଯା ତୋମାର କୋପ ହଇତେଛେ ନା କେନ୍ତୁ
ନାଥ ! ତୋମାର ଏହି କୌଡ଼ା-ନହଚରୀ ଅନାଥୀ ହଇଯା ବିଲାପ କରି-
ତେହେ ; ଇହାକେ ଆଶ୍ଵାସ ଦାନ ବା ଆଦର କରିତେଛ ନା କେନ୍ତୁ
ରାଜୀନ୍ ! ତୁମି ଯେ ଅନେକାନେକ ଧର୍ମନିରକ୍ତା ଶୁରୁଜ୍ଞମାତ୍ରଙ୍ଗରା
କୁଳକାମିନୀଦିଗଙ୍କେ ବିଦ୍ୟା କରିଯାଇଲେ, ଆହାଦିଗେର ଅତି-

ଖାପେଇ ଆଜ ତୋମାକେ ମୃତ୍ୟୁର ସଥିବର୍ତ୍ତୀ ହଇଲେ । ତୁମି ଯେ ଗକଳ ଗତିଲାକେ ଧର୍ମ କରିଯାଛିଲେ, ତାହାର ଯେ ଅଭିଗମ୍ପାତ୍ କରିଯାଛିଲ, ଆଜ ତାହାଇ ହଇଲ । ରାଜନ୍ ! ମତୀଦିଗେର ଅଞ୍ଚପାତ୍ କଥନାଇ ନିଷ୍ଫଳ ହୟ ନା, ଲୋକେ ଏହି ସେ ପ୍ରବାଦ ଆଛେ, ଆଜ ତୋମାର ଧାରାଇ ତାହାର ସନ୍ତ୍ୟାତ୍ମା ଅଗାପିତ ହଇଲ । ଆର, ମହା-ରାଜ ! ତୁମି ସ୍ତ୍ରୀଯ ତେଜେ ତ୍ରିଲୋକ ଆକ୍ରମଣ କରିଯାଛିଲେ, ବୌର ସଲିଯା ତୋମାର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭିମାନ ଛିଲ, ତଥାପି କି ଜନୟାଇ ବା ନୌଚ ଚୌରେର ନ୍ୟାୟ ଅମାଙ୍କାତେ ନାହିଁ ହରଣ କରିଯା ଆନିଲେ ! ତୁମି ସେ ମୃଗଛଳେ ରାମକେ ଆଶ୍ରମ ହଇତେ ଦୂରୀକରଣ ପୂର୍ବକ ତାହାର ପତ୍ରୀକେ ହରଣ କରିଯା ଆନିଯାଛିଲେ, ତାହାତେ ତୋମାର ନିବୀର୍ଯ୍ୟତ୍ତା ଅକାଶ ପାଇଯାଛିଲ । ତୁମି କୋଥାଯଣ କୋନ ଯୁଦ୍ଧେ କାତର୍ଯ୍ୟ ଅନୁଶଳ କରିଯାଉ ଆମାର ତ ପ୍ରମରଣ ହୟ ନା । ତବେ ଯେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ କାତର୍ଯ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିଯାଛିଲେ, ତାହାତେଇ ତୋମାର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର ପରିଗାମ ଅକାଶ ପାଇଯାଛିଲ । ମହାବାହୋ ! ଆମାର ତୁତ୍ତଭ୍ୟାୟ, ସର୍ବଗାନପତ୍ର ଦେବର, ଦୈତ୍ୟଶୀକେ ଆନନ୍ଦ କରିତେ ଦେଖିଯା ଚିନ୍ତା ପୂର୍ବକ ଦୌର୍ଘ୍ୟ ନିଶ୍ଚାମ ପରିତ୍ୱାଗ କରିଯା ଯେ ସତ୍ୟ ବାକ୍ୟ ସଲିଯାଛିଲେନ, ଏତ ଦିନେ ପ୍ରବାନ ଧ୍ୟାନ ରାଜ୍ଞେନଦିଗେର ମେହି ବିନାଶ ଉପର୍ଦ୍ଧିତ ହଇଲ । ଆହା ! କାମକ୍ରୋଧନିବନ୍ଧନ ଏକ ତ୍ରୀଲୋକ ପ୍ରଗଞ୍ଚ ହଇଯା ତୁମି ସ୍ଵର୍ଗ ଯାହା ଘଟାଇଯାଇ, ଏହି ମେହି ମୂଳଘାତକ ମହା ଅନର୍ଥ । ତୁମିଇ ନମୁଦାର ରାଜ୍ଞେନକୁଳ ଅନାଥ କରିଲେ ।

ଶ୍ଵାମନ୍ ! ତୁମି ବଳ ଓ ପୌର୍ଣ୍ଣମେ ସେଇପ ତ୍ରିଲୋକ ବିଦ୍ୟାତ୍ ଛିଲେ, ତାହାତେ ତୋମାର ଜନ୍ୟ ଶୋକ କରିବାର ଆମାର କିଛୁଇ ନାହିଁ । ତବେ ଆମି ତ୍ରୀଲୋକ ସଲିଯାଇ ଆମାର ଚିନ୍ତ କାତର ହଇ-ତେହେ । ତୁମି ନିଜେର ପାପ ଓ ପୁଣ୍ୟ ଲାଇୟା ସ୍ତ୍ରୀଯ ଗତି ପ୍ରାପ୍ତ ହଇଲେ । ତାହାତେ ଆମାର ବଜ୍ରବ୍ୟ କି ଆଛେ ! ଆମି ତୋମାର ବିରହେ ଆପନାର ଦଶା ଭାବିଯାଇ କାତର ହଇଯା ଶୋକ କରିତେଛି । ମହାରାଜ ! ତୁମି ହିତେଷୀ ସ୍ଵର୍ଗଦୂର୍ଦ୍ଦେଶ ସାକ୍ଷୀ ଶ୍ରବଣ କର ନାହିଁ ।

ତୋମାର ଆତ୍ମଗଣେର ଚିତ୍ତବାକ୍ୟର ଶ୍ରୀବଦ କର ନାହିଁ । ବିଭୌଷଣ ସେ ଯୁକ୍ତିସଂକତ ଅର୍ଥଯୁକ୍ତ ନ୍ୟାୟାନୁଗତ ଶ୍ରେସ୍ତର ଶୁଭ ବାକ୍ୟ ବଲିଯାଛିଲ, ତୁ ମି ତାହାଓ ଯୁକ୍ତଯୁକ୍ତ ବଲିଯା ଆହୁ କର ନାହିଁ । ବୀର୍ଯ୍ୟଶାଲିନ୍ ! ଗାରୀଚ, କୁଞ୍ଜକର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଆମାର ପିତା ଯାହା ବଲିଯାଛିଲେନ, ତୁ ମି ତାହାଓ ଶ୍ରୀବଦ କର ନାହିଁ ; ତାହାରେ ଏତାଦୁଃଖ ଫଳ ଫଳିଲ । ହେ ନୀଳଙ୍ଗୀମୁତ୍ସକାଶ ! ହେ ପୌତ୍ରାଶ୍ଵରଧାରିନ୍ ! ହେ ଶୁଭାଙ୍ଗଦଶୋଭିତ ! କିଜନ୍ୟ ନିଜ ଅଜ ହାତ୍ୟକ ବିକ୍ଷେପ କରିଯା ଆଛ ! ଆମି ବିଲାପ କରିତେଛି, ତଥାପି ତୁ ମି ଯେମେ ପ୍ରମୁଖ ହଇୟାଇ ଆମାକେ ଦସ୍ତାବେଦ କରିତେଛ ନା କେନ୍ତି ଯେ ଗହାଗୀର୍ଯ୍ୟ ମହାଦେଶ ଶୁମାଳୀ କଥିନୀର ରଥପୁଲ ହଟିତେ ପଲାଯନ କରେନ ନାହିଁ, ଆମି ମେଟି ଶୁମାଳୀର ଦୌହିତ୍ରୀ ; ତୁ ମି ଆମାର ମହିତ ପାତାଲାପ କରିତେଛ ନୀ କେନ ? ରାଜନ୍ ! ଉଠ, ଉଠ, ଆର ଶୟମ କରିଯା ଆଛ କେନ ? ଦେଖ ଗହାରାଜ ! ଆଜ ଏଇମାତ୍ର ପରିଭ୍ରମିତ ହଟିଯାଇଛେ, ଆର ଆମନି ଶୂର୍ଯ୍ୟ-ରଶ୍ମି ନିର୍ଜ୍ଞୟେ ଶକ୍ତ୍ୟ ପାବେଶ କରିଯାଇଛେ । ରାକ୍ଷଣନାଥ ! ତୋମାର ଯେ ଶୁନ୍ଦରଭୂଷିତ ଉତ୍ସୁକ୍ଷମଗଥାତ ଶୂର୍ଯ୍ୟକାଷ୍ଟ ପରିଷ ରଥେ ଶିବିଧ ଅନ୍ତଶ୍ରଦ୍ଧା ପ୍ରସବ କରିଛ ଏବଂ ତୁ ମି ଯାହାର ମତତ ସମାଦର ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତରେ ଶକ୍ତିଦିଗଙ୍କେ ମଧ୍ୟାର କରିତେ, ତୋମାର ମେଟି ପରିଷ ବାନଗଣ ଦ୍ୱାରା ଚିତ୍ର ହଇୟା ମଧ୍ୟଦୀ ବିଶୀର୍ଣ୍ଣ ହଇୟାଇଛେ । ତୁ ମି କି କାରଣେ ତୋଯୀର ନ୍ୟାୟ ରଥଭୂମିକେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିଯା ଶୟମ କରିଯା ଆଛ ? ଆର ଅଧ୍ୟାତ୍ମାର ନ୍ୟାୟ ଆମାର ମହିତ ଓ ଆଲାପ କବିତେଇ ବା ଇଚ୍ଛା କରିତେଛ ନା କେନ ? ଦିକ, ଆମାଯ ଦିକ ! ଶାଙ୍କ ତୋମାର ପରମୋକ୍ତ ଗମନେ ଓ ଆମାର ହଦୟ ଶୋକେ ନିପୀଡ଼ିତ ହଇୟା ମହା ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତ ବିଦୀର୍ଘ ହିଲ ନା !

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତର କୁଳ ଲୋଚନେ ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରକାର ବିଲାପ କରିତେ କବିତେ ଶନ୍ମୋଦରୀ ମୁକ୍ତିତ ହଇୟା ରାବନେର ସଙ୍କେର ଉପରି ପତିତ ହିଲେନ ; ଏବଂ ଶନ୍ମାରାଗରଙ୍ଗିତ ମେଘବଙ୍କେ ଶୁଭଜ୍ଞଳ ବିଚାରେଥାର ନ୍ୟାୟ ଶୋଭା ପାଇତେ ଲାଗିଲେନ । ତଥାମ ତୋମାର ମଧ୍ୟାଗମ ନିର୍ଭାବ କାନ୍ତର ହଇୟା କନ୍ଦନ କରିତେ କରିତେ

তাহার চেতনা সম্পাদন ও তাহাকে উথাপন করাইয়া উপরেশন
করাইল ; এবং তিনি অতিশয় কৃদন করিতে আরম্ভ করিলে,
তাহাকে কহিল, দেবি ! আপনি কি জানেন না যে লোকস্মিতি
অস্থির, এবং রাজগণের লক্ষ্মী চঞ্চলা ; পুণ্যাক্ষয় হইলেই রাজ-
লক্ষ্মী নষ্ট হয় ?

তাহারা এই কথা কঠিতে ধাকিলে, মন্দোদরী মুখমণ্ডল-
বিভাবিণী অশ্রদ্ধারা দ্বারা গুণযুগল বিপ্লাবিত বরিয়া উচ্ছেঃস্বরে
কৃদন করিতে লাগিলেন ।

এই গময় রামচন্দ্র বিভীষণকে কহিলেন, ভাতার সৎকার
ও শ্রীদিগকে গৃস্ত্বা কর । তখন পৌন্যন বিভীষণ বুদ্ধি পূর্বক
বিমেচনা করিয়া বায়ের মনোজ্ঞাতি ধর্মার্থযুক্ত হিতবাক্তে
উত্তর করিলেন, ধন্মত্যাগী, ক্রুরস্বত্ত্বাব, মৃৎস, মিথ্যাপরায়ণ,
পদ্মারাপণারীর সৎকার করা আমার কর্তব্য বোধ হয় না ।
সর্বাত্মানীর আহত সাধনে নিরত এই রাবণ আমার আভুক্তপী শর্কু
ছিলেন । অতএব গুরু সমষ্টিকে পূজ্যীয় হইলেও ইনি আমার নিকট
পৃজ্ঞা পাপ্ত হইতে পাবেন না । রাম ! আপাততঃ পৃথিবীতে
লোকে আনায় নিষ্ঠুর বালনে সত্য, কিন্তু ইহার গুণাগ শ্রবণ
করিলে পর আবার মকলেই বলিলে, বিভীষণ উচ্চত কার্যাই
করিয়াচ্ছে ।

বাক্য গিমুণ ধার্মিকশ্রেষ্ঠ বামচন্দ্র বাক্যবিং বিভীষণের এই
বাক্য শ্রবণ করত পরম পরিচুষ্ট হত্যা তাহাকে কঠিলেন, তুমি
যাহা বলিলে সত্য, কিন্তু তোমার গিতনামন করাও আমার
কর্তব্য ; কারণ তোমার হাত বেই আগি জ্যোতি করিয়াছি ।
অতএব রাজ্যসেব ! তোমার যাহা কর্তব্য আমাকে তাহা অব-
শ্যাই উপদেশ করিতে হইলে । রাবণ অদার্থিক ও গিথ্যাপরায়ণ
ছিলেন সত্য, কিন্তু তিনি তেজস্মী, বলবান এবং সৎকার্যে নিয়ন্ত
সাহসী ছিলেন । শুনিতে পাই ইত্য আভুক্তি দেবগণ ইহাকে
পরাজয় করিতে পারেন নাই । ইনি এতাদৃশ মহাজ্ঞা ও বল-

ଶକ୍ତି ଛିଲେନ, ସେ ବ୍ରିଶୋକ ହଁତାକେ ଚର୍ଚ କରିଛି । ଆର ଶକ୍ତା
ମରଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ; ଆମାଦିଗେର ଅମ୍ବୋଜନ ଏକଦେ ଶିକ୍ଷ ହଇଯାଛେ ;
ଅତେବେ ଏକଦେ ହଁତାର ସଂକାର କର । ହଁନ ତୋମାର ଯେମନ ଅକ୍ଷାର
ପାତ୍ର, ଆମାର ଶୁଣେ ହେମନି । ହେ ମହାଦାତୋ । ଆମରେହି ହଁଥାର ସଥ୍ୟ-
ବିଧି ସଂକାର କରି ହୋମାର ସମ୍ମାନାରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହିଁତେହେ ; ତାହା
ହେଲେଇ ତୁମି ସଥ୍ୟାଭ୍ୟ କବିବେ ।

ରାଧାରେ କାଳି ଅଥେ ବିଭୌଷଣ ମହାର ହଟିଯା ନିଃତ ଅଭି-
ଶେଷ ସଂକାରୋଚିତ ଉଦ୍‌ଦୋଷ କାବତେ ଶାରକ ହେଲେମ । ବାକ୍ଷମରାଜ
ବିଭୌଷଣ ଲକ୍ଷାପୁରୀରେ ଥାବେଶ ବବିଜ୍ଞା ମହାର ତୀହାର ତବନୀର ଅଛି
ହୋଇ କଲିଲେନ । ପରେ ବିବିଧ ଶକ୍ତି, ଦାରୁପାତ୍ର, ବିହିତ ଅଛି
ମକଳ ଓ ସଙ୍କଳିତ କଷ, ଶୁଦ୍ଧିକ ଗନ୍ଧର ନାନା ପକାର ଗନ୍ଧ ଡବ୍ୟ, ଏବଂ
ବିବିଧ ଘନିରଜ୍ଞାଦିତ ପେବଣ କବିଲେନ । ମୁହୂର୍ତ୍ତମଧ୍ୟେ ଏହି ମକଳ
ହୋଇ କରିଲା, ଅଥଶେଷ ରାକ୍ଷମଦ୍ଦେ ପରିବେଶିତ ହଟିଯା ଅୟଃ ଆଗ-
ମନ ପୂର୍ବକ ମାଲ୍ୟାଧାର ବାକ୍ଷମେବ ମହିତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟର ଅନୁଷ୍ଠାନ
କରିଲେନ । ରାକ୍ଷମରାଜ ରାଧାରେ କ୍ଷେତ୍ର ବାତ ପରିଧାନ ଏବଂ
ବିବିଧ ପଞ୍ଚାକାଣ୍ଡଭୂଷଣ ବିବିଧ କୁମ୍ଭବିଚିତ୍ରିତ ଦିବ୍ୟ ଶିବିକାର
ଆମୋହି କରାଇଯା ଶିବିକା ଉତ୍ତୋଳନ ଓ କାଟାଦି ଅହି ପୂର୍ବକ
ବିଭୌଷଣକେ ଆଗେ କବିଯା ବାକ୍ଷମଦିଜଗଣ ମହିଳ ପଥେ ଶାଶାନା-
ତ୍ତିବୁଦ୍ଧି ହଇଲ । ତିର ତିର ଅୟଃ ମକଳ ଅନୁକ୍ରମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାଳିତ
ଓ ସ୍ଵ ଆମାର ପାତ୍ରେ ହାତୀପ୍ରେ ହଟିଯା ଆଗେ ଆଗେ ନୀତ ହଇଲ ।
ଅନୁଷ୍ଠାନିକାରକାଗଚ୍ଛ ମକଳେଟି ବୋଦନ କବିତେ କବିତେ ଅମାର୍ଥ୍ୟ
ବଶକଃ ଯେଣ ଲକ୍ଷ ପାଦାନ ପୂର୍ବକ ମହାର ଅନୁଗମନ କାରିତେ ଲାଗିଲ ।

ଅନୁଷ୍ଠବ ବିଭୌଷଣାଦ ଏକଳେ ବାକ୍ଷମରାଜ ବାବିଷକେ ପବିତ୍ର
ଷ୍ଟାନେ ଷ୍ଟାପନ କାରଯା ଦେଦମାର୍ଗାନୁମାରି କିଯା ମହକାରେ ଚନ୍ଦନ ଓ
ପଞ୍ଚ କାଷ୍ଟ ଏବଂ ଉଦ୍‌ଦୀପ ଚନ୍ଦନ ଦ୍ୱାରା ଚିତା ନିମ୍ନାନ ପୂର୍ବକ କୁକୁଳାର-
ଚନ୍ଦ୍ରବିନିଶ୍ଚିତ ଆନ୍ତରଣ ଧାରା ଏବଂ ତିତ ଆମରଣ କରିଲେନ । ତଦ-
ନ୍ତର ବାକ୍ଷମରାଜେର ପିତ୍ତୁମେଧ କିଯା ମଞ୍ଚାଦନ କରିଲେନ ; ମର୍ମିଣ

ପୁରୀଭାଗେ ବେଳି ନିର୍ମାଣ ପୂର୍ବକ ଉତ୍ତାର ସଥା ହ୍ରାନେ ଅଶ୍ଵ ମକଳ ପ୍ରାପନ କରିଯା ରାବଣେର କ୍ଷମ୍ଭୋପରି ହୃଦୟଧିଗୃହ ଅବ ନିକ୍ଷେପ କରିଲେନ । ତତ୍ତଵନ୍ତର ପାଦଦୟୟେ ଶକ୍ଟ ଓ ଉତ୍ତର୍ୟୁଗଳେର ମଧ୍ୟେ ଉଲ୍-ଭଲ ନିକ୍ଷେପ କରିଲେନ । ଏଇଙ୍କାପରେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ସଥାହ୍ରାନେ ସମ୍ମାନପାତ୍ର, ଅରଣ୍ଯ, ଉତ୍ତରାବଣି ଓ ଚାତୁର୍ବ୍ରାତା ମୁୟଳ ଅର୍ପଣ କରିଲେନ । ତାହାର ପର ଶାନ୍ତିବିହିତ ଓ କଞ୍ଚକାରମହିଷିପ୍ରାଦିଷ୍ଟ ବିଧାନାମୁଖୀରେ ଐ ହ୍ରାନେ ମେଦ୍ୟ ପଣ୍ଡ ବଲିଦାନ କରିଯା ରାଜମରାଜେର ମୁଖେ ହୃଦ ମହିତ ବନ୍ଦ ନିକ୍ଷେପ କରିଲେନ । ପଞ୍ଚାନ କାତଳଚିତ୍ତେ ରାବଣକେ ବିବିଧ ଗଞ୍ଜ ମାଲ୍ୟ ଓ ବନ୍ଧୁଦିଦ ହାରୀ ଅଳକୁଳ କରିଯା ଆଶ୍ରମପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁଖେ ତୀହାର ଉପର ଗାଜବସନ୍ଧ କରିଲେନ । ଅବଶେଷ ବିଭୌମନ ସଥା ବିଧି ଅଶ୍ଵଦାନ କରିଲେନ, ଏବଂ ଆଶ୍ଵଦାନାମ୍ବେ ହାନ କରିଯା ଆର୍ଦ୍ରବସନ୍ଧେ ସଥାବିହିତ ଜଳସହିତଦର୍ଭ ମିଳିତ ତିଳ ତର୍ପଣ କରିଲେନ । ତତ୍ତଵନ୍ତର ଶୁନଃ ଶୁନଃ ଅନୁନୟ ବିନୟ ପୁନକ ଅନ୍ତଃପୁରଚାରିବୀଦିଗଙ୍କେ ସାମ୍ବନା କରିଯା କହିଲେନ, ତୋମରୀ ଏହିଦେ ଗମନ କର ।

ଅନନ୍ତର ଶ୍ରୀଗଣ ମକଳେଇ ନଗରୀମଧ୍ୟେ ପ୍ରାଦିଷ୍ଟ ହଟିଲ । ତାଙ୍କାରା ଶୁରୁଃପ୍ରାଦିଷ୍ଟ ହଇଲେ ପର ରାଜମେତ୍ର ବିଭୌମନ, ରାମେବ ନିକଟେ ଉପଚିତ ହଇଯା ବିନୀତ ତାବେ ଦଶାୟମାନ ହଇଲେନ । ଏଦିକେ ଶର୍ମ୍ମସଂହାର କରିଯା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦୈନ୍ୟଗମ, ଶ୍ରୀବ ଓ ଲଙ୍ଘଦେର ମହିତ ପରମାନନ୍ଦ ଲାଭ କରିଲେନ, ପୂର୍ବେ ଦୁର୍ଦକ୍ଷ ବଧ କରିଯା ପୁରମହା ସେମନ ଆମନ୍ଦିତ ହଇଯାଇଲେନ ।

ଅନନ୍ତର ମଶର ଶରାମନ, ଓ ହର୍ଷ ପ୍ରାଦିତ ମହାକବୀ ଏବଂ ରିପୁନିପାତ୍ର ହେତୁ କୋଥିର ପାବତ୍ତାଗ କରିଯା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପୁରମାର୍ଗୀ ମୁଣ୍ଡିଧାର୍ଯ୍ୟ କରିଲେନ ।

— ୫୦୫ —

ଚନ୍ଦ୍ରଦିଶାଧକ ଶତତମ ମର୍ଗ ।

ରାବଣେର ବିମାଶ ଦର୍ଶନ କରିଯା ଦେବ, ଶର୍ମ୍ମସ ଓ ଦାନନନ୍ଦ ବିବିଧ ଆର୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା କହିଲେ କହିଲେ ନିଜ ନିଜ ଆଖିଯେ ଶମନ କରିଲେନ ।

ଶୁଦ୍ଧକର ଭୌଷଣ ରାଘବନ୍ଧ, ରାମେର ପରାକ୍ରମ, ସାମରଗଣେର ଶୁଦ୍ଧକର୍ତ୍ତା, ଶୁଭୀଦେର ମନ୍ତ୍ରତା, ଲଙ୍ଘନ ଓ ହୃଦୟାନେର ଅନୁରାଗ ଓ ବିଦ୍ୟ, ଶୌଭାର ପାତିତ୍ରତା, ଏବଂ ହୃଦୟାନେର ପରାକ୍ରମ ସମ୍ବନ୍ଧେ କଥେପକ୍ଷଦିନ କରିଲେ କରିଲେ ତେ ମହାଭାଗଗ ହଷ୍ଟଚିତ୍ରେ ସ୍ଵ ସ୍ଵ ଆବାସେ ପ୍ରାପ୍ତାନ କରିଲେନ ।

ଏହିକେ ମହାବାହୁ ରାଘବ ମାତରିର ପୂଜା କରିଯା ଇନ୍ଦ୍ର-
ପ୍ରୋତ୍ସହ ଅଗ୍ରିଧାତ ଦିବ୍ୟର ବିଦ୍ୟା ଯାଇଲେ । ରାଘବର ଆଜ୍ଞା
ପାଇୟା ଟେଟ୍‌ହୁମାରଣ ମାତରି ଦିବ୍ୟ ରଥ ଲଟ୍‌ଯା ଅର୍ଗେ ଗମନ କରିଲେନ ।
ଦେବମାରଥିନାମ ମାତରି ଅର୍ଗେ ଆରୋହଣ କରିଲେ ପର, ରାଘବ
ଆଜ୍ଞାର ଆନନ୍ଦକୁ ଛଟ୍‌ଯା ଶୁଭୀଦକେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିଲେନ । ତଥନ
ଲଙ୍ଘନ ତାହାକେ ଅଭିବାଦନ କରିଲେନ; ଏବଂ ମହାତ୍ମ ସାମରଗଣ
ତାହାର ପୂଜା କରିଲ । ଅବଶେଷେ ତିନି ମକଳେର ସହିତ ଶେନ-
ନିବେଶେ ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ କରିଲେନ ।

ଅନନ୍ତର କକୁତ୍‌ହୁମନ ମଧ୍ୟପଣ୍ଡିତ ଶୁଭିତ୍ରାମନ ବଳବାନ୍ ଶୁଭ-
ଲଙ୍ଘନ ଲଙ୍ଘନକେ କଥିଲେନ, ଦୌସ୍ୟ ! ପିଭୀଷଣାମାର ଅନୁରାତ ଓ ଭକ୍ତ;
ଇନି ଆମାଦିଗେର ଉପକାର କରିଯାଛେନ; ଅନ୍ତରେ ଇହାକେ ଲକ୍ଷ
ରାଜ୍ଞୀ ଅଭିଷେକ କର । ଦୌସ୍ୟ ! ଆମାର ଏକାନ୍ତ ଇଚ୍ଛା ଯେ ରାଘ-
ଶାନ୍ତ ବିଭୀଷଣକେ ଲକ୍ଷାର ନିର୍ମାଳାର ଅଭିଯିଜ୍ଞ ଦର୍ଶନ କରି ।

ଅନନ୍ତର ରାଘବର ଏହି ଥାକାର ବାକ୍ୟ ଶ୍ରବନ କରିଯା ଶୌମିତ୍ରି
ଯେ ଆଜ୍ଞା ବରଣ୍ୟ ନିରାତ ହଷ୍ଟଚିତ୍ରେ ଶୁଦ୍ଧ କଳମ ମକଳ ଆଗଯନ
କରାଇଲେନ । ଏବଂ ମନୋବେଗ ମହାବଳ ବାନରଦିଗେର ହଷ୍ଟେ ତ୍ରୈ
ଶକଳ କଳମ ପଦାନ କରିଯା ଆଜ୍ଞା କରିଲେନ, ଚତୁଃମାଗର ହଷ୍ଟରେ
କଳ ଆଗଯନ କର । ତଥନ ତ୍ରୈ ଶକଳ ମନୋବେଗ ବାନରଶ୍ରେଷ୍ଠଗଣ
ମହାର ଗମନ ପୂର୍ବିକ ଚତୁଃମାଗର ହଷ୍ଟରେ ଜଳ ଲାଇୟା ଶ୍ରୀପ୍ର ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ
କରିଲ ।

ଅନନ୍ତର ଶୌମିତ୍ରି ଏକଟି କଳମ ଭାଦ୍ର ପୂର୍ବକ ବିଭୀଷଣକେ ଉତ୍ତ-
କୁଷ୍ଟ ଆମନେ ଉପବେଶନ କରାଇଯା ଏ କଳମ ଦାରୀ ତାହାକେ ଅଭି-
ଷେକ କରିଲେନ । ଅନ୍ତରେ ଲଙ୍ଘନ ରାମେର ଆଜ୍ଞାକ୍ରମେ ଶର୍ମିବିହିତ
ବିଧାନାମୁଦ୍‌ରେ ଶୁଭୀଦା ବିଭୀଷଣକେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରାକ୍ଷଣଗଣେର ରାଜୀ

କରିଯା ଅଭିଷେକ କରିଲେନ । ବିଭୌଷିଧେର ଅମାର୍ତ୍ତ ଏବଂ ତୀହାର ଡକ୍ଟର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାକ୍ଷୟଗତ ତାତ୍କାଳେ ପରମ ଉର୍ଧ୍ବ ହଇଲ । ତଥନ ଦେବର୍ଦ୍ଧି-ଗନ୍ଧ ଏବଂ ବାନର ଓ ରାକ୍ଷସଗନ୍ଧ ସକଳେଟି ଅଭୀନ୍ଵ ଉଷ୍ଟ ହଇଯା ରାମେରଙ୍ଗେ ଶୁଭ କରିତେ ଲାଗିଲ । ରାକ୍ଷସେନ୍ଦ୍ର ବିଭୌଷିଧକେ ଲକ୍ଷ୍ମୀରାଜ୍ୟ ଅଭି-ବିଜ୍ଞ ଦର୍ଶନ କରିଯା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଏବଂ ଲକ୍ଷ୍ମେଣ୍ଠ ପରମ ପରିତୃଷ୍ଟ ହଇଲେନ । ବିଭୌଷିଧ ରାମଥଦର ମେହି ରାଜ୍ୟ ପାଞ୍ଚ ହଇଯା ଔଜ୍ବାବଗକେ ମାସ୍ତ୍ରନା କରନ୍ତ ପଞ୍ଚାତ ରାମେର ନିକଟ ଉପଶିଷ୍ଟ ହଇଲେନ ।

ଅନୁଷ୍ଠର ପୁରାନୀ ନିଶାଚରଣ ଆନନ୍ଦିତ ଚିତ୍ତେ ଦଧି, ଅକ୍ଷତ, ଯୋଦକ, ଲାଜ ଓ ପୁଷ୍ପ ସକଳ ଆନନ୍ଦନ କରିଯା ବିଭୌଷିଧକେ ଉପଚାର ଶାଦାନ କରିଲ । ବିଭୌଷିଧ ଏ ସକଳ ମାନ୍ଦଳିକ ଦ୍ୱାୟ ଅହମ କରିଯା ମୟକ୍ଷ୍ମେ ରାଜ୍ୟ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମେଣ୍ଠକେ ନିବେଦନ କରିଲେନ । ବିଭୌଷିଧକେ ଶୁଣିବନୋ-ନ୍ତଥ ଓ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ଦର୍ଶନ କରିଯା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ତୀହାର ମନୁଷ୍ଟିଜନ୍ୟ ମନୁଷ୍ଟ ଅହମ କରିଲେନ ।

ଅନୁଷ୍ଠବ ରାମ କୃତାଞ୍ଜଳିପୁଟେ ପାର୍ଶ୍ଵ ଦଶ୍ମାଯାନ ପର୍କତପ୍ରାମାଣ୍ୟ ସୀର ହନୁମାନକେ କହିଲେନ, ମୌଗ୍ୟ ! ତୁମ କ୍ଷେତ୍ର ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରମ ପୂର୍ବିକ ଏହି ମହାରାଜ ମୌଗ୍ୟ ବିଭୌଷିଧର ଅନୁମତି ଲଟେଯା ଲକ୍ଷ୍ମୀନଗରୀଜେ ଗ୍ରହନ କର । ହେ ବାଧ୍ୟିଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ତୁମ କ୍ଷାତ୍ର ଗମନ କରିଯା ବୈଦେଶୀକେ ଆମାର, ଶ୍ରୀବୈଷ୍ଣବ ଓ ଯୋଦଗଣେର କୁଶମବାର୍ତ୍ତା ଏବଂ ରାବନେର ନିଧିମ ସଂଦାଦ ଦୋନ କର । ହୋଇବ ! ଏହି ଶିଯା ମନ୍ଦିର ଶାଦାନ କରନ୍ତ ବୈଦେଶୀର ସଂବାଦ ଲାଇଯା ଶୀଘ୍ର ପାଞ୍ଚାଗମନ କରିବେ ।

— — —

ପଞ୍ଚଦଶାଧିକଶତତମ ସର୍ଗ ।

ଏଇକୁଳ ଆଜା ପ୍ରାଣ ହଇଯା ପବନନନ୍ଦନ ହନୁମାର୍ଥ ଲକ୍ଷ୍ମୀନଗରୀଜେ ଅବେଶ କରିଲେନ; ରାକ୍ଷସେରା ତୀହାର ପୂଜା କରିତେ ଲାଗିଲ । ଅନୁଷ୍ଠର ତୀହାର ଅନୁମତି କରିଲେ ମାର୍କତି ସଥାନ୍ୟାଯେ ରକ୍ଷବାଟିକାର ଅବେଶ କରିଲେ, ମୌତ୍ତା ତୀହାକେ ଚିନିତେ ଶାରିଲେନ । ପବନନନ୍ଦନ

ଦେଖିଲେନ, ଆନାଦିଗୁଣକାରବିହୀନା ମୌତ ରାଜସୀଗଣେ ବେଟିତା
ହଇଯା ଏହପୀଡ଼ିତା ରୋହିଣୀର ନ୍ୟାୟ ନିରାମଳଭାବେ ରୁକ୍ଷମୂଳେ ଉପ-
ବେଶନ କରିଯା ଆଛେନ । ତଥିନ ତିନି ନ୍ତର, ନିଶ୍ଚଳ ଓ ଅନ୍ଧ
ହଇଯା ତାହାର ନିକଟେ ଗମନ ପୂର୍ବକ ଅନ୍ତାମ କରିଲେନ । ମହାବଳ
ହୃଦୟାନ ଆଗମନ କରିଯାଛେନ ଦେଖିଯା ତିନି ତୃଷ୍ଣୀକ୍ଷାବେ ଅବହିତ
କରିତେ ଲାଗିଲେନ, ଝାଗାକେ ଦେଖିଯା ଓ ଚିନିତେ ପାରିଯା
ତିନି ପରମ ଆଜ୍ଞାଦିତ ହଇଲେନ । ବାନରୋତ୍ତମ ହୃଦୟାନ୍ତ
ଅସ୍ତ୍ର ମୁଖ ଦର୍ଶନ କରିଯା ରାମେର ସମସ୍ତ ବାକ୍ୟ ବଣିତେ ଆ
କରିଲେନ, ହେ ବିଦେହମନ୍ଦିନି ! ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ଶୁଣ୍ଡୀର କୁଶର
ଆଛେନ, ଶକ୍ରକୟ ପୂର୍ବକ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହଇଯା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଆପନାର
କୁଶଲ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଯାଛେନ । ଦେବି ! ରାମ, ଶୁଣ୍ଡୀ, ବିଭୀଷଣ,
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଏବଂ ବାନରଟେନ୍ୟେର ମାହାତ୍ୟେ ରାବଣକେ ବିନାଶ କରିଯା-
ଛେନ । ଦେବି ! ଆମି ଆପନାକେ ଏଇ ପ୍ରୟେ ସଂବାଦ ଦାନ କରିଯା
ପୁନଶ୍ଚ ପରିତୁଷ୍ଟ କରିତେଛି । ମୌତାଗ୍ରହଣେଇ ଆପନି ଜୀବିତ
ରହିଯାଛେନ । ଆପନି ଆମାର ନିକଟ ଜୟ ସଂବାଦ ପାଇଗୁଛି
କରୁଣ । ଦେବି ! ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହଷ୍ଟ ଚିନ୍ତେ ଆପନାକେ ବଲିଯା-
ଛେନ, ସେ ଧର୍ମଜ୍ଞ ! ଆମି ତୋମାର ପାତିତ୍ରତ୍ୟାମାତ୍ରେଇ ଯୁକ୍ତ ଏହି
ବିଜୟ ଲାଭ କରିଯାଛି । ମୌତ ! ତୁମି ଶୁଷ୍ଟ ହୁଏ ; ଶୋକ ତାପ
ପରିତ୍ୟାଗ କର । ଶକ୍ର ରାବଣ ନିହିତ ଓ ଲଙ୍ଘା ଅଧିକୃତ ହଇଯାଛେ ।
ଆମି ତୋମାର ଉକ୍ତାରାର୍ଥ ଅନ୍ତିଜ୍ଞା କରିଯା ନିଜ୍ଞା ପରିତ୍ୟାଗ
ପୂର୍ବକ ସାହା ମାଧ୍ୟମ କରିତେ ନିଯନ୍ତ ଯତ୍ନବାନ୍ତ ହଇଯାଇଲାମ, ମାଗରେ
ସେତୁ ବନ୍ଧନ କରନ୍ତ ଏକବେ ମେଟି ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହଟିଯାଛି । ରାବ-
ଣେର ଆଲମ୍ୟେ ରହିଯାଇ ବଲିଯା ଏଥିନ ଆର ଭୟ କରିବା ନା । ଲକ୍ଷ-
ମାଙ୍କଦ ଏକବେ ବିଭୀଷଣକେ ଅର୍ପଣ କରିଯାଛି । ଅତିଏବ ଭୟ ପରି-
ତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ଆଶ୍ଵସ୍ତ ହୁଏ ; ତୁମ୍ଭ ଏଥିନ ନିଜେର ଘୃହେଇ ସାମ
କରିତେଛେ । ଆର ବିଭୀଷଣ ଓ ତୋମାର ଦଶନ ଜନ୍ୟ ସମ୍ମର୍ଦ୍ଦକ
ହଇଯା ହଟିଚିନ୍ତେ ସହରଇ ପମନ କରିତେଛେ ।

ଚଞ୍ଚଲବନ୍ଦନା ଜାନକୀ ହୃଦୟାନେର ଉତ୍ତମ ବାକ୍ୟ ଅଧ୍ୟଥ କରିଯା କୋବ

ଉତ୍ତର କରିଲେ ପାରିଲେନ ନା ; ଆନନ୍ଦେ ତୀହାର କଠରୋଧ ହଇଯାଇଲା
ଆମିଳ । ସୌଭା ଅତ୍ୟାଭ୍ୟାସ ନା କରିଲେ ବାନରହାରୀର ହୃମାର
ତୀହାକେ କହିଲେନ, ଦେବ ! ଆପଣି କି ଚିନ୍ତା କରିଗିଛେନ ତୁ
ଆମାର ବାକ୍ୟର ଉତ୍ତର କରିଗିଛେନ ନା କେନ ?

ହୃମାନ ଏହି କଥା କହିଲେ ପର, ଧର୍ମପଥବର୍ତ୍ତିନୀ ଆମକୀ ନିଭାଷ
ଜ୍ଞାନଚିନ୍ତେ ବାଙ୍ଗଗନ୍ଧାଦ ଘରେ ତୀହାକେ କହିଲେନ, ହୃମାନ !
ଆମୀର ବିଜୟ ମହାନ୍ତ ପିଯନ୍ତବାଦ ଶ୍ରବଣ କରିଯା, ଉଲ୍ଲାସେ ଅବଜ୍ଞା
ହଇଯା କ୍ଷଣ କାଲେର ଜନ୍ୟ ଆମାର କଥା କହିବାର କ୍ଷମତା ଛିଲ ନା ।
ଫେବ୍ରାଇ ! ତୁ ମି ଆମାଯ ଯେ ସଂବାଦ ଦାନ କରିଲେ, ତୀହାର ଉପ୍ୟୁକ୍ତ
ପୁରକ୍ଷାର ଆମି ଖୁଁ ଜିଯା ପାଇତେଛି ନା । ଏହି ଯିଯି ସଂବାଦେର
ଯଥୋପ୍ୟୁକ୍ତ ପୁରକ୍ଷାର ଦିକ୍ତେ ପାରି, ପ୍ରଥିବୀତେ ଏମନ କୋନ ବଞ୍ଚି
ଦେଖିତେଛି ନା । ତ୍ରିଲୋକେର ରାଜସ୍ତବ ବା ତ୍ରିଲୋକେର ସାବତୀଯ
ହିରଣ୍ୟ, ଶୁର୍ବଣ କି ରତ୍ନ, ତୋମାର ପୁରକ୍ଷାର ସସଙ୍କେ କିଛୁଇ ଉଲ୍ଲେଖ
କରିବାରାଣ ଉପସୁକ୍ତ ନହେ ।

ଏହି କଥା ଶୁଣିଯା ହୃମାନ ଆନନ୍ଦିତ ହଦୟେ କ୍ରତାଜ୍ଞଲିପୁଟେ
ସୌଭାର ମୟୁଖେ ଦଶ୍ରାୟମାନ ହଇଯା କହିଲେନ, ହେ ଭର୍ତ୍ତହିତଭାବେ !
ହେ ବିଜୟାକାଜିକପି ! ହେ ଅନନ୍ଦିତେ ! ଆପାନ ଭିନ୍ନ କେହିଁ
ଜ୍ଞାନଶ ଯିଷ୍ଟ କଥା କହିଲେ ପାରେ ନା । ଦେବ ! ଆପନାର ଏହି
ଶାରବତ ଯିଷ୍ଟ ବାକ୍ୟ ଅଶେଷ ରତ୍ନରାଶି ଏବଂ ଅର୍ଦ୍ଦର ରାଜ୍ୟ ହଇଲେ ଓ
ବଜ୍ରମୂଳ୍ୟ । ବାନ୍ଧୁମିକ ଆମନାର ଏହି ବାକ୍ୟ ଆମି ଅର୍ଦ୍ଦର ରାଜ୍ୟ-
ଆଦି ମମମ୍ଭ ଦୁଲ୍ଲଭ ବଞ୍ଚି ପ୍ରାଣ ହଇଯାଛି । ଏକମେ ଯାଇଯା ନିହିତ-
ଶକ୍ତ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ବିଜୟ ରାମଚନ୍ଦ୍ରକେ ଦଶନ କରିବ ।

ପବନନନ୍ଦନେଗ ଏହିବାକ୍ୟ ଶ୍ରବଣ କରି ଜ୍ଞନକରାଜତନ୍ୟ ମୈଥିଲୀ
ଶଦପେକ୍ଷା ଓ ମାଧୁବାକେ ତୀହାକେ ଉତ୍ତର କରିଲେନ, ହୃମାନ ! ତୁ ମି
ଭିନ୍ନ ଏତାମୃଶ ମର୍ମଲକ୍ଷମମମ୍ପର ମାଧୁରୀଶୁଣିବିଭୂବତ ଏବଂ ଶୁଣ୍ୟା
ଶ୍ରବଣ ଶ୍ରୀପ ଧାରଣ ଉତ୍ସ ଅପୋହ ଅର୍ଧାବଜ୍ଞାନ ଓ ତତ୍ତ୍ଵଜ୍ଞାନ ଏହି
ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗ ମମଶିତ ବୁଦ୍ଧମହାତ୍ମ ବାକ୍ୟ ବଲିଲେ ଅନ୍ୟ କୋନ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନି
ନମ୍ବର ନହେ । ତୁ ମି ପବନଦେବେର ଶେଷମନୀୟ ପରମ ଧାର୍ମିକ ପୁତ୍ର ।

ବଳ, ଶୌର୍ଯ୍ୟ, ଶିକ୍ଷା, ମାନସିକ ବଳ, ବିଜୁମ, ଅନୁଭବ ଔଦ୍‌ଗ୍ରୀ, ଡେଙ୍କ, କ୍ରମା, ଧୈର୍ୟ ଓ ବିନୟ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶୋଭନୀୟ ସମ୍ପଦ ସମ୍ପଦ ଏକତ୍ରେ କେବଳ ତୋଷାତ୍ମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେ, ମନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ତଥାନ ଏକାଦୁଶ ହାଶ୍ମୋତ୍ତେଷ ଅନୁଗାତ୍ର ବିକ୍ରତ ନା ହଟ୍ୟା ଇମୁଗାନ ପୁନର୍ଭାର ଆନନ୍ଦିତ ଚିତ୍ତେ କ୍ରତ୍ତାଞ୍ଜଳିପୁଟେ ମୟୁଖେ ଦଶାୟମାନ ହଟ୍ୟା ସୀତାକେ ଉତ୍ତର କରିଲେନ, ଯଦି ଆପନାର ଅନୁମର୍ତ୍ତ ହୟ, ତାହା ହଇଲେ ଆମି ଏହି ରାଜ୍ଞୀଗଣେର ସକଳକେଟ ବିନାଶ କରିତେ ଇଛା କରି । ଇହାରା ଆପନାକେ ଏତଦିନ ବିବିଧ କୁଣ୍ଡଳ ପାଦ ପାଦିଲା କରିଯାଇଛା । ଆପନି ପାତିଆତ୍ୟ ପ୍ରତିପାଳନ ପୂର୍ବିକ ଅଶୋକ ବନେ ଅବଶ୍ଵିତ କରିଯା ଅନହା କଷ୍ଟ ଭୋଗ କରିତେଛିଲେନ ; ଏହି ସକଳ ଘୋରକ୍ରମ ନିର୍ମୂଳିତ ରାଜ୍ଞୀଗଣର ଅଭିଭୂତ ରାଜ୍ଞୀଗଣର ନିଶାଚରୀ ଆପନାକେ ନିଯନ୍ତ ତର୍ଜୁନ କରିତ । ଆମି ଦେଖିଯା ଗିଯାଛିଲାମ ଏହି ବିକ୍ରତ-ବନନା ରାଜ୍ଞୀ ସକଳ ରାବନେର ଆଜାନୁସାରେ ଆପନାକେ ନିର୍ମୂଳ ବିବିଧ କଟୋର ବାକ୍ୟ ବଲିତ । ଆମାର ଇଛା ହଟ୍ୟାତ୍ମେ, ଏହି ବିକ୍ରତାକାରୀ, ବିକ୍ରତମନୀ, କୁରା, କୁରଦର୍ଶନୀ, କୁରକେଶୀ ରାଜ୍ଞୀ-ଦିଗେର ସକଳକେଟ ବିବିଧ କୁଣ୍ଡଳ ସଥ କରିବ । ଆପନାର ଅପିରକ୍ଷାରୀ ପରବର୍ତ୍ତାବିନୀ ଏହି ସକଳ ନିଶାଚବୀକେ ଆମି ମୁଣ୍ଡି, ଚପେଟୀ ଘାତ, ଏହି ପ୍ରକାଶ ବାହର ଥାହାର, ଦାରୁଣ ଜୀବନପ୍ରଥାର, ଦର୍ଶନ, କର୍ମ-ନାମାଚ୍ଛେଦନ ଓ କେଶୋପାଟନ ଇତ୍ୟାଦି ଥାହାର ଥାହାର ଥାରା ନିପାତନ ପୂର୍ବିକ ବିନାଶ କରିତେ ଇଛା କରି, ଆପନି ଆମାର ଏହି ଆର୍ଦନା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରନ ।

ହୃମାନେବ ଏହି ବାକ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀ କରିଯା ଦୀନବନ୍ଦନା କ୍ରପାଲୁହନ୍ଦୟା ଜ୍ଞାନକୀ ବିବେଚନୀ ପୂର୍ବିକ ମର୍ମସନ୍ଧତ ବାକ୍ୟ ତୁଳାକେ ଉତ୍ତର କରିଲେନ, ଏହି ସକଳ ରାଜ୍ଞୀ ପରେର ଆଜାନୁପର୍ଦ୍ଦିନୀ ଦାସୀ ; ରାଜ୍ୟମେବାର ସଶୀଳତା ହଟ୍ୟା ପରେର ଆଜାକ୍ରମେଟ ଆମାର ଅନିଷ୍ଟାଚରଣ କରିଯାଇଛି, ଅତ୍ୟବ ହୃମନ ! ଟାନିଦିଗେର ଉପର କେ କୁନ୍ଦ ତହିତେ ପାରେ ? ଭାଗ୍ୟବୈଷୟ ଦୋଷ ଏବଂ ପୂର୍ବକ୍ରତ ଦୁକ୍ତାନିନନ୍ଦନାରୀ ଆମି ଏହି ସମସ୍ତ ଦୁଃଖ ଶୋଭି ହିତେଛି, ନିଜ କର୍ମଫଳରେ ଭୋଗ କରି-

হেছি। গচ্ছাশো! তুমি একপ বলিও না; দৈবের দুর্বোধ প্রতিটি এই; নিশ্চয় আমিবে আমি দশাপরিণাম বশত্তে এই সমস্ত ভোগ করিতেছি। আমি কৃপানিবন্ধন এই সকল রাজ্য-সীর অপরাধ ক্ষমা করিতেছি। নিশাচর রাবণের আজ্ঞাতেই ইচ্ছার আমাকে তর্জন করিয়া আসিতেছে, এক্ষণে রাবণ গরিয়াছে, ইচ্ছাও আর আমাকে তর্জন করিবে না। হে পথননদন প্রবন্ধণ! টিক্কিখাসে এক ভল্লুক এক ব্যাঙ্গের নিকট এবিষয়ে যে একটি শ্লোক বলিয়াছিল, বলিত্তেছি শ্রবণ কর। পাপশীল এক ব্যক্তির অপরাধের জন্য, অন্য ব্যক্তি অপরাধী হয় না; সুতরাং সদাচার রক্ষা করা সাধুদিগের অবশ্য কর্তব্য; কারণ সদাচারই সাধুদিগের ভূমণ। অতএব ইন্দুমন! শ্রুতকারী ব্যক্তিদিগের ন্যায়, অনিষ্টকারী ব্যাকুল ব্যক্তিদেরও উপরদয়া করা সাধুদিগের কর্তব্য, অপরাধ না করে এমন ব্যক্তিটি নাই। লোকের বিশ্বা করাই যে সকল কুরু পাপাত্মার কীড়া ও আঘোদ, তাহারা বিবিধ অপরাধ করিলেও, তাহাদিগের প্রত্যুপকার করিবে না।

অনিন্দিতা রামপত্নী সীতার এই বাক্য শ্রবণ করিয়া বাক্য-পশ্চিম ইন্দুমানু কহিলেন, দেবি! বৃক্ষিলাগ, আপনি রাগচন্দ্রের অনুকূলগুণাধিকা ধন্ত্বপত্নী; এক্ষণে অনুমতি করুন, রামের নিকট গমন করি।

হনুমানের এই বাক্য শ্রবণ করিয়া জনকনন্দিনী সীতা কহিলেন, আমি ভঙ্গবৎসল ভৰ্ত্তাকে দর্শন করিতে ইচ্ছা করি। তাহার এই কথা শ্রবণ করিয়া মাঝেন্দ্রনন্দন মহামতি ইন্দুমানু জানকীর হর্বোৎপাদন পৃষ্ঠক উত্তর করিলেন, পুরন্দরকে শচৌর ন্যায়, আপনি এখনই নিহতশক্ত মিত্রসহায় লক্ষ্মণ সহিত পূর্ণ চল্লানন রামচন্দ্রকে দর্শন করিবেন। *

সাক্ষাৎ লক্ষ্মীর ন্যায় আজ্ঞমান। জানকীকে এই কথা বলিয়া ইন্দুমানু রাগচন্দ্রের নিকট প্রত্যাগমন করিলেন। আগমন করিয়া হরিপুরীর মাঝত্বি, পুরন্দরপ্রতিম রামচন্দ্রকে, জানকী যাহা

ବାହା ସଲିଆ ଦିଯାଇନ୍, ଆମୁଗ୍ରହିକ ସମୁଦ୍ରାୟ ନିବେଦନ କରିଲେନ ।

—୦୦—

ବୋଡ଼ଶାଧିକ ଶକ୍ତତମ ଅଧ୍ୟାର ।

ଅହାପ୍ରାତ୍ ଉତ୍ସମାନୁ ସର୍ବଧନୁର୍ଜ୍ଞାରିଶ୍ରେଷ୍ଠ କମଳପତ୍ରାଙ୍କ ରାମଚନ୍ଦ୍ରକେ
ଅଭିବାଦନ କରିଯା ନିବେଦନ କରିଲେନ, ସାହାର ଅନ୍ୟ ଏହି ସମସ୍ତ ଉଦ୍-
ଘୋଗ ଏବଂ ଯାହା ଏହି ଉଦ୍ଘୋଗେର କଳ୍ପନେ ଶୋକସଂତ୍ରପ୍ନ୍ତୀ ଜ୍ଞାନକୀକେ
ଦର୍ଶନ କରା ଆପନାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହିତେଛେ । ଶୋକାବିଷ୍ଟ ବାପ୍ରାବିଜ୍ଞ-
ଲୋଚନା ମୈଥିଲୀ ଦିଜୟ ସଂବାଦ ଅବଶ କରିଯା ଆପନାକେ ଦର୍ଶନ
କରିତେ ଇଚ୍ଛା କରିତେଛେ । ପୂର୍ବପ୍ରାତ୍ସନ୍ଧ୍ୟ ବଶତଃ ବିଶ୍ୱାସ କରିଯା
ତିନି ବାପ୍ରାକୁଳ ଲୋଚନେ ଆମାକେ ବଣିଯାଇନ୍, ଭର୍ତ୍ତାକେ ଦୋଖିତେ
ଇଚ୍ଛା କରି ।

ଇତ୍ୱମାନେର ଏହି ବାକ୍ୟ ଅବଶ କରିଯା ଧାର୍ମିକଶ୍ରେଷ୍ଠ ରାଘବ
ସହସ୍ରା ଅଞ୍ଜଳିଲେ ଉଦ୍ବେ ପରିକ୍ଲିନ୍ ହଟ୍ୟା ଚିତ୍ତାୟ ନିମୟ ହଇଲେନ,
ପରେ ରୁଦ୍ଧୀର୍ବ ଉଷ୍ଣ ନିଧାନ ତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ଭୂତଳେ ଦୃଷ୍ଟି ନିବନ୍ଧ ରାଖିଯା
ସମୀପବସ୍ତୀ ମେଘନକାଶ ବିଭୌଷଣକେ କହିଲେନ, ସୀତାକେ ଅଭିନନ୍ଦନ
ଏବଂ ଦିବ୍ୟ ଅନ୍ଦରାଗ ଓ ବନନ ଭୂଷଣେ ଭୂଷିତ କରାଇଯା ଏହି ସ୍ଥାନେ
ଆଗସ୍ତ୍ୟ କର, ବିଲସ କରିଣ ନା ।

ରାମେର ଏହି ବାକ୍ୟ ଅବଶ କରନ୍ତ ବିଭୌଷଣ ଶତ୍ରୁର ଅନ୍ତଃପୁରେ
ଆବେଶ କରିଯା ଅତେ ନିଜ ଶ୍ରୀଦିଗକେ ସୀତାର ନିକଟ ଥୋରଣ କରି-
ଲେନ । ପରେ ଅନ୍ତକେ ଅଞ୍ଜଳିବନ୍ଧନ ପୂର୍ବକ ବିନୀତ ଭାବେ ସ୍ଵୟଂ
ସମୀପେ ଉପର୍ଦ୍ଧିତ ହଇଯା ରାକ୍ଷଣେଶ୍ୱର ବିଭୌଷଣ ସୀତାକେ କହିଲେନ,
ଦେବି ବୈଦେହି ! ଆପନାର ଶନି ହଟୁକ, ଆପନି ଦିବ୍ୟାନ୍ଦରାଗେ
ଚାର୍ଚିତା ହଇଯା ଦିବ୍ୟ ବନନ୍ଦୂଯନ ପରିଧାନ ପୂର୍ବକ ଶିବିକାଯ ଆରୋ-
ହଣ କରନ୍, ଆପନାର ଭର୍ତ୍ତା ଆପନାକେ ଦୋଖିତେ ଅଭିଲାଷୀ ହଇ-
ଯାଇନ୍ ।

ଏହି କଥା ଶୁଣିଯା ବୈଦେହି ବିଭୌଷଣକେ ଶାତ୍ରୀତର କରିଲେନ,

রাজ্যসেৰ ! আমি স্বান না করিয়াই ভৰ্তাৰ মহিত সাক্ষাৎ
কৰিতে ইচ্ছা কৰি । তাহাৰ এই বাক্য শ্ৰবণ কৰিয়া বিভীষণ
কহিলেন, আপনাৰ ভৰ্তা যাহা আদেশ কৰিয়াছেন, তাহাই
কৰা আপনাৰ কল্প হইতেছে । ভৰ্তাৰ সেই বাক্য শ্ৰবণ
কৰিয়া পতিদেবতা জানকী পতিভক্তিৰ বাধ্য হইয়া উত্তৰ কৰি-
লেন, তাহাই কৰ্তব্য ।

অনন্তৰ বিভীষণ টৈগদৌচীকে স্বান, অঙ্গৰাগ, বিবিধ ভূষণ ও
অচামূল্য দিব্যসন পৰিধান কৰাইয়া শিলিকায় কৰিয়া আনয়ন
কৰিলেন, অনেক রাজ্য রক্ষাস্থৰপে শিলিকা বেষ্টন কৰিয়া
আসিল । গহাঙ্গা বাম এখনও চিষ্ঠায় নিমজ্জন কৰিলেন, বিভী-
ষণ প্রাহ্লাদচিত্তে তাহাৰ সমীপে উপস্থিত হইয়া প্রণাম পূর্বক
মিঠেদন কৰিলেন, জানকী আগমন কৰিয়াছেন । দৈর্ঘ্যকাল
রাজ্যসেৱ গৃহে বাসানন্দৰ সৌভা আগমন কৰিয়াছেন শ্ৰবণ কৰিয়া
শৰ্কুমূদন রামেৰ অসুস্থকৰণে দুগণৰ বোৰ্ডৰ এবং দয়া উপাস্থিত
হইল । তিনি শিলিকা হিতো জানকীৰ দিয়া চিষ্ঠা কৰিতে
কৰিতে নিরানন্দভাবে বিভীষণকে কহিলেন, বিক্ষামদ্বিজয়নিরত
গৌম্য রাজ্যসেৰ ! জানকী যদ্যৰ আমাৰ সমৰিকটে আগমন
কৰো !

রামেৰ এই বাক্য শ্ৰবণ ধৰ্মজ্ঞ বিভীষণ সহৰ হইয়া
তত্ত্বস্থ ব্যক্তিবৰ্গকে দুয়ীবৃত্ত কৰাততে লাগিলেন । কঞ্চুক ও উক্ষৌৰ-
ধাৰী পুরুষগণ দেৱ ও দোৰ্পুর তত্ত্বে লইয়া জনতা দুকৰণ কৰত
ঐ স্থানেৰ সৰ্বত্র বিচৰণ দৰিতে লাগিল । দানৱ, খঙ্গ ও রাজ্যস-
গণ সকলেই তাড়িত হইয়া দূৰে গমন কৰিতে লাগিল । এই
সমস্ত তাহাদিগোৱে কোলাধণে বাযুবিশোড়িত সাগৱেৰ ন্যায়
এক তুমুল কলৱে উঠিল ।

চাৰিদিকে বানৱাদি সকলেই ভাড়ামান হইয়া ব্যক্তিব্যক্ত
হইয়া পাড়াছে দেখিয়া রাম দার্কণ্যবশতঃ কুকু হইয়া বিভী-
ষণকে নিবারণ কৰিলেন । এবং দৃষ্টিবিক্ষেপ দ্বাৰা মেন দৰ্জ

କରିତେ କରିତେ କୋଧଭରେ ତିରଙ୍ଗାର କରିଯା ସହାପାଞ୍ଜ ବିଭୌ-
ସମକେ କହିଲେନ, ତୁ ମି ଏହି ସକଳ ବାଜିକେ କ୍ଳେଶ ଦାନ କରିଯା
ଆମାର ଅବମାନନ୍ଦ କରିତେଛ କେନ ? ଏଥିଟି ଇହାଦିଗେର ଉଦ୍ଦେଶ
ଶାନ୍ତି କର ; ଇହାରା ଆମାର ସ୍ଵଜନ । ଗୃହ, କି ବନ୍ଦ, କି ପ୍ରାଚୀର,
କି ତିରଙ୍ଗରଣୀ କିମ୍ବା ଦୈତ୍ୟ ଜ୍ଞାନାଦୁର୍ବୀକରଣାଦି ରାପ ସମ୍ମାନନ୍ଦ
କିଛୁଟ ସ୍ତ୍ରୀଦିଗେର ଆବରଣ ନାହେ, ମଚ୍ଚାରିତ୍ରିଇ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକେର ପ୍ରକୃତ
ଆବରଣ । ଆର ବିପତ୍ତିକାଳ, କଷ୍ଟ, ଯୁଦ୍ଧଶୂଳ, ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟବର, ସଜ୍ଜ ଓ ବିନାହ-
କାଳେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକେର ଦର୍ଶନେ ଦୋଷ ହେବା । ଶୀତାଓ ଏକମେ ବିପ-
ଦୃଗଡ଼ା ଓ ମହାକଷ୍ଟେ ପତିତ ୬୭ୟାଚେନ ; ଅତିର ଏକମେ ଟହଁର
ଦର୍ଶନେ ଦୋଷ ନାହିଁ, ଶିଶ୍ୱସତଃ ଆମାର ସମକ୍ଷେ । ଶୀତା ଶିଖିକୀ
ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯା ସ୍ଵଚ୍ଛନ୍ଦେ ପାଦଚାବେଇ ଆମାର ନିକଟ ଆଗମନ
କରନ । ଏହି ସକଳ ବାନରଗମ ଆମାର ମହୀୟେ ଶୀତାକେ ସର୍ବ
କରୁକ । ରାମେର ଏହି ବାକ୍ୟ ଅନ୍ୟ କରନ୍ତ ବିଭୌମଣ ଚିତ୍ରାୟିତିଚିତ୍ରେ
ବିନୀତଭାବେ ଶୀତାକେ ରାମେର ସମୁଦ୍ରେ ଆନନ୍ଦ କରିଲେନ ।

ଏଦିକେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଶୁଣ୍ଠୀର ଓ ଶୁନ୍ମାନ୍ ରାମେର ବାକ୍ୟ ଅବଧି କରିଯା
ନିତାନ୍ତ ଉଦ୍‌ଦିଶ୍ୟ ହଇଲେନ । ତୀଥାରା ଦେଖିଲେନ, ଶ୍ରୀର ପତି ତୀଥାର
ସମାଦର ନାହିଁ । ବିବିଧ ଆକାରେଜିତ ଦ୍ୱାରା ତୀଥାରା ବୁଝିବେଳେ,
ଶୀତାର ପତି ତିନି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନୁହଷ୍ଟ ହେବାଚେନ । ଟତିମଦୋଇ
ଜୀବନକୀୟ ଲଜ୍ଜାଯ ସେନ ଶ୍ରୀର ଗାତ୍ରମଦୋଇ ପାଇସ୍ତ ହେଯା ବିଭୌମଦେର
ପଞ୍ଚାଂ ପଞ୍ଚାଂ ଉପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହଇଲେନ । ଜ୍ଞାନତାମଣୀପେ ଭର୍ତ୍ତାର ସମ୍ମିକଟେ
ଉପହିତ ୬୭ୟା ଲଜ୍ଜାଯ ନନ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ମୁଖ୍ୟବରଣ କରିଯା ଆଯ୍ୟପୁର୍ବ
ବଲିଯା ରେମନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ପତି ଅପେକ୍ଷାଓ ଶୁନ୍ମରମୁଖ
ପତିଦେବତା ଜୀବନକୀୟ ବିଶ୍ୱାସ, ହୁଏ ଓ ପାଦ୍ୟବଶତଃ ପତିର ଶୁନ୍ମରମୁଖ
ଦର୍ଶନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ ।

କାନ୍ତେର ପୂର୍ବଚନ୍ଦ୍ର ମଦ୍ୟ କମନୀୟ ମୁଖ୍ୟଶୂଳ ଅନେକକ୍ଷମ ନିରୌକ୍ଷମ
କରିଯା ଆମଦିଶ୍ୟେ ମୈଥିଲିର ମନୋବାଧୀ ଦୂର ହଇଲ, ତଥନ ତୀଥାର
ମୁଖଗଢ଼ି ଦିମଳ ଶଶାକେର ନ୍ୟାୟ ଶୋଭା ଧାରଣ କରିଲ ।

সপ্তদশাধিকশততম অধ্যায় ।

আমকী বিনোক্তভাবে পাশ্চে দশুৎসামান রচিয়াছেন দর্শন করিয়া রাম অনোগত অভিধায় বাস্তু করিতে আরম্ভ করিলেন। কহিলেন, ভদ্রে ! রণস্থলে শক্রকে বিনাশ করিয়া এই তোষার উদ্বার করিলাম । পৌরুষ ধাকিলে যাহা করিতে হয়, তাহাই করিলাম । কোথের পাঠ পাঠলাম ; অপবাদ নিবন্ধন কলঙ্ক মার্জনা করিলাম ; অপসাম ও শক্র উভয়টি এককালে নাশ করিলাম । আজ আমার পৌরুষ প্রকাশ পাইল ; আজ আমার পরিশ্রম সফল হইল । আজ আমি প্রতিজ্ঞা উন্মীর হইলাম , আজ আমি আপনি আপনার হইলাম । আমি সন্ধিকটে না ধাকায়, চপলচতু রাক্ষস যে তোমার তরণ করিয়াছিল, সে দৈবের দোষ, আমি মানুষ হইয়। আজ সেই দৈবকে পরাজয় করিলাম । যে পৌরুষশালী ব্যক্তি অবসাননা প্রাপ্ত হইয়া তাহা মার্জন না করে, তাহার পৌরুষে প্রয়োজন কি ? সে মহাবু হইলেও, তাহাকে শুভ্রচেতা বলা যায় । হনুমানের সাগর লজ্জন ও লক্ষ বিঘ্নিন রূপ প্রশংসনীয় কার্য আজ সফল হইল । আজ সুগ্রীব যে যুদ্ধপিক্রম, মন্ত্রণা এবং সন্দেশে পরিশ্রম করিয়া-ছিলেন, তাহাও সফল হইল । যিনি বৌরভাতাকে পরিত্যাগ করিয়া স্বেচ্ছায় আমার পক্ষ অবলম্বন করিয়াছিলেন, আজ সেই বিভী-ষণেরও পরিশ্রম সফল হইল ।

রামচন্দ্রের এই সকল কথা শ্রবণ করিয়া সীতা অশ্রুজলে প্লাবিত হইয়া ঝুঁটির ন্যায় বিভ্রস্তলোচনে নিরীক্ষণ করিতে লাগিলেন । সমীপবর্তী প্রেয়সীকে পুনঃ পুনঃ নিরীক্ষণ করিয়া রামেরও মন দ্বিদ্বা বিভ্রস্ত হইল । পরে লোকাপবাদ ভাবনা করিয়া অঙ্গুত্থতগতি প্রভুলিত পাবকের ন্যায় পুনর্কার ক্রোধ হৃদি পাইয়া উঠিল । তিনি ললাটে অকুঠীবন্ধন করিয়া বক্রভাবে

দৃষ্টিনিক্ষেপ পূর্বক বানর ও রাজসগণের সমক্ষে গর্বান্তসুন্দরী জানকীকে কহিলেন, তপঃসিদ্ধচেতা অগ্ন্য মুনি যেমন জীবলোকের দুষ্পুর্দৰ্য্য। দক্ষিণ দিক জয় করিয়াছিলেন, আমি তেমনি তোমাকে উদ্ধার করিয়াছি; অবসাননা থাপ্ত হইয়া গান্ধুষের যাহা কর্তৃত্য তাহাই করিয়াছি; কোন কামনা করিয়া করিনাই। ভদ্রে! তোমার মজল হইক, তুমি জানিবে আমি যে অন্য বন্ধু বাকবের সাহার্যে দারুণ রথ পরিশ্রম করিয়াছি, তাহা তোমার জন্য করি নাই। আমি নিজ প্রখ্যাত বংশের যাদা দুরক্ষা ও অপবাদ নিবারণ এবং নিজের কলঙ্ক মুক্তিনট করিয়াছি। তোমার চরিত্রে সম্মেহ অন্মিয়াছে; সুতরাং তুমি আমার শশ্যুথে অবশ্যিতি করিয়া, গেত্রোগীর সমক্ষে দীপশখার ন্যায় আমাকে অভ্যন্তর্যামী করিবে। অতএব জ্ঞানকি! আমি অনুমতি করিতেছি, তুমি দশ দিকের যেখানে ইচ্ছা হয় সেই দিকেই গমন কর। ভদ্রে! তোমায় আমার প্রায়োজন নাই। যে স্তুতি পরগৃহে অধিক দিন বাস করিয়াছে, কোন্তেজন্মী পুরুষ, ভাল বাস বলিয়া শোভ বশতঃ সেই স্তুতে পুনৰ্স্তুত গ্রহণ করিতে পাবে। তুমি রাবণের আকে নিষ্পিষ্ঠ হইয়াছ এবং রাবণ দুর্যোগ কামচক্ষে তোমায় নিরীক্ষণ করিয়াছে; অতএব আমি কিছিকারে তোমায় গ্রহণ করিয়া নিজ প্রখ্যাত বিশুদ্ধ বংশকে কলাঙ্কিত করিতে পারি। যে অভিধ্যায়ে আমি তোমায় উদ্ধার করিয়াছি, সে অভিধ্যায় সিদ্ধ হইয়াছে; এক্ষণে তুমি এক্ষণে হইতে যেখানে ইচ্ছা গমন কর; আমি কর্তৃব্য শৃঙ্খল করিয়াই তোমাকে এই কথা বলিলাম। যদি তোমার অভিকৃতি হয়, লক্ষ্মণ, ভরত বা শুক্রাংশুর নিকটেও ধার্কিতে পার। অথবা সীতে! সুগ্রীব কি বিভীষণকেও আশ্রয় করিতে পার। কিন্তু যেখানে নিজের শুধুবোধ হয় সেই প্রানেই গমন কর। তুমি রাবণের ঘৃহে অনেক দিন বাস করিয়াছি, তাহাতে আবার তোমার রূপ অভোকিক। সীতে! তোমার রূপ দেখিয়া এবং

ଇନ୍ଦ୍ରଶ ମୁଖୋଗ ପାଇୟାଓ ରାବଣ ସେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଛିଲ ଓ ମଥ୍ କରିଯାଛେ,
ଇହା କଥନାଇ ସଞ୍ଚବ ହୟ ନା ।

ସିନି ପ୍ରିୟବାକ୍ୟ ଶ୍ରବଣ କରିଯାଇ ପାତ୍ରୀ, ଅଭିମାନିନୀ ସେଇ
ଜୀବକୀ ପ୍ରିୟର ମୁଖେ ଏତାଦୁଶ ଆଶ୍ରଯବାକ୍ୟ ଏବଣ କୁରିଯା ଗଜେଶ୍ୱର-
ଶୁଣୁଥିତ ଲତାର ନ୍ୟାୟ କମ୍ପାଶିତ କଲେବରେ ପ୍ରଭୃତ ବାଷ୍ପବାରି
ପରିତ୍ୟାଗ କରିତେ ଲାଗିଲେନ ।

— ୧୦୫ —

ଆଷାଦଶାଧିକଶତତମ ସଂଃ ।

ରାମ କୁନ୍ଦ ହଟୀଯା ଏତାଦୁଶ ଦ୍ୱାରଣ ବାକ୍ୟ ବଲିଲେନ ଉନିଯା ସୌଭା
ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାଖ୍ୟତ ହଇଲେନ । ମହତ୍ତ୍ଵ ଅନୁତ୍ସମ୍ଭୀପେ ସ୍ଵାମୀର ସେଇ
ନିଦାରଣ ବାକ୍ୟ ଶ୍ରବଣ ଜୀବକୀ ଲଙ୍ଘାଯ ଅବନନ୍ତ ହଟୀଯା ସେଇ
ନିଜ ଗାତ୍ରଗତ୍ୟେ ପ୍ରାବିଷ୍ଟ ହଇଲେନ । ଏ ସକଳ ବାକ୍ୟବାଦେ ବିକ୍ଷି ହଟୀଯା
ସେଇ ଶଲ୍ଯାବିଦ୍ରେର ନ୍ୟାୟ ତୀହାର ସାମନା ବୋଧ ହଇତେ ଲାଗିଲ ।
ଅନନ୍ତର ଅଶ୍ରୁମିଳି ମୁଖମଣ୍ଡଳ ମାଝରୀ କରିଯା ଗଦ୍ଗଦ ବାକ୍ୟ
ଅଲ୍ଲେ ଅଲ୍ଲେ ଭର୍ତ୍ତାକେ କହିଲେନ, ଦୌର ! ହତର ଏତ୍ତି ଯେମନ ଇତର
ଶ୍ରୀକେ, ଆପଣି ତେମନି ଆମାକେ ଇନ୍ଦ୍ରଶ କଣଭେଦୀ ନିଦାରଣ ଅନୁ-
ଚିତ୍ତ ବାକ୍ୟ ବଲିତେଛେନ କେନ ? ମହାବାହୋ ! ଆପଣି ଯେକୁଣ୍ଡ
ମନେ କରିଲେଛେନ, ଆମି ଦେବକ ନାହି । ଆମି ନିଜ ମଚ୍ଛରିତ୍ରେ
ଦିବ୍ୟ କରିଯା ବଲିତେଛି, ଆପଣି ଆମାକେ ବିଶ୍ୱାନ କରନ । ଇତର
ଶ୍ରୀଲୋକେର ଆଚରଣ ଦେଖିଯା ଆପଣି ଶ୍ରୀଜ୍ଞାତିକେଇ ଅବିଶ୍ୱାମ
କରିଲେନ । କିନ୍ତୁ ଆପଣି ସଦି ଏପରିଯନ୍ତ ଆମାକେ ପରୀକ୍ଷା
କରିଯା ଥାକେନ, ତାହା ହଇଲେ ଆମାର ପ୍ରାତି ଆଶକ୍ତ ପରିତ୍ୟାଗ
କରନ । ପାତୋ ! ଆମି ପରାମ୍ବିନ ହଟୀଯାଇ ଗାତ୍ରମ୍ପଶଜ୍ଜନିତ ଦୋଷେ
ଦୂରିତ ହଇଯାଛି, ନିଜେର ଇଚ୍ଛାୟ ପରେର ଗାତ୍ର ପ୍ରାପ୍ତ କରି ନାହି;
ଅତଏବ ମେ ବିଷଟେ ଦୈଦେବେରଇ ଦୋଷ । ସାହା ଆମାର ନିଜେର
ଆୟତ୍ତାଦୀନ, ଆମାର ମେହି ଚିତ୍ତ ଚିରକ୍ରାଣ ଆପଣାକେ ଅନୁଯକ୍ତ

ରହିଯାଛେ । କିନ୍ତୁ ଆମାର ଦେହ ପରାଧୀନ ; ଅତ୍ୟବ ତାହାର ଉପର ଆମାର କୋନ ପ୍ରଭୁଭାଇ ନାହିଁ । ମାନ୍ଦ ! ଆମାଦିଗେର ଅନୁରାଗ ପରମ୍ପରେର ଉପର ପରିବର୍କିତ ହିୟାଛେ ଏବଂ ଆମର ବହୁକାଳ ଏକ ମଜ୍ଜେ ସାଧନ କରିଯାଇଛି, ତାହାତେଓ ସଥନ ଆପଣି ଆମାକେ ବୁଝିତେ ପାରେନ ନାହିଁ । ତଥନ ଇହକାଳେର ଜନ୍ୟ ଆର ଆମାର ଆଶାଇ ନାହିଁ । ବୌର ! ଆପଣି ସଥନ ଆମାର ଅନୁଗନ୍ଧାନ ଜନ୍ୟ ହୃଦୟାନକେ ପ୍ରେରଣ କରିଯାଇଲେନ, ଆମି ତ ତଥନେ ଏହି ଲକ୍ଷାତେ ଅବଶ୍ଵତି କରିତେଛିଲାମ, ତବେ ଆପଣି ଆମାଯ ତଥନଙ୍କ ପରିତ୍ୟାଗ କରେନ ନାହିଁ କେନ ? ଆପଣି ସଦ ତେବେଳେ ହୃଦୟାନକେ ଏହି କଥା ବଲିଯା ଦିଲେନ, ବୌର ! ତାହା ହିୟେ ଆମି ତଥନଙ୍କ ଜୀବନ ଡ୍ୟାମ କରିତାମ । ଆପଣାକେଓ ଅନର୍ଥକ ପ୍ରାଣସଂକଟ ସ୍ଥିକାର ପୂର୍ବକ ଶୁଭ୍ରଜ୍ଞନକେ କ୍ରେଶ ଦାନ କରିଯା ଈନ୍ଦ୍ରଶ ଯୁଦ୍ଧଶ୍ରମ କରିତେ ହଇତ ନା । କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ହେ ରାଜଶାହୁଲ ! ଆପଣି କେବଳ କ୍ରୋଧେରେ ବଶ-ବତ୍ତୀ ହଇଯା କୁଦ୍ର ବାର୍ତ୍ତିର ନ୍ୟାୟ, ଜ୍ଞାନିତା ଭିନ୍ନ କିଛୁଇ ବିବେଚନା କରିଲେନ ନା । ଆପଣି ଏକବାରରୁ ଭାବିଲେନ ନ, ସେ ଆମି ନାମେ ଜନକେର କନ୍ୟା କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବିକ ଆମି ଭୂଗ୍ରତ ହଇତେ ଉତ୍ୱପନ୍ନ ହିୟାଇଛି । ହେ ଚରିତ୍ରଜ ! ଆପଣି ଆମାର ଚରିତ୍ର ବା ସ୍ଵଭାବ ବିବେଚନା କରିଲେନ ନା । ଆପଣି ବାଲ୍ୟକାଳେ ଆମାର ପାଣିଘରଣ କରିଯାଇଛେ, ତାହାଓ ଏକବାର ଭାବିଲେନ ନା ! ଆମାର ଭାର୍ତ୍ତି ଓ ଶୀଳତା ସମ୍ମତି ପଞ୍ଚାଂ କରିଲେନ ।

କ୍ରନ୍ଧନ କରିତେ କରିତେ ବାପ୍ପଗଦ୍ଗଦ ସ୍ଵରେ ଏହିରପ କହିଯା ଜ୍ଞାନକୀ ଅବଶ୍ୟକେ କାତରଚିତ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ୟକେ କହିଲେନ, ସୌମିତ୍ରେ ! ଆମାର ଜନ୍ୟ ଚିତ୍ତ ପ୍ରାସ୍ତୁତ କରିଯା ଦାନ । ଚିତ୍ତାଇ ଏହି ଉପଶିତ ବିପତ୍ରିର ତ୍ରୟ୍ୟ । ଆମ ମିଥ୍ୟା ଅପବାଦେ କଲକିତ ହଇଯାଇଛି ; ଅତ୍ୟବ ଆମ ଜୀବିତ ଧାରିତେ ଟଞ୍ଚା କରି ନା । ଆମାର ଶୁଣେ ଅବିଶ୍ୱାସ କରିଯା ଆମାର ଆମୀ ଆମାକେ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଲେନ ; ଅତ୍ୟବ ଆମି ଅନ୍ଧିତେ ପାବେଶ କରିବ ; ଇହାଇ ଏକଣେ ଆମାର ଉଚ୍ଚିତ ଅନ୍ଧାର ।

ଇବଦେହୀନ ଏଇବାକ୍ୟ ଅବଶ କରିଯା ଶକ୍ତନିଷ୍ଠଦମ ବୀର୍ଯ୍ୟବାନ୍ ଲଙ୍ଘନ୍
କ୍ରୁକ୍ଷ ହଇୟା ରାମେର ମୁଖେର ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରିଲେନ ; ଆକା-
ରେକ୍ଷିତ ଦ୍ଵାରା ରାମେର ମନୋଗତ ଅଭିଧ୍ୟାୟ ବୁଝିଲେ ପାରିଯା ତୀଥାର
ଅଭିମତିକ୍ରମେଇ ଚିତ୍ତା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଲେନ । ତେବେଳେ କୋନ ଶୁଦ୍ଧ-
ବ୍ୟକ୍ତିର କାଳାନ୍ତକ୍ୟମତ୍ସ୍ତ ରାମକେ ଅନୁନୟ, ବିନୟ ବା ତୀଥାର
ମହିତ କଥା, କି ତୀଥାର ଦିକେ ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରିଲେଣେ ମାହସୀ
ହଇଲା ।

ଅନ୍ତର ଜୀବନକୀ ଅଧୋମୁଖେ ଅବଶ୍ତ୍ର ରାମଚନ୍ଦ୍ରକେ ପ୍ରଦଶିତ
କରିଯା ପ୍ରଦୌଷ ହତାଶନେର ନିକଟ ଗମନ କରିଲେନ । ଏବଂ ହତା-
ଶନେର ମୟୋପବର୍ତ୍ତିନୀ ହଇୟା, ଦେବତା ଓ ବ୍ରାହ୍ମଦିଗଙ୍କେ ଆମ
କରିଯା କୃତାଞ୍ଜଳିପୁଟେ କବିତେ ଲାଗିଲେନ, ଆମାର ହଦସ କଥନି
ରାଘବକେ ପରିଭ୍ୟାଗ କରିଯା ଅଗ୍ର ଗମନ କରେ ନା । ଇହାଇ ପ୍ରାମାଣ
କରିବାର ଜନ୍ୟ ଲୋକମାନ୍କୀ ଅଗ୍ର ଆମାକେ ଅକ୍ଷୁଷ୍ମ ଓ ଅବିକୃତ
ଭାବେ ମଞ୍ଜୁରୁପେ ରକ୍ଷା କରୁନ । କାଯା, ଅନ, ବା ବାକ୍ୟ ଦ୍ଵାରା
ଆମି କଥନି ସର୍ବଦର୍ଶକ ନାଘବ ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟେର ସଂଗ୍ରହ କରି ନାହିଁ;
ଇହାଇ ପ୍ରାମାଣ କରିବାର ଜନ୍ୟ ଅଗ୍ର ଆମାକେ ସର୍ବଦା ରକ୍ଷା କରୁନ ।
ରାଘବ ଯେନ ଜୀବିତେ ପାରେନ, ଆମାର ଚାରିତ୍ରେ କୋନ ଦୋଷ ନାହିଁ,
ଏହି ଜନ୍ୟ ଲୋକମାନ୍କୀ ଅଗ୍ର ଆମାକେ ସର୍ବଦା ରକ୍ଷା କରୁନ ।

ଏହି କଥା ସିଲିଯା, ମୈଥିଲୀ ନାଶକ ଚିତ୍ରେ ପ୍ରଦୌଷ ପାବକ ପ୍ରଦ-
ଶିତ ପୂର୍ବକ ଉହାତେ ପାଦେଶ କରିଲେନ । ସମବେତ ମହତ୍ ଜନତାର
ଆବାଲ ବ୍ରଦ୍ଧମକଲେଇ ଦର୍ଶନ କରିଲ, ଜୀବନକୀ ଅଞ୍ଚଳିତ ହତାଶନ ମଧ୍ୟେ
ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହଇଲେନ । ପ୍ରତପ୍ତ ନୂତନ କାର୍ଯ୍ୟନେର ନ୍ୟାୟ ମୁଜ୍ଜ୍ବଳକାନ୍ତି
ତତ୍ପ୍ରକାଳୀନଭୂଷିତା ମୈଥିଲୀ ସର୍ବଲୋକେର ସମକ୍ଷେ ପାଞ୍ଜଳିତ
ପାବକେ ପାଦେଶ କରିଲେନ । ସକଳ ପ୍ରାଣୀତ ଦୋଷତେ ପାଇଲ, ବିଶ-
ଲାଙ୍କୀ ଜନକତନୟ ମୁଖ୍ୟବେଦିକାର ନ୍ୟାୟ ଅଗ୍ରତେ ପାବେଶ କରି-
ଲେନ । ତିଲୋକମୁକ୍ତ ମକଲେଇ ଦର୍ଶନ କରିଲ, ମହାଭାଗା ମୌତା ପୂର୍ଣ୍ଣ
ଶୁତାଭିତର ନ୍ୟାୟ ହତାଶନ ମଧ୍ୟେ ପତିତା ହଇଲେନ । ସଞ୍ଜସ୍ତଳେ
ମତ୍ତପୁତ୍ର ବନ୍ଧୁଦାରାର ନ୍ୟାୟ ଜୀବନକୀ ପାବକ ମଧ୍ୟେ ପତିତା ହଇଲେନ,

ମର୍ମନ କରିଯା ଜୀଲୋକେରା ସକଳେଇ ଚିହ୍ନକାର କରିଯା ଉଠିଲ । ଦେବ ଗଞ୍ଜର୍ମ ଓ ଦାନବ ପ୍ରାଚୁତି ତ୍ରିଲୋକେର ସକଳେଇ ଦେଖିତେ ପାଇଲ, ମୈଥିଲୀ ଅଭିଶାପ ହେତୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକେ ନିପତ୍ତିତ ଦେବତାର ନ୍ୟାୟ ଅଗ୍ରିମଧ୍ୟ ପତ୍ତିତା ହିଟେଲେନ ।

ଏଇକଥେ ସୀତା ଆଗମଧ୍ୟ ଭାବେଶ କରିଲେ ପର ରାଜ୍ଞୀ ଓ ବାନରଗଣ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାବିଷିତ ହିଯା ସକଳେଇ ଉତ୍ତିଷ୍ଠାନରେ ଥାଏ କରିଲେ ଲାଗିଲ ।

— (:) —

ଉନ୍ନିତିଧିକ ଶକ୍ତିଗ୍ରହଣ ମର୍ମ ।

ବାନର ଓ ରାଜ୍ଞୀଗଣର ଦୈତ୍ୟ କଲାନବ ଶ୍ରଦ୍ଧ କରି ମର୍ତ୍ତ୍ୟାଜ୍ଞା ରାମ-ଚଞ୍ଜ ବାଞ୍ଚାକୁଳଲୋଚନେ ଚିନ୍ତାଯ ନିରଗ୍ନ ହିଟେଲେନ । ଏହି ମଗନ୍ ସକରାଜୁ କୁବେର, ପିତୃଗମନମଭିବ୍ୟାହାରୀ ଧର୍ମରାଜ ସମ, ମତ୍ୟ-ଶୋଚନ ଦେଵ-ରାଜ ଇଞ୍ଜ, ଜଳାଧିପତି ବରଣ, ଭଗବାନ ବସକେତନ ତ୍ରିଲୋଚନ ମହା-ଦେବ, ଏବଂ ସର୍ବଲୋକମୁଣ୍ଡିକର୍ତ୍ତା, ସର୍ବବୈଦ୍ୟିକଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭଗବାନ ଅଙ୍ଗୀ, ଇଂହାରା ଶକଳେ ସ୍ଵର୍ଗମକାଶ ଅ ସ୍ଵ ବିଭାବେ ଆରୋହଣ କରି ଲକ୍ଷ୍ୟ ଆଗମନ ପୂର୍ବକ ରାମେର ନିକଟ ଉପହିତ ହିଟେଲେନ । ଏବଂ ଆଭରଣ-କୁଷିତ ବିପୁଲ ବାହୁ ସକଳ ଉତ୍କୋଳନ କରିଯା ଦେବଶ୍ରେଷ୍ଠଗଣ କୁତ୍ତାଙ୍ଗଲି-ପୁଟେ ଦଗ୍ଧାୟମାନ ରାମକେ କହିଲେନ, ତୁମ ସର୍ବଲୋକେର କର୍ତ୍ତା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଏବଂ ଜ୍ଞାନୀଦିଗେର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ହିଯାକୁ ସୀତାକେ ଅଗ୍ନି ଥାବେଶ ହିତେ ନିଷେଧ କରିଲେ ନା କେନ ? ତୁ ମି କି ଜ୍ଞାନିତେଛ ନା ସେ, ତୁ ମି ଦେବଗଣେର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ? ତୁ ମି ପୂର୍ବକଙ୍ଗେ ବନ୍ଦୁଦିଗେର ଅଜ୍ଞାପତି ଅତୁଧାୟା ନାମେ ବନ୍ଧୁ ଛିଲେ । ତୁ ମି ତ୍ରିଲୋକେର ଶ୍ରୀକର୍ତ୍ତାକର୍ତ୍ତା ଏବଂ ସ୍ଵତଃ ଶକ୍ତି-ମାତ୍ର । ତୁ ମି ରଙ୍ଗଗଣେର ଅଷ୍ଟମ ରଙ୍ଗ ମହାଦେବ, ଏବଂ ସାଧ୍ୟଗଣେର ପଞ୍ଚମ ସାଧ୍ୟ ବୀର୍ଯ୍ୟବାନ । ଅଶ୍ଵନୀକୁମାରଦୟ ତୋମାର ଦୁଇ କର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଚଞ୍ଜ ଓ ସ୍ଵର୍ଗ ତୋମାର ଦୁଇ ଚକ୍ର । ହେ ପରମତମ ! ତୁ ମିର ଶ୍ରୀର ଆଦିତେଷ ଅଷ୍ଟେ ଦୃଷ୍ଟ ହିଯା ଥାକ । ତବେ ଗାମାନ୍ୟ ମାନୁଷେର ନ୍ୟାୟ ବୈଦେହୀକେ ଉପେକ୍ଷା କରିତେଛ କେନ ?

ଧାର୍ମିକଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲୋକାଧିପତି ରାଜୁନନ୍ଦ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଲୋକପାଳ-
ଦିଗେର ଏହି କଥା ଶ୍ରବଣ କରିଯା ଐ ସକଳ ଦେବଶ୍ରେଷ୍ଠଙ୍କେ କହିଲେନ,
ଆମି ତ ଜାନି ଆମି ମାତୃମୁଁ ; ରାଜ୍ଞି ଦଶରଥେର ପୁତ୍ର । ସାହା ହଟକ,
ଆମି ଯେ, ଏବଂ ସେ କାର୍ଯ୍ୟର ଜନ୍ୟ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହଇଯାଇଛ, ଭଗବାନ୍ ଭର୍ଜନ
ଆମାକେ ତାହା ବିଶେଷ କରିଯା ବଲୁନ ।

କାରୁଂସ୍ତ ଏହି କଥା ବଣିଲେ ପର ଭର୍ଜବିଶ୍ଵେଷ ଭର୍ଜା ଉଚ୍ଚତର କରି-
ଲେନ, ହେ ଅବିତ୍ତଥପରାକ୍ରମଶାଲିନ୍ ! ଆମାର ନିକଟ ଥାକୁଣ୍ଡ କଥା
ଶ୍ରେଷ୍ଠ କର । ତୁମି ଶର୍ଚ୍ଛକୁଗନ୍ଦାପର ମର୍ମୌପତି ଦେବ ନାରା-
ୟଗ । ତୁମି ଏକଦମ୍ପ ଆଦିବରାହ ; ତୁମି ତ୍ରିକାଳାବଜୟୀ । ରାଷ୍ଟ୍ରବ !
ଆଦିତେ ମଧ୍ୟେ ଓ ଅଟେ ସେ ନତ୍ତାସ୍ତରପ ଅକ୍ଷୟ ବ୍ରକ୍ଷ ବିଦ୍ୟମାନ
ଥାକେନ, ତୁମି ସେଇ ବ୍ରକ୍ଷ । ତୁମି ଲୋକେର ଗତିଶ୍ଵରପ ଧର୍ମ ; ତୁମି
ସଂନିଯାସ୍ତା ; ତୁମି ଚତୁର୍ବୁଜ ; ତୁମି ଶାର୍ଦ୍ଧଦ୍ୱା ; ତୁମି ହସୀକେଶ ;
ତୁମି ପୂର୍ଣ୍ଣ ; ତୁମି ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ; ତୁମି ପଞ୍ଚନାଭ ଅଞ୍ଚାଧାରୀ ସର୍ବ-
ବ୍ୟାପକ ବିକ୍ରମ, ତୁମି କୁର୍ବଣ୍ଣ ; ତୁମି ମହାବଳ ; ତୁମି ସେନାନୀ ;
ତୁମି ମନ, ତୁମି ସତ୍ୟ ; ତୁମି ସୁର୍କିଳ ; ତୁମି କ୍ଷମା ; ତୁମି ଦମ ;
ତୁମି ଉତ୍ୟନ୍ତିଷ୍ଠାନ ; ତୁମି ପ୍ରଲୟନ୍ତାନ ; ତୁମି ଶଧୁଶୁଦ୍ଧନ ; ତୁମି
ଉପେନ୍ଦ୍ରା । ତୁମି ଯାତିକର୍ତ୍ତା ମହେନ୍ଦ୍ର । ତୁମି ପଞ୍ଚନାଭ ; ତୁମି ରମେ
ଶାର୍ଦ୍ଧଦିଗେର ନାଶକର୍ତ୍ତା । ତୁମି ଶର୍ମୟ, ଦିଦିଶ୍ଵିତ ମହିଷିଗମ
ତୋମାକେଇ ଶର୍ମ ବଲିଯା ଥାକେନ । ତୁମି ମହାଶୀର୍ବ ବେଦଯୟ,
ତୁମି ଶତଶୀର୍ବ ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ ଶିଶୁମାର ଆଜ୍ଞାପତି । ତୁମି ତ୍ରିଲୋକେର
ଆଦିକର୍ତ୍ତା ସ୍ଵର୍ଗ ପ୍ରଭୁ ; ତୁମି ଲିଙ୍କ ଓ ସାଧ୍ୟଗଣେର ଆଶ୍ରମ ; ତୁମି
ମକଳେର ପୁରୁଜ, ତୁମି ସଞ୍ଜ ; ତୁମି ବନ୍ଦକାର, ତୁମି ଶ୍ରକାର ;
ତୁମି ପରାପର ; ତୋମାର ଉତ୍ୟନ୍ତ ବା ନାଶ କେହି ଜ୍ଞାତ ନହେ ;
ତୁମି ଯେ କେ ତାହାଓ କେହି ଜ୍ଞାନେ ନା । ତୁମି ସର୍ବପାଣୀ, ସ୍ଵାକ୍ଷର
ଜ୍ଞାନ, ଗୋଜାନ୍ତି, ଏବଂ ଦଶ ଦିକ୍, ଆକାଶ, ପରତ ଓ ନଦୀ ମକଳେ
ଦୃଷ୍ଟ ହଇଯା ଥାକ । ତୁମି ମହାପାଦ, ମହାଶୀର୍ବ ଓ ମହାଲୋଚନ ।
ତୁମି ସର୍ବପାଣୀ ଏବଂ ପରତ ମ ହିତ ପୃଥିବୀ ଧାରଣ କରିତେଛ ।
ପୃଥିବୀର ଅଭ୍ୟନ୍ତରେ ମର୍ମିଲମଧ୍ୟେ ତୁମି ମହାଗର୍ବ କ୍ରପେ ଦୃଷ୍ଟ ହଇଯା

ଥାକ । ରାମ ! ତୁ ମି ଦେବ, ଦାନବ ଓ ଗନ୍ଧର୍ମାଦି ବ୍ରିଲୋକ ଧାରଣ
କରିଛେ । ରାଘବ ! ଆମି ତୋମାର ହଦୟ, ଦେଖି ସରଷ୍ଟତୀ
ତୋମାର ଜିହ୍ଵା, ଏବଂ ମାତ୍ରପର୍ମିତ ଦେବତା ମକଳ ତୋମାର ଗାତ୍ରେର
ଲୋମ । ରାତ୍ରି ତୋମାର ନିମେଷ, ଦିବଳ ତୋମାର ଉତ୍ସେଷ; ବେଦ
ମକଳ ତୋମାର ପ୍ରାଣତିନିର୍ବିନ୍ଦିବୋଧକ ମଂଙ୍କାର, ତୋମା ଭିନ୍ନ ଅଗ୍ର-
ଅପଞ୍ଚ ନାଟ । ଅଗ୍ରମ୍ବନାର ତୋମାର ଶରୀର; ବସ୍ତୁଧା ତୋମାର
ଦୈର୍ଘ୍ୟ; ଅଗ୍ନିତୋମାର କୋଣ; ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ତୋମାର ପାମରତା; ତୁ ମି
ଶ୍ରୀବନ୍ଦମଳଙ୍ଗନ; ତୁ ମି ପୁର୍ବେ ସୌଇ ତ୍ରିବିକ୍ରମ ଦ୍ୱାରା ବ୍ରିଲୋକ ଆକ୍ରମଣ
କରିଯାଇଲେ । ତୁ ମି ନିଦାନର ବଲିକେ ବନ୍ଦ କବିଯା ଇନ୍ଦ୍ରକେ ରାଜୀ
କରିଯାଇଲେ; ସୌଇ ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଆର ତୁ ମି କୁର୍ବାର ପଞ୍ଚାପତି
ଦେବ ନିଷ୍ଠ । ତୁ ମି ରାମଦେଵ ବିନାଶ ଜନ୍ୟ ମାନୁଷ ବିଶିଷ୍ଟ ଧାରଣ
କରିଯାଇ । ହେ ସର୍ବମର୍ଯ୍ୟାପାତ୍ତିପାଲକ ! ତୁ ମି ଏକବେ ଆମାଦିଗେର
ମେଟେ ଉନ୍ନିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ମାପନ କରିଲେ । ରାମ ! ଏକବେ ରାବନ ନିହାତ
ହଟ୍ଟୀଯାଇ, ଆତ୍ମଏବ ଶୁଷ୍ଟ ହଟ୍ଟୀଯା ସ୍ଵର୍ଗ ଆବୋଧନ କର । ଦେବ ! ତୋମାର
ବୀର୍ଯ୍ୟ ଅମୋଘ, ତୋମାର ପରାତ୍ମ କଥନଟ ସ୍ୟର୍ଥ ହୟ ନା । ରାମ !
ତୋମାର ଦର୍ଶନ, ଏବଂ ତୋମାର ଶ୍ରଦ୍ଧା କଥନକୁ ନିଷ୍କଳ ହୟ ନା । ପୁର୍ବି-
ବୀତେ ଯେ ମକଳ ଲୋକ ତୋମାକେ ଭକ୍ତିମାନ୍ ହଟିଲେ, ତୋହାରା ନିଷ୍କଳ
ହଟିଲେ ନା । ତୁ ମି ପୁରାଣ ପ୍ରକର୍ଷେତର, ଯାହାରା ଅକପ୍ଟଚିତ୍ତେ
ତୋମାକେ ଭକ୍ତିମାନ୍ ହଟିଲେ, ତୋହାରା ହିନ୍ଦୁ ପରମୋକ୍ତ ମକଳ ଅଭି-
ଲାଭତଟ ପ୍ରାପ୍ତ ହଟିଲେ ।

ଯେ ମକଳ ସ୍ୟର୍କି ଏହି ବେଦୋତ୍ତ ମଞ୍ଜନ ଓ ନିଶ୍ଚିନ୍ତା ବ୍ରଜନିଦ୍ୟାଶକ-
ଶକ ପୁରାରୁତଃତିପାଦକ ଦିନ୍ୟ ଶ୍ରବ କୌର୍ତ୍ତନ କରିବେ, କି ଇହଲୋକ
କି ପରମୋକ୍ତ, ତୋହାରା କୋଥାଶ ପରାଭବ ଆଶ୍ରମ ହଇବେ ନା ।

* * *

ନିଂଶାଦିକ ଶତତମ ମର୍ଗ ।

ବ୍ରଜାର ମୁଖେଚାରିତ ଏହି ଶୁଷ୍ଟ ବାକ୍ୟ ଶ୍ରବନ କରିଯା ଅଗ୍ନିଦେଵ
ଶୀତାକେ କୋଡ଼େ ଲାଇସା ଉଥିତ ହଇଲେନ । କୁଶାନ୍ ମୃତ୍ତିମାନ୍ ହଇୟା

চিন্তা অপসারণ পুর্বক অনকাঙ্ক্ষা বৈদেহীকে লইয়া সত্ত্ব
উৎপত্তি হইলেন, এবং ক্রোড়ে করিয়া মেই আদিত্যবর্ণ। তৎকাঙ্ক্ষণ-
ভূষণ। রক্তান্তরধারিণী আকৃষ্ণকৃষ্ণকেশী অঙ্গানমাল্যাভরণ-
ধারিণী বালা বৈদেহীকে রাখচন্দকে সমর্পণ করিলেন। এই
রূপে সৌতাকে সমর্পণ করিয়া ত্রিমোকসাক্ষী ভগবান् হব্যবাহন
রাঘবকে কঁহিলেন, রাম! এই তোমার জ্ঞানকী; ইঁহার অস্তঃ-
করণে কোন পাপট নাই। এই শুভা মুশীলা জ্ঞানকী বাক্য,
মন, বৃক্ষ ও চক্ষু দ্বারা কথনই সংক্ষিপ্ত তোমা ভিন্ন অন্যের প্রতি
আসঙ্গ হন নাই। নিষ্ঠজন বনমধ্যে তুমি টঁশার নিকটে ছিলে না,
ইঁহার কোন উপায় এবং সামর্থই ছিল না। সুতরাং বশদর্পিত রাবণ
বলপূর্বক ইঁহাকে হরণ করিয়া আনিয়াছিল। আর ইনি অস্তঃ-
পুর মধ্যে গুপ্ত স্থানে স্থাপিত। ইয়াচিলেন; ভৌমণ রাক্ষসী
সকল নিয়ন্ত ইঁহার প্রহরায় নিযুক্ত ছিল, টঁশার চিন্তণ তোমা-
ত্তেই একান্ত আসঙ্গ ছিল, সুতরাং তুমি ভিন্ন ইনি আর কাহা-
কেও আশ্রয় করেন নাই। ইঁহাকে অনেক তত্ত্বান্বয় এবং বিবিধ
লোভ প্রদর্শন করা হইয়াছিল, কিন্তু ইনি লিছুতেই রাবণকে
আহত করেন নাই; কারণ টঁশার অস্তরাজা তোমাত্তেই
একান্ত আসঙ্গ। ইঁহার অস্তঃকরণ বিশুক্ষ সুতরাং ইনি নিষ্পাপা,
অতএব তুমি ইঁহাকে গ্রহণ কর; আর বিস্রংজি করিণ না;
আমি তোমায় আজ্ঞা করিতেছি।

অগ্নিদেবের এই বাক্য শ্রবণ করত বাণিষ্ঠেষ্ঠ ধর্মাঞ্জা রাম-
চন্দ প্রীতচিত্তে শর্বযাকুলিত মোচনে ক্ষণকাল চিন্তা করিলেন।
পরে মহাত্মেজা মহাবিক্রম দৈর্ঘ্যশীল ধার্ষিকশ্রেষ্ঠ দশরথনন্ম
দেবশ্রেষ্ঠ অগ্নিকে কঁহিলেন, শুভা জ্ঞানকী বভকাল রাবণের
অস্তঃপুর মধ্যে বাস করিয়াছিলেন, এই জন্য লোকের সমক্ষে
টঁশার শুদ্ধিপরীক্ষা দেশ্য কর্তব্য। আমি যদি শুকি পরীক্ষা
না করাইয়া জ্ঞানকীকে গ্রহণ করি, তাহা হইলে লোকে বলিবে
দশরথের পুত্র রাম ঈত্তেন ও কামপরায়ণ। আমিও আনি, অনকা-

କୁଞ୍ଜା ମୈଥିଲୀ ଅନନ୍ତହଦସ୍ତା ; ନିଷ୍ଠତ ଆମାତେଇ ଚିତ୍ତ ନିୟୁକ୍ତ କରିଯା ରାଧିମାଛିଲେନ । କିନ୍ତୁ ତ୍ରିଲୋକେର ବିଶ୍ୱାସ ଜ୍ଞାନୀ ଆମି ସମ୍ଭ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ ପୂର୍ବକ ଜ୍ଞାନକୀର୍ଣ୍ଣ ଜ୍ଞାନପ୍ରବେଶ ଉପେକ୍ଷା କରିବା-ଛିଲାମ । ଏହି ବିଶ୍ୱାଳାଙ୍ଗୀର ମତୀତ୍ତ୍ଵ ଡେଙ୍କି ଇହାକେ ରକ୍ଷା କରି-ତେବେ ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ରାବନେର ମାଧ୍ୟ କି ଯେ ଇହାକେ ଅଭିକ୍ରମ କରେ ; ମାଗନେର ବେଳୀ ଅଭିକ୍ରମ କରିତେ କାହାର ମାର୍ଯ୍ୟ ଆଛେ । ଆମି ନିଶ୍ଚଯ ଜ୍ଞାନି, ଦେଖି ଦୁଷ୍ଟ'ଜ୍ଞାନ ରାବନ ପାବକେର ଶିଖାର ନ୍ୟାୟ ଏହି ଅଣାପ୍ଯା ମୈଥିଲୀକେ ମନୋଦ୍ଵାରା ଓ ଧର୍ମ କରିତେ ପାରେ ନାହିଁ । ରାବନେର ଅନ୍ତଃପୁରେ ଧାକିଲେ ଓ ଇହାର ଚିତ୍ତ କଥନଇ ଚଞ୍ଚଳ ହିଟେ ପାରେ ନା । କାରଣ ଇନି ମତୀ, ଭାଙ୍ଗରେର ପ୍ରଭାବ ନ୍ୟାୟ କୌଣସି ଆମାର ଭିନ୍ନ ଆର କାହାରି ନହେନ । ସାହା ହଟୁକ, ଏକଣେ ଜନକ-ଜ୍ଞାନ ତ୍ରିଲୋକେର ନିକଟେଟି ନିଜ ବିଶ୍ୱଦତ୍ତ ପ୍ରାମାଣ କରିଲେନ ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ତ୍ରୀ ବ୍ୟାପ୍ତି ସେମନ ଶ୍ରୀ କୌଣସି ତ୍ୟାଗ କରିତେ ସମର୍ଥ ହନ ନା, ଆମିଓ ଡେମନି ଏକଣେ ଆର ଇହାକେ ପରିତ୍ୟାଗ କରିତେ ପାରି ନା । ବିଶେଷତଃ, ଆପନାରୀ ସଥନ କ୍ଷେତ୍ର ମହାକାର ହିତ-ବୋଧେ ଆଜ୍ଞା କରିତେଛେନ, ତଥନ ଆମାକେ ଅବଶ୍ୟକ ଜାପନା-ଦିଗେର ଶିତ୍ତବାକ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିତେ ହେବେ ।

ମହାସା ମହାବଳ ଶ୍ରୀରାଧିତ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଏହି କଥା କହିଯା ପ୍ରାୟାବ ସହିତ ମିଲିତ ହଇୟା ଶୁଣ୍ଣି ହିଲେନ ; ତ୍ରେତାଲେ ମନ୍ତ୍ରଶେଷ ତୋହାର ଅନୁତ୍ତ କହେର ଅଶ୍ରୁ କରିତେ ଲାଗିଲ ।

—୪୦୪—

ଏକ ନିଂଶାତ୍ତ୍ୱଦିକ ଶତତମ ମର୍ଗ ।

ରାଘବକଥିତ ପୁରୋତ୍ତମ ବାକ୍ୟ ଶ୍ରବନ କରନ୍ତ ମହେଶ୍ୱର ତଦପେକ୍ଷା ଶୁଭ୍ରତର ବାକ୍ୟ କହିଲେନ, ହେ କମଳଶୋଚନ ! ହେ ମହାବାହେ ! ହେ ମହାବକ୍ଷ ! ହେ ପରମତମ ! ସୌଭାଗ୍ୟକ୍ରମେ ଆଜ ତୁମି ଏହି ମହାକାର୍ଯ୍ୟ ମାଧ୍ୟନ କରିଲେ । ହେ ବାଘିଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ତ୍ରିଲୋକେର ରାବନ-ଜ୍ଞାନପ ଯେ ସ୍ବୋର କୁଞ୍ଜ ଉପଶିଷ୍ଟ ହଇଯାଛିଲ, ରାମ ! ତୁମି ଆଜ

শুক্র সেই দুঃখ দ্রু করিলে । এক্ষণে কাঞ্চনচিন্ত ভরত, যশস্বীনী
কৌশল্যা আর মাতা কৈকেয়ী শু সুমিত্রাকে দশন পূর্বক আশ্রম
দান ; এবং রাজ্যালাভ, অযোধ্যায় পঞ্জা ও আজীবনগুরুকে তুষ্ট ;
ইক্ষুকুর্বৎশ প্রতিষ্ঠা, অশ্বমেধব্যজের অনুষ্ঠান, অনন্যাসাধারণ
যশোলাভ এবং ব্রাহ্মণদিগকে ধন দান করিয়া স্বর্গে আরোহণ
কর । কাকুৎস ! মনুষ্যালোকে তোমার পিতা শু গুরু রাজা
দশরথ তোমাকে পুত্র লাভ করিয়া উক্তার প্রাপ্তি পূর্বক ইন্দ্
লোক থাণ্ড হইয়াছেন ; এই দেখ, তিনি দিব্যমূর্তি ধারণ করিয়া
বিগানে অবস্থিতি করিতেছেন । তুমি আত্ম লক্ষণের সমতি-
ব্যাহারে ইহাকে শ্রণাম কর ।

মহাদেবের বাক্য শ্রবণ করিয়া রাষ্ট্র লক্ষণের সমতিব্যাহারে
বিমানাগ্রস্থিত পিতাকে শ্রণাম করিলেন । তিনি শু লক্ষণ দেখিতে
পাইলেন, কঁহাদিগের পিতা নিষ্ঠল শুভ বন্ধু পরিমান পূর্বক
নিজদেহপ্রভায় সমুজ্জ্বল হইয়া আছেন । শুখন বিমানস্থিত মহা-
হার্ষমনোপবিষ্ট মহারাজ দশরথ শু থাণ অপেক্ষান্ত প্রিয়তর
পুত্রকে দশন করত ক্রোড়ে লক্ষয়া বাহুযুগল দ্বারা আশঙ্কন পূর্বক
কঠিলেন, পুত্র ! আমি স্বর্গলাভ করিয়াছি, এবং দেবতাদিগের
সংস্কৃত সমান হইয়াছি কিন্তু আমি সত্য করিয়া বলিতেছি, আমি
তোমার বিরহ নিবন্ধন ইহাতে পরিতুষ্ট নহি । বাণি-
শ্রেষ্ঠ ! তোমাকে বনবাস দিবার জন্য কৈকেয়ী যে সকল বাক্য
বলিয়াছিল, আমার শুক্ষণ সেই সকল বাক্য বিক
রণিয়াছে । কিন্তু আজ তোমাকে শু লক্ষণকে দশন শু আশঙ্কন
করিয়া, আমি সৌহারণ্য হইতে দিবাকরের ন্যায় সক্ষ দুঃখ
হইতে মুক্ত হইলাম । পুত্র ! তুমি আমার শুপুত্র শু মহাস্তা ;
অষ্টাবৃক হইতে মস্ত্রাজ্ঞা কহোল ব্রাহ্মণের ন্যায়, আমি তোমা
হইতেই উক্তার পাইয়াছি । সৌগ্য ! আমি লোকপালদিগের
নিকট এইমাত্র অবগত হইলাম ষে, তুমি পুরুষেৰ নামায় ;
রাবণ বধের জন্য মানুষকলে আক্ষণ্যে আক্ষণ্যে কুরিয়াছি । রাষ্ট্র !

କୌଣସ୍ୟାଇ ଧନ୍ୟା, ତିନି ଶକ୍ତିବିନାଶ ପୂର୍ବକ ସମସ୍ୟାମାଟେ ଗୁହେ ଅଭ୍ୟା-
ପ୍ରତ ତୋମାକେ ଦର୍ଶନ କରିଯା ଆନନ୍ଦଲାଭ କରିବେ । ରାମ ! ତୁ ମି
ନଗରୀତେ ପ୍ରତିଗମନ କରିଲେ ପର ଯାଶୀରା ତୋମାକେ ରାଜ୍ୟ ଅଭି-
ବିକ୍ଷ ଦର୍ଶନ କରିବେ, ତାହାରାଇ ଧନ୍ୟ । ରାମ ! ଆମି ତୋମାକେ
ତୋମାର ଅନୁରକ୍ତ ଭାତା ବଳନାମ୍ବ ପବିତ୍ରଚେତ୍ତା ଧର୍ମଚାରୀ ଭରତେର
ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ଦର୍ଶନ କରିତେ ଇଚ୍ଛା କରି । ସୌମୀ ! ତୁ ମି
ଆମାକେ ତୁଷ୍ଟ କରିବାର ଜୟ ସୌଭାଗ୍ୟ ଓ ଲକ୍ଷ୍ୟମେର ସମ୍ଭବ୍ୟାହାରେ
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଶ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବନେ ବାସ କରିଯାଇ । ଏକଶେ ତୋମାର ସମ-
ସାମ ସମାପନ ହଇଯାଇଁ, ତୁ ମି ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଯାଇ । ରମେ ରାବ-
ନକେ ନାହାର କରିଯା । ତୁ ମି ଦେବତାଦିଗଙ୍କେଷ ପଲିତୁଷ୍ଟ କରିଯାଇ ।
ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ଯାଦନ କରିଯାଇ, ଶକ୍ତିସ୍ଵଦନ ! ପ୍ରଶଂସନୀୟ
ସମ୍ମାନ ପ୍ରାପ୍ତ ହଇଯାଇ; ଏକଶେ ରାଜ୍ୟ ଅଭିଯକ୍ତ ହଇଯା ଆତ୍ମ-
ଦିଗେର ସମ୍ଭବ୍ୟାହାରେ ଦୀର୍ଘଜୀବନ ଭୋଗ କର ।

ରାଜ୍ୟା ଦଶରଥ ଏହି କଥା କହିଲେ ପର, ରାମଚନ୍ଦ୍ର କୁତ୍ତାଞ୍ଜଲିପୁଟେ
ଭାହାକେ କହିଲେନ, ଧର୍ମଜ୍ଞ ! ଆପନି କୈକେଯୀ ଓ ଭରତର ପ୍ରତି
ଅମ୍ବ ହଉନ । ପିତଃ ! ଆମି ତୋମାକେ ଓ ତୋମାର ପୁତ୍ରକେ
ଭ୍ୟାଗ କରିଲାମ, ଆପନି ଏହି ବଲିଯା କୈକେଯୀକେ ସେ ଦାରୁଣ ଅଭି-
ସମ୍ପାଦ କରିଯାଇଲେନ ପ୍ରଭୋ ! ସେ ଶାପ ସେ ଭାହାକେ ଓ ଭାହାର
ପୁତ୍ରକେ ସ୍ପର୍ଶ ନା କରେ ।

ତଥନ ରାଜ୍ୟା ଦଶରଥ କୁତ୍ତାଞ୍ଜଲିପୁଟ ରାମଚନ୍ଦ୍ରକେ ଶଥାନ୍ତ ସଲିଯା
ଲକ୍ଷ୍ୟକେ ପୁନର୍ବାର ଆଲଙ୍କନ ପୂର୍ବକ କହିଲେନ, ଧର୍ମଜ୍ଞ । ରାମ ଅନ୍ତର
ତହିଲେ ତୁ ମି ଟହଲୋକେ ଧର୍ମ ଓ ବିପୁଲ ମଶ ଏବଂ ଚରମେ ସ୍ଵର୍ଗ ଓ ଅନୁ-
କ୍ଷମ ମହିମାଭ କରିତେ ପାରିବେ । ହେ ଶୁଗିତ୍ରାମନ୍ଦିବନ୍ଧନ ! ତୋମାର
ଅନ୍ତର ହଉକ, ତୁ ମି ରାମେର ମେବା କର, ରାମ ମର୍ବଦ ମର୍ବଲୋକେର
ହିତମାଧନେ ନିଯାତ । ଏହି କଥା ଦେଖିଲେ, ଏହି ମକଳ ଟଙ୍ଗାଦି ଲୋକପାଳ
ଏବଂ ମିକ୍କ ଓ ପରମର୍ଦ୍ଦିଗଣ ପୁନର୍ବେଷମ ରାମକେ ଅଭିବାଦନ କରିଯା
ଆର୍ଚନା କରିଲେନ । ସେବେ ସେ ଅବ୍ୟକ୍ତ ଅକ୍ଷର ବ୍ରଙ୍ଗ ଦେବତାଦିଗେର
ଶହୟ ଓ ଗୋପନୀୟ ବଞ୍ଚ ସ୍ଵରପେ ଉତ୍ତ ହଇଯାଇଁ, ପରମତମ ଏହି ରାମ

ଗେଟି ବନ୍ଧ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ! ତୁ ମି ଈର୍ଷ୍ୟଗହକାରେ ସୌତାର ସହିତ ରାମେର ଗେମା କରିଯାଇ, ତାହାତେ ତୋମାର ଧର୍ମାଚରଣ ଓ ବିପୁଳ ସଖୋଲାଭି ହଇଯାଇଛେ ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କେ ଏହି କଥା କହିଯା ରାଜ୍ଞୀ ଦଶରଥ ପରେ କୃତାଞ୍ଜଲିପୁଟେ ଦଶ୍ରୂୟମାନା ପ୍ରତିମଧ୍ୟକେ ଶୌଭି ମହକାବେ ମଧୁର ସାକ୍ଷେ ଅଛେ ଅଛେ କହିଲେନ, ଅନକଟନୟେ ! ରାଗ ଯେ ତୋମାକେ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯା-ଛିଲେନ, ତଜ୍ଜନ୍ୟ କ୍ରୋଧ ବା ଦୃଢ଼ କରିବେ ନା ; ତୋମାର ବିଶ୍ଵକ୍ଷି ଆସାନ କବିଯା ତୋମାର ହିତନାମନ କରିବାର ଜନ୍ୟଟି ରାମ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଯାଇଲେନ । ପୁତ୍ର ! ତୁ ମି ମନ୍ତ୍ରାରିତ ପାଶାନ କରିବାର ଜନ୍ୟ ଯେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଲେ, ଟିହା ଅମ୍ବ ଜ୍ଞାଲୋକେ ପ୍ରତ୍ୱକର । ତୁ ମି ସାହୀ କରିଲେ, ତାହାତେ ମମନ୍ତ୍ର ନାରୀଙ୍କ ହିରଇ ସଖ ହଇବେ । ବ୍ୟବେ ! ପତିଶେବା କରିତେ ତୋମାକେ ତନୁରୋଧ କରିତେ ହ୍ୟ ନା, ତଥାପି ଉପଦେଶ କରା ଆସାନ ପକ୍ଷେ ଅବଶ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ଯେ ଏହି ରାମହି ତୋମାର ପରମ ଦେବତା ।

ରାଜ୍ଞୀ ଦଶରଥ ତୁଇ ପୁତ୍ର ଓ ସୌତାକେ ଟକ୍କ୍ୟାଦି ଥିକାର ଉପଦେଶ ଦାନ କରିଯା ବିମାନବୋହିଦେ ଇନ୍ଦ୍ରଲୋକେ ଗମନ କରିଲେନ ।

ପୁତ୍ରଦୟ ଓ ସୌତାକେ ଆସନ୍ତର ପୃଷ୍ଠକ ମୃପଶ୍ରେଷ୍ଠ ମହାନୁଭବ ଦଶରଥ ହର୍ଷଜନିତ ଲୋଗାକ୍ଷିତ କଲେବବେ ବିମାନେ ଆରୋହଣ କରିତ ଦିବ୍ୟ କାନ୍ତି ଥାକାଶ କରିଯା ଇନ୍ଦ୍ରଲୋକେ ଗମନ କରିଲେନ ।

— · —

ଦ୍ୱାବିଂଶ୍ୟାଦିକଶତତମ ମର୍ଗ ।

ଦଶରଥ ଗମନ କରିଲେ ପର ପାକଶାଶନ ଦେବରାଜ ପ୍ରମାଣ ହଇଯା କୃତାଞ୍ଜଲିପୁଟେ ଦଶ୍ରୂୟମାନ ରାଗଚଞ୍ଚକେ କହିଲେନ, ତେ ପରନ୍ତପ ! ତୁ ମି ଯେ ଆମାଦିଗେର ଦର୍ଶନ ପାଇଲେ, ତାହା ତୋମାର ବିକଳ ନା ହ୍ୟ, ଏଇଜନ୍ୟ ଆମି ପ୍ରମାଣ ହଇଯା ବଲିତେଛି । ତୁ ମି ଅଭିଲବିତ ସର ଗୋର୍ଧନା କର ।

ମହାଜ୍ଞା ମହେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରମାଣ ହଇଯା ଏହି କଥା କହିଲେ ପର ରାମ ନିର୍ମାତା

आज्ञादित हইয়া বিনীত ভাবে উত্তর করিলেন, হে দেবরাজ !
ধরি আপনি আমার অতি প্রসন্ন হইয়া থাকেন, তাহা হইলে
আমি অভিলিখিত বর প্রার্থনা করিতেছি, আপনি আমার প্রার্থনা
পূর্ণ করুন । প্রভো ! আমার জন্য পরাক্রম প্রকাশ করিয়া মে
সকল বানর যমালয়ে গমন করিয়াছে, তাহারা সকলেই পুনর্জীব
জীবন প্রাপ্ত হইয়া উত্থিত হউক । হে মানদ ! যে সকল বানর
আমার জন্য দ্বী পৃত হইতে বিমুক্ত হইয়াছে, আমার ইচ্ছা
তাহাদিগকে পুনর্জীব স্থিতি দর্শন করি । হে পুরন্দর ! এই সে
সকল বীর বানর আমার জন্য পরাক্রম প্রকাশ পূর্বক মৃত্যুকে
আহ না করিয়া যত্ন করত মৃত্যু প্রাপ্ত হইয়াছে, আপনি ইহা-
দিগকে জীবন দান করুন । যাহারা আমার ফিয়মাধননিষুক্ত
হইয়া মৃত্যুকে প্রাহ করে নাই, তাহারা পুনজীবিত হউক । দেব !
আমি এই বর প্রার্থনা করি । হে মানদ ! মেই সকল বানর,
গোলাঙ্গুল ও ঝক্কদিগকে পূর্ববৎ শুষ্ঠ ও অক্ষতশরীর এবং বল-
বীর্যসম্পন্ন দর্শন করিতে বাসনা করি । আর ও প্রার্থনা করি,
এই সকল বানর যে কোন স্থানে বাস করিবে, মেই স্থানেই
অকালেও পুষ্প ও ফল দূল সকল জাতুন উৎপন্ন হইবে ; এবং নদী
সকলের জল নিষ্পেল থাকিবে ।

মহাত্মা রাঘবের এই বাক্য শুবণ করিয়া মহেন্দ্র প্রিণ্ডিমহ-
কারে প্রাপ্তু তর করিলেন, তাত বংশন্দন । শুনি অতি অদেয় বরী
প্রার্থনা করিলে । যাহা হউক, আগি কখনও দুষ্ট কথা বলিনাই,
অতএব তুমি যাহা প্রার্থনা করিলে, তাতাই হইবে । যে সকল
ঝক্ক ও গোলাঙ্গুলগণ রাক্ষসগণ কর্তৃক ছিপ্পাই, ও ছিপ্পানামাদি-
রূপে প্রাণত্যাগ করিয়াছে, তাহারা সকলেই উত্থিত হউক ।
বানরগণ পূর্ববৎ বলবীর্যসম্পন্ন হইয়া অক্ষতশরীরে যেন নিজা-
বসানেই জাগরিত হইয়া উত্থিত হউক । সকলেই পুনর্জীব বন্ধু,
বাঙ্গল, স্বজন ও জাতিদিগের সংহিত পরমানন্দে সম্প্রিলিপ্ত
হউক । হে মহাধনুর্জীবিন ! ইহারা মে কোন স্থানে বাস করিবে,

ମେଟେ ହୁଅନ୍ତରେ ରଙ୍ଗସକଳ ଅକାଶରେ ପୁଞ୍ଜଫଳ ଉଗସ କରିବେ, ଏବଂ ମନୀ ମକଳ ମକଳ ଖାତୁଡ଼େଇ ବିଗଲ ଜଳେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଧାକିବେ । ଇହାଦିପେର ଶରୀର କ୍ଷତ ହଇଯାଇଛେ, କିନ୍ତୁ ଏକଥେ ଅକ୍ଷତ ଓ ପୁର୍ବବେ ସ୍ଵପ୍ନ ହଇବେ ।

ପୁରନ୍ଦର ଏହି କଥା ସମ୍ବାଦମାତ୍ର, ନିହତ ବାନରଗଣ ମକଳେଇ ଅଞ୍ଚୋଥିତେର ନ୍ୟାୟ ଗାତ୍ରୋଥାନ କରିଲା । ତତ୍କର୍ତ୍ତନେ ବାନରେହା ଏ କି ! ସମ୍ମିଳିତ ହଇଲା ।

ଅନ୍ତର ଦେବତାରୀ ମକଳେଇ ପରମାନନ୍ଦିତ ହଇଯା କ୍ରତ୍କାର୍ଯ୍ୟ ବାମ ଓ ଲଙ୍ଘନେର ବିଷ୍ଟର ପ୍ରଶଂସା କରିଯା ରାମଚନ୍ଦ୍ରକେ କହିଲେନ, ରାଜନ୍ତ ! ଏକଥେ ଏହାନ ହଟିଲେ ଆୟୋଦ୍ୟାଯ ଗମନ କର, ବାନରଦିଗକେ ସ୍ଵ ସ୍ଵ ହୁଅନେ ପ୍ରେରନ କର, ଅନୁରତ୍ନ ସମ୍ମିଳିତୀକେ ସାକ୍ଷାତ କର, ହୁଦୀଯ ଶୋକନିବଞ୍ଚନ ମୁନିତ୍ରତାଚାରୀ ଜାତୀ ଭରତେର ସହିତ ମାଙ୍କାନ କର, ସହାୟ ଶକ୍ତି ଏବଂ ମାତୃଦିଗକେ ଯାଇଯା ଦର୍ଶନ କର, ରାଜ୍ୟ ଅଭିଧିକ୍ଷତ ହଣ, ପୁରବାସୀବଗ୍ରୀ ଓ ଅମାତ୍ୟଦିଗକେ ଆନନ୍ଦିତ କର ।

ମହାପ୍ରଶ୍ନାଚନ ରାମଲଙ୍ଘନକେ ଏହି କଥା କହିଯା, ସୂର୍ଯ୍ୟମକାଶ ବିମାନଯୋଗେ ସମସ୍ତ ଦେବଗାଁ ଗମଭିବ୍ୟାଚିରେ ଦେବଶ୍ରେଷ୍ଠଦିଗକେ ଅଭିବାଦନ କରିଯା ମୈନ୍ଦାଦିଗକେ ସ୍ଵ ସ୍ଵ ଶିବରେ ଗମନ କରିତେ ଆଦେଶ କରିଲେନ ।

ଅନ୍ତର ରାମଲଙ୍ଘନପାଲିତୀ ପାହାନ୍ତରା ସମ୍ମିଳିତୀ ଏ ମହାଚମ୍ଭ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମାନମୁଦ୍ଭାବିତାମିତୀ ସାମନୀର ନ୍ୟାୟ ସର୍ବତ ପାକାଶ ପାଇଲେ ଲାଗିଲ ।

— ୧୦୫ —

ତ୍ରୈରୋବିଶତ୍ୟଧିକଶତକମ ଗର୍ଗ ।

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଏ ରାତ୍ରି ଶୁଦ୍ଧ ଯାପନ କରନ୍ତ ପରଦିନ ଶାତଃକାଳେ ଗାତ୍ରୋଥାନ କରିଲେ ପର ବିଭୀଷଣ ଜୟୋତ୍ସ୍ନାରଣ ପୁର୍ବକ କ୍ରତ୍ତାଙ୍ଗି-ପୁଟେ ତୀହାକେ ନିବେଦନ କରିଲେନ, ବିବିଧ ମାନୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟ, ଅଙ୍ଗ-ରାଗ, ବନ୍ଦ୍ର, ଆଭରଣ ଏବଂ ଦିଦ୍ୟ ମାଲ୍ଯ ଓ ଚନ୍ଦନ ଲକ୍ଷଣରେ ଅନ୍ତର,

ଅଲ୍ଲକରଣନିପୁଣୀ ଏଇ ଗକଳ କମଳଲୋଚନା ଲଙ୍ଘାଣ ଉପାସ୍ତି । ହେ ରାଜ୍ୟାଳ୍ୟ ! ତଥାରୀ ଆପନାକେ ସଥାବିଦି ଆନ କରାଇବେ ।

ଏହି କଥା ଶୁଣିଯା କାକୁଂଶୁ ବିଭୌଷଣକେ ଉତ୍ତର କରିଲେନ, ତୁ ଗି ଶୁଣ୍ଡୀବାଦି ବାନରଶ୍ରେଷ୍ଠଦିଗକେ ଦ୍ୱାନ କରାଣୁ । ବସ୍ତ୍ର ! ଶତ୍ରୁନିଷ୍ଠ ଗହାବାହୁ ଶୁକ୍ରମାର ଶୁଖୋଚିତ ଭାତୀ ଭରନ ଆମାରଇ ଜନ୍ୟ କଷ୍ଟ କରିତେଛେନ । ମେହି କୈକେଯୀନନ୍ଦନ ଦ୍ୱାରା ଭାତୀ ଭରନକେ ଛାଡ଼ିଯା ଆନ ବା ବଗନ ଭୁବନେ ଆମାର ପ୍ରାର୍ଥନ ହେବା । ଆତ୍ମର ଏକଥେ ଆମାର ସାହାତେ ମନ୍ତ୍ର ଏହାନ ହିଟେ ଅଯୋଧ୍ୟାର ଗମନ କରିତେ ପାରି । ତୁ ଗି ତାହାରଇ ଉଦ୍‌ଦୋଗ ଦେଖ । ଅଯୋଧ୍ୟାର ସାଇତେ ଆମାଦିଗକେ ବଜ୍ର ଦୂର ପଥ ଅଭିକ୍ରମ କରିତେ ହିଲେ ।

ରାମ ଏହି କଥା କହିଲେ ପର ବିଭୌଷଣ ଶତ୍ରୁଭାତ୍ର କରିଲେନ, ହେ ରାଜ୍ୟାଳ୍ୟ ! ଆଖିଇ ଆପନାକେ ଅଯୋଧ୍ୟାନଗ୍ରାହୀତେ ଲାଇଯା ଯାଇବ । ଆପନାର ଘଜନ ଡିକ୍ । ରାମବଳ ପୂର୍ବକ ଆମାର ଭାତୀ କୁବେରେ ଶୂର୍ଯ୍ୟାନଗ୍ରାହ ପୁଞ୍ଜକ ନାମକ ବିମାନ ହବଣ କରିଯା ଆମିଯାଛିଲେନ । ହେ ବିପୁଳବିକ୍ରମ ! ଯୁଦ୍ଧ ଜ୍ୟ ପୂର୍ବକ ସମାନୀୟ ଏଇ କାମଗାମୀ ଦିଵ୍ୟ ବିମାନ ଆପନାର ଜନ୍ୟ ପ୍ରାସ୍ତତ ରହିଯାଇଛେ । ଏଇ ଗେଷମଙ୍କାଶ ବିମାନ ଏହି ଲକ୍ଷାମଧ୍ୟେଇ ଆଛେ; ଆପନି ଏଇ ବିମାନେ ଆରୋହଣ କରିଯା ଅକ୍ରୋଷେ ଅଯୋଧ୍ୟା ଉପାସ୍ତ ହିଲେନ । ଏକଥେ ସଦିଂ ଆମାର ପ୍ରାତି ଅନୁଶ୍ଵଳ କରା ଆପନାର କର୍ତ୍ତନ୍ୟ ହୟ; ସଦି ଆମାତେ ଆପନି କୋନାଓ ଗୁଣ ଉପଲାକ କରିଯା ଥାକେନ; ଆର ସଦି ଆମାତେ ଆପନାର ପ୍ରାଣ ଥାକେ, ହେ ପ୍ରାତି ରାଗଚଞ୍ଜ ! ତାହା ହିଲେ ଆପନି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଓ ଜ୍ଞାନକରୀ ସହିତ କିମ୍ବକାଳ ଏହି ପ୍ରାଣେ ସାମ କରିଯା ଆମାର ପୃଜା ଗ୍ରହଣ କରନ, ତାହାର ପର ଗମନ କରିବେନ । ଆମି ଶ୍ରୀ ମହାକାରେ ଆପନାର ପୃଜା କରିବ; ଆପନି ଶୈନ୍ୟ ଓ ଶୁଦ୍ଧଦୂର୍ଗଣ ନମଗିବ୍ୟାହାରେ ଏହି ପୃଜା ଗ୍ରହଣ କରନ । ରାଧବ ! ଆମି ପ୍ରାଣ, ବହୁମାନ ଏବଂ ସୌଭାଗ୍ୟବଶତତ ଆପନାର ଅଭିଗ୍ରହ ଘାର୍ଥନା କରିତେଛି; ଆମି ଆପନାର କିଂକର; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆପନାକେ ଆଦେଶ କରିତେ ପାରି ନା ।

ବିଭୀଷଣେର ଏହି ବାକ୍ୟ ଶ୍ରବନ କରନ୍ତ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବାନର ଓ ରାଜ୍ଞୀ-
ଦିଗେର ସକଳକେହି ଶୁଣାଇଯା ଉତ୍ତର କରିଲେନ, ବୌର ! ତୁ ମି ଅମ୍ବା-
ଧାରଣ ଶନ୍ତିହ ଏବଂ କାହିଁ ମନେ ଯଜ୍ଞ ଓ ପରମ ମିତ୍ରତା କରିଯାଇ ଆମାର
ସଥେଷ୍ଟ ପୂଜା କରିଯାଛ । ରାଜ୍ଞୀମେଷ୍ଵର ! ଆମି ଯେ ତୋମାର ବାକ୍ୟ
ରକ୍ଷା କରିଲାମ ନା ଏକପ ବିବେଚନା କରିଛ ନା ; ତବେ, ଯେ ଭରତ
ଆମାକେ ଫିରାଇବାର ଜନ୍ୟ ଚିତ୍ରକୁଟେ ଆଗମନ କରିଯା ମନ୍ତ୍ରକ ଦ୍ୱାରା
ପାଦମ୍ପର୍ଯ୍ୟ ପୂର୍ବିକ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଯାଇଛି, କିନ୍ତୁ ଆମି ତାହାର ପ୍ରାର୍ଥନା
ଆହୁ କରି ନାହିଁ, ବୌର ! ମେହି ଭାତା ଭରତକେ ଦେଖିବାର ଜନ୍ୟହ
ଆମାର ମନ ସ୍ୟାକୁଳ ଛଟ୍ଟିଯାଛେ । ମାତ୍ରା ବୈଶଳ୍ୟ, ଶୁଗତା, କୈକେଯୀ
ଏବଂ ଅମ୍ବାନ୍ୟ ଶୁରୁଜନ, ଆଜ୍ଞାଯବ୍ୟ ଓ ପୁରସ୍କାରଦିଗେର ଶହିତ
ମାଙ୍କାନ୍ କରିବାର ଜନ୍ୟଶ ଆମି ନିତାନ୍ତ ଉଦ୍‌ଦ୍ଦିଶ ହିଇଯାଇଛ । ଅତ-
ଏବ ଦୌଗ୍ୟ ! ଆମାକେ ବିଦ୍ୟା ଦାନ କର ; ବିଭୀଷଣ ! ଆମି
ସଥେଷ୍ଟ ପୂଜା ପ୍ରାପ୍ତ ହିଇଯାଇଛ । ନଥେ ! ଆମି ତୋମାର ଉପରୋଧ
ରକ୍ଷା କରିଲାମ ନା, ମଲିଯା କୃତ ହିତ ନା । ରାଜ୍ଞୀମେଷ୍ଵର ! ଆମାର
ଜନ୍ୟ ଶୌତ୍ର ବିମାନ ଆନନ୍ଦ କର । ଆମାର କହିବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ
ହିଇଯାଛେ ; ଅତଏବ ଆର ଏଥାନେ ବାସ କରିବେ କିଥାକାରେ
ଆମାର ଇଚ୍ଛା ହିତେ ପାରେ ?

ରାମେର ଏହି ବାକ୍ୟ ଶ୍ରବନ ରାଜ୍ଞୀମାଜ ବିଭୀଷଣ ସଜ୍ଜର
ହିଇଯା ଶୂର୍ଯ୍ୟମକାଶ ବିମାନକେ ଆହ୍ଵାନ କରିଲେନ । ଆହ୍ଵାନମାତ୍ର
ସର୍ବାକ୍ଷେ କାଞ୍ଚନବିଚିତ୍ରିତ, ବୈଦ୍ୟ୍ୟବେଦିମଞ୍ଚ, ବିବିଧ କୂଟାଗାରେ
ପରିରକ୍ଷିତ, ସର୍ବତଃ ରଙ୍ଗତକାଷ୍ଟ, ବିବିଧ ଶୁଭପତ୍ରାକା ଓ ଧର୍ମଦଣ୍ଡ-
ସକଳେ ମୟଳକୁଟ, ପଞ୍ଚବିଭୂବତ କାଞ୍ଚନମୟ ହର୍ଷ ସକଳେ ପରିହତ,
କିଞ୍ଚିତ୍ତିକାଳବୋଟିତ, ଅନିମୟଗନାକ୍ଷମଞ୍ଚ, ସର୍ବତ ମୁଦ୍ରରାବିଷ୍ଟଟୋ-
ଜାଲେ ପରିକଷ୍ଟ, ଶୁବିଶାଲ ହର୍ଷ ସକଳେ ଭୂଷିତ, ବିବିଧ କ୍ଷଟିକ
ବିଚିତ୍ରିତ ତଳ ଓ ବୈଦ୍ୟ୍ୟ ନିର୍ମିତ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଆଶମମରିତ, ମହାମୂଳ୍ୟ
ଆନ୍ତରଣୋପେତ, ବିଶ୍ୱକର୍ମବିନିର୍ମିତ ଶୈଳଶିଖରାକାର ଏଇ ଶୁର୍ଯ୍ୟମୟ
ଅନୋଗାଗୀ ଦିବ୍ୟ ବିମାନ ତଥା ଉପଶିଷ୍ଟ ହିଲ । ତଥନ ବିଭୀଷଣ
ରାମଚନ୍ଦ୍ରକେ ଏ ବିମାନ ନିବେଦନ କରିଯା ଦଶ୍ୟମାନ ରଖିଲେନ ।

ଉଦ୍‌ବିରଚେତା ରାମ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଏ ସ୍ମୃତିଶିଖ ବିଶ୍ଵମଙ୍ଗଳାଶ କାମ-
ଗାମୀ ବିମାନ ଦର୍ଶନ କରିଯା ଆଶର୍ଯ୍ୟାସିତ ହିଲେନ ।

— ୩୦ —

ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଶ୍ୱାସ୍ୟଧିକଶକ୍ତତମ ମନ୍ଦିର ।

ପୁଷ୍ପଭୂଷିତ ପୁଷ୍ପକ ରଥ ଉପଷ୍ଠାପନ କରିଯା ରାଜ୍ସରାଜୁ ବିଭୌ-
ଷଣ ଦୂରେ ଦଶାୟମାନ ହିଁଯା କ୍ରତ୍ତାଜ୍ଞଲିପୁଟେ ବିନୌତ ଓ ସାନ୍ତୋଦାବେ
ରାମଚନ୍ଦ୍ରକେ କହିଲେନ, ଆଜି, କରୁଣ, ଆମାୟ କି କରିତେ ହିବେ ।
ତଥନ ମଧ୍ୟତେଜ୍ଜ୍ଵାଳ ମଧ୍ୟ ବିବେଚନା ପୁରୁଷକ ମଞ୍ଚକେ ଶୁଣାଇଁଯା
ଅଶ୍ୱରମହକାଳେ ବିଭୌଷଣକେ କହିଲେନ, ବିଭୌଷଣ ! ଏହି ସକଳ ବାନର
ଅତିଷ୍ଟଦ୍ରେର ସହିତ କଥ୍ୟ ସାଧନ କରିଯାଛେ, ଅତେଣ ତୁମି ବିବିଧ
ରତ୍ନ ଅଞ୍ଚଳ ଓ ସମ୍ମାନ ଦାନ କରିଯା ଇହାଦିଗେର ମନ୍ଦିର ବର ।
ରାଜ୍ସେଶ୍ୱର ! ତହାର ପ୍ରାଣଭୟ ପରିତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବିକ ଉତ୍ସଫୁଲ୍ଜିଚିହ୍ନେ
ଶୁଦ୍ଧ କରିଯାଛିଲୁ, ମନ୍ଦିର ହଟିଲେ ନିରାକରିତ ହୟ ନାହିଁ, ଯାମି ଇହା-
ଦିଗେର ମାତ୍ରାଯୋଡ଼ି ଅଜ୍ଞୟା ଲକ୍ଷା ଜୟ କରିଯାଛି । ଅତେବେ ତୁ ମି
ଏହି ସମସ୍ତ କ୍ରତ୍ତକର୍ମୀ । ବାନର ଓ ଭଲ୍ଲକାଦିର ମକଳକେଟି ଧନରତ୍ନ
ପ୍ରାଦାନ କରିଯା ଇହାଦିଗେର ପରିଶ୍ରମ ମଫଲ କର । ବାନରୟ ଥପତି-
ଗନ ତୋମାର ନିକଟ ସମୁଚ୍ଛିତ ମମାଦର ପ୍ରାଣ ହଟିଲେ କ୍ରତ୍ତଜ୍ଞ ହନ୍ତୟେ
ଆପନ ଆପନ ସ୍ଥାନେ ପ୍ରତିଗମନ କରିବେ । ତୋମାକେ ଦାନଶୀଳ, ଅଧିଚ
ନ୍ୟାୟାବୁନ୍ୟାରେ ଯଥାକାଳେ ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରାବ୍ୟକ ଏବଂ ମୟାଲୁହନ୍ୟ ଓ କ୍ରତ୍ତଜ୍ଞ
ଜାନିତେ ପାରିଲେ, ମକଳେଟି ତୋମାର ପ୍ରତି ଅନ୍ତରକ୍ଷ ହିବେ । ଏହି
ଜନ୍ମାଇ ଆମ ତୋମାକେ ଏହିରୂପ କାରିତେ ଉପଦେଶ କାରିତେଛି ।
ରାଜ୍ସ ! ଯେ ରାଜ୍ସାର ଦାନ ମାନାଦି କୋନ ଶୁଣଇ ନାହିଁ, ଅଧିଚ
କେବଳ ଅନର୍ଥକ ସୈନ୍ୟଦିଗକେ ମମରେ ମନ୍ଦାର କରାନ, ସୈନ୍ୟଗନ୍ଧ
ବିରଜକ ହିଁଯା ତୋହାକେ ପରିତ୍ୟାଗ କରେ । ରାଘବେ ଏହି ବାକ୍ୟ
ଶ୍ରେଣ୍ୟ କରିଯା ବିଭୌଷଣ ଯଥୋଚିତ ରୂପେ ବାନରଦିଗକେ ବିବିଧ ରଙ୍ଗ
ବିଭାଗ କରିଯା ଦିଯା ତାହାଦିଗେର ମନ୍ୟକୁ ମମାଦର କରିଲେନ ।

ରତ୍ନ ଓ ଅର୍ଧାଦି ଦାନ ସାରା ବାନରୁଥିପତିଦିଗେର ସମାଦର କରି
ଛଇଲ ଦଶନ କରିଯା, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମେଟେ ଲଜ୍ଜିତ୍ତା ସଂପଦିନୀ ସୀତାକେ
କ୍ଷୋଡ଼େ ଲାଇଯା, ଧୂର୍କାରୀ ବିକ୍ରମଶାଲୀ ଭାତୀ ଲଙ୍ଘନେର ସମ୍ଭି-
ବ୍ୟାହାରେ ମେଇ ଅନୁଭ୍ରମ ବିମାନେ ଆରୋହଣ କରିଲେନ । ଏବଂ
ବିମାନେ ଅବସ୍ଥିତି କରିଯା ସମସ୍ତ ବାନର ଏବଂ ମହାବୈଦ୍ୟ ମୁଖୀବ ଓ
ବିଭୌଷଣେର ସମାଦର କରିଯା କହିଲେନ, ହେ ବାନରଞ୍ଜେଷ୍ଟଗଣ ! ତୋମରା
ମିତ୍ରେର କାର୍ଯ୍ୟ କରିଯାଇ । ଏକ୍ଷଣେ ଆମ ଦିଦାୟ ଦାନ କରିତେଛି,
ତୋମରା ସ୍ଵର୍ଗରେ ସ୍ଵ ସ୍ଵ ସ୍ଥାନେ ଗମନ କର । ଶବ୍ଦୀ ହିତେଷୀ ଧର୍ମ-
ଭୌତିକ ସମୟେର ଯାହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ମୁଖୀବ ! ତୁ ମହାତାର ସମସ୍ତଙ୍କ କରି-
ଯାଇ । ଏକ୍ଷଣେ ଘେନେନ୍ୟ ସମ୍ଭିବ୍ୟାତାରେ କିଞ୍ଚିକ୍ଷାୟ ଗମନ କର ।
ବିଭୌଷଣ । ତୁ ଗିରୁ ମହାତ ସ୍ବିଯ ଲକାରାଜ୍ୟ ଉପଭୋଗ କର । ଇତ୍ୱାଦି
ଦେବଗଣଙ୍କ ତୋମାକେ ପରାଜ୍ୟ କରିତେ ସମସ୍ତ ହିବେନ ନା । ଆମି
ଆଦେଶ କରିତେଛି, ତୁ ମହାତାଦିଗଙ୍କେ ନ୍ୟାୟ ପଥେ ଅବତିତ କର ।
ଆମି ଆମାର ପିତାର ରାଜ୍ୟାନ୍ତିର ବାଜଧାନୀ ଅୟୋଧ୍ୟାର ପ୍ରାତିଗମନ କରିବ;
ପୋର୍ନା କରି, ତୋମରା ମକଳେ ଆମାୟ ଅନୁଭିତି କରିବେ; ଆମି
ତୋମାଦିଗେର ମକଳେର ନିକଟ ଲିଦାଯା ସାଚଞ୍ଜା କରିତେଛି ।

ଏଟ ନ୍ୟାୟ ଶ୍ରବଣ କରିଯା ସମସ୍ତ ଭାବାବଳ ବାନରଗଣ ଏବଂ ରାଜ୍ସଙ୍ଗଥ
ଓ ବିଭୌଷଣ କ୍ରତ୍ତଙ୍ଗଲିପୁଟେ ନିବେଦନ କରିଲେନ, ଆମରା ଅମୋଧ୍ୟାୟ
ଗମନ କରିତେ ବାସନା କରି । ଆପଣି ଆମାଦିଗଙ୍କେ ଲାଇଯା
ଚଲୁନ । ରାଜଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ଆମରା ତ୍ରଥାୟ ଶହାନଙ୍କେ ବନ ଓ ନଗର ମକଳେ
ବିଚନ୍ଦନ କରିବ । ପରେ ଅଭିତ ବିଶେଷେଇ ଆପଣାକେ ଅଭିଷେକ
ଅଳେ ଅନ୍ତରେ ଦଶନ ଓ ମାତା କୌଶଳଟାକେ ଅଭିବାଦନ କରିଯା ଆମରା
ସ୍ଵ ସ୍ଵ ଗୃହେ ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ କରିବ ।

ବାନରଗଣେର ଓ ବିଭୌଷଣେର ଏଟ ବାକ୍ୟ ଶ୍ରବଣ କରିଯା ଧର୍ମାଜ୍ଞ
ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମୁଖୀବ ଓ ବିଭୌଷଣକେ କହିଲେନ, ଆମି ତୋମାଦିଗେର
ମହିତ ଗୃହେ ଗମନ କରିଯା ବନ୍ଦୁ ବାନ୍ଧବଦିଗେର ମହିତ ଏକତ୍ର ଆମୋଦ
ପ୍ରାମୋଦ କରିବ, ଇହା ଅପେକ୍ଷା । ଆମାର ଆମନ୍ଦ ଆର କି ହିତେ
ପାରେ ? ଅତ୍ୟନ୍ତ ମୁଖୀବ ! ତୁ ମହାନରଦିଗେର ମହିତ ବିମାନେ

ଆରୋହଣ କର । ରାଜମନ୍ତ୍ରୀ ବିଭିନ୍ନ ! ତୁ ମିଳ ଅମାତ୍ୟଦିଗେର ସମଭିବ୍ୟାହାରେ ଆରୋହଣ କର ।

ଅନ୍ତର ବାନରଗଣେର ଶହିତ କୁଣ୍ଡିବ ଏବଂ ଅମାତ୍ୟଦିଗେର ସହିତ ବିଭିନ୍ନ ହଷ୍ଟଚିତ୍ରେ ବିମାନେ ଆରୋହଣ କରିଲେ । ତୀହାରା ମକ୍ଷେତ୍ର ଆରୋହଣ କରିଲେ ପର କୁବେରେର ମେଇ ଦିବ୍ୟ ବିମାନ ରାମେର ଅନୁମତି ପାଇଯା ଆକାଶେ ଉଥିତ ହଇଲ । ହେମ୍ୟୁକ୍ତ ଡାକ୍ତରକାଞ୍ଜି ବିମାନ ଆକାଶେ ଆରୋହଣ କାରଲେ, ରାମ ହଷ୍ଟ ଓ ପରିହୃଷ୍ଟ ହଇଯା କୁବେରେର ନ୍ୟାୟ ପ୍ରକାଶ ପାଇତେ ଲାଗିଲେନ । ମହାବଲ ବାନର, ଖକ୍ଷ ଓ ରାଜମନ୍ତ୍ରୀ ମକଣେଇ ଐ ବିମାନେ ସ୍ଵର୍ଗରେ ଅମସାଧେ ଉପଦେଶନ କରିଲ ।

— ୧୦ : —

ପଞ୍ଚବିଂଶାତ୍ୟଧିକ ଶତତମ ମର୍ଗ ।

ଗହନାଦମନ୍ତ୍ରମ ହେମ୍ୟୁକ୍ତ ଐ ଦିବ୍ୟ ବିମାନ ରାମେର ଅନୁମତି ପାଇଯା ଆକାଶେ ଉଥିତ ହଇଲ । ଅନ୍ତର ରଘୁନନ୍ଦନ ଚାରି ଦିକେ ଦୃଷ୍ଟିକ୍ଷେପ କରିଯା ଶଶିନିଭାଗନୀ ଅନକନନ୍ଦିନୀ ମୌତାକେ କହିଲେନ, ବୈଦେହି ! କୈଳାମଣିଖରାକାଯ ତିକୁଟିଶିଖରେ ଅବସ୍ଥାପିତା ବିଶ୍ଵକର୍ମ'ନିଶ୍ଚିର୍ଭାବୀ ଲକ୍ଷାପୁରୀ ନିରୀକ୍ଷଣ କମ । ମୌତେ ! ଏହି ମାଂଶ-ଶୋଣିତକନ୍ଦିମେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୁଦ୍ଧଭୂମିଓ ଦର୍ଶନ କର, ବିଷ୍ଟର ବାନର ଓ ରାଜମନ୍ତ୍ରୀ ଏହି ସ୍ଥାନେ ପୋଷତାଗ କରିଯାଇଛେ । ତେ ବିଶାଳମୋଚନେ ମୌତେ ! ବରଦର୍ଶିତ ଲୋକପାଦାଧୀ ରାଜମନ୍ତ୍ରୀ ରାଜମନ୍ତ୍ରୀ ଆମାର ହଞ୍ଚେ ନିହିତ ହଇଯା ଏହି ସ୍ଥାନେ ଶୟନ କରିଯାଇଛେ । ନିଶାଚର କୁଷ୍ଟକର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଶ୍ରଦ୍ଧାତ୍ମକ ଏହି ସ୍ଥାନେ ନିପାତିତ ହଇଯାଇଛେ । ହମୁମାନ୍ ଏହି ସ୍ଥାନେ ଧୂଆକ୍ଷକେ ଦିନାଶ କରିଯାଇଛେ, ବିଦ୍ଵାନ୍ମାଲୀ ରାଜମନ୍ତ୍ରୀ ମହାବଲ ଶୁଷେଷେର ହଞ୍ଚେ ଏହି ସ୍ଥାନେ ନିପାତିତ ହଇଯାଇଛେ । ଏହି ସ୍ଥାନେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ରାବନନନ୍ଦନ ଇତ୍ତଜିତକେ ଶମରେ ମହାର କରିଯାଇଛେ ।

বিকটাক্ষ নামে রাজস এই স্থানে অন্দের হল্কে ও আণত্যাগ করিয়াছে। ছল্পেক্ষ বিকলাক্ষ, মহাপাখ, মহোদর, অকম্পন, তিশিরা, অভিকায়, যুক্তোম্বৃত মস্ত, রাজসপ্তবর দেবাক্ষক ও নরাক্ষক, কৃষ্ণকর্ণের পুত্র বলবানু নিকুষ্ট ও কৃষ্ট, বজ্রদংষ্ট্র ও অন্যান্য অনেকানেক মহামল রাজস সকল এই স্থানে নিহত হইয়াছে। এই স্থানেই আমি দুর্কৰ্ম্ম হকরাক্ষকে যুক্তে নিপাত্ত করিয়াছি। অকম্পন, শোণিতাক্ষ, বীর্যবানু যুপাক্ষ, প্রজ্ঞ, ভৌমগদশন নিশাচর পিতৃজিজ্বল, যজ্ঞশক্ত, শুপ্তস্থ, মহাবল সূর্য্যশক্ত, এবং অঙ্গশক্ত ও অন্যান্য বিদ্যু রাজসও এই স্থানেই মহাযুক্তে ও আণত্যাগ করিয়াছে। সৌত্রে ! এই স্থানে রাবণের ভার্যা মদ্মোদরী রাবণের জন্য বিলাপ করিয়াছিল। তৎকালে তাহার সহস্রাধিক সপ্তাত্মী তাহাকে সাত্ত্বণ করিয়াছিল। চারবদনে ! ত্রি সাগরের অবতরণস্থান দৃষ্ট হইতেছে ; সাগর পার হইয়া আমরা সে রাত্রি এই স্থানেই যাপন করিয়াছিলাম। হে বিশালাক্ষ ! তোমার জন্য আমি নলের সাতায়ে লবণসাগরের জলে এই শুভ্রকর সেতু বন্ধন করিয়াছিলাম। দৈবদেচি ! দর্শন কর শঙ্খজ্ঞিনী-সমাকুল এই অক্ষোভ্য অপার বারিনিদি গৰ্জন করিতেছে। মৈধিলি ! এই দেখ, ইন্দুমানের বিশ্রাম জন্য কাঞ্চনময় কাঞ্চনবর্ণ পদ্মতরাজ সাগরজল ভেদ করিয়া উঠিয়াছে। এই পর্বত সাগরের গর্ভেই অবস্থিত করিতেছে। সৌত্রে ! এই স্থানে আমি মেনানিবেশ করিয়াছিলাম। এই স্থানে দেবদেব মহাদেব আমার প্রতি প্রসন্ন হইয়াছিলেন। এই অগাধ অপার সাগরে সেতুবন্ধনামক ত্রিলোকপূজ্জিত শীর্থ দৃষ্ট হইতেছে। এই পরমত্বীয় পবিত্র ও পাপনাশক। রাজসরাজ বিভূমণ এই স্থানেই আমার নিকট শেষম আগমন করিয়াছিলেন। সৌত্রে ! শুণীবের রম্যা নগরী এই দৃষ্ট হইতেছে ; আমি এই স্থানে বালীকে বিমাশ করিয়াছিলাম।

তথন বালিপালিতা কিঞ্চিদ্ব্যানগরী দর্শন করিয়া সৌত্রে ও শয়-

ବନ୍ଧୁଃ ସ୍ଵାତ୍ମଃ ହଇଲୁ । ବିଜୀତଭାବେ ରାମକେ କହିଲେନ, ରାଜୁ ! ଆମି ଶୁଣୀବେର ତାରାଦି ପିଯେ ଭାର୍ଯ୍ୟ । ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବାନରଶ୍ରେଷ୍ଠଦିଗେର ଭାର୍ଯ୍ୟ । ସକଳେର ସମଭିବ୍ୟାହାରେ ଆପନାର ସହିତ ଅଯୋଧ୍ୟାଯ ଗମନ କରିବେ ଇଚ୍ଛା କରି ।

ଏହି କଥା ଶୁଣିଯା ରାଘବ ଶୀତାକେ କହିଲେନ, ଆଜ୍ଞା, ତାହାଇ ହଇବେ । ଏହି ବଲିଯା ତିନି କିକିଙ୍କାଯ ଉପଶ୍ରିତ ହଇଯା ବିମାନ ପ୍ଲାପନ କରିଲେନ ଏବଂ ବିମାନକେ ଅବଶ୍ରିତ ଦେଖିଯା ଶୁଣୀବକେ କହିଲେନ, ବାନରାଜ ! ତୁ ମି ବାନରଯୁଧପତିଦିଗକେ ବଳ, ଯେ ତାହାରୀ ସ୍ଵ ସ୍ଵ ଦ୍ଵୀପିଲାଇଯା ଅଯୋଧ୍ୟାଯ ଗମନ କରେ । ଶୀତା ଐ ସକଳ ବାନରପଦ୍ମିର ସମଭିବ୍ୟାହାରେ ଗମନ କରିବେ । ତାହାରା ସାହାତେ ମହାର ସ୍ଵ ସ୍ଵ ଦ୍ଵୀପିଲାଇଯା ଆଇଗେ, ତାହାର ସ୍ଵବସ୍ଥା କର, ବାନରାଧିପତେ ! ଆମାକେ ଜୟର ଯାଇତେ ହଇବେ ।

ଅତୁଳ-ତେଜଶ୍ଵୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ରେ ଏହି କଥା ଶ୍ରୀବନ୍ଦ କରିଯା ବାନରାଜ ଶୁଣୀବ ସମ୍ପଦ ବାନରଶ୍ରେଷ୍ଠର ଯଥିତ ମହାର ପୁରୀମଧ୍ୟେ ଫାବିଷ୍ଟ ହଟିଯା ତାରାକେ ଦଶନ ପୂର୍ବକ କହିଲେନ, ପିଯେ ! ଶୀତାର ବାସନା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାର ଜନ୍ୟ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଅନୁମତି କରିଯାଛେ, ତୁ ମି ସମ୍ପଦ ପ୍ରଧାନ ବାନରଗଣେର ପତ୍ରଦିଗକେ ଲଟିଯା ଗଜର ଆଗମନ କର । ଆଗରା ବାନରନାରୀଦିଗକେ ଅଯୋଧ୍ୟା ଓ ମହାରାଜ ଦଶରଥେର ଭାର୍ଯ୍ୟାଦିଗକେ ଦଶନ କରାଇବ ।

ଶୁଣୀବେର ସାକ୍ଷ ଶ୍ରୀବନ୍ଦ କରିଯା ମହାରାଜଶୁନ୍ଦରୀ ତାରା ସମ୍ପଦ ବାନରଶ୍ରେଷ୍ଠଦିଗେର ପତ୍ରକେ ଆହ୍ଵାନ କରିଯା କହିଲେନ, ଶୁଣୀବ ଆଜ୍ଞା କରିଯାଛେ, ତୋମରା ସକଳେଇ ସ୍ଵ ସ୍ଵ ଦ୍ଵୀପାଦିଗେର ସମଭିବ୍ୟାହାରେ ଅଯୋଧ୍ୟାଯ ଗମନ କର, ତୋମରା ଗମନ କରିଲେ ଆମିଶ ସର୍ବତ୍ର ହଇବ । ଅଯୋଧ୍ୟା ଦଶନ କରିବେ ଆଗରାର ବାନନା ଆଜ୍ଞା । ରାମ ପୌର ଓ ଅନପଦବାସୀଦିଗେର ସହିତ ପୁରଥାବେଶ କରିବେନ, ଆମରା ତାହା ଦଶନ କରିବ । ରାଜ୍ଞୀ ଦଶରଥେର ଯଥିଷ୍ଠିଦିଗେର ଶୁଖସଂପଦିଓ ଦେଖିତେ ପାଇବ ।

ତାରାର ଆଦେଶ ପାଇଯା ବାନରକାମିନୀ ସକଳ ଶୀତାଦଶନ

ଅନ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧକ ହିଁଯା ସଥେ ଚିତ୍ତ ବେଶକୃତା କରିଯା ଅନ୍ଦକିଣି ପୂର୍ବକ
ବିଗାନେ ଆରୋହଣ କରିଲ । ତଥନ ବିଗାନ ତାହାଦିଗଙ୍କେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ
ଆକାଶେ ଉତ୍ସିତ ହଟେ ଦର୍ଶନ କରିଯା ରାମ ଋସ୍ୟମୁକ୍ତେର ସମୀକ୍ଷେ
ଶୀତାକେ ପୁର୍ବରୀର କହିଲେନ, ଶୀତେ ! କାଞ୍ଚନଧାତୁମଣ୍ଡତ
ଏହି ବିଶାଳ ଶୈଳରାଜ ଋସ୍ୟମୁକ୍ତ ବିଦ୍ୟୁତସହକୃତ ବାରିଦେର
ନ୍ୟାୟ ମୁଣ୍ଡ ହିତେଛେ । ଶୀତେ ! ଏହି ଶ୍ଵାନେ ଆମି ବାନରରାଜ
ଶୁଶ୍ରୀବେର ମହିତ ସଥ୍ୟ ଏବଂ ବାଲିବଦେର ଶ୍ରଦ୍ଧିଜୀ କରିଯାଛି-
ଲାମ । ଚାକ୍ରବଦନେ ! ତୋମାର ବିରହେ ଏକାଷ୍ମ ଦୃଃଖିତ ହିଁଯା
ଆମି ସଥ୍ୟ ବିଲାପ କରିଯାଛିଲାମ, ଏହି ମେଇ ବିଚିତ୍ରକାନନବେଷ୍ଟିତା
ପର୍ମାଣୁପରିବ୍ୟାଙ୍ଗ୍ନ ପଲ୍ପାଗରମୀ ମୁଣ୍ଡ ହିତେଛେ । ଇହାରଇ ଭୌରେ
ଆମି ଦର୍ଶଚାରିଣୀ ଶବରୀକେ ଦେଖିତେ ପାଠ୍ୟାଛିଲାମ । ଏହି ଶ୍ଵାନେଇ
ଆମି ଯୋଜନବାଜୁ କବକ୍ଷକେ ବିନାଶ କରିଯାଛିଲାମ । ଶୀତେ !
ଏ ମେଇ ଜନଶ୍ଵାନେର ବନପ୍ରାତି ମୁଣ୍ଡ ହିତେଛେ । ବିଲୀଗିନି !
ତୋମାର ଅନ୍ୟ ଏ ଶ୍ଵାନେ ଘୋର ଯୁଦ୍ଧ ହିଁଯାଛିଲ । ଆମି ଶରଣପାତ୍ର
ବାନଗମ ଦାରା ଏ ଶ୍ଵାନେ ମହାବୀଯ ଧର, ଦୂର ଓ ତ୍ରିଶିଳାକେ ବିଗାଶ
କରିଯାଛିଲାମ । ବିଲୀଗିନି ! ତୋମାର ଅନ୍ୟ ପଞ୍ଜିରାଜ ମହା-
ତେଜ୍ଜ୍ଞ ମହାବଳ ଅଟ୍ଟାୟଣ ଏହି ଶ୍ଵାନେ ରାବଦେର ହଟ୍ଟେ ନିହିତ ହିଁଯା-
ଛିଲେନ । ଶୁଦ୍ଧରି ! ଏହି ଆମାଦିଗେର ମେଇ ଆଶ୍ରମଶ୍ଵାନ । ଶୁଦ୍ଧ-
ଦର୍ଶନେ ! ମେଇ ପର୍ମଶାଲା ଏଥନ୍ତି ମେଇକୁଣ ଶୁଦ୍ଧରଇ ରହିଯାଛେ ।
ରାକ୍ଷମରାଜ ରାବନ ଏହି ପର୍ମଶାଲା ହିତେଇ ତୋମାକେ ବଳ ପୂର୍ବକ
ହରଣ କରିଯାଛିଲ । ଏହି ମେଇ ଶୁଦ୍ଧମଲିଶା ରମ୍ୟା ଗୋଦାବରୀ ;
କଦମ୍ବୀବନବେଷ୍ଟିତ ଅଗନ୍ତ୍ରାନ୍ତମ୍ଭାଗ ଏହି ମୁଣ୍ଡ ହିତେଛେ । ଏହି ଯହାଜ୍ଞା
ଶୁତ୍ତିକ୍ଷେତ୍ର ମୟୁଜ୍ଜ୍ଵଳ ଆଶ୍ରମ । ବୈଦେହି ! ମହିଷି ଶରଭଦେର ମହେ
ଆଶ୍ରମ ଏ ଦେଖା ଯାଇତେହେ । ଦେବରାଜ ପୁରମ୍ଭର ଏହି ଆଶ୍ରମେ
ଆଗମନ କରିଯାଛିଲେନ । ଦେବି ! ଶୁମଧ୍ୟାମେ ! ଏହି ମେଇ ସକଳ
ଶପଦ୍ମୀ ମୁଣ୍ଡ ହିତେହେନ, ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟାପିମକାଶ କୁଳପତି ଅତି ଏହି ଶ୍ଵାନେ
ବାସ କରେନ । ଶୀତେ ! ଏ ଶ୍ଵାନେ ଧର୍ମଚାରିଣୀ ତମୋନିରଜା
ଅତ୍ରିପଞ୍ଜୀର ମହିତ ତୋମାର ମାନ୍ଦ୍ରାଂ ହିଁଯାଛିଲ । ଏହି ଅଦେଶେଇ

ଅର୍ମି ଯହାକାର ବିରାଧକେ ସଂହାର କରିଯାଛିଲାମ । ଶୁଭମୁ ! ଏହି ଶୈଳରାଜ ଚିତ୍କୁଟ ପ୍ରକାଶ ପାଇତେଛେ, ଏହି ଷାନେ କୈକେରୀ-ମନ୍ଦିନ ଆମାକେ ପ୍ରସତ କରିବାର ଜୟ ଆଗମନ କରିଯାଛିଲେନ । ଏହି ଦୂରେ ବିଚିତ୍ରକାନନ୍ଦବେଷିତ ଯମୁନା ନଦୀ ଦୃଷ୍ଟ ହିତେଛେ; ଶୈଖିଲି ! ମହାର୍ଥ ଭରଦ୍ଵାଜେର ଶୁଦ୍ଧ ଆଶ୍ରମ ଏହି ଦେଖା ଥାଇତେଛେ । ସୀତେ ! ଏହି ଦେଖ ମାନାପଞ୍ଜିସମାକୀୟ ଶୁଦ୍ଧିତକାନନୀ ପୁଣୀ ତ୍ରିପଥ-ଗାମିନୀ ଗନ୍ଧ । ଏହି ମେହି ଶୂନ୍ଦବେରପୁର ; ଆମାର ମଥା ଗୁହ ଏହି ପୁରେ ବାସ କରେନ । ସୀତେ ! ଏହି ଆମାର ପିତାର ରାଜଧାନୀ ଅଯୋଧ୍ୟା ଦୃଷ୍ଟ ହିତେଛେ, ଅନୁକି ! ପ୍ରମାମ କରି; ତୁ ମୁହି ଆବାର ଅଯୋଧ୍ୟାର ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ କରିଲେ ।

ରାମେର ଏହି କଥା ଶ୍ରବନ କରିଯା ମନ୍ଦିର ବାନରଗଣ ଏବଂ ବିଭୌଦ୍ୟ ହିତେତେ ବାରଷାର ଉତ୍ସିତ ହିଇଯା ଅଯୋଧ୍ୟା ଦର୍ଶନ କରିବେ ଲାଗିଲ ।

ଅନ୍ତର ବାନରାଦି ମକଳେ ଶୁଦ୍ଧାଦବଲିତ ଓମାଦଶ୍ରେଣୀତେ ପରି-
ବ୍ୟାହ୍ରା, ଗଜବାଜିସମାକୁଳା ମୁଖଶତ୍ରାଜପଥଶୋଭିତ ମହେଶ୍ଵର
ଅମରାବତୀନଦ୍ୟ ଶ୍ରୀ ଅଯୋଧ୍ୟା ଦର୍ଶନ କରିବେ ଥାକିଲ ।

— ୧୦୫ —

ଷଡ୍ବିଂଶାଧିକଶ୍ଵତତମ ସଗ୍ରୀ ।

ମୁନିସ୍ତ୍ରାଚାରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ସଂବର୍ଗର ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଯା ପଞ୍ଚମ
ଦିବମେ ମହାର୍ଥ ଭରଦ୍ଵାଜେର ଆଶ୍ରମେ ଆସିଯା ତପୋଧନକେ ବନ୍ଦନ
କରିଲେନ । ବନ୍ଦନା କରିଯା କାକୁଣ୍ଡ ମୁନିକେ ଜିଜାମା କରିଲେନ,
ଭଗବନ୍ ! ଆପଣି କି ଅଯୋଧ୍ୟାର କୁଶଲବାର୍ତ୍ତା ଶ୍ରବନ କବିଯାଇଛେ ?
ରାଜ୍ୟ ତ ଅନ୍ତରକଟ୍ଟ ନାହିଁ ? ଭରତ ତ ସାବଧାନ ହିଇଯା ଓଜାପାଳନ
କରିବେଛେ ? ମାତୃଗଣ ତ ମକଳେଇ ଜୀବିତ ଆଛେ ?

ରାଘବେର ଏହି ବାକ୍ୟ ଶ୍ରବନ କରିଯା ମହାର୍ଥ ଭରଦ୍ଵାଜ ଅତୀବ
ଆନନ୍ଦିତ ହିଇଯା ଦ୍ୟୁମ୍ୟ ହାତ୍ୟ ପୂର୍ବିକ ଉତ୍ତର କରିଲେନ, ରଘୁକୁଳଧୂ-
କର ! ଭରତ ତୋମାର ଆଜ୍ଞାନୁବନ୍ଦୀ ହିଇଯା ତୋମାର ପାଦକାଯୁଗଳ
ପୁରୁଷା କରିବେହେ ଏବଂ ଜ୍ଟାଭାର ସହ କରିଯା ତୋମାରଇ ଅପେକ୍ଷା

করিয়া আছে। তোমার গৃহেরও সমষ্টি কুশল। হে সমিতি অহ ! পূর্বে তুমি যখন কৈকেয়ীর বাক্যাবুসারে রাজ্যচূড় এবং পিতৃনত্যপালনজন্য কেবল ধন্যানুরোধে ত্যক্ষসর্বশ ও বন্যকলমূলাশী হইয়া চীর বসন পরিধান ও বিবিধ সুখ সম্ভাগ পরিত্যাগ পূর্বক অগ্রচূত অমরের ম্যায় কেবল আতা ও ভার্যার সমভিব্যাহারে পাদচারে মহাবনে অস্থান করিয়াছিলে, তখন তোমাকে দেখিয়া আমার অত্যন্ত দৃঃখ ও দয়া হইয়াছিল। এক্ষণে আবার তুমি শৈশবসংহারপূর্বক সংপূর্ণ কৃতকার্য হইয়া গিত্ত ও বাঞ্ছবগণের সহিত অত্যাগমন করিলে দেখিয়া আমার তেমনি অপার আনন্দ হইল। রাঘব ! তুমি জন স্থানে বাস করিয়া যে কিছু সুখ দৃঃখ ভোগ করিয়াছিলে, আমি সে সমস্তই অবগত হইয়াছি। তুমি আঙ্গুদিগের উপরোধে সাবধান হইয়া সমস্ত তাপসদিগকে রক্ষা করিতেছিলে; ইতিমধ্যে রাবণ তোমার এই অনিন্দিত ভায়া হরণ করে, আমি তাহা জাত হইয়াছি। রাম ! মারীচদর্শন, সীতাদর্শন, কবন্ধদর্শন, পশ্চাভিগমন; সুগ্রীবের সহিত তোমার সথ্য; তোমার বালি-বধ; পবনমন্দন হলুমানের সৌতাষ্ঠেবণ; সীতার অনুসন্ধা-নের পর নল কর্তৃক সেচুবন্ধন; বলবানু বানবন্ধু পতিদিগের লক্ষ্মানহন; পুত্র, বাঞ্ছব, অমাত্য, সৈন্য ও বাহনের সহিত যুক্তে বলদপ্তি রাবণের নিধন, দেবকটক রাবণ নিধনের পর দেব-গণের আগমন ও তোমাকে বর প্রদান, হে ধৰ্মবৎসল ! আমি তপোবলে এই সমস্ত রুক্ষান্তহী যথাবৎ অবগত হইয়াছি। আর তোমার মৎবাদ লইয়া আমার শিষ্যাগণও আশ্রম হইতে অতি-নিয়ত অযোধ্যায় যাত্যায়ত করে। হে শন্তধারিশ্রেষ্ঠ ! আমিও এক্ষণে তোমাকে বর প্রদান করিব। আদ্য তুমি আমার আত্মিয়া গ্রহণ কর। কল্য অযোধ্যায় গমন করিবে।

রাজগন্দন রামচন্দ্র মহর্ষির বাক্য শিরোধার্য করিয়া উক্ত করিলেন, যে আজ্ঞা, আপনি ষেক্ষপ বলিতেছেন, তাহাই হউক।

ଏই ସଲିଯା ରାଜ୍ୟର ସର ଶାର୍ଥରୀ କରିଲେନ । କହିଲେନ, ତଗବ୍ର ! ଅଯୋଧ୍ୟାଗମନକାଳେ ଆମାର ପଥେର ଦୁଇ ପାଞ୍ଚେ ଯେବେ ଅକାଳେ ଫଳବାବୁ ମଧୁଭାବୀ ବିବିଧ ବ୍ରକ୍ଷ ଏବଂ ଅଶେଷପ୍ରକାର ଅମୃତଗଞ୍ଜି ଶୁଷ୍ମାଦୁ ଫଳ ଉତ୍ତପ୍ନ୍ନ ହେବ ।

ଭରତୀଙ୍କ କହିଲେନ, ତଥାତ୍ । ଗହର୍ବି ଏହି କଥା ସଲିବାମାତ୍ର ପଥପାଞ୍ଚେ କଲ୍ପରକ୍ଷମଦୃଶ ନାନାପ୍ରକାର ବ୍ରକ୍ଷ ସକଳ ଉତ୍ତପ୍ନ୍ନ ହଇଲ । ସେ ସକଳ ବ୍ରକ୍ଷେ ଫଳ ଛିଲ ନା, ତାହାକେ ପୁଣ୍ଡ ଜାଗିଲ । ଶୁକ୍ଳ ବ୍ରକ୍ଷ ସକଳ ପୁନର୍ବାର ପତ୍ରେ ସମାଜ୍ଞ ହଇଯା ଉଠିଲ ଏବଂ ସକଳ ବ୍ରକ୍ଷରେ ଶୁଭ କ୍ରମ କରିତେ ଲାଗିଲ । ଅଯୋଧ୍ୟାର ତିନି ସୋଜନ ପଥ ଏହି ରୂପ ବ୍ରକ୍ଷ ସକଳେ ପରିବେଷିତ ହଇଯା ଉଠିଲ । ତଥନ ସହାୟ ସହାୟ ସାନରଶ୍ରେଷ୍ଠଗଣ ଦେବ ଶ୍ରୀ ଶାନ୍ତିର ନ୍ୟାୟ ମକଳେଇ ଆନନ୍ଦିତ ହଇଯା ଛଟ୍ଟିଚିତ୍ରେ ବିବିଧ ଦିବ୍ୟ ଫଳ ଓ ମଧୁ ଯଥେଛ ପାନ କରିଲେ ଲାଗିଲ ।

—୦୦—

ସମ୍ପର୍କିତ୍ୟାଧିକଶତକମ ରାଗ !

ଏହିକେ ଅଯୋଧ୍ୟା ଦରନ କରିଯାଇ ଲଘୁବିକ୍ରମ ପିଯକାମୀ ଡେଙ୍ଗୁ ଦୀମାବୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଶୁଶ୍ରୀବାଦିକେ ଭୁଷ୍ଟ କରିବାର ଜନ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଚିନ୍ତା କରିଲେ ଲାଗିଲେନ । ଚିନ୍ତା କରିଯା ତିନି ସାନରଦିଗେର ପ୍ରାତି ଚାହିୟା ଦେଖିଲେନ ଏବଂ ସାନରଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୁମାବୁକେ କହିଲେନ, ସାନରୋକ୍ତମ ! ତୁମି ମହାର ଅଯୋଧ୍ୟାଯ ଗମନ କରିଯା ଆମିରା ଆଇସ, ରାଜଗୃହେର ସକଳେ କୁଶଲେ ଆହେନ କି ନା । ତୁମି ଆମାର ଆଜାକ୍ରମେ ପ୍ରଥମଃ ଶ୍ରଦ୍ଧବେବେପୁରେ ଯାଇଯା, ସମଚାରୀ ନିଷାଦାଧି-ପତି ଶୁହେର ନିକଟ ଉପନ୍ତିତ ହଇଯା ତାହାକେ ଆମାର ସଂବାଦ ଦାନ କର । ଆମି ମୌରୋଗ ଶରୀରେ ମୁହଁ ଓ କୁଶଲେ ଆଛି ଶ୍ରବନ କରିଲେ, ଗୁରୁ ପରମ ମନ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ରି ହଇବେନ ; ତିନି ଆମାର ମଥା ; ଆମାତେ ଆର ତାହାକେ କୋନ ଥାତେନ ନାହିଁ । ମନ୍ତ୍ର ହଇଯା ମେହି ନିଷାଦାଧିପତି ଶୁହେ ତୋମାକେ ଅଯୋଧ୍ୟାର ପଥ ସଲିଯା ଦିବେନ ; ତାହାର ନିକଟ ତୁମି ଭରତେରେ ମଂବାଦ ପାଇଲେ ପାରିବେ । ତୁମି ଅଯୋଧ୍ୟାଯ

ବାଇସୀ, ଆମାର ନାମ କରିଯା, ଭରତକେ କୁଥିଲ କିଞ୍ଚାସା କରିବେ
ଏବଂ କହିବେ, ଆମି ପିତୃଗତ୍ୟ ପାଲନ କରିଯା, ଲଙ୍ଘନ ଓ ଭାର୍ଯ୍ୟାର
ସହିତ ଅତ୍ୟାଗମନ କରିବାଛି । ସମବାବୁ ରାବନ କର୍ତ୍ତକ ଜ୍ଞାନକୌ-
ହରଣ, ଶୁଦ୍ଧୀବେର ସହିତ ଆମାର-ମଧ୍ୟ, ରଥେ ବାଲିବଧ, ଜ୍ଞାନକୀର
ଅତ୍ୟସ୍ଥଳ, ଅପାର ଅଗ୍ରଧ ଜ୍ଞାନାଶି ନଦନଦୀପତି ସାଗର ପାର ହଇଯା
ତୋମୀ କର୍ତ୍ତକ ଜ୍ଞାନକୀର ସଂବାଦ ପ୍ରାପ୍ତ, ସାଗରକୁଳେ ଯାଆଏ;
ସାଗରର ସହିତ ସାକ୍ଷାତ୍କାର, ସେତୁବନ୍ଧନ, ରାମବଧ, ମହେନ୍ଦ୍ର ବୃକ୍ଷା
ଓ ବର୍ଣ୍ଣ କର୍ତ୍ତକ ବର ପ୍ରାଦାନ ଓ ମହାଦେବେର ପାତ୍ରାଦାତ ପିତ୍ତା ମଧ୍ୟ-
ରଥେର ସହିତ ଆମାର ସାକ୍ଷାତ୍କାର, ଏହି ନମକ୍ଷ୍ମ ବିଷୟ ଭରତକେ
ସଥାବନ୍ଦ ଜ୍ଞାପନ କରିବେ ଏବଂ କହିବେ, ଆମି ରାକ୍ଷମରାଜ ଓ ବାନର-
ରାଜେର ସହିତ ନଗରମରୀପେ ଉପଶିଖିତ ହଇଯାଛି । ତୁମି ବଲିବେ
ରାମ ଶତଦିଗକେ ସଂହାର ପୂର୍ବକ ଅନୁଭୂତି କୌଣସିବାକୁ ଏବଂ
ପିତ୍ତ ଆଜ୍ଞା ପ୍ରତିପାଲନ ପୂର୍ବକ କୁତ୍କରୀରୀ ହଇଯା ମହାବଳ ଯିତ୍ତ-
ଗନ୍ଧେର ସହିତ ଆଗମନ କରିତେଛେ । ଏହି କଥା ଶୁଣିଯା ଭରତେର
ସେଇପାଇଁ ମୁଖେର ଭାବ ହୁଏ ଏବଂ ଆମାର ମସକ୍କେ ସେଇପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ
କରେନ, ତୁମି ନମକ୍ଷ୍ମ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବେ । ଆକାର ଇକିତ୍, ମୁଖବର୍ଣ୍ଣ,
ଦୃଷ୍ଟି ଓ ବାକୀ ଦାରୀ ପ୍ରାକ୍ତ ରାତ୍ରାଷ୍ଟ ସଥାର୍ଥରିପେ ଆବଶ୍ୟକ ହିଁବେ ।
ମର୍ମକାମଭୋଗପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହତ୍ୟାକ୍ଷମକୁଳ ଏକାଦୟ ପୈତ୍ରକ ରାଜ୍ୟ
କାହାର ନା ମନ ବିଚଲିତ କରିଯାଇଛେ । ଅମେକ ଦିନ ରାଜ୍ୟ ପାଲନ
କରିଯା ରଘୁନନ୍ଦନ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଭରତ ସଦି ରାଜେ ଅଭିଲାଷୀଇ ହଇଯା
ଥାକେନ, ତାହା ହଇଲେ ତିନିଇ ଅଧିଳ ସଙ୍କଳକାରୀ ପାଲନ କରିବେନ ।
ଅତ୍ୟବ ହନୁମନ୍ ! ତୁ ମି ତାହାର ଅଭିପ୍ରାୟ ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ
ହଇଯା, ଆମର ଅଯୋଧ୍ୟାର ଅଧିକ ସମୀପବନ୍ତୀ ନା ହିଁତେ ହିଁତେ,
ଶତ୍ରୁର ଫିରିଯା ଆଗିବେ ।

ପରମନନ୍ଦନ ହନୁମାନ ଏଇକୁଳ ଆଜ୍ଞା ପ୍ରାପ୍ତ ହଇଯା ମାନୁସକୁଳ
ଧ୍ୟାନ ପୂର୍ବକ ସନ୍ତ୍ଵନ ଅଯୋଧ୍ୟାଯ ଗମନ କରିଲେନ ।

ମାରୁତାଜ୍ଞ ହନୁମାନ ଶ୍ରୀମତଃ ମହାସପର୍ଦ୍ଧାରମେଷ୍ଟ, ଗରୁଡ଼େର
ନ୍ୟାୟ ବେଗେ ଆକାଶପଥେ ଉଥିତ ହଇଲେନ । ନିଜେର ପିତୃପଥ

ଗରୁଡ଼ାଳୀ ଶୁଦ୍ଧର ଆକାଶପଥେ ଉଡ଼ାନ ପୂର୍ବକ ଭୀଷମ ଶତାଯମୁନାର ସନ୍ଦର୍ଭମୁଣ୍ଡଲ ପାର ହଇଯା ବୀର୍ଯ୍ୟବାନ୍ ହନୁମାନ୍ ଶୃଙ୍ଖବେରପୁରେ ଉପନୀତ ହଇଲେମ ଏବଂ ପୁରେର ନିକଟ ଉପନୀତ ହଇଯା ସହର୍ଵବଦନେ ଶୁଭବାକ୍ୟ ତୁଳାକେ କହିଲେନ, ଆପନାର ସଥ୍ବ କରୁଣଶୁନ୍ଦନ ରାମ, ଏବଂ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ସୌଭା ଆପନାର କୁଶଳ ଜିଜାମା କରିଯାଛେନ । ଆଜ ପାଁଚଦିନ ରାମେର ବନବାସକାଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ବର୍ଷ ଅଭୀତ ହଇଯାଛେ । ଆଜ ରାତ୍ରି ତିନି ଭରଦ୍ଵାଜ ଆଶ୍ରାମେ ବାଗ କରିଯା କଲ୍ୟ ତୁଳାର ଅନୁମତି ଲାଇଯା ଆଗମନ କରିବେନ । ଆପନି କଲ୍ୟ ପ୍ରାତେଇ ତୁଳାକେ ଦେଖିବେ ପାଇବେନ ।

ଏଇ କଥା ବଲିଯା ମହାତେଜୀ ବେଗବାନ୍ ହନୁମାନ୍ ଅଣ୍ମାତ ପଥ ଶ୍ରୀ ବୋଧ ନା କରିଯା ଆନନ୍ଦ ଜନ୍ୟ ରୋମାଞ୍ଚିତ କଲେବରେ ପୁରକୀର୍ତ୍ତାର ଆକାଶେ ଉଥିତ ହଇଲେମ । ଏବଂ ସନ୍ଦର୍ଭ ଗତିତେ ଏକେ ଏକେ ପରଶ୍ରାମତୀର୍ଥ, ବାଲୁକିନୀ, ବରୁଣୀ ଓ ଗୋମତୀ ମଦୀ, ଭୀଷମ ଶାଲବନ, ବିନିଦି ପ୍ରଜାଗଣ୍ଠାନୀ ଏବଂ ସମ୍ବନ୍ଧ ଜନପଦ ମକଳ ଦର୍ଶନ ପୂର୍ବକ ବହୁ ଦୂର ଅତିକ୍ରମ କରିଯା ଇନ୍ଦ୍ରେର ଗନ୍ଧନବନଜାତ ଦେବରୂକ୍ଷ ମୁକଳେର ନ୍ୟାୟ ନନ୍ଦିଆମେର ମୟୀପଞ୍ଜାତ ପ୍ରକ୍ଷୁଟିତ ବୁକ୍ଷ ମକଳ ପ୍ରାଣ ହଇଲେମ । ଶୁଦ୍ଧର ବେଶଭୂମାଯ ନିଭୂତିତ କତ ଶତ କାମିନୀ ସନ୍ତ୍ରାଳକାମ ଶୋଭିତ ପୁତ୍ର ଓ ପୌତ୍ରଗମେର ମରଭିବ୍ୟାହାରେ ଏ ମକଳ ବୁକ୍ଷ ହଇତେ ପୁଣ୍ୟ ଚଯନ କରିଯା ଆମୋଦ କରିଲେଛେ ।

ଅନୁମତର ହନୁମାନ୍ ଅଧୋଦ୍ୟାର ଏକ ଦ୍ରୋଷ ଦୂର ହଇତେ ଜ୍ଟାଦାରୀ ଅଗିନଦେହ ଭାତୁଦୁଃଖେ ତୁଃଖିତ ଦୀନଭାବାପତ୍ର, ଫଳମୃଳାହାରୀ ଜିତେ-ଜ୍ଞିଯ ଧ୍ୟାଚାରୀ ମୁଲିତ୍ରଦ୍ଵାରୀ ତପନୀ ଭରତକେ ଦେଖିବେ ପାଇଲେନ । ତିନି ଗମ୍ଭୀରକେ ଉତ୍ସତ ଜ୍ଟାଭାର ଧାରଣ ଏବଂ ଚୌର ଓ କୁର୍ବାଜିନ ପରି-ଧାନ ପୂର୍ବକ ଇଜ୍ଞିଯ ସଂସଗ କରିଯା ପରମାଜ୍ଞାନେ ମିଯୁକ୍ତ ରହିଯାଛେ, ଅତ୍ୟବ ବ୍ରକ୍ଷାର୍ଥିର ନ୍ୟାୟତୁଳାର ତେଜ ବର୍ହିଗତ ହଇଲେଛେ । ତିନି ପାହୁକାହୟ ପୁରକ୍ଷତ କରିଯା ପୃଥିବୀପାଳନ ଏବଂ ଚାତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ ଅଞ୍ଜା-ଦିଗକେ ଶର୍ଵଭୟ ହଇତେ ରକ୍ଷା କରିଲେଛେ । ପବିତ୍ରାଚାରୀ ଶାମାତ୍ୟ ଓ ପୁରୋହିତବର୍ଗ ଏବଂ କର୍ତ୍ତବ୍ୟପରାଯନ ଧର୍ମାଧକ୍ୟାଗନ କାର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଦ

ପରିଧାନ ପୂର୍ବିକ ଭାବାର ସମୀପେ ଉପବେଶନ କରିଯା ଆଜେନ । ରାଜକୁମାର ଭରତ ଚୀର ଓ ଅଜିନାସର ପରିଧାନ କରିଯାଇଲେମ, ଝୁତରାଏ ଭାବକେ ପରିଭ୍ୟାଗ କରିଯା ରାଜକର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଓ ମୁଖଭୋଗ କରା ବୈଧ ବିବେଚନୀ କରେନ ନାହିଁ ।

ଅନ୍ତର ପଦନଳ୍ବନ ହୁମାନ୍ ମାକ୍ଷାଂ ମୁଣ୍ଡିମାନ ଧର୍ମସ୍ଵରୂପ ମେହି ଧର୍ମଭ୍ରତ ଭରତେର ନିକଟ ଉପଶ୍ରିତ ହଇଯା କୃତାଞ୍ଜଳିପୁଟେ ନିବେଦନ କରିଲେନ, ଦେବ ! ଯେ ଦଶକାରଣ୍ୟନିବାସୀ ଚୀରଜଟାଦାରୀ କାନ୍ତୁଷ୍ଠେର ଜନ୍ୟ ଆପନି ଶୋକ କରିତେଛେନ, ତିନି ଆପନାକେ କୃଶଳ ଜ୍ଞାନୀ କରିଯାଇଛେନ । ରାଜନ୍ ! ଆମି ଆପନାକେ ଯିଯେ ମଂବାଦ ଦାନ କରିତେଛି; ଆପନି ନିଦାରଣ ଶୋକ ପରିଭ୍ୟାଗ କରନ । ଆପନି ଏଥିନେ ଆତମ ରାଗଚନ୍ଦ୍ରର ମହିତ ଗିଲିତ ହିଲେନ । ରାମ ରାମଙ୍କେ ବିନାଶ ପୂର୍ବିକ ମୌତାର ଉନ୍ଦର କରିଯା ଏବଂ ପିତୃଜତ୍ୟ ପାଲନ ପୂର୍ବକ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହଇଯା ମହାବଳ ମିତ୍ରଗମେର ମହିତ ଆଗମନ କରିତେଛେନ । ମହାତେଜ୍ଞ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଏବଂ ସମ୍ବିନୀ ମୌତା ଦେବୀଓ ଆନିତେଛେନ । ମହେ-ଦ୍ୱେର ମହିତ ଶ୍ରୀର ନ୍ୟାୟ, ମୌତା ରାମେର ମହିତ କୃଶଳେ ଆଛେନ ।

ହୁମାନେର ଏଇ କଥା ଶ୍ରୀମ କରିଯା କୈକୈଶୀଳନଙ୍କ ଭରତ ହର୍ଷେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହଇଯା ଉଠିଲେନ ; ଏବଂ ହର୍ଷଭରେ ମହିମା ମୁଛିତ୍ ହଇଯା ପତିତ ହଟିଲେନ । ମୁହୂର୍ତ୍ତମଧ୍ୟେଇ ପୁନର୍ବୀର ଚେତନା ଲାଭ କରତ ଆକୃତିଷ୍ଟ ହଇଯା ରମ୍ୟନଳ୍ବନ ଭରତ ପିଯମଂବାଦାତା ହୁମାନକେ ହସ୍ତନିତ ପୌତିଭରେ ଆମ୍ବେ ବ୍ୟାପେ ଆଶିକନ କରତ ଅକ୍ଷବିନ୍ଦୁ ଭାବା ଭାବାକେ ବର୍ଷଣ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ଏବଂ କହିଲେନ, ଆପନି କି ଦେବତା ନା ମାତ୍ର, ତମୁଶହ କରିଯା ଏହାମେ ଆଗମନ କରିଲେନ । ସୌମ ! ଆପନି ଯେ ପିଯମଂବାଦ ଦାନ କରିଲେନ, ଆମି ଏଥିନେ ଆପନାକେ ଭଦ୍ରଚିତ୍ ପୁରକ୍ଷାର ପ୍ରଦାନ କରିବ । ଶତ ମହୀୟ ଗୋ, ଏକଶତ ଗୋ ଏବଂ ମୃଦୁଲଜାତୀ ସର୍ବାଭରଣ-ଭୂଷିତୀ, ଚଞ୍ଚଲନା, ଶୁନ୍ମା, ଶୁନ୍ଦରୋକ, ଶୁନ୍ମରବର୍ଣ୍ଣ, କୁଣ୍ଡଲଧାରିଷୀ, ବିଶୁଙ୍କାଚାରୀ, ସୋତ୍ର ମୁଣ୍ଡୀ ଭାର୍ଯ୍ୟ । ଆପନାକେ ପ୍ରଦାନ କରିତେଛି ।

ରାଜକୁମାର ଭରତ ବାନରାଧୀର ହୁମାନେର ନିକଟ ମହିମା ଅଭା-

ବନୀର ରାମାଗମନସ୍ତବାଦ ପାଞ୍ଚ ହଇୟା ରାମଦର୍ଶନାର୍ଥ ସମ୍ମୁଦ୍ର ହଇୟା
ପଡ଼ିଲେନ ଏବଂ ହୃମାନକେ ପୁନର୍ବାର କହିତେ ଲାଗିଲେନ ।

— (୧) —

ଅଷ୍ଟାବିଂଶୀଧିକଶତମ ରାଗ ।

ଆମାର ପାଞ୍ଚ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଆଜି ଅନେକ ସଂମର ହଇଲ ଗତିନ ସବେ
ବାଗ କରିତେଛେନ ; ଆଜି ଅନେକ କାଳେର ପର ଆୟି ଠାହାର
ସଂବାଦ ପାଞ୍ଚ ହଇୟା ପରମ ପରିତୁଳ୍ଟ ହଇଲାମ । ଜୀବନ ଧାକିଲେ,
ଶତବର୍ଷେର ପରେଣ ପୁନର୍ବାର ମୁଖ ଲାଭ ହଇୟା ଥାକେ, ଲୋକେ ଏହି ସେ
ପ୍ରସାଦ ଆଛେ, ବୁଝିଲାମ ହେବା ଲୋକେର ପରମ ହିତ୍ୟାଧିକ । ସାହା
ହଉକ, ଆପଣି ବଲିଲେନ, ସେ, ରାଗ ମୁଘୀନାଦି ମହାବଳ ଗିତ୍ରଗଣେର
ଜାତି ଆଗ୍ରହ କରିତେଛେନ । ଏକ୍ଷମେ ଜିଜ୍ଞାସା କରି, ରାମ ଓ
ବାନରଗଣେ କି ପ୍ରକାରେ କୋନ୍ତାନେ କି ମୁତ୍ତେ ଦମାଗମ ହଇୟାଛିଲ ।
ଆପଣି ଆମାକେ ଆନ୍ତର୍ପୁର୍ବିକ ଦଳୁନ ।

ରାଜକୁମାର ଭରତ ଏଇକୁଣ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲେ ପର, ହୃମାନ୍ କୁଶା-
ମନେ ଉପବେଶନ କରିଯା ବନବାସକାଳୀନ ମନ୍ତ୍ର ରାମଚରିତ କୌଣ୍ଡନ
କରିତେ ଆରମ୍ଭ କରିଲେନ । କହିଲେନ, ମହାରାଜ ଦଶରଥ ଆପ-
ନାର ଜନନୀକେ ବର ଦାନ କରିଯା ଯେ ପ୍ରକାରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରକେ ସବେ
ଶୋରଥ କରିଯାଛିଲେନ ; ରାଜା ଯେ ପ୍ରକାରେ ପୁତ୍ରଶୋକ ହେତୁ ସର୍ଗା-
ରୋହିନ କରିଯାଛିଲେନ ; ମାତୁଲଗୃହ ହିତେ ଦୂରଗଣ ଯେ ପ୍ରକାରେ
ଆପନାକେ ମହାର ଆନ୍ତର୍ଯ୍ୟନ କରିଯାଛିଲ, ଆପଣି ଆର୍ଯ୍ୟାଧ୍ୟାୟ ଉପ-
କ୍ଷିତ ହଇୟା ଯେତେକାରେ ରାଜ୍ୟଗ୍ରହଣେ ଅସ୍ତ୍ରିକୃତ ହଇୟାଛିଲେନ ; ଏବଂ
ମାଧୁମୁଚିତ ଧର୍ମ ପ୍ରାତିପାଳନ ପୂର୍ବିକ ଚିତ୍ରକୂଟେ ଗମନ କରିଯା ରାଜ୍ୟ
ଅହି କରିବାର ନିମିତ୍ତ ଯେ ଯେ ରୂପ ଅନୁନୟ ବିନୟ କରିଯାଛିଲେନ,
ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପିତୃମତ୍ୟ ପ୍ରାତିପାଳନ ପୂର୍ବିକ ଯେତୁପେ ରାଜ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ରିକାର
କରିଯାଛିଲେନ, ଆପଣି ଆର୍ଯ୍ୟର ପାଦକାଯୁଗଳ ଅହି କରିଯା
ସେକପେ ଅର୍ଦ୍ଧାଧ୍ୟାୟ ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ କରିଯାଛିଲେନ, ହେ ମହାବାହୋ !
ଏମଙ୍କଳ ବୁଝାନ୍ତ ଆପଣି ଆନ୍ତର୍ପୁର୍ବିକ ସର୍ଥାବ୍ୟ ଅବଗତି ଆଛେନ ।

আপনি শাস্ত্রাগমন করিবার পর ধার্থা ঘটিয়াছিল, একথে আমি সমস্ত বলিতেছি, অবৎ করুন। আপনি শাস্ত্রাগমন করিবার পর দৃষ্ট হইতে লাগিল, এই বনের সর্বিত্ত সমস্ত জীব জন্মত ভয়ে চকিত ও চক্ষণ হইয়া পড়িয়াছে। অতএব আপনার ইত্তিগণ দ্বারা মদিত এই বন পরিত্যাগ করিয়া রাম কৃত্তি হইতে সিংহ-বোঞ্চসমাকুল ভৌগৎ দশুকনামক মহাবিজ্ঞন বনে প্রবেশ করিলেন। তাহারা গহন বন প্রধ্যে প্রবিষ্ট হইয়া গমন করিতেছেন; পথিগদ্বো বিরাধ নামে রাক্ষস জীবণ চীৎকার করিয়া তাহাদিগের পথ রোধ করিল। রাম এই ভৌগ বিরাধকে উচ্ছেলন পূর্বক উঙ্কপাদ ও অধোমুখে গর্ভমধ্যে নিষ্কেপ করিয়া পুত্রজন ফেলিলেন, চীৎকালে এই রাক্ষস সহাগজ্জের ন্যায় চীৎকার করিতে লাগিল। উভয় জাতি রাম ও লক্ষ্মণ এই দুক্তর কার্য্য সমাধা করিয়া সায়াহু কালে শব্দস্তুপের মনোরম আশ্রমে উপস্থিত হইলেন। তদন্তৰ শব্দস্তুপ অগ্নিরোহণ করিলে পর রাম সমস্ত মুনিদিগকে আগাম করিয়া জনস্থানে গমন করিলেন। তাহার পর একদা শূর্পমুখ নামে রাক্ষসী তাহার নিকট আগমন করিল। তখন রামের আজ্ঞা পাইয়া মহাবল লক্ষ্মণ সহসা গাত্রোথান করত থঙ্গা লইয়া এই রাক্ষসীর কর্ণ ও নামা ছেদন করিলেন। তদন্তৰ মহাবল রাঘব এই স্থানে একাকী জনস্থান-নিবাসী চতুর্দশ সহস্র রাক্ষসের সহিত যুক্ত প্রয়োগ হইয়া সকলকেই সংহার করিলেন; এই সকল তপোবিস্তুকারী মহাবল মহাবীর্য রাক্ষস দিবার চতুর্থ ভাগ মদোই নিঃশেষ হইল। দশুকা-রণবাসকালে রাম দশুকারণ্যনিবাসী রাক্ষসগাত্রকেই বিনাশ করিলেন। রথে থর, দৃঢ়ণ ও ত্রিশিরাকে সংহার করিলেন। অন্তৰ সেই রাক্ষসী কাতর হইয়া রাবণের নিকট উপস্থিত হইল। রাবণের অনুচর দাকুণ আরোচ রাক্ষস রত্নময় মুগ্ধলুপ ধারণ করিয়া অবস্থাকে প্রলোভিত করিল। বৈদেশী এই বৃগকে দর্শন করিয়া কহিলেন, “আপনি এই মৃগ ধারণ করুন।

এই শৃঙ্গকে ধরিতে পারিলে, আমাদিগের আশ্রয়ের অপূর্ব
শোভা হইবে । ” অনন্তর রাম ধনুকারণ পূর্বক শৃঙ্গের পশ্চাত
ধাবিত হইলেন এবং ধাৰণান ও শৃঙ্গকে আনতপর্ব শয় দ্বারা
সংহার কৰিলেন ।

সৌভ্য ! এইরপে রাম শৃঙ্গার্থ গমন কৰিলেন ; এই সময়
রাজস দশানন আশ্রয় ঘদ্যে প্রবিষ্ট হইল এবং আকাশে অঙ্গল-
ঝঃ ঘেমন রোহিণীকে, তেমনি সহয় জানকীকে ধাৰণ কৰিল ।
জটায়ু পক্ষী সীতার উদ্ধারের চেষ্টা কৰিল ; কিন্তু রাবণ তাহাকে
বিনাশ কৰিয়া সীতাকে লইয়া প্রাপ্তান কৰিল । এই সময় পথি-
ঘদ্যে কতিপয় বানর ভৌমণ্ডাকার রাক্ষসরাজ রাবণকে দেখিতে
পাইয়া বিস্মিত হইয়াছিল । যাহা উক্ত রাবণ বল পূর্বক জান-
কীকে লইয়া সত্ত্ব প্রাপ্তান কৰিল । অপূর্বিকাণ্ঠি লক্ষ পৰ্বতের
শিখরদেশে অবস্থাপিতা । মহাবল রাক্ষসেশ্বর রাবণ মনোবেণ
পুষ্পক বিমানে আরোহণ কৰত বৈদেশীকে লইয়া ও লক্ষ্মণদে
শ্বাবিষ্ট হইল এবং সুবর্ণভূষিত সুন্দর সুপ্রশঞ্চ ভবন ঘদ্যে প্রবেশ
কৰিয়া পিবিদ বাক্যে জানকীকে সাক্ষনা কৰিতে লাগিল ;
ইমাধীনী সেই সাক্ষনা বাক্য এবং সেই রাক্ষসরাজকেও তৃণবৎ
জ্ঞান কৰিয়া অগ্রাহ্য কৰিলেন , পরে তিনি অশোক বন ঘদ্যে
চূপিত হইলেন ।

এদিকে বন ঘদ্যে শৃঙ্গকে সংহার পূর্বক রাম আশ্রয়ে প্রত্যা-
গমন কৰত পিতার প্রিয়স্থা গৃহ জটায়ুকে নিহত দশন কৰিয়া
অভীব দুঃখিত হইলেন । তদনন্তর লক্ষ্মণের সমভিব্যাহারে
গোদাবরী নদীতে ও পুষ্পিত বনপাদেশ সকলে জানকীর অস্ত্ৰ-
বন কৰিতে কৰক্ষনামক রাক্ষসের সহিত তাহার সাক্ষাত
হইল । তাহার পর কৰক্ষের বচনানুসারে সত্ত্বাপরাক্ষ রাম-
চন্দ্ৰ ঋষ্যামুক পৰ্বতে যাইয়া সুগ্রীবের সহিত আলাপ কৰিলেন ।
আলাপ হইবার পূৰ্বেই পুৰুষের প্রতি পুৰুষের প্রথম সঞ্চার
হইয়াছিল, কাৰণ অগ্রজ আতা বালী কুকু হইয়া সুজীবকেও

রাজ্য হইতে দূর করিয়া দিয়াছিলেন। একগুলি উভয়ের আলাপ হইয়াও, ঐ অধিয় গাঢ় বস্তুত্বে পরিষ্ক হইল। অনঙ্গের রাম নিজে বাহুবীর্যে মহাকায় সহাবল বাণীকে সমরে সংহার করিয়া সুঘৌ-
বকে ত্বাহার নিজরাজ্য প্রদান করিলেন। সুঘৌবণ রাজ্যে
স্থাপিত হইয়া রামের নিষ্ঠট প্রতিষ্ঠা করিলেন, সমস্ত বানর-
গণের মহিত রাজপুত্রী জানকীর অথেষণ করিয়া দিবেন। তৎসু-
সারে মহাক্ষা বানররাজ সুঘৌবণের আজ্ঞাক্রমে দশ কোটি বানর
দশ দিকে প্রেরিত হইল। তাহাদিগের মধ্যে আগরা কতক-
গুলি বানর বিক্ষ্য পর্যন্তে এক বিলম্বে পুরিষ্ঠ হইয়া নির্গম
পথ দেখিতে না পাইয়া কিছু দিন অহাকষ্ট পাইয়াছিলাম।
সুতরাং আগাদিগের নিষ্ঠিষ্ঠ প্রত্যাগমন কাল অভীত হইয়া
গেল। তজ্জন্য আগরা সকলেই ভীত হইয়া শোক করিতে লাগি-
লাম। ইতিমধ্যে গৃহুরাজ অটোয়ুর ভাতা সম্পাদিত আগাদিগকে
বশিয়া দিলেন, সীতা রাবণের গৃহে বদ্ধ রাখিয়াছেন। তখন
আমি দুঃখকাত্তর সহচর আজ্ঞায়দিগের দুঃখ দূর করত স্বীয়
বিক্রম আবলম্বন পূর্বক লক্ষ প্রদান করিয়া শত ঘোড়ান সাগর
পার হইলাম এবং লক্ষায় উপস্থিত হইয়া দেখিলাম, একমাত্র
কৌশেয়বন্দনপরিধারিগুলি মলিনাঙ্গু সীতা দুঃ পতিতৃত প্রতি-
পালন পূর্বক অশোক বনে একাকিনী নিষ্জনে অবস্থিতি
করিতেছেন। আমি নিষ্জনে সেই অনিদিত্ত জনকক্তনয়ার
নিকট উপস্থিত হইয়া যথাবিধানে ত্বাহার কৃশলাদি জিজ্ঞাসা
করিয়া অভিজ্ঞান স্বরূপে ত্বাহাকে রামনামাক্ষত অঙ্গুরীয়ক
প্রদান করিলাম এবং ত্বাহার নিকট অভিজ্ঞান স্বরূপ মণি গ্রহণ
পূর্বক ক্লতক্লতার্থ হইয়া প্রত্যাহত হইলাম। পরে অঙ্গুষ্ঠকর্ণা
রামের নিকট উপস্থিত হইয়া অভিজ্ঞানস্বরূপে ত্বাহাকে সেই
সম্মজ্জল মহামণি সমর্পণ করিলাম। গৃহুপ্রায় পীড়িত ব্যক্তি
অগ্রস পান করিয়া যেমন পুনরুজ্জীবিত হইয়া উঠে, রামচন্দ্র
ঐ গণিপ্রাণ হইয়া স্তেমনি পুনরুজ্জীবন লাভ করিলেন এবং শুগাস্ত-

কালে সর্বলোকজিয়ান্স পাবকের নায়, মৈধিলীর উকারার্থ লঙ্ঘাবিধিংসে মন করিলেন। তদন্তর সমুজ্জতীরে উপশ্চিত্ত হইয়া, নল বানরের দ্বারা মেতু গিঞ্চাণ করাইলেন; সমস্ত বানরীমেনা ঐ মেতু দ্বারা সামর পার হইল। অনন্তর নৌল শেহস্তকে, রাম কৃষ্ণকর্ণকে, লক্ষণ রাবণনন্দন ইত্যজিতকে এবং রাম রাবণকে সংহার করিলেন। তাহার পর দেব পুরন্দর ষষ্ঠ, বরুণ, মহেশ্বর ও ব্রহ্মা এবং রাজা দশরথ, আর খৰি ও সুরর্ধিগণ পরন্তপ রামের নিকট উপশ্চিত্ত হইয়া হাঁহাকে বিবিধ বর প্রদান করিলেন।

এইক্রমে বরলাভ করিয়া রামচন্দ্র শৌভি সহকারে বানয়-গণের সহিত পুষ্পকবিমানে কিঞ্চিক্ষ্যায় আগমন করিলেন। তখন হইতে পুষ্পকযোগে গঙ্গাতীরে প্রভ্যাগমন করিয়া এক্ষণে সহস্র ভৱসাজের আশ্রমে অবস্থিতি করিতেছেন, আপনি কলা রামকে দেখিতে পাইবেন।

ভরত দ্বুমানের মেই অগ্নতুরঞ্জী বাক্য শ্রবণ করত পরমা-জ্ঞানিত হইয়া কুঞ্জাঞ্জলিপুট্টে অস্ত্রগতি ধর্মসূচক বাক্যে কহিলেন, যত্তে কালের পর আজ আগুর মনের বাসনা পূর্ণ হইল।

— ৩-৬ —

উন্নতিখাদিকশতত্ত্ব সন্দেশ।

শক্রনিহত্তা সত্যপরাক্রম ভরত মেই পরমানন্দজনক সম্মান শ্রণ করিয়া প্রাহ্লাদচিত্তে শক্রস্তকে আজ্ঞা করিলেন, তুমি এই আদেশ প্রচার কর যে বিশুকবেশ ও শুক্রচার ব্যক্তিগণ সুগঞ্জ মাল্য দ্বারা কুণ্ডেবত্তাদিগের মন্দির এবং সাধারণ দেবালয় সমস্ত অলঙ্কৃত করুক এবৎ সর্বত্রই বিবিধ বাদ্য যন্ত্র সকল বাদিত হইতে থাকুক। স্তুতিপাঠিত্বিজ্ঞ সূত, বৈতালিক, নিপুণ বাদ্যকর ও বেশ্যাসকল এবৎ অগ্নাত্যবর্গের সমভিব্যাহারে আমাদিগের মাতৃগণ, স্ব স্ব দ্বীপিগের সহিত সৈন্যগণ, অঙ্গগণ, ক্ষত্রিয়গণ,

ଅଧାନ ଅଧାନ ଲୈଶ୍ୟଗଣ, ଆଜି ଜୀବିତଗଣ ମକଳେଇ ବାମଚଞ୍ଚର ଚଞ୍ଚି-
ବଦନ ଦର୍ଶନ କରିବେ ସହର ବିନିର୍ଗତ ହୁଏକ ।

ଭରତେର ବାକ୍ୟ ଅବଶ ପୂର୍ବକ ଶକ୍ତିନିହଞ୍ଚା ଶକ୍ତିଷ୍ଠ ଅନେକଜନଙ୍କ
ବେଶକାରଦିଗକେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିଭାଗ କରିଯା ଦିଲେନ । କହିଲେନ, ଏହି
ନନ୍ଦୀଆୟ ହିତେ ଅଧୋଧ୍ୟାପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ନିମ୍ନୋତ୍ତମ ପ୍ରାଣ ମକଳ ଶମାନ
କରିଯା ମମତ ଡୁଡ଼ାଗ ଏକ ଶମାନ ଏବଂ ଶକ୍ତି ଶୁଶ୍ରୀତଳ ବାରି
ମେଚନ କର । ତଦମତ୍ତର ମର୍ମସ୍ଥାନେଇ ଲାଜ ଓ ପୁଞ୍ଜ ମକଳ ବିକୌଣ୍ଠ
ଏବଂ ବିବିଧ ବିଚିତ୍ର ପତ୍ରାକା ଦ୍ୱାରା ନଗରୀର ପଥ ମନ୍ଦିର ମଞ୍ଜିତ
କର । ଶୁର୍ଯ୍ୟାଦଯେର ପୁର୍ବେଇ ଯେନ ନଗରୀର ମମତ ଡୁନ ଡଗଦାମ ଓ
ପୁଞ୍ଜ ଏବଂ ଶୁଵର୍ଣ୍ଣ ଓ ରଙ୍ଗତ ଦ୍ୱାରା ଶୁଶ୍ରୀତିତ ହେବ । ଶକ୍ତ ଶତ ଶାହରୀ
ରାଜମାର୍ଗେ ଜୀବିତାପମାରଣେ ଯେନ ନିଯକ୍ତ ଥାକେ ।

ଶକ୍ତରେ ଏହି ଆଦେଶ ଅବଶ କରିଯା ହାଟି, ଜ୍ୟାତ, ବିଜୟ,
ମିକ୍ରାଧ, ଅର୍ଥମାଧକ, ଅଶୋକ, ମନ୍ତ୍ରପାଲ ଓ ଶୁମଜ୍ଜ ଏହି ଭାଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ରୀ
ଯଥୋକ୍ତରପେ ରାଜମାର୍ଗାଦିରଶୋଭା ମଞ୍ଚାଦନ କରାଇଯା ଶୁର୍ଯ୍ୟାଦଯେର
ପୁର୍ବେଇ ମର୍ମାଗ୍ରେ ବିନିର୍ଗତ ହଇଲେନ । ତଦମତ୍ତର ଶକ୍ତି ପାଇଁ ଓ ପାଶ-
ତତ୍ତ୍ଵ ଧର୍ମପତ୍ରାକାବାଟୀ ମହା ମହା ଡୁନଗଟେନ୍ୟ ଏବଂ ଶଶି ମହା
ଶ୍ରୀମାନ ପଦାତିତେନ୍ୟ ପରିପ୍ରକାଶ ହିୟା ମାତ୍ର ମାତ୍ର ସୀରଗଣ
କେହ କେହ ଧର୍ମମଣ୍ଡିତ ବିଭୂଷିତ ଶତ ଶାତମ୍ବେ, କେହ କେହ ହେଗକଷ୍ଟ୍ୟା
ଶୋଭିତ ଗଜ ଶହିତ କରେନ୍ତେ, କେହ କେହ ତୁଳନେ ଏବଂ କୋନ
କୋନ ମହାରଥ ରଥେ ଆରୋହଣ କରିଯା ବହିଗତ ହଇଲେନ । ତାହାର
ପର ଦଶରଥେର ପଡ଼ୀଗଣ ମକଳେଇ ଯାନାରୋହଣ ପୂର୍ବକ କୌଶଲ୍ୟ ଓ
ଶୁଗିତ୍ରାକେ ଅଶ୍ରେ କରିଯା ବିନିର୍ଗତ ହଇଲେନ । ଅବଶେଷେ ଉପବାସ-
କୁଶ ଦୀନଭାବାପୟ ଚୀରକୁଷାଜିନଧାରୀ ଭାତୀର ଆଗମମନ୍ଦିର
ଖାପି ଆବଧିଇ ହର୍ଷିତଚେତା ଧଶାତ୍ମା ଧ୍ୟାନିପୁଣ ଶହାସ୍ତ୍ର ଭରତ
ମତକେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନର ପାଦୁକାବୁଦ୍ଧି ଧାରନ ଏବଂ ଶୁକ୍ରମାଣ୍ୟଶୋଭିତ ଶୁଦ୍ଧ
ଛାତ୍ର ଓ ଶୁବ୍ରଗୁରୁଷିତ ରାଜୋଚିତ ଶୁଦ୍ଧ ଚାମରଦ୍ଵର ଶାହିନ ପୂର୍ବକ ଶ୍ରୀମାନ
ଶ୍ରୀମାନ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବୈଶ୍ଯ, ସଦିକ୍ ଓ ମାଲା-ମୋଦକହଣ୍ଟ ଅମାତ୍ର ଓ ଶାଚିବ-
ଗଣେ ପରିଦେଖିତ ହିୟା ଶବ୍ଦ ଓ ଭେଦାନ୍ତ ଶବ୍ଦ କରିବେ କରିବେ

ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କେ ହାତୁଦ୍ଵଗମନାର୍ଥ ବିନିର୍ଗତ ହିଲେନ । ବନ୍ଦୀଗଣ ଜ୍ଞାତିପାଠୀ
କରିତେ କରିତେ ଡାହାର ଅନୁଗାମୀ ହିଲ । ତେବେଳେ ଅଶ୍ଵଗରେର
ଶୂରସ୍ତବ ରଥନେଗିର ଶକ୍ତ ଆର ଶଞ୍ଚ ଓ ଦୁଷ୍ଟଭିର ଶକ୍ତେ ଗେଦିନୀ ଯେବେ
କମ୍ପିତ ହିତେ ଥାକିଲ । ଅଧୋଧ୍ୟାବାଗୀ ଆବାଲ ରକ୍ତ ସକଳେଇ
ଆଗିଯା ଗନ୍ଧୀଶ୍ଵାମେ ସମବେତ ହିଲ । ଅନ୍ତର ଭରତ ବିଶେଷ ନିରୀ-
କ୍ଷଣ କରିଯା ପବନନନ୍ଦନ ଇନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କେ କହିଲେନ, ତୁ ମି ତ ମିଥ୍ୟା କଥା
ବଲ ନାହିଁ ? କହି, ପରମ୍ପର ଆର୍ଯ୍ୟ ରାମଚନ୍ଦ୍ରକେ ତ ଦେଖିତେ ପାଇତେଛି
ନା । କାମକୁପୀ ବାନରଗଣ ତ ଦୃଷ୍ଟ ହିତେଛେ ନା ।

ଏହି କଥା ହିଲେ ହନୁମାନ୍ ମତ୍ୟବିକ୍ରମ ଭରତକେ ପାକ୍ରତ ବିଷୟ
ବିଜ୍ଞାପନ କରତ କହିଲେନ, ଏ ଶୁଣୁଣ, ବାନରଗଣ ଭରତାଜହାନ୍ଦାର୍
କୁମୁଖିତ ମହାଭାରତନିମାଦିତ ଏବଂ କଳବାନ୍ ଓ ମଧୁମାତ୍ରୀ ରକ୍ତ ସକଳ
ପ୍ରାଣ୍-ହିଯା ଆନନ୍ଦେ ଉତ୍ତେଷ୍ଣ ଶକ୍ତ କରିତେଛେ । ହେ ପରମ୍ପର ! ଦେବ-
ରାଜ ରାମଚନ୍ଦ୍ରକେ ଏଟିକୁ ବର ଦାନ କରିଯାଛିଲେନ, ମହାର୍ଷି ଭର-
ତାଜ ଓ ଏଇକୁ ବରଦାନ କରିଯା ସମ୍ଯକ୍ ଉପଚାରେ ମଈନ୍ୟ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କେ
ଆଭିଧ୍ୟ କରିଯାଛେ । ବୋଧ କରି, ବାନରୀ ମେନ୍ ଏତକ୍ଷଣ ଗୋଟିଏ
ନନ୍ଦୀ ପାର ହିତେଛେ, ଏ ଦେଖୁଣ ଶାଲବନେର ଦିକେ ମହାନ୍ ଧୂଲି-
ରାଶ ସମୁଦ୍ରିତ ହିଯାଛେ । ଏ ଦେଖୁଣ, ଦୋଧ ହିତେଛେ, ବାନରେରୀ ରମ-
ଣୀୟ ଶାଲବନ କମ୍ପିତ କରିତେଛେ । ଏ ଦେଖୁଣ, ଦୂରେ ଚଞ୍ଚମରିଭ ବିଶାନ
ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହିତେଛେ । ମହାତ୍ମା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସମ୍ମାନ ରାବଣକେ ବିନାଶ
କରିଯା ଅକ୍ଷାର ମାନମନିଶ୍ଚିତ ଏ ଦିବ୍ୟ ପୁଷ୍ପକ ବିମାନ ପ୍ରାପ୍ତ ହିଯା-
ଛେ । ବାଲାକ୍ରିମଙ୍କାଶ ଏ ଯେ ବିମାନ ରାମଚନ୍ଦ୍ରକେ ବହନ କରିଯା
ଆଗିତେଛେ, ଅକ୍ଷାର ପ୍ରସାଦାର୍ ଉତ୍ଥ ଧନାଦିପତି କୁବେରେ ରମ୍ପତି
ହିଯାଛେ । ଏ ଦେଖୁଣ ଏ ବିମାନେ ବୈଦେହୀର ମହିତ ଦୁଇ ଜାତୀ ବୀର
ରାମ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଏବଂ ମହାତ୍ମେ ପ୍ରାଣୀବ ଓ ରାକ୍ଷସରାଜ ବିଭୌଷଣ ଦୃଷ୍ଟି-
ଗୋଚର ହିତେଛେ । ଏ ରାମ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହିତେଛେ, ଏହି ବାକ୍ୟ
ଉଚ୍ଛାରିତ ହିନ୍ଦୁମାତ୍ର ସମବେତ ଜ୍ଞୀ, ବାଲକ, ଯୁବା ଓ ରକ୍ତ, ସକଳ
ଲୋକେରଇ ତୁମୁଳ ଆନନ୍ଦଧରନି ଆକାଶପଦେ ଉତ୍ଥିତ ହିଲ । ଏବଂ
ରଥ, କୁଞ୍ଜର ଓ ବାଜୀ ଅଭୂତ ହିତେ ତୁମୁଳେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହିଯା ସକଳ

ମୋକେଇ ଆକାଶପ୍ରିଣ୍ଟ ଚମ୍ପୁମାର ନ୍ୟାୟ ରାମଚନ୍ଦ୍ରକେ ଦର୍ଶନ କରିତେ ଲାଗିଲ । ପଞ୍ଚଷ୍ଟ ଭରତ ରାଗେର ପାତି ଉଦ୍‌ଧୃତୀନ ହଟେୟା କ୍ରାନ୍ତିଜ୍ଞଲିପୁଟେ ଅଗତ ଜିଜ୍ଞାସା ଏବଂ ପାଦ୍ୟ ଓ ଅଚ୍ୟାଦାମ ପୂର୍ବକ ହୋଇବିକେ ଗଜାର୍ଥୀରୁ କରିଲେନ । ତେବେଳେ ଅକ୍ଷାର ମାନ୍ୟନିର୍ମିତ ବିଶ୍ଵାରୁ ଅବଦ୍ୱାତ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ବିଶାଲଦୀର୍ଘଲୋଚନ ଭରତାର୍ଥ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ ପ୍ରରଭରେ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରକାଶ ପାଇତେ ଲାଗିଲେନ ।

ଅନୁଷ୍ଠର ଭରତ ମେରାପ୍ରିଣ୍ଟ ଭାଙ୍ଗବେର ନ୍ୟାୟ ବିମାନାଶ୍ରିତ ଭାତ୍ତା ରାମଚନ୍ଦ୍ରକେ ହାଥକେ ହଟେୟା ପାଗାମ କରିଲେନ । କଥନ ରାଗେର ଶବ୍ଦ-ବ୍ୟାକ ପାଇୟା ମେଟି ହୃଦୟରୁ ମତାଦେଶଶାଳୀ ଦିନୀ ବିମାନ ଯୌତୁଳେ କାମକୀଣ ହଟେନ । କାମି ମହାପରାକ୍ରମ ଭ୍ରମ ବିଶ୍ଵାରୁ ଆରୋହଣ କରିଯା ରାଥକେ ଆଶ୍ରୁ ହଇୟା ହଟେଟିକେ ପ୍ରବନ୍ଧର କୋତାକେ ପ୍ରମାଣ କରିଲେନ । ରାମଚନ୍ଦ୍ରର ବନ୍ଦକାଳେ ପରିମାତ୍ର ପାଇୟା ଭରତକେ ଉତ୍ସୋହନ ପୂର୍ବକ କୋଡ଼େ ଲଟେୟା କାନ୍ଦିବାଚନେ ଆଖିନ୍ଦନ କରିଲେନ । ତେବେଳେ ଭରତ ଲୈଦେଖୀବ ନିକଟ ଡେପାର୍ଟମେଣ୍ଟ୍ ହଟେୟା ନିଜ ନାମ ନିବେଦନ ପୂର୍ବକ ପଣୀମ କରିଲେନ । ପାରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀନ ମସ୍ତକନା କରିଲେନ । ଭାତ୍ତାର ପର ଏକେ ଏକେ ଶୁଦ୍ଧିବୀ, ଜୀଧିବୀ, ଅମ୍ବ, ଗୈନ୍, ହିରିଦ, ଶୀଲ, ପରାମ, ଶୁର୍ବେ, ନଳ, ଗନ୍ଧକ, ପଞ୍ଚମଦେବ, ଶରତ ଏବଂ ପରମକେ ଆଖିନ୍ଦନ କରିଲେନ । ମେଲକଳ କାହକାହୀ ବାନରଙ୍ଗ ମାନୁଷଙ୍କପ ଧାରଣ କରିଯା ଭାବନିର୍ଦ୍ଦିତିଚିହ୍ନେ ଭରତକେ କୁଶଳ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲେନ । ଅନୁଷ୍ଠର ରାଜପୁତ୍ର ମହାତେଜା ଦ୍ୱାରିକାଙ୍ଗେ ଭରତ ବାଗରାଜ ଶୁଦ୍ଧିବୀକେ ଆବଶ୍ୟନ କରିଯା ନାହିଁନେ । ଶୁଦ୍ଧିବୀ ! ଆପଣି ଆମାଦିଶେର ଭାବୁତୁଷ୍ଟହେର ପଞ୍ଚମ ଭାତ୍ତା, ପାଶ୍ୟ ହଟେଟିଟ ମିତ୍ରଭାଜମ୍ବେ, ଆବ ଅପବାରଟ ଶର୍କର ଲକ୍ଷ୍ମେନ ।

ତେବେଳେ ଭରତ ସାତ୍ତ୍ଵନା ପୂର୍ବକ ବିଭିନ୍ନକେ କହିଲେନ ମୌଳାଗ୍ୟ-
ବଳେ ଆପଣାର ମାନ୍ୟ ଆଶ୍ରୁ ହଇୟାଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଶୁଦ୍ଧକର କାର୍ଯ୍ୟ ମାଧ୍ୟ କରିତେ ମୁଖ୍ୟ ହଟେୟାଇଛନ ।

ଅନୁଷ୍ଠର ବୀର ଶକ୍ତିରୁ ରାଗ ଲକ୍ଷ୍ମୀନକେ ପ୍ରମାଣ କରିଯା ବିମୀତ-
ଭାବେ ମନ୍ତ୍ରକ ଅନନ୍ଦନ ପୂର୍ବକ ଜାନକୀର ଚରଣ୍ୟୁଗମ ଅଭିଗ୍ରହ କରି-

লেন। অবশেষে রাজ্য খোককুশ। বিবর্ণ মাঝ। কৌশলগার নিকটে উপস্থিত হইয়া, তাহার ছদয় আনন্দিত করত ও গত হইয়া তাহার পাদযুগল ধারণ করিলেন। পরে সুমিতা, কৈকেয়ী ও অন্যান্য মাতৃগণকে প্রণাম করিয়া পুরোহিতের নিকট উপস্থিত হইলেন। এই সময় নাগরিকেরা সকলেই কৃতাঞ্জলিপুটে বলিতে লাগিল, হে কৌশলগানন্দবর্কিন রামচন্দ্র ! আপনার কুশলত ? ভরতাঞ্জ রামচন্দ্র শশু শশু নাগরিকজনের অঙ্গলি দশন করিয়া বোধ করিতে লাগলেন, যেন চারিদিকে পঞ্চকূটুগ সকল উৎপন্ন হইয়াছে।

অনন্তর ধৰ্ম্ম ভরত পাঠকাস্ত্র এবং করিয়া স্থাপ্তে নররাজ রামচন্দ্রের পাদযুগলে পরাটয়া দিলেন। এবং কৃতাঞ্জলিপুটে তাহাকে ফহিলেন, আপনার এই সমস্ত রাজ্য আমি এক্ষণ্ডন ন্যাসন্ধকলে রক্ষা করিয়াছিলাম। এক্ষণ্ডে আপনাকে প্রাপ্ত্যর্পণ করিতেছি। আজ আপার জন্ম এবং মনোরথ চরিত্তার্থ হইল ; যে হেতু আপণি ই অযোধ্যার বাজা ; আজ আমি আপনাকে পুন-কীর্তির অযোধ্যায় প্রতোগমন করতে দশন করিলাম। আপনি ধনান্যার ও কোষ্ঠাগার এবং শৃঙ্খল ন সমস্ত পরীক্ষা করুন ; আপনারই প্রভাবে আমি নয়নায় দশগুণে বৰ্দ্ধিত করিয়াছি।

ভরতকে একাধিক জ্ঞানবৎসল দেখিয়া, এবং ঈদুশ বাক্য বলিতে অবশ করিয়া বানরগণ ও বিভৌষণ আনন্দাঞ্জ বিসর্জন করিতে লাগলেন।

অনন্তর রামচন্দ্র অঙ্গীব অঙ্গট হইয়া ভরতকে তোড়ে লইয়া বিমানারোহণ পুরুক শস্তিন্দ্রে ভরতাঞ্জয়ে গমন করিলেন। সৈন্যে ভরতাঞ্জয়ে উপস্থিত হইয়া, রঘুনন্দন বিমান হইতে অবতরণ পূর্বক ভূতলে দশগুণান হইলেন। পরে সেই অমুক্তম বিমানকে কহিলেন, বিমান ! আমি অনুমতি করিতেছি, তুম প্রয়ম কর ; এবং যাইয়া ধনাধিপতি কুবেরকে বহন কর।

ওথন রামচন্দ্রের অনুমতি পাইয়া সেই দিব্য বিমান

ଉତ୍ତର ଦିକ ଅବଲମ୍ବନ କରିଯା କୁବେରାଲିଯେ ଗମନ କରିଲ । ଦିବ୍ୟ ପୁଷ୍ପକ ବିଗାନ ରାଜସରାଜ ରାବନ ବଲେ ତରଣ କରିଯା ଆନିର୍ବାହିଲେନ, ଏକଥେ ରାଗେର ଆଦେଶ କ୍ରମେ ଐ ବିଗାନ ଦେବ କୁବେରେର ନିକଟ ପୁନର୍ବାର ଉପସ୍ଥିତ ହଇଲ ।

ଅନୁତ୍ତର ଦେବରାଜ ଇନ୍ଦ୍ର ଯେମନ ବୃଦ୍ଧସ୍ପତିର, ବୀର୍ଯ୍ୟବୀନ, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ତେବେନି ନିଜ ସଥୀ ପୁରୋହିତ ବନ୍ଦିଷ୍ଠପୁତ୍ର ସୁଯଜ୍ଞେର ପାଦଦୟର ପ୍ରଶ୍ନ କରିଯା ତୁଳାର ସମଭିବ୍ୟାହାରେ ପ୍ରଥକ୍ ପ୍ରଥକ୍ ଶୁଭ ଆସନେ ମୟୁମ୍ବେଶନ କରିଲେନ ।

— ୩୦୫ —

ତ୍ରିଶାଦିକ ଶକ୍ତିମ ସଂଗ ।

ଅନୁତ୍ତର, କୈକେଯୀର ଆନନ୍ଦବନ୍ଦ୍ରନ ଭରତ ମଞ୍ଚକେ ଅଞ୍ଜଳି କରିଯା ମାତ୍ରାପରାକ୍ରମ ଜ୍ୟୋତି ଭାଙ୍ଗି ରାମଚନ୍ଦ୍ରକେ କହିଲେନ, ହେ ଅରିନ୍ଦମ ! ଆପଣି ଆମାର ମାତ୍ରାର ମାନ ରକ୍ଷା ଏବଂ ଆମାକେ ଏହି ରାଜ୍ୟ ଅପରାଧ କରିଯାଛିଲେନ । ଆପଣି ଯେମନ ଆମାକେ ନ୍ୟାସ ଅକ୍ରମେ ରାଜ୍ୟ ଅପରାଧ କରିଯାଛିଲେନ, ଏକଥେ ଭାଗିତ୍ଵ ଆବାର ତେବେନି ଆପନାକେଟି ଇହା ସାତାପାଦ କନିତେତି । ଅତିଦିନ୍ଦ୍ରିୟନ୍ତର ବଳବାନ ବୁଦ୍ଧତ କର୍ତ୍ତ୍ବକ ନିକିଞ୍ଜ ଶୁରୁଭାର ବହନ କରିତେ ଅନ୍ତବସରକ୍ଷା ଘୋଟକୀ ସେମନ ଗାହିଲ କରେ ନା, ଆମିତ୍ତ ତେବେନି ଏହି ଶୁରୁଭାର ବହନ କରିତେ ପାରିତେହି ନା । ଅବେଳ ଜଳପାବାହ ଦ୍ୱାରା ଭଗ୍ନ ବିଶୀର୍ଣ୍ଣ ମାନ ମେହୁ ପୁନର୍ବନ୍ଧନ କରା ଯେମନ ଦୁଃଖାଧ୍ୟ, ଆମାର ପକ୍ଷେ ଅମ୍ବରତ ରାଜ୍ୟାଛିଜ୍ଞ ଆସରଣ କରାନ୍ତି ମେହେର ଅସାଧ୍ୟ । ଗର୍ଭତ ଯେମନ ଅଶ୍ଵେର ଓ କାକ ସେମନ ହିସେର ପାତି ଅନୁକରଣ କରିତେ ପାରେ ନା, ହେ ଅରିନ୍ଦମ ! ହେ ବୀର ! ଆପନାର କାଯା ଅନୁକରଣ କରିବେ ଆମିତ୍ତ ମେହୁ ରୂପ ଅମର୍ତ୍ତ । ହେ ମହାବାହୋ ! ଅନୁଃପୁର ମଧ୍ୟେ ଏକଟି ଶୁକ୍ର ରୋପଣ କରା ହିଲ ; ରଙ୍ଗଟିଶ ମହାଶୁକ୍ରମଞ୍ଚର, ଦୁରାରୋହ ଏବଂ ଶାଥୀ ଅଶାଥୀଯ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହଇଯା ଅନ୍ତାଶ ହଇଯା ଉଠିଲ । ଜ୍ଞମେ ଭାବାତେ ଶୁଷ୍ମତି ଏକଟିତ ହିଲ ; କିନ୍ତୁ ଫଳୋଧିପାତର

ପୂର୍ବେହି ବୁନ୍ଦଟି ଭୂଗିତେ ପତିଷ୍ଠ ହଇଲା । ମୁକ୍ତରାଏ ଯେ ବୁଜି ହେ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟେ ବୁନ୍ଦଟିକେ ରୋପନ କରିଯାଇଲି, ତାହାର ଯେ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ସିଙ୍କ ହଇଲନା । ଆର୍ଯ୍ୟ ! ଆମି ଏହି ଉପମା ଦିଲାଗ, ଆପଣି ଇତିହାସ ତାତ୍ପର୍ୟ ଅଳ୍ପ କରନ । ତେ ମନୁଜଙ୍ଗେଷ୍ଟ ! ଆମରା ଆପନାର କିମ୍ବର, ଆପଣି ଆମାଦିଗେର ଉପର ଝାଲୁଛ କରନ । ରାଷ୍ଟ୍ର ! ଆଜ ଅଭିବେକାଟେ ମର୍କଲୋକ ଆମମାକେ ସମ୍ବ୍ୟାହକାଳୀନ ଦୀର୍ଘ-ତେଜୀ ଆମିତ୍ୟେର ନୋଯ କରିଗଜାଳ ବିକିରଣ କରିତେ ଦୟନ କରନ । ରାଜନୀ ! ଆପଣି ତୁଯାପରିଚିନ, କାହିଁ ଓ ନୂପରଧିନି ଏବଂ ମଧୁର ଶୀତ ଓ ବାଦିତଧିବାନ ମନ୍ଦକାରେ ଗିନ୍ଦ୍ରିତ ଓ ଆଗରିତ ହଟନ । ସତକାଳ ଜୋତିଶ୍ଚତ୍ର ଅମନ କରେ ; ଏବଂ ସତକାଳ ପୃଥିବୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ଥାକେ, ଆପଣି ତତତିଥିନ ସାବଧୀଯ ଲୋକେର ଆମିପଣ୍ଡୀ କରନ ।

ଭରତେର ବାକ୍ୟ ଏବଂ ପୂର୍ବକ ଶକ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ବାହିଚନ୍ଦ୍ର ତାହାରେ ଅନ୍ତର୍ଭବ ହତ୍ୟା ଶଥାନ୍ତ୍ର ବାଣରୀ ଧତ ଆମନେ ଉପବେଶନ କରିଲେନ । ତଥବ ଶତାବ୍ଦୀର ଆମେଶାଦମେ ଶାନ୍ତିକରମ୍ଭ ମୁଖହତ୍ସ ନିପୁଣ ନାର୍ମଲନ ସକଳ ଜୀବାମ କାରଯା ରାମେର ମନୀପେ ଉପାନ୍ତିତ ହଇଲା । ଅନ୍ତର ଆଥମନ୍ତଃ ଭରତ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଏବଂ ବାନରରାଜ ଶୁଣୀଏ, ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କ ବିଭିନ୍ନର ଶକ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପ କାରିଲେ ପର, ରାମ ଜୁଟାଭାର କଞ୍ଚନ ଓ କେଶ ଅନ୍ତର ପୂର୍ବକ ରୂପ କାରିଲେ । କୁନ୍ତିକା ଦିନ ଅନୁଶେଷନ ଓ ମାତ୍ର ମାରନ ଏବଂ ମହାତ୍ମା ପାରତୀଦ ପାରତୀଦ କାରିଲେନ, ତଥବ ତାହାର ଆମିପଣ୍ଡ ଦେବକାନ୍ତି ଦେବ ଅନ୍ତରେ ଲାଗିଲ ।

ତତନନ୍ଦର ତମ୍ଭାକୁଳବନ୍ଦନ ଦୀଯାନାନ ଶକ୍ତି ରାମେର ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀର ବେଶଭୂବା କରାଇଯା ଦିଲେନ । ଅନ୍ତିମି ଦଶରଥପତ୍ରୀଗନ ମୁହିଷ୍ଟେଇ ଶୀତାର ମନୋହର ବେଶଭୂବା କରିଯା ଦିଲେନ । ଅନ୍ତର ପୁତ୍ରବନ୍ଦନ କୌଶଳ୍ୟ ବାନରପତ୍ରୀଦିଗେର ସକଳେରଇ ମୁଶୋଭନ ବେଶବିଗ୍ୟାମ କରିଯା ଦିଲେନ ।

ତତନନ୍ଦର ଶତରୂପ ଆଜାତ୍ମଗେ ରୁମଣ୍ଟ ଶାରୀରି ସର୍ବାଜଶୋଭମ ରଥ ବୋଜନା କରିଯା ରାଘେର ନିକଟ ଆମୟନ କରିଲେନ । ମୁଖ୍ୟାଶି-ଜାତ୍ୟ ଦିମ୍ବପାଦ ରଥ ଉପାହିତ ହଇଯାଇେ ଦୟନ କାରଯା ଶକ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ

ଅହାବାହୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରଥେ ଆରୋହଥ କରିଲେନ । ତଥାନ ମହେଶ୍ୱର-
ସମ୍ମଶକାଣ୍ଡ ଶୁଦ୍ଧୀବ ଏବଂ ହୃମାବ୍ଦି ଦିବ୍ୟ ବନ୍ଧୁ ପରିଧାନ ଓ କର୍ତ୍ତ୍ଵ-
କୁଞ୍ଜଳ ଧାରଣ ପୂର୍ବକ ସାତା କରିଲେନ । ମର୍ବାଭରଣଭୂଷିତ ଶୁଦ୍ଧକୁଞ୍ଜଳ-
ଧାରିଣୀ ଶୁଦ୍ଧୀବପଞ୍ଚୀ ସକଳ ଏବଂ ଶୌଭାଗ୍ୟ ନଗରଦଶନାଥ ମୁୟମୁକ
ହିଁଯା ଗମନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ ।

ଏଦିକେ ଅଯୋଧ୍ୟାଯ ରାଜୀ ଦଶରଥେର ମନ୍ତ୍ରୀଗଣ ପୁରୋହିତେର
ମନ୍ତ୍ରିବ୍ୟାହରେ ଡ୍ରକାଲୋଚିତ ହତିକର୍ତ୍ତବ୍ୟତା ବିସଯେ ଗନ୍ଧଣା କରିତେ
ଲାଗିଲେନ । ଅଶୋକ, ବିଜୟ ଏବଂ ଶିଙ୍କାର୍ଥବିଜୟୋଚିତ ମହାଆ ରାମେର
ମସ୍ତକିନୀ ଓ ଅଭିଷେକ ଏବଂ ନଗରୀର ଶୋଭା ନିର୍ମାଦନ ବିସଯେ ଛିର
ବୁନ୍ଦି ପୂର୍ବକ ମନ୍ତ୍ରଣା କରିଲେନ । ଏବଂ ଡ୍ରକ୍ତାଦିଗକେ ଆଦେଶ କରି-
ଲେନ, କୋମରା ରାମଚନ୍ଦ୍ରର ଅନ୍ୟ ନମନ୍ତ ପ୍ରୋକ୍ରିଯୀଯ ମାନ୍ୟିକ
କାର୍ଯ୍ୟର ଅନୁଷ୍ଠାନ କର ।

ପୁରୋହିତ ଓ ଶନ୍ତିଗଣ ଏଟେ ପାକାର ଆଦେଶ ପାଦାନ
କରିଯା ସକଳେହି ରାମଦଶନାଥ ନଗରୀ ହିଁତେ ମହିର ବହିଗତ ହିଁ-
ଲେନ ।

ଏଦିକେ ଅନ୍ୟ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରଥାରୋହଣ ପୂର୍ବକ, ହରିହର୍ଯୁକ୍ତ ରଥା-
ରୋହଣେ ଦେବରାଜ ହିନ୍ଦ୍ରର ନ୍ୟାୟ ମହାନଗରୀ ଅଯୋଧ୍ୟା ସାତା କରି-
ଲେନ । ଭରତ ରଥେର ରଞ୍ଜି ଓ ଶକ୍ତିର ଉତ୍ସ ଧାରଣ କରିଲେନ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ
ବାଲବ୍ୟଜନ ହିଁଯା ରାମଚନ୍ଦ୍ରର ମହିତକେପାରି ବୀଜନ କରିତେ ଲାଗି-
ଲେନ । ରାଜ୍ଞୀନାରାଜ ବିଭୌଦ୍ୟର ପାର୍ଶ୍ଵ ଦୁଶ୍ମାୟମାନ ହିଁଯା ଅପର
ଏକ ଚନ୍ଦ୍ରଗକାଶ ଝକ୍ର ବାଲବ୍ୟଜନ ବୀଜନ କରିତେ ଥାକିଲେନ । ଏହି
ସମୟ ଆକାଶମଣ୍ଡଳେ ଦେବପିତାମହିମା, ଦେବଗନ୍ଧ ଓ ମହାଦୁର୍ଗନ ରାମଚନ୍ଦ୍ରର
ପ୍ରତି କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ତୀଥାଦିଗେର ମଧୁର ଶ୍ରଦ୍ଧାର୍ଥକ ଅବମଗୋଚର
ହିଁତେ ଲାଗିଲ ।

ଅନ୍ତର ମହାତେଜୀ ବାନରାଜ ଶୁଦ୍ଧୀବ ଶତ୍ରୁଭ୍ୟନୀୟକ ପ୍ରକାଶ-
ଆମାନ କୁଞ୍ଜରେ ଆରୋହଣ କରିଲେନ । ନମନ୍ତ ବାନରଗଣଙ୍କ ମାମୁଦ୍ରକପ
ଧାରଣପୂର୍ବକ ସର୍ବାକ୍ଷରଣେ ଭୂଷିତ ହିଁଯା ନୟ ମହାର ଗଜାରୋହଣେ ଯାତ୍ରା
କରିଲ । ପୁରୁଷବ୍ୟାକୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବିପୁଲ ଶର୍ମିରନି, ଅଜାଗରେର

ଆନନ୍ଦଧରନି ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଭିକ୍ଷୁନି ସହକାରେ ଚର୍ଚ୍ୟମାଲିନୀ ଅଯୋଧ୍ୟା-
ନଗରୀ ଗମନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ ।

ଆନନ୍ଦର ଅଯୋଧ୍ୟାବାସିଗଲ ଦେଖିତେ ପାଇଲ, ଅଭିରଥ ରାମଚନ୍ଦ୍ର
ରଥରୋହଣପୂର୍ବକ ଦେଖାଭାସ ମୟୁଜ୍ଜୁଳ ହଇୟା ସର୍ବାତେ ଆଗସନ
କରିଲେନ । ତଥନ ତାହାର କକୁତ୍ପତ୍ରନମ୍ବନେର ସଥାବିଧି ଅଭିନନ୍ଦନ
କରିଲ ; କାକୁତ୍ପତ୍ର ତାଣାଦିଗେର ଅଭ୍ୟାସନମ୍ବନ କରିଲେ ପର
ତାହାର ଭାତ୍ତପରିବେଶିତ କାକୁତ୍ପତ୍ର ପଞ୍ଚାୟ ପଞ୍ଚାୟ ଗମନ
କରିତେ ଲାଗିଲ । ଅମାତ୍ୟଗମ, ଆଙ୍ଗୁଳିଗମ ଓ ପ୍ରକାଶଗମେ ପରିବେଶିତ
ହଇୟା କକୁତ୍ପତ୍ରନମ୍ବନ ରାଘବ ତେବେଳେ ତାରାଗମ୍ବେଶିତ ଚନ୍ଦ୍ରମାର ସ୍ତାନ
ଅପୂର୍ବ ଶ୍ରୀ ଦାରଣ କରିଲେନ । ତୃତ୍ୟବାଦକ ସକଳ ତାହାର ଅତେ ଅତେ
ଗମନ କବିତେ ଲାଗିଲ ; ଏବଂ ମାନ୍ଦିଳିକଗମ ତାଳବ୍ୟ କରଧାର୍ୟ
ସ୍ଵପ୍ନିକ ସକଳ ହତ୍ତେ ଲାଇୟା ବିବିଦ ମନ୍ଦଳ ଶକ୍ତ ଉଚ୍ଛାରଣ କରିତେ
କରିତେ ତାହାର ଚନ୍ଦ୍ରଦିକ୍ ବେଷ୍ଟନ କରିଯା ଯାଇତେ ଲାଗିଲ । ଅକ୍ଷତ
ଓ ରଜତ ହତ୍ତ ପୁରୁଷ, ଗୋ, କନ୍ଯାକା, ଆଙ୍ଗୁଳିଗମ ଏବଂ ଯୋଦକହତ୍ତ
ପୁରୁଷଗମନ ରାମେର ଅତେ ଅତେ ଗମନ କରିତେ ଲାଗିଲ । ତେବେଳେ
ରାମ ମାନ୍ଦିଳିଗେର ନିକଟ ଶ୍ରୀଗୀବେର ମଧ୍ୟ, ପବନନମ୍ବନ ହମୁମାନେର
ପରାକ୍ରମ ଏବଂ ବାନରଗମେର ଅନ୍ତର୍ଭାବ କଥା ବ୍ୟକ୍ତ କରିଲେନ ।
ଶ୍ରୀବନ୍ଦ କରିଯା ଅଯୋଧ୍ୟାବାସୀ ସକଳେଇ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ଵିତ ହଇଲ । ବାନର-
ଗମସହିତ ଦ୍ୱାତିମାନ୍ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଏଇକପେ ବାନରାଦିଗେର ଦେଇ ସକଳ
ଅନ୍ତର୍ଭାବ କରି ଏବଂ ରାକ୍ଷସଦିଗେର ଅନ୍ତର୍ଭାବରେ ଥାଇ କରିତେ କରିତେ
ଜହାନପୁଷ୍ଟ ଜନତାଯ ପରିବେଶିତ ହଇୟା ଅଯୋଧ୍ୟାଯ ପ୍ରବେଶ କରିଲେନ ।
ତଥନ ପୌରଜନ ଗୃହେ ଗୃହେ ପତ୍ରକା ହୋପିତ କରିଲ । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ
ଝରେ ଇଙ୍ଗ୍ରେସର ବାନରଗମ ପିତ୍ତବନେ ଯାଇୟା ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହଇଲେନ ।

ମହାରା ପିତ୍ତବନେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହଇୟା ରାଜ୍ୟପୁତ୍ର ରଘୁନମ୍ବନ ରାମଚନ୍ଦ୍ର
କୌଣସ୍ୟ, ଶୁମିତ୍ରା ଓ କୈକୈକୀର୍ତ୍ତନାଗ କରିଯା ଯୁଜ୍ଞମଜ୍ଞତ ମଧୁର
ବାକ୍ୟେ ଧାର୍ମିକଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭରତକେ କହିଲେନ, ମୁକ୍ତାମଲିଖିତିତ ଅଶୋକ-
ବନିକାନମ୍ବନ ମଦୀର ଶୁବିଶାଳ ଡଙ୍କୁଷ୍ଟ ଭବନ ଶ୍ରୀଗୀବେକେ ବାସାର
ଅର୍ପନ କର । ତାହାର ସେଇ ବାକ୍ୟ ଏବଂ ପୁରୀକ ସତ୍ୟପରାକ୍ରମ ଭଗତ

ଶୁଗ୍ରୀନେର ହତ୍ୟାରଙ୍ଗପୁର୍ବକ ଏହି ଭବନଗମୋ ହାବେଶ କରିଲେମ । ତେଣୁ ପଞ୍ଚାହ ଶକ୍ତିରେ ଆଦେଶକ୍ରମେ ଭୃତ୍ୟାଗମ ତୈଳଥାଦୀପ, ପର୍ଯ୍ୟକ ଓ ଆଶ୍ରମ ସକଳ ଲଟ୍ଟୀଆ ଗଢ଼ର ପାଲିଷ୍ଟ ହଟିଲ । ଅନ୍ତର ରାଘ୍ୟାମୁଖ ଭରତ ଶୁଗ୍ରୀବକେ କହିଲେନ, ଓଡ଼ିଲୋ ! ଆଖନି ବାଗଚଞ୍ଜ୍ରର ଅଭିଧେକଜଳୀନୟାର୍ଥ ଦୃତଦିଗକେ ଆଜ୍ଞା କରିଲ । ତଥନ ଶୁଗ୍ରୀବ ଚାରି ଅଧାନ ବାନରକେ ସର୍ବରତ୍ନଭୂଷିତ ଚାରି ଶୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଟଟ ଥାନ କରିଯା ବଲିଯା ଦିଲେନ, ତୋହରୀ ଯାହାକେ ପାତ୍ରାସକାଳେଟି ଚାରି ମାଗରେର ଅଳ ଲଟ୍ଟୀଆ ଆଗିତେ ପାର ତଦନୁକୂଳପ ସତ୍ତ୍ଵ କବ ।

ଏଠ କଥା ଶୁନିଯା ଗରଡେର ନାମ ଶ୍ରୀଜ୍ଞାନୀ ପର୍ବତପାଶୀଶ ମହାବଲ ବାଗଚମ୍ବନ ସତର ଆକାଶପଥେ ଉଦ୍‌ଧିକ୍ଷ ହଟିଲ । କୋଷବାନ୍, ଇନ୍ଦ୍ରମାନ୍, ବେଗଦଶୀ ଓ ଥବଳ ପାତ୍ରତ ପଞ୍ଚଶତ ଚାରି ବାନର ପଞ୍ଚଶତ ମଦୀ ଓ ଚାରି ମାଗର ଛଟିତେ କୁଞ୍ଚ ପୂର୍ବ କରିଯା ଆନୟନ କରିଲ । ମହାବଲ ଶୁର୍ବେ ସର୍ବରତ୍ନଭୂଷିତ କଳ୍ପ ପୂର୍ବ ମୁଦ୍ର ଛଟିତେ ପୂର୍ବ କରିଯା ଆନୟନ କବିଲ । ଋଷତ ମତର ଦକ୍ଷିଣ ମୁଦ୍ର ଛଟିତେ ଜଳ ଆଗିଲ । ଗବମ ରକ୍ତ ଚନ୍ଦନ ଓ କପ୍ତର ମଞ୍ଚୁକୁ ଶୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ କଳ୍ପ ପଞ୍ଚମ ଗଠାୟାଗର ଛଟିତେ ପୂର୍ବ କରିଯା ଆନୟନ କରିଲ । ଗରୁଡ଼ ଓ ବାହୁନ ନାରୀ ବିକ୍ରମଶାଲୀ ଧର୍ମାଞ୍ଜ୍ଳା ନାୟକମନ ଇନ୍ଦ୍ରମାନ୍ ଗଢ଼ର ଶୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ କୁଞ୍ଚ କରିଯା ଉତ୍ତର ମୁଦ୍ରେର ଜଳ ଆଗିଲେନ ।

ଏ ମକଳ ବାନରଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜଳ ଆନୟନ କରାଇଲେନ ଦର୍ଶନ କରିଯା ଶକ୍ତି ଓ ମଟିବଗମ ରାଗେବ ଅଭିଯେକାର୍ଥ ଏହି ଜଳ ପାଦାନ ପୁରୋହିତ ଓ ଆଜ୍ଞାଯିବର୍ଗକେ ମନ୍ଦର୍ପଥ କଲିଲେନ । ଅନ୍ତର ରଙ୍ଗ ପୁରୋହିତ ବଶିଷ୍ଠ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଦିଗେର ମମିତ୍ତିଗ୍ୟାହାବେ ଅଭି ସତ୍ତ୍ଵ ପୂର୍ବକ ରାମ ଓ ସୌଭାଗ୍ୟକେ ପ୍ରତ୍ୟମ ପୀଠେ ଉପବେଶନ କରାଇଲେନ । ତାହାର ପର, ବଞ୍ଚିଗମ ଧେମନ ମହିନେ'ଚନ ବାନରକେ, ବଶିଷ୍ଠ ବିଜୟ, ଜ୍ଞାନାଲି, କାଶ୍ୟାପ, କାତ୍ୟାୟନ, ଗୋତ୍ରମ, ବାଗଦେବ, ଇଇରାଓ ତେବନି ଶୁନିଶ୍ଚର୍ଲ ଶୁଗଙ୍କ ଶର୍ଲିଲ ଦ୍ୱାରା ନବଦୟାପ୍ର ରାମଚନ୍ଦ୍ରକେ ଅଭିଯେକ କରାଇଲେନ । ଶାର୍ଦ୍ଦିତ ଶକ୍ତିକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣଗମ ଦ୍ୱାରା ଅଭିଯେକ କରାଇଯା, ତାହାର ପର କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଷୋଡ଼ଶ କମ୍ପ ଏବଂ ଅନୁଷ୍ଠାନଦୟ ମନ୍ତ୍ରଗମ, ପ୍ରମଦାମିଗମ

ଓ ସମିଶ୍ରଗଣ ଥାରା ଅଭିଷେକ କରାଇଲେନ । ଆକାଶଚିତ୍ତ ମର୍ମଦେବ-
ଗଂଠ ଲୋକପାଳଗମଣ ସକ୍ରୋଧିତ ରମ ଥାରା ଅଭିଷେକ କରିଲେନ ।
ପୁରାକାଳେ ଯେ ବଡ଼ଶ୍ରୋଭିତ କିବାଟ ଅସ୍ତ୍ର ବୁଜା ନିର୍ମାଣ କରିଯା-
ଛିଲେନ ; ପୂର୍ବେ ଯେ ମୁକୁଟ ଦ୍ୱାରା ଗନ୍ତୁ ଅଭିଷେକ କରା ହେଲାଛିଲ ;
ତାହାର ପର ତୀତାଳ ବନ୍ଧୋଃପର ରାଜଗମ ଯେ କିବାଟ ଦ୍ୱାରା ଯେ
ରତ୍ନପରିଷ୍କୃତ ମହାମୂଳ୍ୟ ବିବିଧ ଶ୍ରଶୋଭନ ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ୱାରା ବିଭୂଷିତ
ଶଭ୍ଦମଦ୍ୟ ଅଭିଷିକ୍ତ ହେଲାଛିଲେନ, ମେଟି ସଭାତେଇ ନାନାରତ୍ନମୟ
ପୌଟେ ସଥାବିଦାନେ ଉପବେଶନ କରାଇଯା ମହାଜ୍ଞା ବଶିଷ୍ଠ ପୁରୋହିତ-
ଦିଗେର ଦ୍ୱାରା ମେଟି କିବାଟିଇ ବାଗଚନ୍ଦ୍ରର ମନ୍ତ୍ରକେ ଅପରିବ କରିଲେନ ;
ଆମ୍ବଳା ଭୂମଣ ସକଳଙ୍କ ତୀତାଳକେ ପାବଦାନ କରାଇଲେନ । ଶକ୍ତ୍ୟ-
ତୀତାଳ ଶ୍ଵର ଶ୍ଵର ତ୍ରତ୍ତ ଏବଂ ବାନବରଜ ଶୁଗ୍ରୀର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଚାମର ପାରମ
ବ ବିଶେଷ । ରାଜ୍ସମନ୍ଦ୍ର ବିଭୂଷଣ ଚଞ୍ଚଲକ୍ଷାଶ ଆର ଏକ ବାଲ-
ଧ୍ୟାଜନ ଧାରଣ କରିଯା ଅପରି ପାଶେ ଦଶ୍ମାଯମାନ ହେଲେନ । ପରମ-
ଦେବ ହିନ୍ଦ୍ରର ଆଜ୍ଞାକୁମେ ଶକ୍ତ ଶୁଵର୍ଣ୍ଣପଦ୍ମମହାଜ୍ଞଳ ଶୁଵର୍ଣ୍ଣ ମାଳା ଏବଂ
ଶକ୍ତିରତ୍ନମୟ ମଣିପିଣ୍ଡବିତ ତୀତାଳ ନରେତ୍ର ବାଗଚନ୍ଦ୍ରକେ ଅପରି
କରିଲେନ । ଏହ ପ୍ରକାଶେ ଅଭିଷେକାର୍ଥ ଦୀମାନ ବାଗଚନ୍ଦ୍ରର ଅଭି-
ଷେକେ ୧୨୩ ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ, ଦେବଗନ୍ଧରମଣ ହାତ ଏବଂ ଅପରିମାଣ
ହତା କାରାତେ ଲାଗିଲ । ପୃଥିବୀ ଶଦ୍ୟାବତୀ, ରକ୍ଷଣ ସକଳ ଫଳାବୁ-
ଣ ପୁଷ୍ପ ସକଳ ବିପୁଲଗଞ୍ଜାଲୀ ହେଲା ଉଠିଲ । ତେବେଳେ ମନୁଜ-
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ରାଗଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରାଙ୍ଗନାଦିଗକେ ଶକ୍ତ ସତ୍ସ୍ୱ ତାତ୍ତ୍ଵ, ଶକ୍ତ ସହସ୍ର ଦେଖୁ, ଶକ୍ତ
ସହସ୍ର ଗୋ ଏବଂ ଶକ୍ତ ସତ୍ସ ଶତ ମାନ କାରିଲେନ । ତମନକୁର ତ୍ରିଶ୍ଚ
କୋଟି ଶୁଵର୍ଣ୍ଣ ମହା ଏବଂ ବିବିଧ ମହାମୂଳ୍ୟ ଆଭରଣ ଓ ଭୂମଣ ପୁନ-
ର୍ବାର ମୁକ୍ତାଙ୍ଗଦିଗକେ ନିମେଦନ କାରିଲେନ । ତାହାର ପର ଶୁଗ୍ରୀବକେ
ଶୂର୍ଯ୍ୟାନଶ୍ଚମପରତ ମଧ୍ୟମୁକ୍ତାଖିଚିତ୍ତ ଦେଖା ଶୁଵର୍ଣ୍ଣମାଳା ଅପରି କରି-
ଲେନ । ବାଲପୁତ୍ର ଗନ୍ଧଦିକେ ଚନ୍ଦ୍ରମର୍ତ୍ତ୍ଵର ନ୍ୟାୟ ମୁହଁଳଙ୍କରଣ ଦୈଦୂର୍ଯ୍ୟାମର୍ଦ୍ଦ
ବିଚିତ୍ର ଅନ୍ତର୍ଦୟୁଗଳ ଦୀନ କାରିଲେନ । ସେ ହାରେ ମକୋରକୁଟ୍ଟ ଅଧି-
ଶୁଖିତ ଛିଲ, ରାମ ମେଇ ଚନ୍ଦ୍ରମର୍ତ୍ତ୍ଵମପରତ ମୁକ୍ତାହାର ଏବଂ ବିମଳ
ଦିଦ୍ୟ ପତ୍ର୍ୟୁଗଣ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିବିଧ ଶୁଭମ ଆଭରଣ ସୌଭାଗ୍ୟ

ପଥ କରିଲେନ । ଶୀତା ଚାରି ଦିକ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିଯା ଏହି ସମସ୍ତ ବାସୁନନ୍ଦନ ହନୁମାନଙ୍କେ ଦାନ କରିଲେନ । ଜାନକୀ ନିଜେର କର୍ତ୍ତା ହଇଲେ ତାର ଉତ୍ସୋହନ କରିଯା ମୁହଁରୁଛୁ ଦାନରଗଣ ଓ ଭର୍ତ୍ତାର ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିକ୍ଷେପ କରିଲେ ଲାଗିଲେନ । ଇହିତତ୍ତ୍ଵ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ତାହା ମଶନ କରିଯା ଅନକ-ତନମାକେ କହିଲେନ, ହେ ମୁଖଗେ ତାମିନି ! ତୁ ମି ସାହାର ଉପର ତୁଷ୍ଟ ହଇଯାଇ, ତାହାକେଇ ହାର ଅର୍ପଣ କର । ତଥନ ଅସିତଲୋଚନୀ ଜାନକୀ ବାସୁନନ୍ଦନଙ୍କେ ଏହି ହାର ପ୍ରଦାନ କରିଲେନ । ତେଣୁ, ଧୈର୍ଯ୍ୟ, ସଶ, ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟ, ସାମର୍ଥ, ବିନୟ, ନୟ, ପୌର୍ଯ୍ୟ, ବିକ୍ରମ ଓ ବୁଦ୍ଧି ଏହି ସମସ୍ତ ଯାହାତେ ନିଯନ୍ତ ଏକତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ, ମେହି ବାନରଶ୍ରେଷ୍ଠ ହନୁମାନ୍ ଏହି ଚନ୍ଦ୍ରାଂଶୁଦଳ ଥାର ପରିଧାନ କରିଯା ଶ୍ଵେତାଭ୍ୟାଶ୍ଚିତ୍ତ ନତୋମଞ୍ଜଳେର ନୟାଯ ପାକାଶ ପାଇଲେ ଲାଗିଲେନ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବାନରଙ୍ଗକୁ ଏବଂ ବାନରାମିପତିଗଣଙ୍କୁ ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ସଞ୍ଚାରର୍ଥ ପାରିଲେତୋମିକ ପ୍ରାପ୍ତ ହିଲେନ ।

ଅକ୍ଲିଷ୍ଟକର୍ମୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ରର ନିକଟ ଏହି କରିପେ ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ପୁରକ୍ଷାର ଓ ନର୍ତ୍ତକାର ମଞ୍ଜୁର୍ ଅଭିଲାଷିତ ପ୍ରାପ୍ତ ହଇଯା ବିଭୌଦ୍ୟ, ମୁଣ୍ଡିଲ, ଜାସ୍ତବାନ୍ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବାନରାମିପତିଗଣ ମକଳେଟି ସଞ୍ଚାର ହିୟା ଅବ-ଶେଷେ ସ୍ଵ ଆଲମେ ସାତା କରିଲେନ । ବନ୍ଦୁଧାରୀପ ପରମତପ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦ୍ଵିବିଦ, ମୈନ୍ଦ ଏବଂ ନୀଳକେଣ ଅତ୍ୱାତ୍ମ ରତ୍ନାଦି ପ୍ରଦାନ କରିଲେନ । ଅନ୍ତର ମହାବଳ ବାନରଶ୍ରେଷ୍ଠଗଣ ମକଳେଟି ନରରାଜେର ନିକଟ ବିଦ୍ୟା ଲାଇଯା କିକିକ୍କ୍ୟାଯ ପାତ୍ୟାଗତ ହିଲେନ । ବାନରାଜୁ ଶୁଣ୍ଟିଲ ରାମେର ଅଭିବେକ ଦର୍ଶନପୂର୍ବକ ତୀହାର ନିକଟ ପୂଜ୍ଜା ପ୍ରାପ୍ତ ହଇଯା ପଣ୍ଡାଗମନ କବତ କିକିକ୍କ୍ୟା ନଗରୀ ଅବେଶ କରିଲେନ । ମହାବଶ୍ଵର କୁଳକୁମାଗତ ଲଙ୍ଘାରାଜ୍ୟ ଲାଭ କରିଯା ଅମାତ୍ୟଗଣେର ମଗଭିବ୍ୟାଧରେ ଲଙ୍ଘା ସାତା କରିଲେନ ।

ପରମୋଦାର ମହାଯଶୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଶକ୍ତ ନଂହାର ପୁର୍ବିକ ଏହି ପ୍ରକାରେ ପୈତୃକ ରାଜ୍ୟ ଗୁହ୍ୟ କରାତ ଆନନ୍ଦେ ରାଜ୍ୟ ଶାମନ କରିଲେ ପ୍ରବନ୍ଧ ହିଲେନ । ରାଜ୍ୟ ଗୁହ୍ୟ କରିଯା ଧର୍ମବନ୍ଦମ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଧର୍ମଶ୍ରଦ୍ଧ ଲଙ୍ଘଣକେ କହିଲେନ, ଧର୍ମଜ୍ଞ ! ଆମାଦିଗେର ପୁର୍ବରାଜଗଣ ସାହା ପାଲନ

করিয়া নিয়াচেন, তুমি আমার সহিত একথে সেই পৃথিবী শাসন কর ; সাগর্ধ্যে তুমি আমারই সমান, আমাদিগের পূর্ব পুরুষ-পদ যৌবরাজ্যে অভিষিক্ত হইয়া আসিয়াচেন ; তুমিও একথে যৌবরাজ্যে অভিষিক্ত হও । কিন্তু যৌবরাজ্য গৃহণার্থ বারম্বার অশেষক্রমে অনুনয় ও উপরোধ করাতেও লজ্জণ যখন কিছুতেই অৰীকার করিলেন না, তখন মহাজ্ঞা রামচন্দ্র ভৱতকে যৌবরাজ্যে অভিষেক করিলেন ।

রাজ্য গ্ৰহণ করিয়া রাজনন্দন রামচন্দ্ৰ পৌশুৰীক ও অশ্বমেধ বজ্জের অনুষ্ঠান করিলেন । অশ্বমেধ পুনঃ পুনঃ করিতে লাগিলেন । তদ্বিন্দ্র অন্যান্য বিবিধ যাগের অনুষ্ঠান করিলেন । দশ সংত্র বৎসর রাজ্যভোগ কৰিয়া এই সময় সাধে রাঘব ভূরি-দক্ষিণাদান পুরুক্ত সদস্য দ্বারা দশটি অশ্বমেধ কৰিয়াছিলেন ।

আজানুল্লিখিতবাবে বিশালবক্ষা প্রাতাপবান্ম লঙ্ঘণানুচর রামচন্দ্ৰ এইকল্পে পৃথিবী পালন করিতে লাগিলেন । অনুসূচি রাজ্য ক্ষাণ হইয়া দশ্য মন্ত্র আজীব্য জন ও অতুগণের সাহায্যে বিবিধ উৎকৃষ্ট যজ্ঞের অনুষ্ঠান করিলেন ।

রাম রাজ্য পালন করিতে পাইত হইলে, বৈদবাজিন্ত শোক, চিংমুক্ষুরাধিজনিত ভয়, কি দ্বাধিভয় বহিল না । প্রজাসাধ্যে তক্ষরভয়, বিদ্রিত ও উচ্চ । কেৰ আনোৱ সাগুণ্য স্পৃশণ কৰিল না । ইন্দ্ৰদিগকে বালকদিগের আস্তাণি করিতে হইল না । শকল লোকট আনন্দিত এবং শকলে ধৰ্মপৰায়ণ হইল । শকলেই এক রামের পাতাই অনুরক্ত হইয়া পৰম্পৰা হিসা কৰিল না । লোকেৰ পৰমায় সংখ্যা সংত্র ও পুত্ৰের সংখ্যাণ গহন্ত হইল এবং সৰ্বলোক পৌরোগ ও শোকশূণ্য হইল । ইন্দ্ৰ শকল শৰ্ম ও ঝুঁতেই সমভাবে ফল মূল ও পুষ্প প্রসব এবং মেঘ ইচ্ছামত বৰ্ষণ কৰিতে লাগিল । বায়ু শুখ্যানভাবে বংশতে ধাকিলেন । আজাবৰ্গ স্ব ও বৃক্ষিতেই পরিতৃষ্ট ধাকিয়া স্ব বৃক্ষিই কৰিতে লাগিল ; ধৰ্মপৰায়ণ হইল । রামেৰ রাজ্যশামনকালে [মধ্য] -

ବାଦୀ ରହିଲ ନା । ଯକଳେଇ ସର୍ବଶୁଳକ୍ସମ୍ପତ୍ତି ଓ ଧର୍ମପରିଵାରମ୍ଭ ହଇଲ । ଏହି ରୂପେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦଶମହିନୀ ବ୍ୟସର କାଳ ରାଜ୍ୟ ଶାଶନ କରିଲେମ ।

ଏହି ଧର୍ମମାଧକ ସଂଖ୍ୟାଧକ ଆସୁରିଙ୍କ ରାଜଗଣେର ବିଜୟମାଧକ ବେଦପରିପୋଷକ ଆଦିକାବ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନକାଳେ ବାଲୀକ ମୁଣି ଶାଶ୍ୟନ କରିଯାଇଲେମ । ଉତ୍ସଂମାରେ ଯେ ବ୍ୟକ୍ତି ମଦା ଏହି ଆଦିକାବ୍ୟ ଅବଶ କରେନ, ତଥି ସର୍ବପାତକ ହିତେଟି ମୁକ୍ତ ହଇୟା ଥାକେନ । ରାମାଭିଷେକ ଶ୍ରବଣ କରିଯା ପ୍ରତ୍ୟାଧୀ ପୁତ୍ର ଓ ଧନାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଧନଶାତ କରେନ । ଏହି ରାଜ୍ୟ ସହୀମଶୁଣ ଅଥ କାରଯା ଶକ୍ତି ଦମନ କରିତେ ପାରେନ । ସେମନ କୌଶଳ୍ୟାର ରାମ, ଶୁଭିତ୍ରାର ଲଙ୍ଘଣ ଓ କୈକେଶୀର ଭରତ, ରାମାଯଣ ଶ୍ରବଣ କରିଲେ ତେମନି ଶ୍ରୀଲୋକେର ପୁତ୍ର ଦୀର୍ଘ-ବୀବୀ ହୁଏ । ଅଞ୍ଚିଷ୍ଟକଞ୍ଚା ରାତରେ ଅଶେବ ବିଜୟମସକ୍ଷିୟ ଏହି ରାମା-ଯଣ ଗୁରୁ ଶ୍ରବଣ କରିଲେ ଦୀଘାଯୁ ଲାଭ କରା ବାଯ । ଯେ ବ୍ୟକ୍ତି ଜିତ-କ୍ରୋଧ ଓ ଅନ୍ଧାନ୍ତିତ ହଇୟା ବାଲୀକିବିରଚିତ ଏହି ପ୍ରାଚୀନ କାବ୍ୟ ଶ୍ରବଣ କରେନ, ତିଆନ ମନ୍ଦିର ନିକଟ ହିତେ ମୁକ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତ ହନ । ବାଜୀକ ଅଣୀତ ଏହି ଆଦିକାବ୍ୟ ଶ୍ରବଣ କରିଲେ, ପାଦାନୀ ବ୍ୟକ୍ତି ପୃତ୍ର ହାତ୍ୟା-ଗତ ହଇୟା ପୁନକାର ବନ୍ଧୁ ପାଞ୍ଚଦିଦିଗେବ ନିର୍ବିତ ଆନନ୍ଦେ କାଳ ସାପନ କରିତେ ପାରେନ । ରାମାଯଣ ଶ୍ରବଣ କରିଯା ମନୁଷ୍ୟ ବାମଚନ୍ଦ୍ରର ନିକଟ ଜମ୍ବୁ ଅଭିଲମ୍ବିତ ପ୍ରାପ୍ତ ହଇୟା ଥାକେନ । ମନ୍ଦିର ଦେବତାଟ ରାମାଯଣଶ୍ରୀତାର ପ୍ରତି ପମନ ହନ । ଗୁହେ ରାମାଯଣ ଥାକିଲେ ଗୁହେର ଭୂତାଦି ଉପଭୂବ ଶାନ୍ତ ହୁଏ । ରାମାଯଣ ଶ୍ରବଣ କାରିଲେ ରାଜ୍ୟ ପୁରୁଷୀ ଜୟ ଏବଂ ଶାନ୍ତି ପାପ ହିତେ ମୁକ୍ତି ଏବଂ ଦୀଘାଯୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହଇବେ । କ୍ଷତ୍ରିୟଗଣ ଅବନନ୍ତ ମନ୍ତ୍ରକେ ଅନ୍ତାମ କରନ୍ତ ନିତ୍ୟ ବିଜଗଣେର ନିକଟ ରାମାଯଣ ଶ୍ରବଣ କାରିଦେଇ, ତାହା ହତେ ତୀର୍ଥାଦିଦିଗେର ଐଶ୍ୱର ଲାଭ ଓ ପୁତ୍ର ଲାଭ ହତେବେ, ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଯେ ଗ୍ୟାଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଏହି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରାମାଯଣ ପାଠ ଓ ଶ୍ରବଣ କରେନ, ରାମ ତୀର୍ଥାର ପ୍ରତି ପମନ ଥାକେନ,

রামই নিষ্ঠারকঙ্গা শর্করের আদিদেব শহীবাজ সন্তান মার্ব-
য়ন বিস্তু। এই রামায়ণ মহাগৃহ এই প্রকার ও উচার মাহাজ্ঞা।
এই কৃপ। তোমাদিগের মঙ্গল ইউক্। তোমরা নিরস্তর রামা-
য়ন কৌর্তন কর; পরিয় মাহাত্ম্য বৃক্ষি ইউক্। রামায়ণ অধ্য-
য়ন ও রামায়ন পাঠ করিলে, সকল দেবতাই তুষ্টি থাকেন। রামা-
য়ন শ্রবণ হেতু পিতৃগণ নিয়ন্তই তৃষ্ণি লাভ করেন। ইগ্লোকে
যাঁহারা খৰিকৃত এটি সংহিতা ভক্তি পূর্বক লিপিবদ্ধ করেন,
তাঁহাদিগের অর্গে বাস হইয়া থাকে।

এই মশার্থস্পান শুভ কাব্য শ্রবণ করিলে ইগ্লোকে কুটুম্ব-
বৃক্ষি, ধনধান্যবৃক্ষি, উৎকৃষ্ট স্তৰী, অশেম মুখসম্পৰ্ক ও অর্থসিদ্ধি
লাভ করা যায়। এই শুজফর আখ্যান আযুর্কৰ্কৰ, যশোবৰ্কৰ,
আরোগ্যবাধক, সৌভাগ্যবিনর্কৰ, বৃক্ষিকর ও মঙ্গলপ্রতিপাদক
অঙ্গেব সাধু বাজিগণ নিয়মপূর্বক এই আখ্যান শ্রবণ করিবে।
ইহা হইতে সর্ব খৰি ও সর্ব কাম প্রাপ্তি হওয়া যায়।

যুক্তকাণ্ড সমাপ্ত।

ବାଲ୍ମୀକି ରାମାୟଣ ।

ଟିଟର କାଣ୍ଡ ।

ପ୍ରଥମ ମର୍ଗ ।

ଶ୍ରୀରାମ ରାଜନ ବନ୍ଦ କରିଯା, ରାଜପଦେ ଅଭିଷିତ ହଇଲେ, ଖୟ-
ଗଧ ମକଳେ ଛନ୍ଦୀଯ ପାତିରନ୍ଦନ ଜମ୍ବ ଆଗମନ କରିବେ ଲାଗିଲେନ ।
ପୁରୁଷଦିଗ୍ବାସୀ କୌଶିକ, ଯବକୃତ, ଗାର୍ଗୀ, ଗାଲିବ, କଣ୍ଠ ଓ ମେଘ-
ତିଥିର ପୁତ୍ର, ଦର୍କିଣଦିଗ୍ବାସୀ ଭଗବାନ୍ ସଞ୍ଚାତ୍ରେସ, ମୁଚ୍ଚ, ଅମୁଚ୍,
ଆଗନ୍ତ୍ର, ଅତ୍ର, ଶ୍ରୀମଥ ଓ ବିମୁଖ, ପର୍ଶମଦିଗ୍ବାସୀ ମଶିଷ୍ୟ ନୂରକୁ-
କରିବୀ, ଦୌମ୍ଯ ଓ ଦୈତ୍ୟ ଏବଂ ଉତ୍ତରଦିଗ୍ବାସୀ ବଶିଷ୍ଠ, କଶ୍ୟପ,
ଅତ୍ର, ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର, ପର୍ବତୀ, ଜମଦିଗ୍ବାସୀ ଓ ଭରଦ୍ଵାଜ ଏହି ମଞ୍ଚର୍ବି ଅଥୋ-
ମାୟ ମମାଗତ ହଇଲେ । ଟାଟାର ମକଳେଟ ମହାଜ୍ଞ, ମକଳେଇ
ଛତ୍ରାଶବନମହାତ୍ମ, ମକଳେଇ ନିମେଦନଜପାରଗ ଏବଂ ମକଳେଇ ବିବିଦ-
ଶାସ୍ତ୍ରବିଶ୍ଵାବନ୍ଦ । ବାମଭବନେ ମମାଗତ ଟାଟା, ପାତିହାବମୁଖେ ତୋହାର
ମମୌପେ ଆପନାଦେର ଆଗମନନିମେଦନଜନ୍ୟ, ଦ୍ୱାରଦେଶ ଦଶ୍ରାରମାନ
ହଇଲେ ।

ତୋହାଦେବ ମଧ୍ୟେ ମୁମିସନ୍ତମ ଧର୍ମାତ୍ମା ଆଗନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରପାଲକେ କହି-
ଲେନ, ଭୁଗ ରାମେର ଗୋଚରେ ନିମେଦନ କର, ଖ୍ୟିଗଧ ଆମରା ଆମି-
ଯାଇଛି । ପାତିହାର ଆଗନ୍ତ୍ରୀର ଆଦେଶେ ତୃକ୍ଷଣୀୟ ମହାଜ୍ଞ ରାମେର
ମମୌପେ ଗମନ କରିଲ । ଐ ସ୍ୟକ୍ତି ନୟ ଓ ଟଙ୍ଗିତ ଉତ୍ୟ ବିଷୟେଇ
ଅଭିଜ, ଶୁଶ୍ରୀଲ, ଦକ୍ଷ ଓ ଦୈର୍ଘ୍ୟଶାଲୀ । ପୂର୍ଣ୍ଣଚଞ୍ଚଲମହୁତ୍ୱତି ରାମକେ
ଶହୀଦ ଦର୍ଶନ କରିଯା କହିଲ, ଖ୍ୟିଗଧ ଅଗନ୍ତ୍ର ଆଗମନ କରିଯା-
ହେଲ ।

ରାମ ଯାତ୍ରୀଗରଥେ ଆଗମନରକ୍ତାଙ୍କ ଅବଶ କରିଯା,
ହାତ ସାନକେ କହିଲେନ, ତୋହାଦିଗକେ ସଥାନୁଥେ ଏଥାନେ ଆମୟନ
କର । ଅନନ୍ତର ତୋହାରା ଆମିଲେ ଦର୍ଶନ କରିଯା, ତିନି କୃତାଙ୍ଗଲି-
ପୁଟେ ଅତ୍ୟାଧାନ ପୂର୍ବକ ଅତ୍ୟୋକକେ ଆଦରମଳକାରେ ଗୋନିବେଦନ ଓ
ପାଦାର୍ଥାଦି ଘାରା ଅଚ୍ଛନ୍ତା କରିଲେନ । ଏବେ ପ୍ରୟେତ ଚିତ୍ତେ ଅଭି-
ବାଦନ କରିଯା, ସମୀକାର ଜନ୍ୟ ଆମନ ଦିଲେନ । ଖ୍ୟାତିଦେବୋ
ସେଇ କାଣ୍ଡନଚିତ୍ରିତ, କୁଶାଙ୍କୁ, ମୁଗଚର୍ମଧୂଙ୍କ, ଅତ୍ୟାୟକୁଟ୍ଟ ମହାସନେ
ଉପବିଷ୍ଟ ହିଲେନ । ତଥନ ରାଗ ବେଦବିହି ଶତର୍ଜିଦିଗକେ ଶିଷ୍ୟ ଓ
ପୁରୋଗମ ମହିତ, କୁଶଳ ଜ୍ଞାନୀ କରିଲେନ । ତୋହାରା କହିଲେନ,
ମହାବାତ୍ ରଘୁନନ୍ଦନ ! ତୋମାକେ ମୌଳାଗ୍ରାମଶକ୍ତଃ ଶକ୍ତାକୁଳ ନିର୍ମଳ
କରିଯା, କୁଶଳୀ ଦେଖିତେଛି, ଇତୀତେଟ ଆମାଦେଇ ମରତ୍ର କୁଶଳ ।
ରାଜନ୍ ! ତୁ ମି ସେ ଲୋକରାବଣ ରାବଣକେ ବଧ କରିଯାଉ, ଇହ
ଆଜିମାତ୍ର ମୌଳାଗ୍ରାମ ବିଷୟ । ଅଥବା, ରାମ ! ପ୍ରତିପୌତ୍ରେର
ମହିତ ରାବଣକେ ବଧ କରା ତୋମାର ପକ୍ଷେ ଶୁଭତବ ନହେ । ସେହେବୁ
ତୁ ମି ଶରାମନ ଶ୍ରୀହ ପୂର୍ବକ ତ୍ରିଭୁବନ ଜୟ କରିତେ ପାର, ମନ୍ଦିର ନାହିଁ ।
ଫଳତଃ, ରାମ ! ତୁ ମି ଭାଗ୍ୟବଲେଟ ପ୍ରତିପୌତ୍ରେର ମହିତ ରାବଣକେ
ସଂହାର କରିଯାଇ । ଭାଗ୍ୟବଲେଇ ଆମବା ଆଜ ତୋମାକେ ଶୀତାର
ମହିତ ବିଜୟ ଦେଖିତେଛି । ଧର୍ମାଙ୍କଳ ! ମୌଳାଗ୍ରାମଲେଟ ତୋମାକେ
ଆଜି ହଦୀଯ ଶିତକାରୀ ଭାଭା ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାତ୍ରଗଣ ଓ ମାତ୍ର-
ବର୍ଗେର ମହିତ ଅବଲୋକନ କରିତେଛି । ମୌଳାଗ୍ରାମକୁଟେଇ ପ୍ରାହ୍ଲଦ,
ବିକ୍ରଟ, ବିକ୍ରପାକ୍ଷ, ମହୋଦର ଓ ଦୁର୍କର୍ଷ ଅବସ୍ଥାନ, ଏହି ସକଳ ନିଶାଚର
ନିହିତ ହିସାହେ । ଇହ ମଂସାରେ ସାହାର ପରମାଣ ଅପେକ୍ଷା ବିପୁଳ
ଆମାନ ନାହିଁ, ରାମ ! ତୁ ମି ଭାଗ୍ୟବଲେଟ ସମୟେ ସେଇ କୁଞ୍ଜକର୍ଣ୍ଣକେ
ନିହିତ କରିଯାଇ । ତ୍ରିଶିରା, ଅଭିକାଯ, ଦେଵାଙ୍ଗକ, ମରାଙ୍ଗକ, ଏହି
ସକଳ ମହାମୀର୍ଯ୍ୟ ନିଶାଚରକେ ଓ ତୁ ମି ଭାଗ୍ୟବଲେ ସଂହାର କରିଯାଇ ।
ରାବଣ ଦେବଗଣେର ଅବଧ୍ୟ । ତୁ ମି ଭାଗ୍ୟବଲେଇ ତୋହାର ମହିତ
ଧର୍ମଧୂକ କରିଯା, ବିଜୟ ଲାଭ କରିଯାଇ । ଯୁଦ୍ଧ ରାବଣକେ ଜୟ କରା
ତୋମାର ପକ୍ଷେ କିଛୁଇ ନହେ । ତଥାପି, ତୋହାର ପ୍ରତିକେ ସେ ଧର୍ମଧୂକେ

শ্রেষ্ঠ হইয়া সৎহার করিয়াছি, ইহা অভিগ্যাত সৌভাগ্য, বলিতে হইবে। বীর ! তুমি সৌভাগ্যবলেই, সাক্ষাত কালের ন্যায়, শক্তির অভিমুখে ধাবমান শুন্দর রামণের হস্তে মৃত্য ও বিজয় পোষ্ট হইয়াছি। হে মহাবাহ ! ইন্দ্রজিঃ সকল ভূতের অবধ্য ও পরম সাম্রাজ্যী ! তাহাকে বধ করিয়াছি, শুনিয়া, আমরা সকলেই তোমার অভিনন্দন করিতেছি। অবধ্য ইন্দ্রজিঃ নিহত হইয়াছে, শুনিয়া, আমাদের বিশ্বায় অন্তিমতেছে। তুমি এইগুরুকার সর্বশোকস্থীভূতিকর পবিত্র অভয়দক্ষিণা ঘোন পুর্বক শক্রজয় করিয়া, সর্বথা বর্ধিত হইতেছ, ইহা নিরতি সৌভাগ্যের বিষয় ।

রাম ভাবিষ্টাঞ্চা ঝৰিগণের ঈ কথা শুনিয়া, অভিগ্যাত বিশ্বিত হইয়া, কৃতাঞ্জলিপুটে কহিলেন, আপনারা রাবণ ও কুন্তকর্ণ এই দুই মহাবীরকে অভিক্রম করিয়া, কিঞ্জন্য ইন্দ্রজিতের প্রশংসা করিতেছেন ? মহোদয়, প্রাহস্ত, বিকপাক্ষ, অকম্পণ, মহাপাশ, দুর্দৰ্শ দেবাঞ্জক ও পরাঞ্জক, এই সকল মহাবীরদিগকেও অভিক্রম করিয়া, কিঞ্জন্য ইন্দ্রজিতের প্রশংসা করিতেছেন ? অভিকায় ত্রিশিরা ও ধূম্রাক্ষ এই সকল মহাবীর্য রামকেও অভিক্রম করিয়া, কিঞ্জন্য ইন্দ্রজিতের প্রশংসা করিতেছেন ? এই ইন্দ্রজিতের প্রভাব কীদুশ, বল ও পরাক্রম কিরূপ এবং কি কারণেই বা রাবণ অপেক্ষাকুণ্ড ইচ্ছার বলবীর্যাদি অধিক । যদি আমি এই বুস্তান্ত শুনিতে পারি, এবং আপনাদেরও যদি ইহা বলিতে আকে, তাহা হইলে, বলুন, শুনিতে ইচ্ছা হইতেছে। নিশ্চয় আনিবেন, আমি আপনাদিগকে আজ্ঞা করিতেছি না। ইন্দ্রজিঃ কিরূপে একপে বরণাত্ত করিল যে, ইন্দ্রকেও পরাজয় করিয়াছিল ? আর পুরুষ বা কিরূপে বলবান্ত হইল ? তাহার পিতা কি স্মেরণ হইলেন না ? ফণস্ত ; ইন্দ্রজিঃ কিরূপে পিতা অপেক্ষাকুণ্ড অধিক যোদ্ধা, কি রূপে ইন্দ্রেরও জেতা এবং কি রূপে বরপ্রাপ্ত তইল, এই সকল জিজ্ঞাসা করিতেছি। হে মূলীদে ! সমস্ত কী উৎস করণ ।

ବିତୌଯ় ମର୍ ।

ଅହାରା ରାମେର ଏହି କଥା ଶୁଣିଯା, ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ ଅଗଞ୍ଜ୍ୟ କହି-
ଲେନ, ରାମ ! ଅବସ କର । ଟେଲିଜିଭିନ୍ ତାହାର ଡାକ୍ତାରେ ଶକ୍ତି ଅବଧ୍ୟ
ଛଇଯା, ତାହାଦିଗଙ୍କେ ସଥ କରିତ, ତାହାର ମେହି ଅତିମାତ୍ର ତେଜ ଓ
ସମସ୍ତିଷ୍ଠାକ ଇତିହାସକ କୀର୍ତ୍ତନ କରିବ । ତେ ରସୁନନ୍ଦନ ! ଅଧିମେ
ତୋମାକେ ରାବନେର କୁଳ, ଜ୍ଞାନ ଓ ତାହାକେ ସେ ବର ଦେଖୁଯାଇ,
ବଲିଦେଛି । ରାମ ପୂର୍ବେ ମତ୍ୟୁଗେ ପୁଣ୍ୟ ନାମେ ଭକ୍ତିର୍ବି ଛିଲେନ ।
ତିନି ଅଜାପନ୍ତିର ପୁତ୍ର, ପରମାତ୍ମାବନିଶିଷ୍ଟ ଓ ମାଙ୍କାଂ ପିତାମହେର
ନ୍ୟାଯ । କି ଧର୍ମ, କି ଶୈଳ, କୋନ ବିଷରେଇ ତାହାର ଅପାର ଶୁଣ-
ରାଶି ବର୍ଣ୍ଣନ କରା କାହାରି ସାମ୍ରାଜ୍ୟ କାହା । ତଥେ, ତିନି ଅଜା-
ପନ୍ତିର ପୁତ୍ର, ଏହି ନାମ ମାତ୍ରେ ତାହାର ବନ୍ଦ ହେଲା ଯାଇତେ ପାରେ ।
ଅଜାପନ୍ତିର ପୁତ୍ର ବଲିଯା, ତିନି ଦେବଗଣେର ପରମ ପ୍ରୟାପତ୍ତି ଛିଲେନ ।
ଏବଂ ବିବିଧ ପନ୍ଥିତ ଗୁଡ଼େର ଆଧାରମଶତଃ ମେହି ମହାମତିକେ ମକଳ
ଲୋକେଇ ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ବକ ଭାବ ବାସିତ । ମୁଣିପୁଜ୍ଵଳ ମେହି ପୁଣ୍ୟ
ତପ୍ତମାଧନଲାଲସାମ ମହାଗିରି ଶେରର ପାଞ୍ଚେ ଭୂମଧ୍ୟନ୍ତର ଗାନ୍ଧାରେ
ଗମନ କରିଯା, ବାନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ତଥାଯ ଧର୍ମେ ଯନ ସମର୍ପଣ
ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପ୍ରକାଶରେ ଉତ୍ସମାନ ପୁର୍ବକ, ତପ୍ୟାଯ ସ୍ଵାରତ
ଛିଲେ, ଝରି, ପତ୍ରଗ, ରୀଜର୍ବି ଓ ଅପ୍ସର କନ୍ୟାରୀ ଭୂର୍ଭୂତୀ-
ଶୁଣ୍ଡେ ମେଠ ଦେଶେ ସମାଗତ ହଇଯା, ତଦୀୟ ଆଶ୍ରମପଦେ ଗମନ
କରିଯା, ଦିଲ୍ଲ କରିତେ ଆରଣ୍ୟ କରିଲ । ଐ ଆଶ୍ରମକାନନ୍ଦ ପରମ
ଅନୋହିର ଓ ମକଳ ଝାଡ଼ିତେଇ ଉପଭୋଗସୋଗ୍ୟ । ମେହି ଜନ୍ୟ କନ୍ୟା
ମକଳ ନିତାଇ ତଥାର ଗମନ କରିଯା, କୁରୀ କରିତେ ଲାଗିଲ । ଶାନ୍ତେ
ଏହି ଶକାର ରମ୍ଭୀମତ୍ତାବଶତଃ ଦିଜମତ୍ତ ପୁଣ୍ୟ ଯେଥାନେ ଛିଲେନ,
ତାହାରୀ ତଥାଯ ଗିଯା, ଗାନ୍ଧାରୀ ଓ ନୃତ୍ୟ କରିତେ ଆରଣ୍ୟ କରିଲ ।
ଏହିକୁଣେ ମେହି ଅନିନ୍ଦିତା କନ୍ୟାଗପ ତପ୍ତମୀ ଝରିବ ବିଷ୍ଵାଦନେ
ଅନୁଷ୍ଠାନ ହିଲ । ତାହାତେ, ମେହି ମହାତେଜା ମହାମୁନି ରହୁଷ ହଇଯା କହି-
ଲେନ, ଅନ୍ତଃପର ଆମି ବାହାକେ ଏଥାନେ ଦେଖିତେ ପାଇବ, ତାହାରି
ଗର୍ଜ ହିଲେ ।

কন্যাগণ সকলে মহার্জা ঋষির এই বাক্য শ্রবণ করিয়া, বঙ্গ-শাপভরে ভৌত হইয়া, সেই আশ্রমে আর গমন করিল না। কিন্তু রাজর্ষি তৃণবিন্দুর কন্যা গে কথা না শুনিয়া, আশ্রমপাদ প্রবেশ পূর্বক একান্ত নির্ভয়ে বিচরণ করিতে লাগিল। সে আপনার কোন স্থীকেই তথায় আসিতে দেখিল না। অজাপত্তিমন্ত্রম পরমতেজস্বী মহর্ষি পুলস্ত্য উপঃপত্তাবে বিদ্যোত্তিত হইয়া, কৃৎ-কালে স্বয়ং বেদপাঠ করিতেছিলেন। তৃণবিন্দুতন্যা সেই শৰ্ক-ধনি অবশ ও ঋষিকে দর্শন করিয়া, তৎক্ষণাৎ পাঞ্চদেহ ও শর্কর্ষণক্ষম হইল। তাহার ঐ গর্জ প্রস্তুত লক্ষ্মিত হইতে লাগিল। আপনার এই দোষ দর্শনে তাহার উদ্বেগ সঞ্চার হইল। তখন সে, আমার এ কি হইল, জানিতে পারিয়া, পিতার আশ্রমে গমন করিয়া, তথায় অবশ্যিক্ত করিল।

তৃণবিন্দু কন্যাকে তদবস্থা দেখিয়া, জিজ্ঞাসা করিলেন, তুমি আত্মদেহের অমদৃশ এ কি ধারণ করিতেছ ? কন্যা দীন-ভাবাপন্ন হইয়া, কৃষ্ণলিপ্যটে উপোধন পিতাকে কঠিলেন, তাত ! যে কারণে আমার এইপ্রকার অবশ্য ঘটিয়াছে, তাহা জানি না। কিন্তু আমি আশ্রমে একাকিনী ভাবিতাঙ্গা মহর্ষি পুলস্ত্যের আশ্রমে স্বীয় স্থীজনের অস্থেষণার্থ গমন করিয়া-ছিলাম। কিন্তু কাহাকেও তথায় আসিতে দেখিলাম না। ঈশ সময়েই স্বীয় ক্লপবিপর্যায় দর্শন করিয়া, তৎক্ষণাৎ ত্রাসবশতঃ এখানে আগমন করিলাম।

উপঃপত্তাবে বিদ্যোত্তিত্বাত্ত্বি রাজর্ষি তৃণবিন্দু এই কথার ধ্যানপরামৃণ হইয়া, তৎক্ষণাৎ দিব্য চক্ষে দর্শন করিলেন, ঋষির কর্মবলেই এই প্রকার ঘটিয়াছে। তখন তিনি ভাবিতাত্মা ঋষির শাপ বিদ্যুত হইয়া, স্বীয় তন্যাকে লইয়া, তথায় গমন করিয়া তাহাকে কঠিলেন, ভগবত ! আমার এই কন্যা স্বীয় শুণেই ভূষিত। আমি স্বয়ং আঁড়ণ পূর্বক ভিঙ্গা স্বরূপ ইচ্ছাকে আদান করিতেছি। হে গহৰে ! প্রতিশ্রুত করিতে আস্তা ইউক।

କୁମରରେ ଶ୍ରୀରତ୍ନ ହିଁଯା, ଆପନାର ଇଞ୍ଜିନ୍ୟାଅମ ପରିଶ୍ରାନ୍ତ ହିଁଯା ଉଠିଲେ, ଏହି କନ୍ୟା ନିତ୍ୟ ଆପନାର ମେବାପରାଯଣ ହିଁବେ, ତାହାରେ ମନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ଧ୍ୟାନିକ ରାଜ୍ୟ ତୁଳବିନ୍ଦୁ ଏହି ଶ୍ରୀକାର ସାକ୍ୟ ଶ୍ରୋଗେ ଶ୍ରୀରତ୍ନ ହିଁଲେ, ମହାଭାଗ ମହିଷ ପୁଲକ୍ଷ୍ୟ ତନ୍ଦୀଯ କନ୍ୟା ଏହିଥେ ଶମୁଂଶୁକ ହିଁଯା, ଆଛ୍ଛା, ତାହାଇ ହିଁବେ, ବଲିଲେନ । ତଥିନ ରାଜ୍ୟ କନ୍ୟାଦୀନ କରିଯା, ଦୌସ ଆଶ୍ରମଦେ ଗମନ କରିଲେନ । କନ୍ୟାଓ ଦୌସ ଘରେ ଆଶୀର ମନ୍ତ୍ରୋଷ ସାଧନ କରନ୍ତ ତଥାଯ ବାସ କରିବେ ଲାଗିଲେନ । ମୁନିପୁନ୍ଦର ତନ୍ଦୀଯ ଶୀଳ ଓ ବ୍ରତ ଦ୍ୱାରା ସନ୍ତୃଷ୍ଟ ହିଁଲେନ । ଅନନ୍ତର ମେହି ମହାତେଜା ଶୀତ ହିଁଯା ଏହି କଥା କଠିଲେନ, ସୁଶ୍ରୋପି ! ଆମି ଶୁଷ୍ମଗୋରବ ପ୍ରୟୁକ୍ତ ତୋଗାର ପ୍ରତି ପରିଚୃଷ୍ଟ ହିଁଯାଛି । ଏହି କାରଣେ ଅଦ୍ୟ ତୋମାକେ ଆତ୍ମ କୁରୁପ ପୁତ୍ର ଅଦୀନ କରିବ ।

ଐ ପୁତ୍ର ଉତ୍ସ ବିଶେଷ ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତା ଓ ପୌଲକ୍ଷ୍ୟ ନାମେ ବିଖ୍ୟାତ ହିଁଲେକ । ହେ ଦେବି : ଦାତାତ୍ତ୍ଵ ତୁମି ଆ ମାର ଅଧ୍ୟାଯନମଧ୍ୟେ ବିଶେଷ ରାପେ ବେଦ ଅନ୍ତର କାଣଚ, ମେଟିହେତୁ, ତୋମାର ପୁତ୍ରର ନାମ ବିଶ୍ଵାବା ହିଁବେ, ମନ୍ଦେହ ନାଟ ।

ଥ୍ୟା ପଞ୍ଚଟେ ଅନ୍ତଃକରଣେ ଏହି ଶ୍ରୀକାର କହିଲେ, ମେହି ଦେବୀ ଅଚିରକାଳ ଅଧୋଟ ପୁତ୍ର ବିଶ୍ଵାବାକେ ଶ୍ରୀମଦ୍ କରିଲେନ । ଐ ପୁତ୍ର ତିଲୋକବିଧ୍ୟାତ, ସଶୋଧର୍ମମହିତ, ଶ୍ରାତିମାନ, ମନୁଦଶୀ, ବ୍ରତାଚାର-ପରାଯଣ ଏବଂ ପିତାର ନ୍ୟାୟ, ତପଶ୍ଚୀ ହିଁଲେନ ।

— [:] —

ତତ୍ତ୍ଵୀଯ ମର୍ଗ ।

ଅନନ୍ତର ପୁଲକ୍ଷ୍ୟର ପୁତ୍ର ମୁନିପୁନ୍ଦର ବିଶ୍ଵା ଅଚିରକାଳମଧୋଇ ପିତାର ନ୍ୟାୟ ତପଶୀ, ମତ୍ୟବାନ, ଶୀଳବାନ, ଦାତ, ଆଧ୍ୟାଯନିରତ, ଶୁଚ, ମର୍ବତୋଗେ ବୀତମ୍ପୁତ, ଏବଂ ନିତ୍ୟ ଧର୍ମପରାଯଣ ହିଁଯା ଉଠିଲେନ । ମହାମୁନି ଭରହୁଜ ତୋହାର ଏଇଶ୍ରୀକାର ଚରିତ ବିଦିଷ ହିଁଯା, ଆପନାର ଦୁହିତା ଦେବବର୍ଣ୍ଣିକେ ପଢ଼ୀଦୂରପ ତାହାର ହଣ୍ଡେ ମଞ୍ଜୁଦାନ ।

করিলেন। মুনিশ্রেষ্ঠ বিশ্বা ধর্মানুসারে ভবস্বাজচ্ছিত্তাকে অভিশ্রাহ করিয়া, অঙ্গাগদের শুভদৰ্শনমৎকল্পপরবশ হইয়া, বিশিষ্টরূপে ভাবী পুত্রের কল্যাণ চিষ্ঠা করত, পরম আজ্ঞাদ সহকারে উহার গর্ভে বীর্যমস্পত্র ও সমুদ্বায় ব্রহ্মগুণ বিশিষ্ট পরমানুত্ত পুত্র সমৃৎপাদন করিলেন। পুত্র ভূমিষ্ঠ হইলে, পিতামহ নিরভিশয় আজ্ঞাদিত হইলেন। এবং উহার শ্রেষ্ঠকৰ্ম বুদ্ধি দৰ্শনে, পরিণামে ধনাধ্যক্ষ হইবে, ভাবিয়া, দেবগণ ও আবশ্যকদের মহিষ আনন্দ সহকারে এইরূপে তাহার নামকরণ করিলেন, যেহেতু, বিশ্ববার এই পুত্র ত্বাচানট সদৃশ, সেই হেতু ইহার নাম বৈশ্রবণ বলিয়া বিধ্যাত হইবেক।

সহাতেজ। বৈশ্রবণ তপোবনে আফিমা, ফুত ফুত অনলের ন্যায়, পর্যবেক্ষিত হইতে লাগিলেন। আঙ্গাগদে আনন্দান সময়ে সেই সহাত্মা সংকল্প করিলেন, আমি পরম ধন্য আচরণ করিব। যেহেতু, দৰ্শক পরম গতি। অগম্ভুর ভান কঠে ন রিয়মে নিষ্পত্তি হইয়া, আলোচনা গচ্ছকারে শক্তিসু বৎসর স্মৃতি তপমা। করিলেন। তদন্তুর ববস্থচন্ত্র পূর্ণ হইলে, তিনি এক্ষয়ান্বিত বিদি অবলম্বন করিলেন; কথন জ্ঞানাগার, কথন বাযুমাত্র আচার এবং কথন বা অনাহার, এট পাকারে মহসু সহস্র বৎসর এক বর্ষবৎ ত্বাহার অভিমাহিত হইয়া গেল। পরমতেজস্বী পিতা-সহ বক্ষা শৌক হইয়া, উদ্ভূতমুখ অসরগণ মসভিবাঙ্গারে ভদীয়া আভ্রামণদে পদাৰ্পণ পূর্বক কহিলেন, বৎস ! তোমার এই কার্য্যে আমি পরিকৃষ্ট হইয়াছি। স্মৃত ! বর গ্রহণ কর। হে সহায়তে ! তুমি বৱদানের ধোগ্যপ্রাপ্ত। তোমার মকল হউক। তথন বৈশ্রবণ পিতামহকে কহিলেন, ভগবন্ম ! আমি ধনরক্ষক লোকপাল হইতে ইচ্ছা করি। পিতামহে স্তুতি সহিত আজ্ঞাদিত হইয়া, শৌক চিষ্ঠে কহিলেন, আচ্ছা, ত্বাহাই হইবেক। আমিও চতুর্থ লোকপাল স্থান করিতে উদ্যত হইয়াছি। অতএব সম্ভব ইচ্ছা ও বক্তৃত ইহাদের অধো ঘাহার পদ অংশে তোমার অভিলাষ,

ତୋହାର ଗ୍ରହଣ କର । ଅଧିମା, ନିମ୍ନୀଶ୍ଵରପଦେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ୫୩ । କଲକୃତ ତୁମି ଟେଙ୍କ, ବର୍କଣ ଓ ସମ, ଟେହାଦେର ଚତୁର୍ଥ ୩୮୯ । ଏକଥେ ଶୂର୍ଯ୍ୟ-
ସରିତ ପୁଷ୍ପକନାମକ ବିଗାନ ମାନ୍ୟ ପ୍ରତିଗ୍ରହ କରିଯା । ଦେବଗଣେର
ମାନ୍ୟ ୩୩ । ତୋମାର କଣ୍ଯାଗ ହଟକ । ତୁମି ମୁଖେ ଥାକ ।
ତୋତ ! ତୋମାକେ ବେବଦୟ ଦାନ କରିଯା, ଆମମା କୃତକୃତ୍ୟ ହଇଯାଛି ।
ଆଜେବ ମକଳେଟ ସଥାଗତ ପ୍ରକ୍ଷାନ କାରବ । ଏହି ବଲିଯା ପିତାମହ
ଦେବଗଣେର ମହିତ ଅନ୍ତରେ ଗମନ କରିଲେ ।

ପିତାମହମୁଖ ଦେବଗଣ ନଭକ୍ଷଳେ ପ୍ରକ୍ଷାନ କରିଲେ, କୁବେଳ
କୁତ୍ତାଞ୍ଜଳି ହଇଯା, ପାଯାଟିଚିଠି ପିତାମହକେ କହିଲେନ, ଭଗନ୍ମ ! ଆମି
ପିତାମହର ନିକଟ ଆଭୀପ୍ରତ ବର ଲାଭ କରିଯାଛି । କିନ୍ତୁ ମେଇ
ଦେବ ପ୍ରକାଶକ ଆମ ର କୋନ ବାନକ୍ଷାନ୍ତିଧାନ କରେନ ନାହିଁ । ଅତ୍ୟ-
ଏବ ଜୀବେ । ଆପଣିଟ ଆମାର ଜନ୍ୟ ଏଥାକାର ନିବାସ ମଧ୍ୟକ-
ବିଧାନେ ଅବଲୋକନ କରୁଣ, ଯେଥାନେ ଥାକିଲେ, ଯେ କୋନ
ଆଗୀର ପୌଡ଼ା ଟଟିବାର ମଜ୍ଜାବନା ନାହିଁ ।

ପୁତ୍ର ହଟିଥାକାର କଟିଲେ, ମୁଣି ପୁଜୁର ଲିଙ୍ଗନା ମେଟ ଧନ୍ତଜ୍ଜକେ ବଲି-
ଲେନ, ମହିତ ! ଅସି ପର । ଦାକ୍ଷଣ ମଧ୍ୟଜ୍ରେ ତୀରଦେଶେ ଚିତ୍ରକୁଟ
ମାଘେ ଯେ ପରିଭ୍ରାନ୍ତ ଆଜେ, ତୋହାର ଶିଥରଦେଶେ ରାକ୍ଷସଗଣେର ବାସ
ନିରମିତ ବିଶ୍ଵକର୍ମା ଲଙ୍ଘ ନାମେ ନଗରୀ ନିର୍ମାଣ କରିଯାଛେନ । ଐ
ଶୁରୀ ଟେଙ୍କର ଅଗରାଧିତୀର ନାୟ, ରମଣୀୟ ଓ ଶୁଭିତ୍ୱ । ତୁମି
ତୁମାଯ ଗିଯା ନିଃମନ୍ଦେହ ନାମ କର, ତୋମାର କଳାପ ହଟକ ।
ଐ ରମଣୀୟ ନଗରୀ ଅର୍ଣ୍ମମ ପାଟୀର, ପରିଧା, ସନ୍ତୁ ଓ ଶନ୍ତମଧୁରେ ମମା-
ବୁନ୍ଦ ଏବଂ କୁକୁରୈନ୍ୟାତେ ଯନ୍ମମମ୍ପନ୍ତ । ଇତିପୁର୍ବେ ରାକ୍ଷସେରା ବିଷ୍ଣୁ-
ତଥେ ଅଭିଭୂତ ହଇଯା ଏହି ଶୁରୀ ପରିଭାଗ ପୁର୍ବିକ ପାତାଳେ ପ୍ରବେଶ
କରାନ୍ତେ, ଉଠା ରାକ୍ଷସଶୂନ୍ୟ ହଇଯାଛେ । ଏବଂ ସଂହାତି ଶୂନ୍ୟ ଅମ-
ଞ୍ଚାଯ ପର୍ବତ ଆହେ । ଉହାର କେହି ଝାଲୁ ନାହିଁ । ପୁତ୍ର ! ତୁମି
ମଧ୍ୟକୁଥେ ବାସ କରିବାର ଜନ୍ୟ ତୁମାଯ ଗମନ କର । ତୁମାଯ ବାସ
କରିଲେ, କୋନ ଦୋଷ ବା କାହାରି ବାଧା ଘଟିବେ ନା ।

ଧର୍ମିଷ୍ଟ କୁବେଳ ପିତାମହ ଏହିଥାକାର ଧର୍ମିଷ୍ଟ ବାକ୍ୟ ଶ୍ରୀମଦ୍ କବିଜୀ

মৃধুরশেখরস্ত লক্ষ্মী বাস করিলেন। সহস্র সহস্র টৈনঝড় তুষ্টি
ও অমুদিত হইয়া, তাহার সমভিব্যাচারী হইল। তাহার পালব
গুণে লঙ্ঘনগ্রন্থী অচিরকালমদোই দন ধানযাদিতে পরিপূর্ণ হইয়া
উঠিল। বিশ্ববার পুত্র টৈনঝড়ত্রেষ্ঠ ধর্ম্মাত্ম। বৈশ্ববণ আজ্ঞাদিন
তাঙ্গেকরণে সাগরপরিখা লক্ষ্মী বাস করিতে লাগিলেন। সময়ে
সময়ে সেই ধর্ম্মাত্ম। মনে শুন পুষ্পক বিমানে আরোহণ করিয়া,
পিতা মাতার নিকট বিনোদ স্থানে আসিতে আরম্ভ করিলেন।
তৎকালে দেবগন্ধৰ্মণ তাহার স্তুত করেন, তদৌয় পুষ্পক বিমান
অশ্রোগণের মুভো ভূষিত হইয়া উঠে। তিনি অয়ঃ গভীরামারু
স্তুর্যোর নাম, 'শ্রাবণ' ন হইয়া, 'পতা ম'ত ন সমীপে সমাগত
হয়েন।

১০৬ -

চূর্থ সং।

রাম অগন্ত্যের কথা শুনিয়া বিশ্বিত হইলেন, কুবেরের অব-
শিক্ষিত পুরুষের কি রূপে ব ক্ষমগণের অবশ্যানাদি সম্মত
চটিতে পাবে। অনন্তর অভিমাত্র বিশ্বয় প্রকাশ পুরঃ
সর শিরঃকম্পন ও ত্রেতাপ্রিময়স্থভ অগন্ত্যের অতি দৃষ্টি-
সঞ্চালন করিয়া করিলেন, ভগবন্ত! কুবেরাদির পুরোচ
লক্ষ্মী রাক্ষসেরা বাস করিত, তবদৌয় অনুথান এই কথা
শুনিয়াছি, পুরুষ্য বৎশেষ বান্ধবগণের জন্ম হয়। কিন্তু আপনি
একবে অন্য প্রকারেও রাক্ষসগণের জন্ম হইয়াছে, কৌর্তন করি-
লেন। ঐ সকল বান্ধব কি রাবণ, কৃষ্ণকৃ, শ্রাবণ, বিকট ও রাম-
দের পুত্রগণ অপেক্ষাত্ত অধিক বংশালী ছিল? হে আক্ষম! কোন-
বলোৎকট রান্ধন ইতাদের আদি পুরুষ, তাহার নাম কি? এবং
কি অপরাধেই বা কি ক্রমে ভগবান্বিষ্ণু ইহাদিগকে বিজ্ঞাপিত্ত
করেন? হে অনন্ত!

এই সকল ঘটনা বিস্তারক্ষমে আমার

নিকট কৌর্তন কঞ্চন। বুক্স! সুর্য়! বেগন অঙ্ককার নিরাজ
করেন, আপনিও কেজনি আমাৰ এই কৌতুহল অপোদন
কৰোন।

মহামতি অগস্ত্য শ্রীরামেৰ এই সংক্ষারমমলক্ষ্মত শুভ বাক্য
শ্রবণ কৱিয়া, বিশ্বিত হইয়া, কহিলেৰ, বুক্স আদতে জলেৰ
শৃষ্টি কৱিয়া, তাহাতে স্বয়ং প্রাজাপতি রূপে উন্মুক্ত হইলেন। অন-
শুরু এই জলেৰ রক্ষার্থ জল্ল সকলেৰ শৃষ্টি কৱিলেন। জল্লগণ
শুধুণিপাসা ভয়ে অভিভূত ও আপনাদেৱ শৃষ্টি কৰ্ত্তা বুক্সাৰ নিক-
টস্থ হইয়া, বিনীত বচনে কহিল, আমৰা কি কৱিব? প্রাজাপতি
শহীদ আন্মে তাহাদিগকে সংখোদন কৱিয়া কহিলেন, তোমৰা
বত্তুপূর্বক এই জল রক্ষা কৰ। তাহাদেৱ মধ্যে কেহ বুভুক্ষিত,
কেহবা অবুভুক্ষিত হইয়াছিল। পিতামহেৰ এই কথা শুনিয়া,
কেহ কেহ বলিল, রক্ষা কৱিব। অন্যান্মেৰা কঠিল যক্ষ অর্ধাং
পূজা কৱিব। তখন বুক্সা তাহাদিগকে কহিলেন, তোমাদেৱ
মধ্যে যাহারা রক্ষা কৱিব, বলিল, তাহারা রাজ্ঞি হইবে। আৱ,
যাহাৰা যক্ষ অর্ধাং পূজা কৱিব, বলিল, তাহারা যক্ষ হইবে।

অনস্তুৰ রাজ্ঞমগণেৰ মধ্যে তাহাদেৱ অধিপতিৰূপে হেতি
ও প্রাহেতি নামে যমুকৈটভাকৃতি অৱিন্দন দুই ভাই জন্ম ঘৰণ
কৱিল। তমাদেৱ প্রাহেতি ধাৰ্মিক ও তপোবনবাসী হইল এবং
হেতি দারপৰিৱার্হার নিৰতিশয় মত্ত কৱিলে লাগিল। অনস্তু
মেই মহামতি অমেয়াত্মা হেতি কালেৰ ভণিনী স্বয়মাগত ডৱা-
নাস্তী মহাভয়া কন্যাকে পত্ৰীত্বে পৱিত্ৰ কৱিল। পৱে পুত্ৰবান,
ব্যক্তিগণেৰ শ্রেষ্ঠ রাজ্ঞমপুৰুষ হেতি এ কন্যাব গড়ে বিদ্যুৎ-
কেশি নামে সুবিখ্যাত পুত্ৰ উৎপাদন কৱিল। দীপ্ত শুধুসমছুতি
পৱমতেজস্বী হেতিপুত্ৰ বিদ্যুৎকেশ জলমধ্যে পঞ্চেৰ ন্যায়
বৰ্কিত হইতে লাগিল। অনস্তুৰ এ নিশাচৰ ষৌবচসীমান
পদাৰ্থ কৱিলে, তদীয় দারক্তিম্বাৰ্থ তাহাৰ পিণ্ডা হেতি কৃত-
সংকল্প হইল। এবং পুত্ৰেৰ জন্ম সক্ষ্যাব ন্যায় প্রতিবশালিনী

সঙ্ক্ষাত্তিকাংকে বরণ করিল। হে রঘুনন্দন ! অবধি পরকে
কন্যাদান করিতে হইবে, ভাবিয়াই, সঙ্ক্ষা আপনার পুত্রিকাকে
বিছুৎকেশের হস্তে গম্পুদান করিল। নিশাচর বিছুৎকেশ
সঙ্ক্ষাত্তিনয়াকে লাভ করিয়া, পৌলোমীর সত্ত্ব ইজ্জের ম্যাঝ,
জাহার সহিত বিচার করিতে লাগিল। অনন্তর কিয়ৎকাল
আত্মত হইলে, সঙ্ক্ষাত্তিকা লংকটংকটা, সমুদ্র হইতে মেষমালার
ম্যাঝ, বিছুৎকেশমৎসর্গে গড় ধারণ করিল। পরে সম্মর পর্বতে
গমন করিয়া, ঘনত্বময় পাতা গড় প্রসব ও অগ্নিবিশ্ট গুৰু
গর্ভের ন্যায় ঐ গর্ভ বিসর্জন করিল। গড় বিসর্জন করিয়া,
সুরতার্থিনী হইয়া, পুনীর সহিত বিহার করিতে লাগিল। এই-
জ্ঞপে সেই ঘনশব্দময়ন গড় উৎসৃষ্ট অবস্থায় পতিত রহিল।
অনন্তর তাহাদের পরিত্যক্ত শরদর্কসমন্ব্যাতি ঐ শিখ স্বয়ং আস্য
দেখে মৃষ্টিভিত্তি করিয়া, ধীরে ধীরে রোদন করিতে লাগিল।
ঐ সময়ে মহাদেব পার্বতীর সহিত বৃষারোহণে আকাশ পথে
গঙ্গা করিতেছিলেন। এই ক্ষেত্রেনাদ জ্ঞাতির কর্ণগোচর হইল।
তখন তিনি ঔমার সহিত চাতিয়া দেখিলেন, রাক্ষসনন্দন রোদন
করিতেছে। অনন্তর ত্রিপুরার কাঙ্গাত্তিব প্রযুক্ত পার্বতীর
প্রেরণাবশ্যেদ হইয়া, সেই রাক্ষসাত্ত্বজকে যাতার সমান বয়স্ক
করিলেন। পরে অক্ষর অব্যয় মহাদেব পার্বতীর পিয় কামনা-
বশস্থন হইয়া, তাহাকে অদূর করিয়া, আকাশগামী পুর আদান
করিলেন। অনন্তর পার্বতীও রাক্ষসদিগকে সদ্যগভ ধারণ,
সদ্য প্রযুক্ত সদ্যই যাতার সমান বয়স লাভ করিবে, বলিয়া
বল দিলেন। ঐ রাক্ষসাত্ত্বজের মাম সুকেশ মহামতি মহারাক্ষস
সুকেশ পাত্র সহাদেবের নিকট আকাশগামী পুর ও শ্রীজাত
করিয়াই, পার্বতীর বরদান প্রযুক্ত পর্বতিত হইয়া, পূর্বদের ম্যাঝ,
সর্বত্র বিচ্ছেণ করিতে লাগিল।

ପ୍ରଥମ ଶର୍ଗ ।

ବିଦ୍ୟାବନ୍ଧୁର ନ୍ୟାୟ ପାତାବିଶ୍ଵିଷ୍ଟ ଶାଖାରୀ ନାମେ ଗନ୍ଧକୋର ଦେବବନ୍ତୀ
ନାମେ କହ୍ୟା, ହିତୌସ ଲଙ୍ଘାର ନ୍ୟାୟ କ୍ରପ ସୋବନଶାଳିନୀ ଓ ତ୍ରିଲୋକ
କେଇ ବିଦ୍ୟାତ । ଶାମଦୀ ଦ୍ୱାରାତ୍ରୀ ଶୁକେଶକେ ଧାର୍ଯ୍ୟ ଓ ବର ଶାତ
କରିତେ ଦେଖିଯା ମୃତ୍ତିମଣ୍ଡଳୀ ରାଜ୍ଞୀମନ୍ଦିରର ନ୍ୟାୟ, ଆପନାର ଏହି
ଦୁଇତା ଭାବକେ ମଞ୍ଚଦାନ କରିଲ । ଶବେର ବର ଦାନ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ
ଶୁକେଶ ଔଷ୍ଠ୍ୟାଶାନୀ ହିଁଯାଛିଲ । ଦେବବନ୍ତୀ ଭାଦୁଶ ଯିବୁଲତି
ବୋଷ ହିଁଯା, ଧନପାତ୍ର ନିକନେର ନ୍ୟାୟ, ପୌତିମଣ୍ଡଳୀ ହିଁଲ । ଅଞ୍ଚଳ
ନାମକ ଦିଗ୍ବିଜ୍ୟେ ତୁରମୋହନ ମହାଗଜ ଯେମନ କରେନ୍ତୁ ମଂଗଳେ
ଶ୍ରୋଭା ଧାରଣ କରେ, ନିଶାଚର ଶୁକେଶ ଓ ତ୍ରୈମନ ଦେବବନ୍ତୀର ସହସ୍ରାଗେ
ବିରାଜମାନ ହିଁଲ ।

ରାଘ୍ୟ ! ଗନ୍ଧକ କାଳେଶକାରେ ଶୁକେଶ ତ୍ରୈମାଣବିଶ୍ଵାହ ତିନ
ପ୍ରତି ଗୁରୁତ୍ୱପାଦନ କରିଲ । ଉତ୍ତାଦେତନାମ ଶାଲ୍ୟବାନ, ଶୁମାଳ ଓ ଶାଲ ।
ରାଜ୍ଞୀନାମିପ ଶୁକେଶ ତିନେତରମାନ ଏହି ତିନ ରାଜ୍ଞୀପୁତ୍ର ଉତ୍ତ-
ପାଦନ କରିଲ । ଭାବାଦିଗକେ ଦେଖିଲେ ବୋଧ ହୁଯ, ଯେବେ ତିନ ଲୋକ
ତିନ ଅଶ୍ଵି, ତିନ ଯତ୍ନ ଅଧିକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅବଧିକାରୀ ଅବଶ୍ଵିତି
କରିତେବେଳେ । ରୋଗ ଯେମନ ଉପେକ୍ଷା କାରଣେ, ନକ୍ଷିତ ହୁଯ, ଶୁକେଶର
ତ୍ରୈମାଣବିଶ୍ଵାହ । ଏ ତିନ ପୁତ୍ର ହେଲେମି । ଦିନଦିନ ବନ୍ଧିତ ହିଁଲେ
ଲାଗିଲ ।

ଅନ୍ତର ତାଥାବା ତିନ ଭାଟେ ପିତାର ବରଥାପ୍ରତି ଓ ଐଶ୍ୱରୋର
ବିଦ୍ୟ ଅବଗତ ଓ କ୍ରତୁନିଶ୍ଚୟ ହିଁଯା, ତପମ୍ଭା କରିଯାର ଗିଗିତ ମେଳ-
ପର୍ବତରେ ଗମନ କରିଲ । ତେ ନୁପମତମ ! ତଥାଯ ମେହି ରାଜ୍ଞୀମଗନ ଥୋର
ନିଯମ ବନ୍ଧନ ପୂର୍ବିକ ମନ୍ଦିରଭବତାନ୍ତର ସେଇ ତପମ୍ଭାଯ ପାରନ୍ତ ହିଁଲ ।
ଭାବାଦେର ଶକ୍ତ୍ୟ, ଆର୍ଜିର ଓ ଦେଶପ୍ରଦାନମାନ ଅଣୌକିକ ତପୋବଳେ
ଦେବ, ଅଶ୍ଵର ଓ ମାନୁଷ ମଧେତ ତିନଲୋକ ମନ୍ତ୍ରପ୍ରତି ହିଁଯା ଉଠିଲ । ତଥ
ଶବେ, ବିଭୂତିର ପ୍ରକାଶ ବିମାନର ଆଶ୍ରମ ପୂର୍ବିକ ଶୁକେଶର ପୁତ୍ର-
ଦିଗକେ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରିଲା, କହିଲେନ, ଆମି ବର ଦିଲେ ଆମିଶାରି ।

পিতামহ ইন্দ্রাদি দেবগণে পরিচালিত হইয়া, বর দিতে আমিয়া-
ছেন, জানিয়া, তাহারা সকলে বাস্তাহত বৃক্ষের ন্যায় কল্পিত-
কলেবরে কুস্তাঙ্গলিকরে নিবেদন করিয়া, দেব ! আমাদের কপ-
স্যায় আরাদিত হইয়া, যদি আমাদিগকে বর দানে উদ্বাধ হইয়া
থাকেন, তাহা হইলে, আমরা যেন অজ্ঞয়, শক্রচক্ষা, চিরজীবী ও
পরমাত্মাবিবিষ্ট এবং পদম্পর অনুত্তৃত হই । এই বলিয়া
তাহারা পরম্পর দেব আর্দ্ধনা করিলে, আঙ্গবৎসল দিভু অঙ্গা
ত্তাহাই হইবে, বলিয়া, ব্রহ্মণাকে গঘন করিলেন ।

এদিকে শুকেশ্বর পুত্রেরা বরণাত্ত করিয়া, তৎপ্রভাবে নিরতি-
নির্ভয় হইয়া, সুরাম্বুরগণের পীড়ন করিতে লাগিল । চারণ ও
শ্বেষিগণের সত্ত্ব দেবগণ তাহাদের কর্তৃক নিপীড়িত হইয়া, বরক-
পত্তি বাস্তিগণের ন্যায়, কাহাকেও রক্ষাকর্তা প্রাপ্ত হইলেন
না । অনন্তর রাক্ষসেরা একত্রেই গিলিত ও নিরতি আজ্ঞাদিত
হইয়া, শিঙ্গিশ্রেষ্ঠ অবায় বিশ্বকর্মাকে কহিল, যত্নমতে ! আপনি
আস্তেকসগায়ে এক তেজ ও বলবিশ্বষ্ট রাজা দেবগণের গৃহ
নির্মাণ করেন । অতএব তিমালয়, মেরু বা মন্দির পর্বত, এই
সকলের মধ্যে যে কোন স্থানে আমাদেবেও গমনোগত বাসভবন
বাস্তুত করুন । আগাদের ঐ গৃহ, মহেশ্বরগৃহের সদৃশ ও সহস্র-
বিশিষ্ট হইবে ।

তখন মহাবাল বিশ্বকর্মা ইন্দ্রের অমরাবতীর ন্যায়, রাক্ষস-
গণের নিবাস নির্দেশ করিয়া কহিলেন, দক্ষিণ সাগরের তৌর-
দেশে ত্রিকূট নামে পর্বত আছে । তে রাক্ষসেশ্বরগণ ! এই
ত্রিকূটের সদৃশ সুবেলনামে আর এক যে পর্বত আছে, তাহার
অধ্যামশেখর অলদগন্ত্বিত ও শকুনগণেরও দুষ্প্রাপ্য । ঐ শেখরের
চতুর্দিক টক ছিল । আমি দেবরাজের আজ্ঞায় তথায় শকান্বাগে
নগরী নির্মাণ করিয়াছি । ঐ নগরী ত্রিশৎ যোজন বিস্তৃত,
শতযোজন আয়ত, পূর্ণময় প্রাচীরে নবৌত ও হেমগ্রন তোরণে
আবৃত । তে দুর্কৃতি রাক্ষসশ্রেষ্ঠগণ ! ইন্দ্রপ্রযুক্ত অমরগণ যেমন

ଅଗରାବିତୀତେ, ତୋମରା କେମନି ଲଙ୍ଘାନଖରୀତେ ବାସ କର । ଏବଂ ଅଛମ୍ବା ବିଶାଚରେ ପରିବର୍ତ୍ତ ହଇଯା, ଯେଇ ଲଙ୍ଘାତୁର୍ଗ ଆଶ୍ରମ କରିଯା, ଶଙ୍କଗରେ ଦୁରାଧର୍ଯ୍ୟ ହାତେ ହେ । ତୋମରା ଯକଳେଇ ଶଙ୍କଗର୍ହାରମର୍ଦ୍ଦ, ରାଜ୍ଞିମଞ୍ଜେଷ୍ଟେର ବିଶ୍ୱକର୍ମୀର କଥା ଶୁଣିଯା, ସହସ୍ର ମହୀୟ ଅନୁଚରଣ ସମଭିବ୍ୟାହାରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଗିଯା ବାସ କରିଲ । ଲଙ୍ଘା ଦୃଢ଼ପ୍ରାକାରେ ପରିବର୍ତ୍ତ ଓ ଶତ ଶତ ସ୍ଵର୍ଗଯ ଗୃହେ ଅଳକୃତ । ତାହାରା ତଥାଯ ବାସ କରିଯା, ଅତିଶ୍ୟ ଆଜ୍ଞାଦିତ ହିଲ ।

ରାମ ! ଏ ମନେ ମୟଦାନାମେ ଗନ୍ଧରୀ ସୃଜ୍ଞାକ୍ରମେ ପ୍ରାଦୁର୍ଭୂତ ହୟ । ତାହାର ହ୍ରୀ, କ୍ରୀ ଓ କୌର୍ଣ୍ଣିମଦ୍ୟାଭି ଭିନ କର୍ଯ୍ୟ । ନର୍ମଦା ଏହି ଭିନ କନ୍ୟାକେ ଜୋଷ୍ଟାନୁକ୍ରମେ ଏ ଭିନ ରାକ୍ଷସେର ହସ୍ତେ ସହିୟେ ମୁହଁମାନ କରିଲ । ଏହିକୁଣ୍ଠେ ଚନ୍ଦ୍ରନିଭାଗନା ଯଥାଭାଗୀ ଭିନ ଗନ୍ଧର୍କରନ୍ତି ଜନନୀ କର୍ତ୍ତକ ଭଗଦୈନତନକ୍ତେ ଭିନ ରାକ୍ଷସେଟେର ପଢ଼ିକୁଣ୍ଠେ ପାଦଭୂତ ହଇଲ । ରାମ ! ଯୁକ୍ତେଶର ପୁତ୍ରେର କୁତ୍ତଦାର ହଇଯା, ଅପ୍ରମାଦିଦିଗେର ମହିତ ଅଗରଗଣେର ନ୍ୟାୟ, ଭାର୍ଯ୍ୟାଗଗ ମହିଭ୍ୟାଧାରେ ବିହାର କରିତେ ଲାଗିଲ । ଆଲାବାନେର ଭାର୍ଯ୍ୟାର ନାମ ଶୁଦ୍ଧରୀ, ଯେଇ ଶୁଦ୍ଧରୀଭାର୍ଯ୍ୟାତେ ମାଲାବାନ୍ତେ ଯେ ପୁତ୍ର ମୁହଁମାଦନ କରେ, ଶ୍ରବନ କର । ବଜ୍ରମୁଟି, ପିଙ୍କପାଙ୍କ, ଦୁର୍ମ୍ଯୁଥ, ମୁଣ୍ଡଲ୍, ସଜକୋପ, ମନ୍ତ୍ର ଓ ଉତ୍ସନ୍ତ ଏବଂ ଅନଳାନାନ୍ତି କର୍ଯ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧରୀର ଗର୍ଭେ ଜନନୀତି କରିଲ । ଶୁଦ୍ଧରୀର ଭାର୍ଯ୍ୟା ପୂର୍ବଚନ୍ଦ୍ରନିଭାଗନା କେତୁମତୀ ଶ୍ଵାମୀର ଥାନ ଅପେକ୍ଷା ଓ ଗରୀ-ସ୍ଥାନୀ । ମହାରାଜ ! ରାକ୍ଷସ ଶୁଦ୍ଧରୀ କେତୁମତୀର ଘରେ ଯେ ଅପତ୍ତ୍ୟ ଉତ୍ସନ୍ତ କରେ, ଆନୁପୂର୍ବକ୍ରମେ ଭାଗ ଶ୍ରବନ କର । ଝାହେଟ, ଅକ୍ଷ୍ୟନ, ବିକ୍ଟ, କଲିକାମୁଖ, ଧୃତ୍ରିକ, ଦଶ, ଶୁପାର୍ବ, ଶଂଖୁଦି, ପ୍ରଭମ ଓ ଭାଗକର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ରାକା, ପୁଷ୍ପୋକଟା, କୈକଣୀ ଓ କୁନ୍ତମଣୀ ହିଚାରା ଶୁଦ୍ଧରୀର ଅପତ୍ତ୍ୟ ବଲିଯା ପରିଗପିତ । ମାଣୀର ଦ୍ରୁତ ବନ୍ଦୁଦାନାନ୍ତି କ୍ରମଶାଲିନୀ ଗନ୍ଧରୀ ବନ୍ଦୁଦା ଦକ୍ଷଶୁତାନଦୃଣୀ, ପଦ୍ମପତ୍ରାଙ୍କୀ ଓ ଶୁଦ୍ଧରୀ-ମୁଟିଶାଲିନୀ । ହେ ଥାତୋ ! ମାଣୀ ଭାଗର ଗର୍ଭେ ଯେ ଅପତ୍ତ୍ୟ ଉତ୍ସନ୍ତ ପାଦନ କରେ, ବଲିତେଛି, ଶ୍ରବନ କର । ଅନଳ, ନିଳ, ହର ଓ ମଞ୍ଚାତ୍ମି ଇହାରା ମାଣୀର ମନ୍ତ୍ରାନ୍ତ ଏବଂ ପିଭୀଷଣେର ଅମାତ୍ତା ।

ଅନୁଷ୍ଠାନ ଏହି ତିନ ରାଜମଞ୍ଚେଷ୍ଟ ଶତ ଶତ ପୁତ୍ର ଓ ନିଶାଚରଗଣେ
ପରିବର୍ତ୍ତ ଓ ବାହ୍ୟିର୍ଯ୍ୟ ଦାର୍ଢତ ହିଁଯା। ଇନ୍ଦ୍ରଥମୁଖ ଅମରଗଣ, ଆଶିଗଣ,
ବୀକ୍ଷମୂଳ ଓ ନାଗଗଣ, ସକଳେର ଉଂପୀଡ଼ନ ପୁରଃଗର ସାମୁନ୍ଦ ଜଗତେର
ସମ୍ମତୀ ଅଯତ୍ତ କରିଲେ ଲାଗିଲା । ତାହାରା ସକଳେଇ ଦୁରାମନ, ନଥେ
ଶୁଭାମଗାନ କେଉଁଥି, ବର ଧାନ ସାମୁନ୍ଦ ଅଭିମାନ ଗରିବ ଅବ୍ଦି ସକଳେଇ
ସମ୍ମାନ କିମ୍ବାକଳାପେର ଉଛୁଦେ ଯନ୍ମଦ୍ଵାଇ ଥରୁଣ୍ଟ ।

— —

ମଧ୍ୟ ମର୍ଗ ।

ଦେବଗଣ ଓ ତଥୋଦନ ଆୟିଗଣ ତାହାଦେର କର୍ତ୍ତର ବଦ୍ୟାମନ ହିଁଯା,
ଅଭ୍ୟାସେ ଦେବଦେବ ମହିଷେର ଶରଣାପତ୍ର ହିଁଲେନ । ତିବି ଅଗନ୍ତୁ-
ଶୁଷ୍ଟିର ମଂଶାରକର୍ତ୍ତା, ଅଜ, ଅବାକ୍ଷସ୍ତ୍ରପ, ଏବଂ ସକଳ ଲୋକେର
ଆଧାର, ଆରାଧ୍ୟ ଓ ପରମଣୁକ । ଦେବଗଣ କାମାରି ଓ ତିପୁରାରି
ତିଲୋଚନେର ଶରଣାଗତ ହିଁଯା କ୍ରତୁଙ୍ଗିଳିପୁଟେ ଡ୍ୟଗନ୍ଦଗନ୍ଦ ବଚମେ
କହିଲେନ, ଭଗନ୍ତ ପାଜାପାତେ ! ଶୁକେଶେର ପୁତ୍ରେର ପିତାଗହେର
ଥରେ ଉକ୍ତ ହିଁଯା, ଅଜା ସକଳ ପୌତ୍ର କହିଲେଛେ ଆମାଦେର ଶରଣ
ଭୂତ ଆଶ୍ରମ ସକଳ ଅଶରଦ କରିଯାଇଛେ ଏବଂ ତାହାରା ସ୍ଵର୍ଗ ହିଁଲେ
ଦେବଗନ୍କେ ଚୂତ କରିଯା, ସ୍ଵୟଂ ଘରେ ଦେବବ୍ୟ କୌଡ଼ା କାରିଲେଛେ ।
ଆମିହି ବିଶୁଦ୍ଧ, ଆଗିଟ ଅଜ୍ଞା, ଆମିହି ରଜ୍ଜ, ଆମିହି ଦେବରାଜ,
ଆମିହି ସମ ଓ ବନ୍ଧୁ, ଆମି ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଆମିଟ ମୂର୍ଖ, ଏହି ପାକାର
କହିଯା, ମାଲୀ, ମୁମାଲୀ ଓ ମାଲ୍ଯାବାନ ଏହି ତିନ ସମରୋହ୍ସାହୀ
ନିଶାଚର ଭୂତଗଣେର ମହିତ ଉଂପୀଡ଼ନ ଆବସ୍ତ କରିଯାଇଛେ । ଆମରା
ସକଳେଇ କ୍ରୟେ ଅଭିଭୂତ ହିଁଯାଛି । ଅତର୍ବଦି, ଦେବ ! ଆମାଦିଗଙ୍କେ
ଅଭ୍ୟାସ ଆଜା ଇଉକ । ରୋତ୍ରମୂର୍ତ୍ତି ପାରାଗତ କରିଯା, ଐ ସକଳ
ଦେବକଟକେର ମଂହାର କରନ ।

ପରମାତ୍ମା ବିଲଲୋହିତ କପଦୀ ଶୁରଗଣ କର୍ତ୍ତର ଏହି ପାକାର
ଅଭିହିତ ହିଁଯା, ଶୁକେଶେର ମାପେକ୍ଷେ ଦେବଗନ୍କେ କହିଲେନ, ଶୁରଗଣ !
ତାହାରା ଆମାର ଅବଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ତାହାଦିଗଙ୍କେ ଆମି ସମ କରିବ

ନା । କିନ୍ତୁ ସେ ଉପାୟେ ତାହାର ବିନାଟୀ ହଇବେ, ତାହା ସଲିବ । ହେ ଅର୍ଥିଗଣ ! ତୋମରା କାଳାଞ୍ଚର ପରିଶାର ପୂର୍ବିକ ଏହି ଉଦ୍‌ଦୋଷେଇ ସକଳେର ରଙ୍ଗ/କଟା ବିନ୍ଦୁର ନିକଟ ଗମନ କର ତିନି ତାହାଦିଗକେ ବେବେଳାରେ କରିବେନ । ତଥାନ ନିଶାଚର ଡ୍ୟାର୍ଡିକ ଦେବ ଓ ଅସିଗଣ ଜୟଶକ୍ତ ମହାକାରେ ମହେଶ୍ୱରେର ପ୍ରାତିନିଧିନ କରିଯା, ବିନ୍ଦୁର ସମୀପେ ଯମାଗଞ୍ଜ ହଇଲେନ । ଏବେ ମେହି ଶାୟଚକ୍ରଦର ଦେବକେ ପ୍ରାଣାମ ଓ ବହୁମାନ ଅନ୍ଧାରା ପୂର୍ବିକ ମଞ୍ଚାଞ୍ଚଳେ ବାକୋ ମୁକେଶେର ପୁତ୍ରଗଣେର ଉଦ୍‌ଦେଶେ କହିଲେ ଲାଗିଲେନ ଦେବ ! ମୁକେଶେର ତ୍ରେତାହିସନ୍ନିତ ତିନ ପୁତ୍ର ବର ପାଇୟା, ଆକ୍ରମଣ ପୂର୍ବିକ ଆମାଦେର ମୂଳ ମକଳ ଅପହରଣ କରିଯାଛେ । ତିକୁଟ ପରିତତର ଶେଖରଦେଶେ ଲକ୍ଷାନାମେ ଶେ ଦୁର୍ଗମପୁରୀ ଘାଁତିତ ଆଛେ, ଏ ମକଳ ନିଶାଚର ତଥା ଧାକିଆ ଆମାଦେର ମକଳକେ ନିପୀଡ଼ିତ କରେ । ତେ ମଧୁସୂଦନ ! ଆପଣି ଆମାଦେର ହିତେର ଜନ୍ୟ ତାହାଦିଗକେ ସଂହାର କରୁନ । ହେ ମୁହଁରେଶ ! ଆମରା ଆପଣାର ଶରମାପତ୍ର, ଆମାଦିଗକେ ରଙ୍ଗ କରୁନ । ଆପଣି ଭିଜ ଆମାଦେର ଭୟେ ଅଭ୍ୟାସାତ୍ମା ବିଭିନ୍ନ ନାହିଁ । ହେ ଦେବ ! ତାହାର ଯେମନ ନୀହାର ନିହରଣ କରେନ, ଆପଣି ତେମନି ମମରେ ହର୍ବାବିଷ୍ଟ ଅଦୋକୃତ ରାକ୍ଷସଦିଗକେ ମାନୁଷଙ୍କେ ମଂହାର କରେଯା, ମକଳେର ଭଯ ଦୂର କରୁନ ।

ଶତ୍ରୁଗଣେର ଭୟକୁ ଦେବଦେବ ଜନାର୍ଦନ ଦେବଗଣ କର୍ତ୍ତକ ଏହି ଅକାର ଉତ୍ତର ହଇୟା, ତାହାଦିଗକେ ଅଭ୍ୟ ଦିଯା କହିଲେନ, ଆସି ଜାନ, ମୁକେଶ ମହାଦେବେର ବରେ ଦାର୍ଢି ହଇୟା ଉଠିଯାଛେ । ତାହାର ପୁତ୍ରଦିଗକେ ଓ ଆସି ଜାନି । ମାନ୍ୟବାନ୍ ତାହାଦେର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନ । ମେହି ରାକ୍ଷସମେରା ଲୋକମର୍ଯ୍ୟାଦା ଅଭିକମ କରିଯାଛେ । ଆସି ନିରଜି କୋଧଭରେ ତାହାଦିଗକେ ବ୍ୟାପ କରିବ । ଶୁରଗଣ ! ତୋଗରା ବିଗତ-ଅଗର ହୋ । ଅଭିଷିଷ୍ଟ ବିନ୍ଦୁ ଏହି ଅକାର କହିଲେ, ଦେବଗଣ ମକଳେ ଅଛି ହଇଯା ତାହାର ପ୍ରେସାନ୍ କରିଲେ କରିଲେ ସ୍ଵର୍ଗାନେ ପ୍ରତିଅନ୍ତାନ କରିଲେନ ।

ନିଶାଚର ମାନ୍ୟବାନ ଦେବଗଣେର ଏହି ଅକାର ଉଦ୍‌ଦୋଗ ଶୁଣିଗୋଟେ

କରିଯା, ଆମରାର ମେଟ ଦୁଇ ବୀର ଜ୍ଞାତାକେ କହିଲ, ଅଗରଗଣ ଓ ଅସିଗଣ ଆମାଦେର ମହାରକାମନାୟ ଅହାଦେବେର ଶର୍ଣ୍ଣାପତ୍ର ହଟ୍ଟୀଯା, ଏହି ପ୍ରକାର ବଲିଯାଛେ, ଦେବ ! ଶୁକେଶେବ ଘୋରକୁଳ ଭନ୍ଦଗଣ ବର୍ଣ୍ଣନାନ ବଲେ ଉଦ୍ଧବ୍ରତ ଓ ନିତାନ୍ତ ଉଦ୍ଧୃତ ହଟ୍ଟୀଯା, ପଦେ ପଦେ ଆମାଦିଗଙ୍କେ ନିପୌଢ଼ିତ କରିଥିଲେଛେ । ହେ ପ୍ରଜାପତେ ! ଆମରା ସକଳେ ରାକ୍ଷସଗଣ କର୍ତ୍ତକ ଅଭିଭୂତ ହିଯା, ମେଟ ମକଳ ଦୁରାୟାର ଭରେ ସ୍ଵର୍ଗ ଗୃହେଣ ଥାକିପାଇଗଲେଛି ନା । ଅତ୍ୟବ ତ୍ରିଲୋଚନ ! ଆମାଦେର ହିତାରେ ତାହାଦିଗଙ୍କେ ମହାର କରନ । ତେ ଅଦ୍ୟତାବିନର ! ଭଙ୍ଗାର ଦ୍ୱାରାଇ ତାହାଦିଗଙ୍କେ ଦ୍ଵରକା କରିଯା ଫେଲୁନ । ତ୍ରିଦଶଗଣ ଏହିପ୍ରକାର କହିଲେ, ଅନ୍ଧକରିନ୍ଦ୍ରିୟର ତ୍ରିଲୋଚନ ତାଥା ହରିଯା । ଉତ୍ସ ଓ ମନ୍ତ୍ରକ ଚାଲନା ପୂର୍ବକ କହିଲେ, ଦେବଗଣ ! ଶୁକେଶେବ ପୁରୁଷ ଯୁଦ୍ଧ ଆମରା ଅମଦା । କିନ୍ତୁ ଆସି ତୋମାଦିଗଙ୍କେ ତାହାଦେର ବଦୋପାଯ ବଲିଯା ଦିବ । ସାଇର ହଲ୍ଲେ ଚକ୍ର ଓ ପରିଧାନ ପୌତନଙ୍ଗ ଏବଂ ଯନି ହରି ଶ ଅନାର୍ଦ୍ଦିନ, ତୋମରା ମେଇ ନାରାୟଣେର ଶର୍ଣ୍ଣାପତ୍ର ହଣ । ଦେବଗଣ କାମାରି ମହାଦେବେର ନିକଟ ଏହି ଜ୍ଞାନାବେ ମସ୍ତକ ପାଇସି ହଟ୍ଟୀଯା, ତୀହାକେ ଅଭିବାଦନାନୟତର ନାରାୟଣେର ଆଲମେ ଗମନ ଓ ତୀହାବ ନିକଟ ମୟୁଷ ନିବେଦନ କରିଲେନ । ଭଗନ ମାରାୟଥ ଟେଙ୍ଗପାଦୁର ଅମରନ୍ଦଗଙ୍କେ କହିଲେନ, ଦେବଗଣ ! ତୋମରା ନିର୍ଭୟେ ଏହି, ଆମି ମେଇ ମକଳ ରାକ୍ଷସେର ମହାର କରିନ ।

ତୋମରା ଦୁଇ ଜନେଇ ରାକ୍ଷସଗଣେର ମଧ୍ୟ ଥାଦାନ । ନାରାୟଣ ଭ୍ରମିତ ଦେବଗଣେର ନିକଟ ପ୍ରାତିଜ୍ଞା କରିଯାଇଲେ, ଆମାଦେର ବନ କରିଲେନ । ଏ ଦିବ୍ୟ ମାତ୍ର କର୍ତ୍ତ୍ଵୀ, ଚିନ୍ତା କର । ନାରାୟଣେବ ହଲ୍ଲେ ଚିତ୍ରକଶିପୁ ଓ ଅନାନ୍ୟ ଶୁରଦୈରିଗଣେର ମୁହଁଟ ହିଇଯାଛେ । ଏତ୍ୟକୁ, ନମୁଚ, କାଲନେମ, ସଂତ୍ରୁଦ୍ଧ, ରାଧେୟ, ଲୋକପାଳ, ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ଅଞ୍ଜୁନ ଏବଂ ଶାନ୍ତିକ୍ରୀଯ, ମୁଣ୍ଡ ଓ ନିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ଏହି ମକଳ ଅନୁର ଓ ଦାନବ ଇତାରା ମକଳେଟ ସବ୍ରମାନ ଓ ବନ୍ଦବାନ, ମକଳେଇ ଅପରାଜିତ ଓ ଶକ୍ତ ଶକ୍ତ ମଜ୍ଜେର ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିଯାଇଲେ ଏବଂ ମକଳେଇ ମାସାବିନ୍, ସର୍ବ ଦୁରୁଶଳ ଓ ଶକ୍ରଗଣେର ଭଙ୍ଗର ।

ନାରାୟଣ ଇହାଦେର ଶତ ଶତ ଓ ମହା ମହାକେ ନିହତ କରିବାଛେ । ଏ ବିଷର ଅବଗତ ହିଁଯା, ଯାହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ତୋମାଦିଗକେ ତାହାର ଅଚୁ-
ଟାଙ୍କ କରିତେ ହିତେଛେ । ଯିନି ଆମାଦିଗକେ ସଥ କରିତେ ଉେ-
ସୁକ, ମେଇ ନାରାୟଣକେ ଜୟ କରା ହୁକର । ଶ୍ରୀଗାନ୍ଧୀ ଓ ମାଳୀ କୋଟି
ଆତ୍ମ ମାଲ୍ୟବାନେର କଥା ଶୁଣିଯା, ତେହି ଅଖିନୀକୁମାର ସେଇନ ଇଞ୍ଜକେ,
ତେମନି ତାହାକେ କହିଲ, ଆମରା ଉତ୍ସମରପେ ଅଧ୍ୟୟନ, ଦୀନ, ସତ,
ଐଶ୍ୱର୍ୟୋର ପରିପାଳନ, ସ ପଥେ ଧର୍ମେର ପ୍ରାପନ ଓ ଅକ୍ଷୋଭ୍ୟ
ଦେବମାଗରେ ଅବଗାହନ ପୂର୍ବକ ଶତ୍ରୁମହାଯେ ଶତ୍ରଗଣେର ଜୟ
କରିଯାଇଛି ଏବଂ ନିରାମୟ ଆୟୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହିଁଯାଇ । ଆମାଦେର
ହୃଦ୍ୟାଭୟ ନାହିଁ । ନାରାୟଣ, ମୁଦ୍ର, ଶକ୍ତ ଏବଂ ଯମ ଇଥାରାଣେ ସକଳେ
ମର୍ବଦୀ ଆମାଦେର ମଞ୍ଚୁଥେ ଥାକିତେ ଭୟ କରେ । ଆର, ହେ ରାକ୍ଷେ-
ଶ୍ଵର ! ଆମାଦେର ଶତି ନାରାୟଣେର ଦେବ କରିବାର କୋନ କାରନ୍ତି
ନାହିଁ । ଦେବଗନେର ଦୋଷେହି ବିଷକୁ ମନ ବିଚଲିତ ହିଁଯାଛେ ।
ଆଜଏବ ଅଦ୍ୟାହି ସକଳେ ପରମ୍ପରା ମନ୍ତ୍ରାବ୍ଦ ଓ ମିଲିତ ହିଁଯା, ଦେବ-
ଗଣେର ବିନାଶ କରିବ । ତାହାଦେର ହିତେହି ଦୋଷ ମୁଦ୍ରିତ ହିଁ-
ଯାଛେ । ଏହି ବଲିଯାଇ ରାକ୍ଷସଶ୍ରେଷ୍ଠେର ପରମ୍ପରା ମନ୍ତ୍ରା କରିଯା,
ଉତୋଗ ଘୋଷଣା କରନ୍ତି ମୈନ୍ୟଗଣେର ଉପାମନ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହିଁଲ ।
ଅନୁତର ଅଷ୍ଟରତ୍ରାଦିର ନ୍ୟାଯ କୋଧିତରେ ଯୁଦ୍ଧାର୍ଥ ସାତ୍ର କରିଲ ।
ରାମ ! ଏହି ଝାପେ ମେଇ ରାକ୍ଷେତୋ ପରମ୍ପରା ମନ୍ତ୍ରା ପୂର୍ବକ ମର୍ବଦ-
ଦୀନ ଉତୋଗ ମହକାରେ ଯୁଦ୍ଧାର୍ଥ ବହିର୍ଗତ ହିଁଲ । ତାହାରା ସକଳେଇ
ମହାକାଯ୍ୟ ଓ ମର୍ବଦିଲ । ରଥ, ଅଶ୍ଵ, ଗଜ, ଗର୍ଜିତ, ଗୋ, ଉତ୍ତର, ଶିଶୁ-
ମାର, ଗର୍ପ, ମକର, କଛୁପ, ମୁସା, ବିହୁ, ମିଶ୍ର, ବ୍ୟାନ୍ତ, ବରୀତ,
ଶୁମର୍ବୁଣ୍ଡ ଚମର ଇତ୍ୟାଦି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଯାନାରୋହଣେ ତାହାରା ସକଳେ
ବଳଗର୍ଭିତ ହିଁଯା, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ତ୍ୟାଗ କରିଯା ଗମନ ଓ ଯୁଦ୍ଧର ଜନ୍ୟ ଦେବ-
ଲୋକେ ଶ୍ରୀଯାଗ କରିଲ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଯେ ମକଳ ପ୍ରାଣୀ ବାଗ କରିତେ-
ଛିଲ, ତାହାରା ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଭାବୀ ବିନାଶ ଦଶନ କରିଯା, ତ୍ୟାଦଶୀ ଓ ଗର୍ଭଧୀ
ବିମନଙ୍କ ହିଁଲ । ଶତ ଶତ ଓ ମହା ମହା ନିଶ୍ଚାଟର ଉେକ୍କଟ ରଥେ
ଆରୋହଣ କରିଯା, ଶ୍ରୀଯତ୍ରଗହକାରେ କାଳବିଲମ୍ବପରିହାରପୂର୍ବକ

দেবলোকে প্রস্থান করিলে, দেবগণ তাহাদের যাত্রাসময়কালেই
সহসা অপক্রান্ত হইলেন।

ঞেসময়ে রাক্ষসগণের বিনাশ সূচনা করিয়া, পুরিদী ও অস্ত-
রিক্ষে কালঘোরিত ভয়াবহ উৎপাত্মমৃহ থাচুর্ত হইল। সেৱ
সকল রাশি রাশি অস্থি ও উষ্ণ শোণিত বৰ্ষণ করিতে লাগিল।
সাগর সকল বেলাভূমি অভিক্রম করিল। পর্বত সকল বিচলিত
হইতে লাগিল। ষেৱনশন শিবা সকল অটুহাদ্য করিয়া, অন-
নাদসমন্বনে দাক্ষণ চৌকার আরম্ভ করিল। অশিবস্মুচক ভূত
সকল যথাক্রমে সম্পত্তি ও দুষ্ট হইতে লাগিল। ভূরি ভূরি
গুৰি প্রজাপিণি শিখামুখে কালের ন্য য, রাক্ষসগণের উপরে পরি-
অগ্রণ করিতে আরম্ভ করিল। রক্তপাদ কপোত ও সারিকা
সকল দ্রুততর গমন করিতে লাগিল। এবং কাক ও দ্বিপাদ
পিড়াল সকল উচ্চেংশের চৌকার আরম্ভ করিল।

রাক্ষসেরা বলগার্হিত ও মৃহুপাশে বক্ষ হইয়াছিল। সেই
জন্য এই সকল উৎপাত্ম অগ্রাঙ্গ করিয়া গমন করিতে লাগিল,
নিরুত্ত হইল না। মাল্যবান, সুগালী ও মালী এবং তাহাদের
পুরাঃসর রাক্ষসগণ সকলেই প্রজাপিণি পাবকপ্রতিস। মাল্যবান
সাক্ষাৎ মাল্যবান পর্বতের ন্যায়। দেবগণ ষেমন ধাতাকে,
ঐ সকল নিশাচর তেমনি মাল্যবানকে আশ্রয় করিয়া প্রস্থান
করিল। অন্তর মহাভয়নাদিত সেই রাক্ষসেন্দ্রিয়ল জয়াতি-
লামে মালীর বশবত্তী হইয়া, দেবলোকে প্রস্থান করিল।

এ দিকে অঙ্গু নারায়ণ দেবদৃতস্থামুখাঃ রাক্ষসগণের এই-
অকার সমুদ্দেয়াগ শ্রবণ করিয়া, যুক্তে কৃত্তিচ্ছ হইলেন। এবং
আবৃপ ও তুষীরসজ্জাবিধান পুরুক বৈনতের পৃষ্ঠে আরোহণ
করিলেন। অন্তর তিনি মহাপূর্যসমছ্যাত্তি বন্ধ পরিধান,
শরসম্পূর্ণ বিমল ইন্দুধৰ্ম আবক্ষণ এবং শ্রোণিমূত্র, খড়া,
চক্র, গদা, শাখা ও অন্যান্য উৎকৃষ্ট আবৃপ সমস্ত শহুণ করিয়া,
মহাপূর্ণগিরিমৃহ গঞ্জে সারোৎপ পুরুক রাক্ষসগণের বিনাশ

ଆଜି କୁଣ୍ଡଳ ସାହୀ କରିଲେନ । ତଥକାଳେ ଶୁପର୍ଣ୍ଣର ଫୁଟ୍‌କୁଣ୍ଡଳ
ଶ୍ୟାମବର୍ଣ୍ଣ ପୌତ୍ରାଚର ହରି, କାଞ୍ଚନପର୍ବତରେ ଶେଖରଙ୍ଗୁ ବିଦ୍ୱାକାଙ୍ଗ
ଯେଷେର ନ୍ୟାୟ, ଶୋଭମାନ ହଟିଲେନ । ମିକ୍ରଗନ୍, ଦେବଗନ୍,
ଅହୋରଗନ୍, ଗଞ୍ଜରଗନ୍ ଓ ସଙ୍କଗନ୍ ତାହାର ଗ୍ରୂପଗାନ କରିବେ
ଲାଗିଲ । ତିନି ଆଶ୍ୱରଦୈନ୍ୟେର ଶକ୍ତକୁଣ୍ଡଳ ଚଢ଼, ଥ୍ର୍ଦ୍ଵା, ଶାନ୍ତ ଓ
ଶାୟୁଷେ ମୁଖ୍ୟମେ ଆନ୍ତରଣ କରିଲେନ । ଶୁପର୍ଣ୍ଣର ପକ୍ଷପଦନେ
ବଳ କୃତିତ, ପକ୍ଷାକା ସକଳ ଭ୍ରମିତ ଓ ଶକ୍ତ ସକଳ ଇତ୍ତକୁଣ୍ଡଳ
ବିଶିଷ୍ଟ ହେଁଥାତେ, ମେହି ରାଜ୍ଞିମାଜ୍ଜିମନ୍ ବିଚଲିତ ହଇବା ଉଠିଲ ।
ତାହାତେ, ଚଞ୍ଚଳ-ଉପର-ଶକଳ-ଶକ୍ତଳ ନୌଲ ଅଚିନ୍ତ୍ୟରେ ନାହିଁ,
ତାହାର ଶୋଭା ହଟିଲ । ଆନ୍ତର ନିଶ୍ଚାରଗନ୍ ଭଗବାନ୍ ହରିକେ
ବେଷ୍ଟନ କରିଯା, ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଆୟୁଦେ ବିକ୍ରି କରିବେ ଲାଗିଲ । ଏହି
ଶକଳ ଆୟୁଦ ଶ୍ରୀମାତା ଶୋଭିତ ଓ ମାଧ୍ୟମେ କୁର୍ବିତ ଏବଂ ଯୁଗାନ୍ତ୍ର-
କାଲୀନ ବୈଶ୍ଵାନର ତୁମ୍ଭ ଶରୀରମଞ୍ଚାକ୍ର ।

ସଞ୍ଚମ ମର୍ଗ ।

ଆନ୍ତର ନିଶ୍ଚାରଗନ୍ ମଧ୍ୟ ଶକଳ ଶର୍କରାନମନ୍ତକାରେ ଅନ୍ତରବର୍ଷଦିନ
ପୁରୀକ ନାରାୟଣରପ ପରିତକେ ନିର୍ମିତି କରିବେ ଆରାଜ କରିଲେ,
ବୋଧ ହଇଲ, ଅନ୍ତର ଶକଳ ଯେନ ରାତିପାତେ ଭୂଦରକେ ଆଛାନ୍ତ କରି
ଦେଇଛେ । ନିର୍ମିତ ଶ୍ୟାମବର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ରାଜମେରା ନୌଲମର୍ମ ।
ତାହାତେ ବୋଧ ହଇଲ, ସର୍ବମାନ ପଯୋଧର ଶକଳ ଯେନ ଆଞ୍ଜନ ଶୈଳକେ
ବେଷ୍ଟନ କରିଯାଇଛେ । ଶଲଭ ଶକଳ ଯେମନ କେଦାରେ, ମଶକ ଶକଳ
ଯେମନ ପାବକେ, ଦଂଶ ଶକଳ ଯେମନ ମହୁକୁଣ୍ଡ, ଯକର ଶକଳ ଯେମନ
ସାଗରେ ଅଥବା ଶୋକ ଶକଳ ଯେମନ ଥାଲୀକାଳେ ନାରାୟଣେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ
ହେଁ, ରାଜ୍ଞିମାଜ୍ଜିମନ୍ ଶରୀରମନ୍ୟୁକ୍ତ ଶର ଶକଳ ତେମନି ବଜ୍, ବାଯୁ ଓ
ମନେର ନ୍ୟାୟ ଦେଗଭରେ ହରିବେ ପାଦେଶ କରିବେ ଲାଗିଲ । ଶାନ୍ତା-
ଯାଗ ଯେମନ ବୁଜୁଗକେ ନିର୍ମାତ୍ରାମ କରେ, ତେମନି ରଥାକୁଣ୍ଡ ରାଜ୍ଞି-
ମେବା ବଥମମୁହେ, ଶରୀରକୁଣ୍ଡରେ ଗଜ ଶକଳେ, ଅର୍ଥାକୁଣ୍ଡରେ ଅର୍ଥମୁହେ,

পদ্মাভিকেরা অস্ববে ধাকিয়া এবং অন্যান্য পর্বতসমূহে নি শা-
চরগণ শক্তি, ঝষ্টি, তোমর ও শরমমৃতে নারায়ণের উচ্ছুল
হয়ে করিল। দুর্কৰ্ষ হরি, মৌনসমূহে সাগরের ন্যায়, রাজ্যসগুল
কর্তৃক তাড়ামান হইয়া, শাঙ্ক ধনু আকর্ষণ করিয়া, তাহাদের
অতি শর সকল প্রয়োগ করিতে লাগিলেন। এই সকল শর
নিশ্চিত, বজ্রভূল্য ও মনের ন্যায় মেগবিশ্বষ্ট। তিনি সৎপূর্ণ
আকর্ষণ পূর্বক ঐক্য শক্ত মহস্ত শর বিসজ্জন পুরাঃসর নিখাচর-
নিকরকে ছিন্ন করিতে আরম্ভ করিলেন। এবং বায়ু ষেমন সমু-
থিত মেঘকে ছিন্ন ভিস্ত করে, তদ্বপ রাজ্যসদিগকে দিন্দাবিষ্ট
করিয়া, মহাশয় পাঞ্জঙ্গ প্রদ্যুম্পিত করিলেন। ভগবানু নারাই-
য়ণ, আপনার যত্নের শক্তি সেই অনুসারে আদ্যান করিলে, এই
ভীমনিহৃদ শঙ্ক ত্রিলোক অভিযাত্র ব্যাধিত করিয়া, শব্দ করিয়া
উঠিল। মুগরাজ যেকুণ আরণ্যমধ্যে মদভ্রাণী মাতৃসদিগকে
আমিত করে, শঙ্কবাজের এই শক্তি রাজ্যসগুল ত্যেনি শক্তি হইয়া
উঠিল। অস্বগণ কোন মডেই ক্ষিতিতে পারিল না, মাতৃসদিগ
মদভীন হটল এবং দীরগণ শঙ্কশক্তি দুর্বল হইয়া রথ হইতে স্থলিত
হটয়া পড়িল। এই সময়ে শাঙ্ক ধনুর্বিনির্মুক্ত বজ্রভূল্যানন সুপুর্ণ
শর সকল রাজ্যসদিগকে বিদৌল করিয়া, ভূমধ্যে প্রবেশ করিতে
লাগিল। রাজ্যসগুল নারায়ণের করবিচূত শরসমূহে ভিদ্যমান
হইয়া, বজ্রবিপাচিত পর্বতসমূহের ন্যায়, ভূমিতলে নিপত্তিত হইল।
আচল হইতে গৈগণিকধারার ন্যায়, বিশুচক্রকৃত ব্রহ্মপুরস্পরা তাহা-
দের শরীর হইতে শোণিতরঞ্চ ক্ষরণ করিতে লাগিল। পাঞ্জ-
জন্যবন্দ, শাস্ত শব্দ এবং বিষ্ণুর শব্দ একত্র মিলিত হইয়া, রাজ্যস-
দিগের শব্দ সকল অচ্ছাদিত করিল। ভগবানু হরি শরসমূহ
বিসজ্জন করিয়া, নিখাচরগণের বিস্তৃত কঠ, শর, ধনু, রথ,
পত্তাকা ও তুণীর সকল ছেদন করিতে লাগিলেন। নারায়ণের
শঙ্কবলে শাঙ্ক হইতে শরসমূহ সূর্য হইতে রশিঙ্গালের ন্যায়,
সাগর হইতে পারাহের ন্যায়, পদ্মত হইতে নাগেন্দ্রগলের ন্যায়,